

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Az érrelmeszesedés és következményei a statisztika tükrében.¹⁾

L'artériosclérose et ses conséquences à la lumière de la statistique.¹⁾

Résumé. L'artériosclérose et ses conséquences sont dans la plupart des cas à l'origine du vieillissement anormal. Suivant la statistique, établie à Budapest, des causes de décès, les décès survenus passé l'âge de 60 ans ont eu pour cause en 1935 dans 47% des cas soit l'artériosclérose soit une maladie qu'on peut supposer à cet âge liée à l'artériosclérose: angine de poitrine, dégénérescence du myocarde, insuffisance de l'aorte, anévrisme de l'aorte, hémiplégie, apoplexie, thrombose, embolie, asthme cardiaque, cirrhose chronique, sclérose de l'artère rénale, gangrène sénile. La statistique valable pour toute la Hongrie n'attribue dans la même année qu'une proportion de 34% aux mêmes causes de décès au delà de la limite d'âge considérée. Mais il convient de remarquer que la proportion des décès dus au marasme sénile au-dessus de 60 ans ressort à 31% sur l'ensemble du territoire national, alors qu'elle n'est que de 13% à Budapest; cela porte à croire qu'en province, les constatations de décès étant faites avec moins de précision et souvent par des non-médecins, le „marasme sénile“ dissimule dans bien des cas l'artériosclérose et les maladies apparentées. La comparaison des statistiques étrangères avec celles des grandes villes hongroises confirme cette hypothèse. Parmi les vieillards en vie, on trouve plus fréquemment l'usure des artères que chez les décédés d'âge avancé; or, chez ceux-ci l'artériosclérose est dans la moitié presque des cas d'une gravité telle qu'à bon droit on la tient pour cause de la mort.

Virchow était encore d'avis que cette affection importante et grosse de conséquences de l'âge avancé devait être assimilée aux processus inflammatoires, l'athéromasie et l'endartérite oblitérante d'origine syphilitique étant à ses yeux identiques. C'est Marchand qui, le premier, a soutenu que l'artériosclérose révèle une dégénérescence. La conception actuelle est que cette maladie représente un symptôme de la perturbation générale de la nutrition. Les phénomènes locaux qu'on constate dans les artères sont de deux sortes: les uns consistent en un épaississement élastique et hyperplastique à l'intérieur, les autres en un dépôt de matières étrangères (graisse, sels ferrugineux, calcaire). Ce dépôt est favorisé par les troubles d'assimilation de la paroi artérielle, les troubles

de la nutrition pendant la vieillesse, la concentration accrue des solutions liquides et les phénomènes colloïdaux qui accompagnent celle-ci. Certains auteurs font intervenir l'hystérésis des cellules et la diminution, avec l'âge, de leur charge électrique; d'autres attribuent un rôle aux excitations nerveuses, à la fatigue engendrée par le travail intellectuel, respectivement à la cénotoxine, aux abus d'alcool ou de nicotine. On démontre que l'artériosclérose s'allie en règle générale à l'hypertension artérielle. Selon la statistique des groupes d'âge de cinq ans, la pression sanguine monte de la moyenne de 137 mm. de mercure des personnes au-dessus de 60 ans à 162 mm. de mercure, moyenne valable pour les personnes ayant 80 ans ou plus; dans les deux catégories, une pression dépassant 200 mm. s'observe chez 2 respectivement 14 pour cent. Les expériences faites avec des animaux ont abouti à la constatation que, pour provoquer vite l'artériosclérose, il faut leur administrer de l'adrénaline qui fait monter la pression sanguine et, en outre, les nourrir d'huile de lin contenant de la cholestérine. Chez les vieillards souffrant d'hypertonie, on est toujours en présence d'une cholestérimie aussi.

Si l'on jette un coup d'oeil sur la série chronologique exprimant la mortalité, dans le pays, due à l'artériosclérose, on observe une forte progression. En raison des réformes apportées à l'établissement de la statistique des causes de décès, il est impossible de suivre, jusqu'à la fin du XIXe siècle, l'évolution de la mortalité totale du groupe de maladies envisagé ici; on ne peut faire que des recherches partielles, par exemple relativement à la mortalité des affections cardiaques ou d'autres insuffisances de l'appareil circulatoire. En 1897, les décès causés par ces maladies accusaient, dans le royaume de Hongrie, la proportion de 5.5 pour 10.000 habitants; en 1937, la proportion correspondante a été de 22.7 pour 10.000. Cette hausse ne s'explique pas complètement, dans le calcul des standards, par le vieillissement de la population ou par les progrès de la technique de l'enregistrement (diminution du nombre des constatations de décès faites par des non-médecins); on trouve, en revanche, une corrélation frappante avec l'accroissement de la consommation d'alcool par tête d'habitant ainsi qu'avec celui des produits de tabac vendus.

Sous l'angle des divers aspects démographiques (âge, sexe, profession, position sociale, etc.),

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaságban 1939 május 9-én tartott előadás kivonata. — Extrait d'une conférence faite le 9 mai 1939 devant la Société Hongroise de Statistique.

on peut noter des faits hautement intéressants. Par exemple, les coups d'apoplexie mortels ont, au-dessus de 80 ans, une fréquence 70 fois plus grande qu'au-dessous de 60 ans. C'est là une conséquence de la sclérose artérielle qui accuse un parallélisme évident avec l'avance en âge. Au point de vue du sexe, il est à remarquer que les hommes sont plus enclins à l'artériosclérose que les femmes, et que les progrès de cette maladie sont plus rapides chez les hommes que chez les femmes. Voilà pourquoi on compte dans les groupes d'âge au-dessus de 80 ans deux fois plus de femmes que d'hommes. Les excès en amour et en boisson sont plutôt le fait des hommes que des femmes. En outre, les expériences récentes autorisent la conclusion que l'ovaire est plus propre à retarder le vieillissement que le testicule. L'angine de poitrine, la gangrène sénile et même l'hémiplégie attaquent moins les femmes que les hommes. Sous le rapport de la profession, la mortalité due à l'artériosclérose et à ses conséquences — la cirrhose exceptée — crée pour les classes pauvres, et surtout pour les journaliers, une situation défavorable par rapport aux classes riches.

*

Az orvosi statisztika sajátos tudomány, mely a népességi statisztikából ágazik el. Ez is statisztika tehát, statisztika, amely, mint tudomány, ahogy azt Lexis mondta először, „az emberi társadalom tömegjelenségeinek exact számszerű megvizsgálása“. Ha statisztikát készítünk, persze nemcsak arról van szó, hogy az emberi társadalom állapotát és változásait leírjuk, hanem az is a statisztika feladata, hogy kinyomozza az okokat, amelyek az egyes jelenségek előfordulásának gyakoriságát megszabják. A statisztika az orvostudományokban, mint módszer szolgálhat azok fejlesztésére, amikor eszközzé válik akár a mikroszkóp, a laboratóriumi üvegbúra vagy a klinikai megfigyelés; de az orvosi statisztika, mint tudomány, nem az orvostudományok tétéleivel vitázik, hanem a tömegjelenségek törvényszerűségeivel foglalkozik. Ennél fogva *tárgya a népesség*, ugyanaz a népesség, melyet a népszámlálás vizsgál, amelynek népmozgalmi és egyéb szabályszerűségeit is keressük. A népesség tömegesen megnyilvánuló jelenségeit írja le, de *persze orvosi*, számszerű ismérvek tekintetében véve azt számba. A Statisztikai Társaságban orvosstatisztikai előadástól nem kell azt hinnünk, hogy itt ilyenkor főleg az orvosi szaktudományok műveléséről van szó, s hogy az ily előadásnak célja valamely — talán ép-

pen klinikai — orvostudományág fejlesztése, de inkább arra, hogy a Statisztikai Társaságban ilyenkor is — elsősorban — a népesség sajátosságainak további megismerése a cél. Ha népiességet kívánunk az ilyen előadástól, az csak az orvosi ismérvek népies magyarázatára, azoknak nem orvos közönség előtt való megértetésére vonatkozhatik, de nem a statisztikai szakszerűség csökkentésére. Az orvosi statisztika ilyképpen szintén fontos és nagyjelentőségű társadalomvizsgálat, a népességi statisztikának igen figyelmet érdemlő ágazata.

Az egészségügyi — ill. illetékes művelőiről orvosinak is nevezett — szakstatisztika feladatait és eddigi teljesítményeit tekintve át, azt látjuk, hogy az sokkal szívesebben foglalkozik a csecsemő- és gyermekhalandóság s általában a jövő szempontjából még ígéretszámba menő fiatalabb néprétegek egészségügyi kérdéseivel, semmint az öregekével. Az öreg a múlté, s az öregek tömege azoknak a régi időknek a maitól elűtő, kedvezőtlen közegészségügyi viszonyaitól, számszerű terjedelmében, manapság már ismeretlen mértékben van megítélve. Az öreg ember a termelésben teher, a munkában már nem vesz részt, a dolgozók által való eltartásra szorul rá. Szervezetének már törvénye az elmúlás, ez ellen a végzet ellen a véges emberi elme hiába küzd; nem úgy, mint a fiatalságnál, ahol a továbbélés a normális, s amelynél a reájuk vonatkozó halandósági arányszámban természetellenes igazságtalanságot látunk s annak csökkentésére és megszüntetésére szakadatlan törekszünk. Előadásomban a hallgatóságot részben kevésbé járt, részben egészen ismeretlen statisztikai területre kívánom vinni, amelynek alapját is elsősorban egy, más években a Központi Statisztikai Hivatal által el nem végzett népmozgalmi kombinatív rendkívüli feladatok képezi. Ez a különleges munka pedig a hazánkban 1935-ben elhalt öregek halálainak kiválasztása s azoknak nemük és korcsoportjaik szerint való beható részletezése a IV. revízió átesett, kétszáz halálkot felsoroló, részletes nemzetközi halálki nomenklatúra alapján.

Általában az öregekről, halálukaikról s az öregedő szervezet sajátosságairól Társaságunkban már volt egy ízben szó, 1932-ben.¹⁾ Majd 1937-ben az Orvosi Nagyhét is

¹⁾ L. A. „Magy. Statisztikai Szemle“ 1932. évi X. évf. 1023. és köv. l.

foglalkozott e kérdéssel s a vonatkozó statisztikai előadásból kivonatot ez alkalommal nemcsak a Statisztikai Szemle,¹⁾ hanem az „Orvosképzés”²⁾ is közölt. Végül pedig a Budapesti városi Statisztikai Hivatalnak „Az öregedés kérdése a székesfővárosi statisztika tükrében” című még kéziratot munkámra is hivatkozom, mert e budapesti öregkori halállokai statisztika is számos érdekes tanulsággal járt és néhány szabályszerűségét jelen előadásomban szintén említeni szándékozom.

A megvénülés folyamatában az érlelmeszesedés és az öregkori vérkeringési elégtelenségek (arteriosclerosis ill. atheromatosis) jelenségei a vezető szerep. Szám szerint ugyan a scleroticus halállokai esetei — a legtöbb ország halállokai statisztikája szerint —, a 60. életéven felül, vagyis a statisztika terminológiája szerint az öregkorban elhaltak körében, nem mindig az első, hanem csak a halállokként — a halottkémi részéről — ennél, ezen életkorban, gyakrabban jelentett megvénülés (marasmus senilis) után, a második helyen következnek. Ez azonban csak azt jelenti, hogy számos országban még mindig igen magas, a halált okozó betegségük tekintetében pontosan ki nem vizsgált, illetve az utolsó betegségükben orvosi kezelés nélkül maradt és anélkül elhalt öregek száma és aránya. A városok népességének öregkori halálesetei körében, már a tényleges halottkémi jelentések számszerű megoszlása szerint is, túlnyomó többségben, a nagyvárosokban pedig mindig, az érlelmeszesedés és következményei állanak az első helyen. Minél magasabb valamely ország átlagos népműveltsége, annál gyakrabban jelentett öregkori halállokai ott, az állami statisztikában is, az érlelmeszesedés csoportbeliek. A puszta „öregségnek” vagy „az öregkori sorvadásnak”, a „senilis marasmusnak” halállokként való jelentése tulajdonképpen az öregkori elhalálozási esetek túlnyomó többségében nem eléggé szakszerű halállokai megjelölés és minthogy az ilyenmű halállokai jelentés rendszerint csak a „takaródiagnózis” jelentőségével bír, nyilvánvaló, hogy az orvosilag szabatosan felismert öregkori halálesetek halállokai között — már a statisztika szerint is — első helyen, mint

leggyakoribbról, az érlelmeszesedésről kellene szólni. Ez a leggyakoribb diszharmónikus öregedés; az öregeknél elsősorban a vérkeringési rendszer elkopására, előregedésére, elégtelen működésére kell figyelemmel lenni. Még nem is beteg öregnél, még csupán az egészséges, normális öregedés kapcsán, a vérnyomás fokozódásával járó érfalkeményedés, ill. meszesedés az a jelenség, amely a szervezet öregedésének megindulására leginkább jellemző. Mind ezért éppen ezen diszharmónikus öregedési folyamat az, amely — a puszta „öregedés”-nek, mint halálloknak, fennforgása, véleményezése és halottkémi jelentése helyett — a valóságban mindnagyobb arányban szerepel. Az öregeknek ez a ténylegesen leggyakoribb halállokuk, bár — mint mondtuk — nem mindig és nem mindenütt jelentik ezt a leggyakrabban.

Kétségtelen, hogy az érrendszernek az életkortól függő egészségi állapota a szervezet erőbeli állapotának és tulajdonképpen öregedési fokának megítélésénél, az addig átélt évek puszta számszerűségéből álló kormegjelölésnél fontosabb. Az érlelmeszesedés foka szabja meg az öreg ember működőképességét, sőt munkaképességét. Egyrészt az érrendszernek keményedése, az ezzel járó vérnyomásemelkedés és az életkorral fiziológián is előrehaladó érlelmeszesedés és másrészt a többi öregedési tünetek, ill. folyamatok között szoros kölcsönhatás áll fenn, amely circulus vitiosus alapjelensége éppen ismét csak az érlelmeszesedés foka, kifejlődésének mértéke. Különösen pedig a városokban áll első helyen, az öreg férfiak halállokai között — ha következményeivel együtt számítjuk — az érlelmeszesedés, az arteriosclerosis, avagy helyesebb tudományos nevén: az atheromatosis. Székesfővárosunkban a 60 éven felüli öregek elhalálozásának közel fele részében (47%-ban), a halottkémi jelentése szerint, vagy maga az arteriosclerosis, mely az esetek egy részében valamely szinoním szóval van jelölve, a halállokuk, avagy ebből származó betegség pl. szívtágulás, myocardialis laesio, az aorta-insufficiencia, vagy más, szintén keringési elégtelenségekből származó, vagy azzal összefüggő kórforma, pl. asthma, májcirrhosis, vagy pl. az érlelmeszesedett agyi érnek — az ilyenkor való fokozott vérnyomással összefüggő — elrepedése s az emiatt bekövetkező szélütés (hemiplegia, haemorrhagia cerebri, trombosis, embolia, etc.).

¹⁾ Szél Tivadar dr.: Az öregek statisztikáinak újabb alakulása. 1938. 2. sz. 95. és köv. l.-on.

²⁾ L. Az „Orvosképzés” 1938. évi XXVIII. évf. 2. számát a 284. és köv. l.

1. Az érlemeszesedés és következményei miatt való halálozás öregkori adatainak részletezése.
Spécification de la mortalité causée, aux âges avancés, par l'artériosclérose et ses conséquences.

Sorszám — Numéro d'ordre	A IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklátúra szerint az érlemeszesedéses és következményeiből álló egyes halálokok <i>des causes de décès comportant l'artériosclérose ou ses conséquences — suivant la nomenclature internationale sortie de la IVe révision</i>	Elhalt 60 éven felüli életkorban az oldalt megnevezett halálok miatt, 1935-ben <i>Décès au-dessus de 60 ans, en 1935</i>						
		Budapesten à Budapest			a trianoni területen sur le territoire du traité de Trianon			
		szám szerint en nombre absolu	az öregkorban elhaltak százalékában (%) Proportion % des vieillards décédés	tízezer megfelelő korú előre (‰) — Propor- tion pour 10.000 vivants de même âge	szám szerint en nombre absolu	az öregkorban elhaltak százalékában (%) Proportion % des vieillards décédés	tízezer megfelelő korú előre (‰) — Propor- tion pour 10.000 vivants de même âge	
megnevezése ¹⁾ — Désignation ¹⁾	nomenklátúrai sorszám Numéro de nomen- clature							
1.	Érlemeszesedés, kivéve a szív koszorús ereinek betegségeit ²⁾ — <i>Artériosclérose, sauf l'angine de poitrine</i> ²⁾	97	362	5·9	40·2	2.084	3·7	23·1
2.	A szív koszorús ereinek betegségei (angina pectoris) ³⁾ — <i>Angine de poitrine</i> ³⁾	94	193	3·2	21·4	307	0·5	3·4
3.	A szívizom betegségei (myocardiális laesiok) ⁴⁾ <i>Lésions du myocarde</i> ⁴⁾	93	1.228	20·2	136·4	5.048	8·9	55·7
4.	Aortaelégtelenség és egyéb idült szívbelhártyalob ⁵⁾ — <i>Insuffisance aortique et endocardite chronique</i> ⁵⁾	92	314	5·2	34·9	4.031	7·1	44·5
5.	Hypertrophia et dilatatio cordis, egyéb szív- és verőérbajok ⁶⁾ — <i>Hypertrophie et dilatation du coeur et des artères</i> ⁶⁾	05, 96 és 99	61	1·0	6·8	1.123	1·9	12·4
6.	Agyvérzés, érpedés, érelidugulás stb. az agyban ⁷⁾ — <i>Hémorragie cérébrale, etc.</i> ⁷⁾	82	516	8·5	57·3	5.558	9·8	61·4
7.	Nehézlégzés (asthma) — <i>Asthme</i>	112	9	0·1	1·6	291	0·5	3·2
8.	Idült májlob (cirrhosis hepatis) — <i>Cirrhose chronique</i>	124	30	0·5	3·3	205	0·4	2·3
9.	Veseérlemeszesedés (Sclerosis renum) ⁸⁾ <i>Sclérose rénale</i> ⁸⁾	131 és 132	165	2·7	18·3	853	1·5	9·4
Érlem. és követk. összesen — <i>Total de l'artériosclérose et de ses conséquences</i>		—	2.878	47·3	320·2	19.500	34·3	215·4
Öregkori halálozások összesen — Total des décès aux âges avancés		1—200	6.084	100·0	675·6	56.868	100·0	627·9

¹⁾ A 60 éven felül leggyakoribb kórformák kidomborításával. — *Avec mise en relief des maladies fréquentes au-dessus de 60 ans.* — ²⁾ Arteriosclerosis, atheromatosis, arterialis és cerebralis atheroma együtt. — *Artériosclérose, athéromatose, athérome artériel et cérébral ensemble.* — ³⁾ Cardialis angina, szívneuralgia, stenocardia és coronariasclerosis a koszorúserek emboliájával és thrombosisával együtt. — *Angine cardiaque, névralgie cardiaque, sténocardie et sclérose des coronaires avec l'embolie et la thrombose des artères coronaires.* — ⁴⁾ A szívaneyrusma, a cardiomalacia, cardiosclerosis, a degeneratio, ossificatio cordis és a cardio-vascularis sclerosis együtt. — *Névrose cardiaque, malacie cardiaque, sclérose cardiaque, dégénérescence, ossification du coeur et sclérose vasculaire ensemble.* — ⁵⁾ A scleroticus endocarditissal, a Corrigan- és Hodgson-féle kórral és egyéb 60 éven felüli billentyűelégtelenségekkel együtt. — *Avec l'endocardite sclérotique, les maladies de Corrigan et Hodgson, et autres insuffisances des valvules du coeur au-dessus de 60 ans.* — ⁶⁾ Szívnyagobbodás, szívtágulás az arythmiákkal, a Stokes-Adam-féle kórral, a cardialis cachexiával, cardiectasiával és a ruptura cordissal együtt. (95). A verőérbajok közül idetartozik: az arteriectasia, az ectasia aortae, az arteriaruptura és az aneurysmából álló tumor, de a szívaneyrusma nélkül (96.) Végül aortitis, arteritis, embolia és thrombosis arteriae az endoarteritissal együtt (97). — *Avec l'hypertrophie et la dilatation du coeur, l'arythmie, la maladie de Stokes-Adam, la cachexie cardiaque, la cardiectasie et la rupture du coeur (95). Parmi les affections des artères, il faut ranger dans cette catégorie l'ectasie des artères et de l'aorte, la rupture artérielle et la tumeur d'anévrisme, mais non l'anévrisme du coeur (96), ensuite l'aortite, l'artérite, l'embolie et la thrombose des artères avec l'endartérite (97).* — ⁷⁾ Ide tartoznak: az apoplexia, cataplexia, hemorrhagia, cerebralis thrombosis és embolia nevű szélütések. — *Apoplexie, cataplexie, hémorragie cérébrale, thrombose et embolie cérébrales.* — ⁸⁾ Az idült veselobokkal együtt, de a heveny nephritisek nélkül. — *Avec les néphrites chroniques, mais sans les néphrites aiguës.*

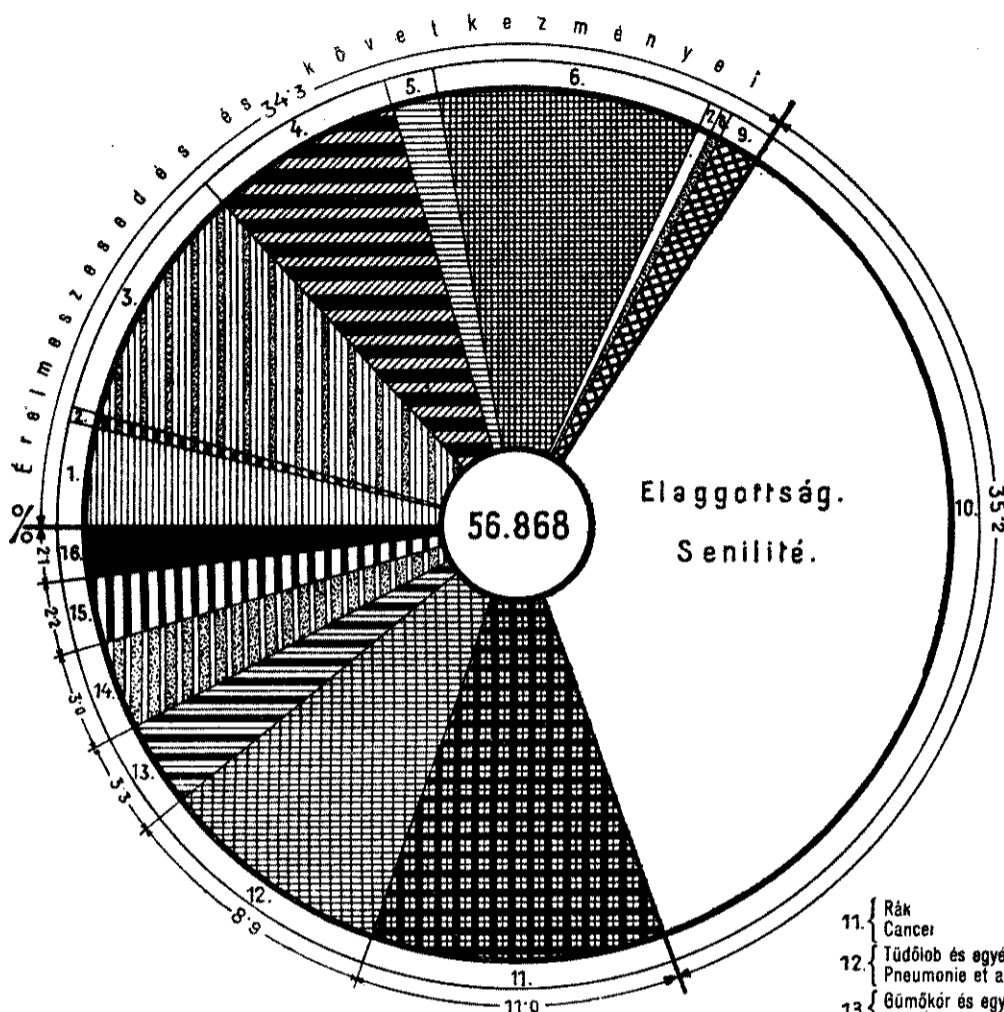
I. AZ ÉRELMSZESZEDÉS ÉS KÖVETKEZMÉNYEI MINT HALÁLOKOK

A 60 ÉVEN FELÜLI KORBAN ELHALTAK ÖSSZES HALÁLESETEI KÖRÉBEN AZ 1935. ÉVI KÜLÖNLEGES FELDOLGOZÁS SZERINT.

L'ARTÉRIOSCLÉROSE ET SES CONSÉQUENCES COMME CAUSES DE DÉCÈS SUIVANT LE CLASSEMENT SPÉCIAL DE 1935 RELATIF AUX DÉCÈS SURVENUS AU-DESSUS DE 60 ANS.

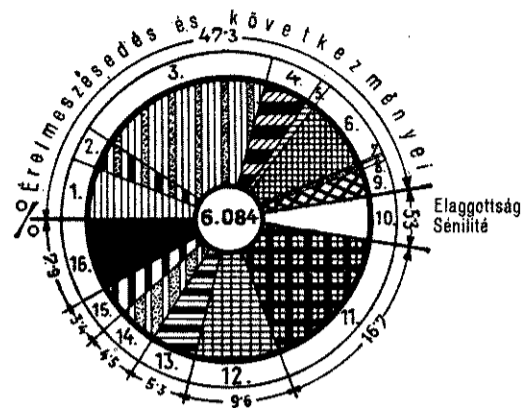
MAGYARORSZÁG TRIANONI TERÜLETÉN

SUR LE TERRITOIRE DE LA HONGRIE DU TRAITÉ DE TRIANON

BUDAPESTEN

A BUDAPEST

- Az érelmeszesedés és következményei:
L'artériosclérose et ses conséquences:
1. Érelmeszesedés
Artériosclérose
  2. A szív koszorús ereinek betegsége
Affections des artères coronaires du coeur
  3. Szívizom elfajulás
Dégénérescence du muscle cardiaque
  4. Szívbillentyű bántalmak
Affections des valvules du coeur
  5. Egyéb szív- és verőbajok
Autres affections du coeur et des artères
  6. Agyvérzés, errepedés az agyban
Apoplexie, rupture de vaisseau cérébral
  7. Nehéz légzés (asthma)
Asthme
  8. Veseérelmeszesedés
Sclérose rénale
  9. Idült májlob
Néphrite chronique
  10. Elaggottság
Senilitéé

11. Rák
Cancer
12. Tüdőlob és egyéb légzőszervi betegségek
Pneumonie et autres affections de l'appareil respiratoire
13. Gümőkór és egyéb fertőző betegségek
Tuberculose et autres maladies infectieuses
14. Emésztőszervi betegségek
Maladies de l'appareil de digestion
15. Erőszak
Morts violentes
16. Egyéb
Autres causes

M. St. Sz. 1939

R. H. de St. 1939.

A városokban, különösen pedig Budapesten, nemcsak azért gyakoribb az ily okból való elhalálozás, mint országszerte, mert a városi lakosok életmódja (excessus in venere et in Baccho, dohány, izgalmas, idegölő szórakozások és elfoglaltságok) az ily bajokra a falusiakénál gyakrabban vezet, és nemcsak azért, mert a városi pontos halottkémlés feltárja e halálozási ok tényleges arányait s ezért a takaródiagnózisok a városokban háttérbe szorulnak, de az ily okból Budapesten elhalt idegen halottak miatt is. Minthogy azonban az idegen, a fővárosba vidékről beszállított s budapesti kórházakban elhalt halottak ily irányú — kórisme szerint részletezett — feldolgozása ismeretlen, nem tudjuk, hogy székesfővárosunknak a vidékkel szemben mutatkozó e különbségében minő arányt képviselnek a tulajdonképpen a vidékről származó, idegen halottak s mekkorát az a körülmény, hogy a városiak életmódja a vérkeringési bajok terjedésére, a természetesebb életmódot folytató vidéki lakosságénál, inkább kedvezne. A városi kórházakban igen gya-

koriak az ily betegek, de ezekre vonatkozólag is hiányzik még a származási helynek — a kórismével kombinált — feldolgozása.

Az érelmeszesedésből és következményeiből álló halálóki csoport egyes halálókai miatt elhalt 60 éven felülieket szám szerint, az összes öregkori halottak százalékában és ezer megfelelő korú előre is számítva, úgy székesfővárosunkban, mint az egész országban, az 1935. évi különleges öregkori halálóki feldolgozás alapján, az 1. táblázat és az első grafikon tárja elének.

A halottképek hazánkban sokkal kisebb arányban jelentik az öregek érelmeszesedéses és következményeiből álló halál okait, mint Budapesten. Országszerte az öregkori halálók esetének ez évben csak 34.3%-a esik az e csoportbeliekre, szemben a budapesti 47.3%-kal. Országszerte az érelmeszesedés és következményei miatt elhaltak jelentett öregek tízezer 60 éven felüli előre eső aránya 215.4, míg székesfővárosunkban 320.2. Ám az

öreges halandóságának közel egyező országos (627·9‰-es) és budapesti (675·6‰-es), az idegen halottakkal együtt számított színvonala is igazolja, hogy ami a vidéki halottkémlésnél az érlemezés és következményeiből — nemkülönben egyéb nehezebben felismerhető öregkori halálokokból — hiányzik, az itt is megvan más diagnózisok, főleg pedig az aggkori végegyengülés rovatában elkönyvelve. Esett ugyanis 1935-ben, tízezer megfelelő öregkorú előre, marasmus senilis miatt elhalt öreg:

Budapesten . . . . 41·3

A trianoni területen 220·8

A legkülönbözőbb országok statisztikájában látható, hogy az érlemezés a műveltség magasabb fokán álló városokban gyakrabban diagnosztizált halálok, mint a vidéken. De, ami a vidéken hiányzik a szakszerűbb orvosi halottkémlést feltételező haláloki rovatokból, azt megtaláljuk az említett takaródiagnózisok, pl. jelen esetben a marasmus senilis haláloki rovataiban. Görögországban¹⁾ például, tízezer előre számítva, érlemezés és egyéb vérkeringési elégtelenségek miatt elhaltak aránya:

	A vidéken	A városokban	Az országban
1931	4·70	10·48	6·53
1932	4·96	11·29	6·92
1933	4·76	11·46	6·87
1934	5·20	11·65	7·26
1935	5·35	11·93	7·44

Míg, ha az öregkori sorvadás miatt elhaltak ugyanilyen módon számított görög arányait nézzük, azt látjuk, hogy város és vidék között éppen ellenkező irányú különbség mutatkozik. Aggkori sorvadás miatt haltak el ugyanis Görögországban, tízezer előre:

	A vidéken	A városokban	Az országban
1931	18·72	9·24	15·71
1932	17·92	10·06	15·44
1933	16·30	9·50	14·15
1934	14·85	9·69	13·21
1935	16·54	10·07	14·48

¹⁾ L. Statistique des causes de décès pendant l'année 1935. (Athènes, 1937.) 20*. és 21*. lap.

Hasonlóképpen Litvániában¹⁾ az érlemezés, szívbajok és egyéb vérkeringési elégtelenségek miatt (Röv. nomencl. 24. és 25. pontja) elhaltak tízezer lélekre:

	A falvakban	A városokban	Az országban
1935	12·2	25·7	14·3
1936	12·3	25·1	14·2
1937	12·1	29·8	14·7

Míg az öregkori sorvadásnál itt is megtaláljuk a falvakban azt, ami a vérkeringési elégtelenségek pontjából hiányzik. Tízezer előre, Litvániában, senilis marasmus miatt halt el ugyanis:

	A falvakban	A városokban	Az országban
1935	27·9	16·5	26·2
1936	26·9	15·6	25·2
1937	28·6	16·1	26·7

Az általános átlagos népműveltség magas színvonalán élő országokban ezen arányszámok, — persze más színvonalon, — de hasonló jelenséget mutatva, alakulnak ki. Az 1935. évi svéd statisztika szerint²⁾ elhaltak Svédországban tízezer megfelelő előre számítva:

	A falvakban	A városokban	Svédországban
Érlemezés miatt külön	11·03	14·48	12·20
Összes keringési elégtelenség miatt	26·12	29·02	27·10

Az arteriosclerosismortalitás városi arányszáma Svédországban is magasabb, mint a falusi, bár a város és a falu ezen adatainak különbsége a népműveltség magas fokán élő ezen államban nem olyan nagy, mint a fentebb említett kevésbé művelt országokban. Ám, ami hiányzik e haláloki és egyéb szakszerűbb halottkémlést kívánó haláloki megállapítások rovatából a falvakban, az megtalálható itt is, a falusi halottkémlésnél, a takaródiagnózisok, pl. az aggkori végegyengülés miatt való halálzásnál. Svédországban, ugyanezen évben, az aggkori sorvadás miatt elhaltak tízezer előre eső aránya ugyanis:

A falvakban	19·56
A városokban	5·83
Az egész országban	14·89

¹⁾ L. Annuaire Statistique de la Lithuanie Année 1937. (Kaunas, 1938.) 35. lap.

²⁾ L. Statistisk årsbok för Sverige tjugoförnte Årgången 1938. (Stockholm, 1938) 26—28. lap.

Kétségtelen ilyképen az érlemeszesedésnek az öregkorban nagy jelentősége. Kérdés, *mi az oka ennek, az öregkorban ily megdöbbentően nagyarányú folyamatnak, mely a 60 éven felüliek halálukai körében is jelentős szerepet játszik s amely az élő öregek szervezetében még ennél, az elhaltak körében jelentkező aránynál is bizonyára gyakrabban mutatkozik?* Nevezetesen a 60 éven felül tüdőgyulladás, mellhártyalob, gyomorbetegség stb. miatt elhaltnak jelzetteknel is fennforoghatott bizonyos fokig már előrehaladott sclerotikus érelváltozás, ha elhalálozáskor — más súlyosabb betegség egyidejű fennforgása miatt — nem is azt jelentették haláluknak. Minthogy azonban az érlemeszesedés nem tartozik a bejelentésre kötelezett megbetegedések közé, nem lévén sem fertőző, sem másképen az ily beteg embertársaira nem veszélyes, az élő öregek körében való valódi elterjedtségének pontos statisztikai száma nem állapítható meg.

Mi az oka tehát az érlemeszesedésnek, az előadottak értelmében kétségtelenül leggyakoribb diszharmónikus öregedési folyamatnak? Miért és ha legvégső okában ez a miért talán némiképp szintén még kétséges, mi módon jönne az létre, hiszen előállításának jellemvonásait a kórbonctan és a mikroszkóp világosan elénk tárja. Az érlemeszesedés komplex öregedési folyamat, amely egy produktív folyamatból, az elasztikus-hyperplastikus intima megvastagodásból (Jores) és egy degeneratív elváltozásból áll. A degeneratio részben zsíros elfajulás, s aztán az intimába s nem a mediába — mint az endarteritis lueticánál — történő mészlérakodás. Kétségtelen, hogy ez az érelváltozás rendszerint öregkorban jön létre, bár igen szórványosan különböző korai öregedések előfordulnak pl. a nemi mirigyek sorvadása révén, rendkívüli pszichikus behatásokra vagy méreghatásokra (adrenalin etc.) korábban is észlelhető; ez a senilitas praecox kapcsán észlelhető arteriosclerosis praecox. Kérdés most már, hogy mi a sclerotikus elváltozások öregkorban való létrejöttének az oka; hogy az öregedésre jellegzetes-e ezen elváltozás? Entz szerint az öregedésnek fiziológias része a rugalmas rostok pusztulásából áll, vízszegénységből, besűrűsödésből, de az idegen anyagok (vasfesték, zsír s mész) lerakódása már kóros; többé már épnek nem tekinthető, nem harmónikus öregség — amikor is az elhasználási, elkopási jelenségek valamennyi

szervben arányosan mutatkoznak, — hanem már pathológiás. Entz álláspontjával szemben azonban, hogy az öregkorra egyetlen betegség volna jellegzetes, hogy egyetlen öregkorinak nevezhető betegség volna s ez a rák: sokkal inkább tekintjük ilyenmű folyamatnak a sclerotikus elváltozásokat. Nem azért, mert a rák az öregedésnek nem szükségképeni következménye, hogy nyolcvan éven felül is gyakran boncolunk halottakat, akiknek szervezetében a ráknak vagy semmiféle más rosszindulatú daganatnak semmi nyoma sincsen, sem azért, mert rák gyakran igen fiatal korban, még a huszas évevekben is előfordul, de egyéb kórtani és statisztikai tekintetből. Kórtani tekintetből, mert a ráknál a sejtmikroszkópos kép egy a normálistól teljesen elütő jelenséget mutat, s mert a normálisból a kórosba való átmenet legkülönbözőbb fokozatainak képét a daganatoknál nem látjuk, úgy mint a sclerotikus elváltozásoknál, amelyek az öregedéssel úgyszólván minden egyénnél súlyosbodnak, előrehaladnak s öregedésre jellegzetes anyagforgalmi változásokra, folyadéksebezénységükkel, kolloidális tünetnyeikkel párhuzamosan jelentkeznek. Statisztikai szempontból, mert sokkal gyakrabban jelentkezik az öregeknél az arteriosclerosis, mint a carcinoma s tovább az életkorral arányuk sokkal jellegzetesebben emelkedik, s legkülönbözőbb részletezésben az öregedéssel a daganatoknál sokkal inkább összefüggésben lévőknek mutatkozik.

Az érlemeszesedés kifejlődése a vérnyomásnak jellegzetes emelkedésével jár karöltve. Az előrehaladó öregkorral az átlagos vérnyomásnak méréseink mind magasabb átlagaira vezetnek s az átlagtól eltérő egyéb mérési értékek szóródása öregebb és öregebb életkorokban, mind magasabb és magasabb vérnyomás Hg mm-ek középszámai körül történik. Csecsemő és egészen fiatal gyermekkorban 60—80 Hg mm a systolés nyomás, sőt olykor még ennél is kevesebb; 130 Hg mm. körül állanak a mérések középei a felnőtteknél, bár a mérési eredmények 100 alá és 140 fölé is sokkal inkább szóródnak, mint más élettani jellemzők, pl. a percenkénti pulzus vagy légzési szám középértékeitől és fiziológias határaitól való eltérések; 60 éven felül a vérnyomás már rendszerint 140 Hg mm. fölött áll; emelkedett volta az öregedési tünetek egyike. Egyre öregebb és öregebb korban egyazon egyén vérnyomása éppenúgy, mint az egyes

korcsoportok előire vonatkozó átlag is, egyre magasabb.

A harmincas életévekben a systolés vérnyomás először lassan, azután az életkorral gyorsabban emelkedik, különösen a 60. életéven felül, az öregkorban.

Az átlagos systolés vérnyomásnak az előrehaladó öregedéssel való emelkedése,

Wildt szerint.¹⁾

Életkor	Átlagos systolés vérnyomás	A 200 Hg m/m-en felüli esetek %-a
60—64 év	137 Hg m/m	2 %
65—69 „	143 „ „	3 „
70—74 „	148 „ „	6 „
75—79 „	152 „ „	7 „
80—84 „	148 „ „	12 „
85—89 „	162 „ „	14 „

A vérnyomásmérések e statisztikája szerint, mint fenti összeállításunk mutatja, a 60 éven felül ötéves korcsoportok szerint számított átlagos vérnyomás az első ilyen 60 éven felüli ötéves korcsoportban mutatkozó 137 Hg m/m-ről a 80 éven felüliekénél jelentkező 162 Hg m/m-es átlagig emelkedik; de olyképen, hogy ugyanakkor a 200 Hg m/m-en felüli vérnyomással bírók százaléka is 2-ről 14-re szökik fel.

Kérdés már most, hogy mi van meg előbb, a vérnyomásemelkedés-e vagy az érrelmeszesedés? Vajjon a vérnyomásemelkedés következménye-e az érrelmeszesedés, vagy megfordítva? Azt hisszük a keletkezésnél az előbbi a gyakoribb, de megfordítva előfordul súlyos érrelmeszesedés csökkent vérnyomással is, hiszen pl. az aortatágulás is, a helybővüléssel, nyomáscsökkenésre vezet. A vérnyomásemelkedés az, amely az érfalszűkítő hatás útján, annak táplálkozási zavarára, elkopására, elhasználódására vezet. A szervezet pedig mészsókat rak le az elpusztuló szövetekbe, akár a tüdőcsúcshurutosok tüdejének csúcsába, a tüdőszövetnek ekkor betegség okozta pusztulása után. Kétségtelen így, hogy az érrelmeszesedés rendszerint kapcsolatos vérnyomásemelkedéssel, de szórványosan a kettő bármelyike külön-külön is előfordulhat. Vannak sportolóknál egészen cor bovinumra növekedett szívek, melyek erős izmaikkal magas vérnyomást tartanak fenn, anélkül, hogy érrelmeszesé-

désnek nyoma volna. Az bizonyos, hogy pusztá vérnyomásemelkedés még nem idéz elő érrelmeszesedést. Az állatkísérletek szerint az adrenalinnal előidézett vérnyomásemelkedésen kívül még az állatoknak cholesterolintartalmú lenmagolajjal való etetése is szükséges, az arteriosclerosis gyors, kísérleti létesítéséhez, hypertoniás öregnél pedig mindig megvan a cholesterinaemia is.

Az öregkorban felette nagyjelentőségű és számos kínos következménnyel járó ezen érrelváltozásnak folyamatára — már annak módját illetően — a boncolások és mikroszkóp segítségével a kórtan vet világosságot. A létrejövését elősegítő körülmények jelentőségét illetően a nézetek még ma is eltérők. *Virchow* az érrelmeszesedés okát még gyulladáshoz elváltozásban kereste, mert ő az atheromatosis az endarteritis obliterans lueticával azonos jelenségnek tartotta. *Marchand* utalt először arra, hogy az arteriosclerosis degeneratio. Mai felfogásunk szerint, — mint említettük, az érrelmeszesedés — általános anyagcserezavar helyi tünete, de tovább még kérdéses, hogy mi indítja meg az öregedéssel kapcsolatban e folyamatot, s minő tényezők és körülmények hatása lényeges. Látjuk in vitro, hogy az idegen anyagoknak (zsírnak, vassóknak és mésznek) az érfal belső falába, az intimába való lerakódását az érfal táplálkozási zavarai, az öregkorban csökkent anyagforgalom, a folyadékbesűrűsödés s az ezzel kapcsolatos kolloidális elváltozások teszik lehetővé. Némelyek sejthisteresissel s a sejtek villamos töltésének öregkori csökkenésével hozzák összefüggésbe. Mások idegizgalmaknak, a túlságos szellemi életnek, a szellemi munka után képződő fáradtságtermékek, ill. kenotoxinok káros hatásának tulajdonítanak szerepet. Az bizonyos, hogy testi munka után képződő salakok a szervezetet kevésbé alterálják és rongálják, utánuk üdítőbb az álom, mint a kizárólagosan szellemi munkában történt kifáradás után. Az alkohollal és a nikotinnal való visszaélésnek a folyamatot elősegítő hatása van, hiszen a szívet az előbbi fokozott munkára készíti, kimeríti, az utóbbi érszűkítő hatásra vezet a mellékvese izgatása útján s így akadályt gördít a vérkeringés elé. Kérdéses a végső ok is, hogy az anyagcsere elfáradását megelőzi-e a lélek elfáradása, vagy előbb lassúbbodik az előző meg s szenvedvén az agy vérellá-

¹⁾ L. 1. *Wildt*: Inaug.-Dissert (Leipzig, 1912). — 2. *Fleisch*: „Der Blutdruck in höheren Alter“ Handb. d. normalen und pathologischen Physiologie VII. 12. kötet Blutzirkulation (Berlin, 1927) 1276. lap.

2. A vérkeringési szervek betegségeiben elhaltak országos arányának gyarapodása hazánkban, 40 év alatt (1897—1937-ig).

Accroissement, en Hongrie, de la proportion des décès causés par les maladies de l'appareil circulatoire en 40 ans (1897—1937).

Év, átlag <i>Année, moyenne</i>	Terület <i>Terri- toire</i>	A vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak <i>Décès causés par les maladies de l'appareil circulatoire</i>				
		szám- szerint <i>En nombre absolu</i>	<i>proportion pour cent</i>		tízezer lélekre eső arányban <i>propor- tion pour 10.000 habitants</i>	
			az összes <i>de la totalité des décès</i>	az orvosok által meg- állapított <i>des décès constatés par des médecins</i>		halálokok eseteinek százalékában
1897	Történelmi terület (Horvát-Szláv-ó. nélk.) <i>du royaume historique (sans la Croat.-Slav.)</i>	8.967	2·0	3·9	5·5	
1900—02		12.098	2·7	4·6	7·1	
1903—05		14.523	3·2	6·3	8·2	
1906—08		16.218	3·6	6·0	9·0	
1909—12		18.409	4·2	6·7	10·1	
1913—15		22.465	5·0	8·4	12·0	
1916—18		22.750	5·5	9·6	12·2	
1919—22		Trianoni terület <i>dit de Trianon</i>	13.218	7·8	10·6	16·6
1923—25			14.056	9·0	11·2	17·0
1926—27			14.241	9·8	11·3	16·8
1927	14.819		9·8	11·3	17·5	
1928	15.046		10·3	11·4	17·6	
1929	17.145		11·2	14·1	19·8	
1930	15.984		11·9	14·8	18·5	
1931	17.633		12·2	15·1	20·2	
1932	18.032		11·4	14·1	20·6	
1933	17.572		13·5	16·9	19·9	
1934	17.495	13·6	16·6	19·7		
1935	19.568	14·3	17·4	21·9		
1936	18.994	14·8	17·9	21·2		
1937	20.203	15·8	19·0	22·4		

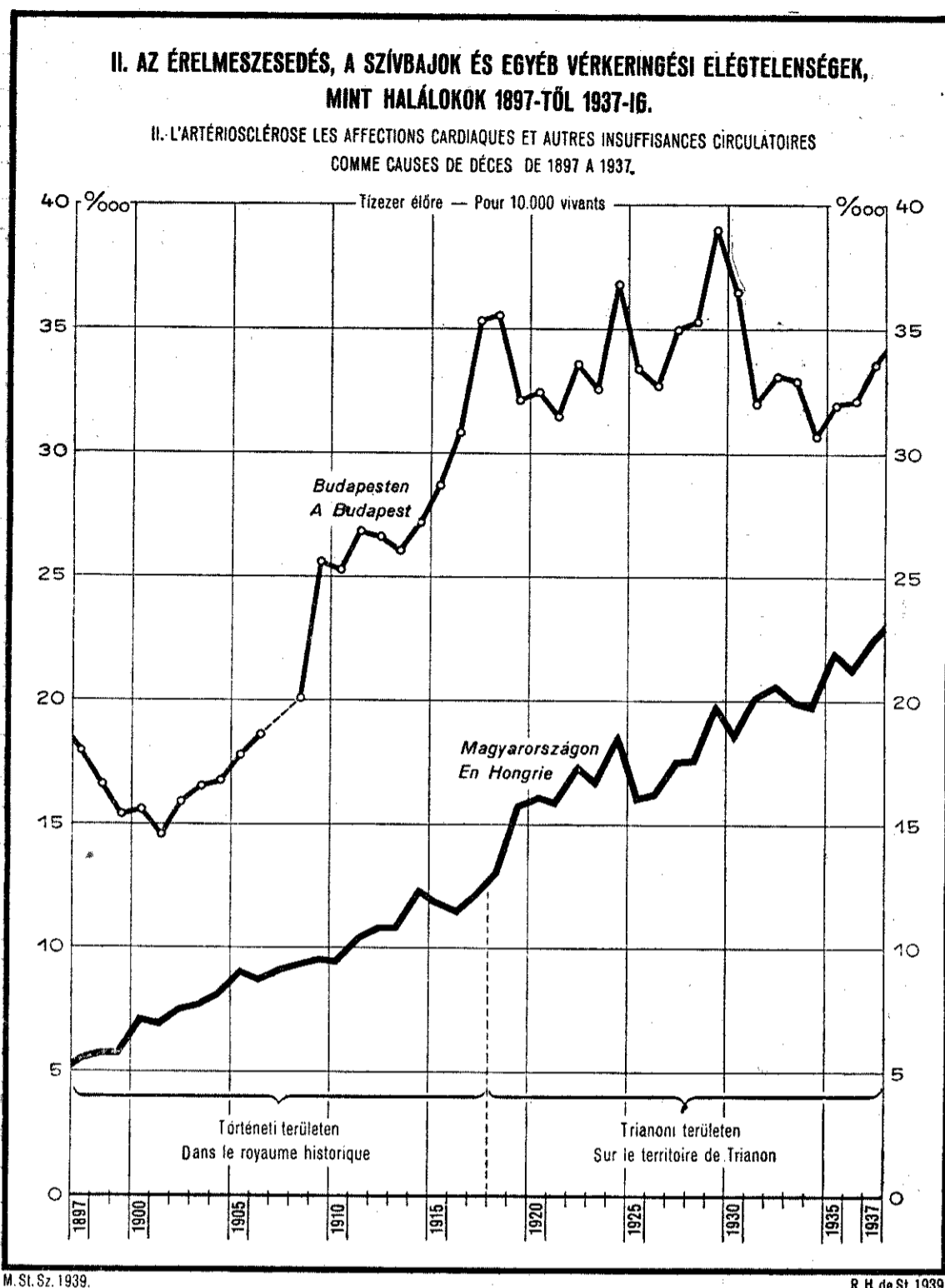
tása, táplálkozása is, csökkennek a molekuláris rezgések s a központi idegrendszer tevékenysége. Az érlelmeszedés complex jelenség s mert többféle tényező révén, többféle módon fejlődik ki, valószínűleg lehet így is, lehet úgy is. Igen változatos az egyes egyéneken való kifejlődése is, hol csak a nagy erekben mutatkozik, majd csak a hajszálerekben (arteriolosclerosis) és lehetséges a vénák phlebosclerosis is. A megtámadott többi szervek: a szív, a máj, a vese, az agy, a bőr stb. közül, hol az egyik, hol a másik, hol több is egyszerre szenved a bennük futó erek ezen öregkori elváltozása miatt.

Az bizonyos, hogy régebbi időkben a halottképek ritkábban diagnosztizálták haláloknak az érlelmeszedést és következményeit, mint ma. Az országos arteriosclerosis mortalitás történelmi idősorát erős progresszió jellemzi. Számszerűen ugyan a haláloki statisztika időközben létrejött

gyökeres rendszerváltozásai miatt az ilyenmű halálokok egész köre miatt való teljes mortalitás aránya nem követhető hosszabb időre, pl. egészen a XIX. század végéig vissza, csak egyes részei pl. a szívbajok, s az egyéb vérkeringési elégtelenségek miatt való halandóság alakulása. Ily okok miatt hazánkban 1897-ben tízezer lélekre 5·5 halott eset, s ez az arány 1937-ig fokozatosan 22·4-re fejlődött. Azt, hogy a progresszió folytonos, az ezen negyven esztendőre vonatkozólag, a 2. táblázat és a második grafikon szemlélteti.

Négy évtizeden át, úgy a népességhez, mint a többi halálokok számához viszonyító arányszámok progresszív fejlődése szinte évről-évre folytonos. A népességhez viszonyítva a gyarapodás 1897—1937-ig közel ötszörös (5·5‰-ról 22·4‰-ig), a halottak számához képest meg éppenséggel nyolcszoros (2·0‰-ról 15·8‰-ig). E rendkívüli és folytonos gyarapodás többokú, complex jelenség.¹⁾ A vonatkozó statisztikai arányszámok növekedésének látszólagos, módszerbeli és valóságos okait tudjuk megkülönböztetni. Ily látszólagos okok pl. más betegségeknek, aztán a gümőkór által okozott elhalálozásoknak és a csecsemőhalandóságnak csökkenése. A halálokok e részében mutatkozó visszafejlődés miatt ugyanis még az állandó abszolút számú halálesetet jelentő szervi betegségek aránya is gyarapodik. A módszerbeli okok szerepe is lényeges: a halottkémi eljárás tökéletesedése, a boncolások gyarapodása, a nemorvos halottképek háttérbeszorulása. A módszerbeli és technikai okokon kívül a gyarapodásnak valóságos okai is vannak: az öregek arányának gyarapodása, s a vérkeringési szervek betegségeire vezetni képes ártalmak, alkoholfogyasztás, nikotin, izgalmas szellemi élet stb. terjedése, ill. erősödése. Standard-számításokkal igazolni is lehet, hogy a szív és az egyéb vérkeringési szervek betegségeiben való elhalálozások arányának növekedése sokkal nagyobb mérvű, mint amekkora a felsorolt gyarapodást előidéző látszólagos és technikai körülmények megváltozásainak mértéke. Standard-számításokkal még a két valóságos oknak: a népesség összetételének megváltozásából származónak és a tényleges ártalmak terjedéséből következőnek egymáshoz való viszonya is felmér-

¹⁾ L. erről részletesen Szél T.: „A vérkeringési szervek betegségei“. Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi VIII. évf., 7. sz. 579. l.-on.

hető. Az öregek arányának gyarapodását a 60 éven felüliekével mérve, az az 1900. évi népszámlálásnál talált 7·6%-ról, az 1930. évig 9·8%-ra — napjainkig 10·5%-ig nőtt; tehát meg sem kétszereződött, míg ugyanakkor az ilyokú halandóság népességi aránya közel megötszöröződött! A többi valóságos okok közül pedig úgy az egy főre eső átlagos alkoholfogyasztásnak ugyanezen negyven esztendő alatt való emelkedésével, mint az eladott dohánygyári gyártmányok egy-egy főre eső átlagos súlyának növekedésével magasfokú korreláció mutatható ki. 1895—1900-ban a fejenként való átlagos borfogyasztás még csak 10·94 l. volt ez 1936—37 átlagáig — a terméseredmények alakulása szerint való kisebb hullámzásokkal — 41·71 egy-egy főre számított literig fejlő-

dött fel. Az alkohol nem kulminál, nem halmozódik fel a szívizomban, mint a cukor. Felszívódik már a gyomorból, rögtön elég s utána az ideig-óráig erősebb munkát végzett szívizom relaxál, tágul. Ezekhez járul a dohány, a nikotin ártalma, melynek a népességre való állandó, sőt erősödő hatásait a dohánygyári statisztikák szemléltetik. A nikotin a mellékvesét izgatja, ez érszűkítő hormont fokozottan termel, emiatt azután a vérerek táplálkozása szenved, hamarabb kopnak, meszesednek. Az urbanizáció és az industrializáció előrehaladása pedig az egyre szélesebb néprétegekben izgalmasabbá, kimerítőbbé vált szellemi élet jellemzésére ad olyan mutatószámokat, amelyek az öregkori sclerotikus halandóság — illetve általában a szív és a vérkeringési szervek betegségei miatt való elhalálozás — gyarapodásával szintén párhuzamba állíthatók.

Azt, hogy az érlemezés és következményei nemcsak, hogy az öregkor betegsége, de hogy a szervezet öregkori elsalakozódásával a korossá-válás, vagyis maga az öregedést előidéző tényezőként is szerepel, mutatja az ily okból való halandóságnak öregkori korcsoportok szerint való alakulása is. Az erre vonatkozó, 1935. évi különleges országos feldolgozás eredményeit a 3. táblázat tárja elénk. (L. a 3. táblázatot.)

Az egész csoportbeli elhalálozás a 80 éven felülieknél negyvenszer olyan magas (449·9), mint 60 éven alul (12·2). Közben az emelkedés fokozatos; esett ugyanis hazánkban, 1935-ben érlemezés és következményei miatt elhalt tízezer megfelelőkorú élöre számítva:

60 éven aluli korban	12·2
60—69 éves "	147·0
70—79 "	294·2
80 éven felüli "	449·9
60 éven felüli korban átlag	215·4

Az egyes ily csoportbeli halálokok közül — mint a 3. táblázaton látható — az öregkori korcsoportokkal a hemiple-giamortalitás gyarapodik a legrohamosabban: a 80 éven felülieknél hetvenszer gyakrabban fordul elő, mint a 60 éven aluliaknál. Nemcsak az agyi ér elmeszesedése, elrepedése, s az agyszövet elhalása révén a

kormányzott végtag hűdése gyakoribb az öregkorral, de az öregedéssel szakadéko-nyabbak is az agyiérszövetek, — s a vese-lob, mely szélütésnél több, mint 80%-ban¹⁾ mindig kimutatható — az öregedéssel egyre gyakoribb. A myocardialis laesiók által oko-

¹⁾ 83·5% Fleisch szerint, i. m. 1279. l.

3. Az érlemezés és következményei miatt való öregkori halálozás öregkori korcsoportok szerinti részletezésben.

La mortalité des vieillards, par groupe d'âge, causée par l'artériosclérose et ses conséquences.

Sorszám — Num. d'ordre	A IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklatura szerint az érlemezés és következményeiből álló egyes halálokok <i>des causes de décès comportant l'artériosclérose ou ses conséquences — suivant la nomenclature internationale sortie de la IVe révision</i>		Elhalt az oldalt megnevezett halálokok miatt, hazánkban, 1935-ben <i>Décédés en 1935 en Hongrie</i>				
	nomenklaturai sorszáma <i>Numéro de nomenclature</i>	megnevezése ¹⁾ — <i>Désignation</i> ¹⁾	60 éven aluli <i>au-dessous de 60 ans</i>	60–69 éves <i>60 à 69 ans</i>	70–79 éves <i>70 à 79 ans</i>	<i>au-dessus de</i>	
						80	60
			éven felül — <i>ans</i>				
a) Szám szerint: — Nombres absolus:							
1	97	Érlemezés, kivéve a szív koszorús ereinek betegségeit — <i>Artériosclérose, sauf l'angine de poitrine</i>	242	622	1.023	439	2.084
2	94	A szív koszorús ereinek betegségei (angina pectoris) <i>Angine de poitrine</i>	189	164	115	28	307
3	93	A szívizom betegségei (myocardialis laesiók) — <i>Lésions du myocarde</i>	1.506	1.858	2.364	826	5.048
4	92	Idült szívbelhártyalob, szivbillentyűbántalmak — <i>Insuffisance aortique et endocardite chronique</i>	3.826	2.004	1.650	377	4.031
5	95, 96 és 99	Szívnyagyobbodás, tágulás, ütőértágulás, egyéb szív-és verőérbajok — <i>Hypertrophie et dilatation du coeur et des artères</i>	878	536	450	137	1.123
6	82	Agyvérzés, érrepedés, érel-dugulás és vérrögösödés az agyban — <i>Hémorragie cérébrale, etc.</i>	1.508	2.194	2.525	839	5.558
7	112	Nehézlégzés (asthma) — <i>Asthme</i>	153	159	113	19	291
8	124	Idült májlob (cirrhosis hepatis) — <i>Cirrhose chronique</i>	245	116	79	10	205
9	131 és 132	Veseérlemezés (vesesclerosis) — <i>Sclérose rénale</i>	1.213	433	332	88	853
	—	Érlemezés és következményei összesen — Total de l'artériosclérose et de ses conséquences	9.760	8.086	8.651	2.763	19.500
b) Tízezer megfelelő korú előre számítva. — Proportions pour 10.000 vivants:							
1	97	Érlemezés, kivéve a szív koszorús ereinek betegségeit — <i>Artériosclérose, sauf l'angine de poitrine</i>	0·3	11·3	34·8	71·5	23·1
2	94	A szív koszorús ereinek betegségei (angina pectoris) <i>Angine de poitrine</i>	0·2	3·0	3·9	4·6	3·4
3	93	A szívizom betegségei (myocardialis laesiók) — <i>Lésions du myocarde</i>	1·9	33·8	80·4	134·5	55·7
4	92	Idült szívbelhártyalob, szivbillentyűbántalmak — <i>Insuffisance aortique et endocardite chronique</i>	4·8	36·4	56·1	61·4	44·5
5	95, 96 és 99	Szívnyagyobbodás, tágulás, ütőértágulás, egyéb szív-és verőérbajok — <i>Hypertrophie et dilatation du coeur et des artères</i>	1·1	9·7	15·3	22·3	12·4
6	82	Agyvérzés, érrepedés, érel-dugulás és vérrögösödés az agyban — <i>Hémorragie cérébrale, etc.</i>	1·9	39·9	85·9	136·6	61·4
7	112	Nehézlégzés (asthma) — <i>Asthme</i>	0·2	2·9	3·8	3·1	3·2
8	124	Idült májlob (cirrhosis hepatis) — <i>Cirrhose chronique</i>	0·3	2·1	2·7	1·6	2·3
9	131 és 132	Veseérlemezés (vesesclerosis) — <i>Sclérose rénale</i>	1·5	7·9	11·3	14·3	9·4
	—	Érlemezés és következményei összesen — Total de l'artériosclérose et de ses conséquences	12·2	147·0	294·2	449·9	215·4

¹⁾ L. részletesebb körülírásukat az 1. táblázat lapaljai megjegyzéseiben. — Voir les définitions précises dans les notes au bas du Tableau 1.

4. Az érlelmeszesedés, a következményei és az egyéb vérkeringési elégtelenségek miatt
Mortalité par âge, à Budapest en 1935, causée par l'artériosclérose.

A haláloknak a IV. revizió átesett nemzetközi nomenklátúra szerint való		Elhaltak az oldalt megnevezett halálok miatt, Buda-									
megnevezése	sorszám Numéro d'ordre	0—1-án	1—4-ans	5—9-ans	10—14-ans	15—19-ans	20—24-ans	25—29-ans	30—34-ans	35—39-ans	40—44-ans
		é v e s									
a) S z á m s z e r i n t											
I. Az érlelmeszesedés következményei és egyéb vérkeringésbeli elégtelenségek:											
1. Érlelmeszesedés, arteriosclerosis	97	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
2. Angina pectoris	94	—	—	—	—	—	—	2	1	4	4
3. Laesio myocardi, szívizom-elfajulás	93	—	2	—	1	2	3	1	11	19	32
4. Szívbillentyűbántalom, idült szívbélhártyalob	92	2	4	12	16	13	34	41	28	78	80
5. Hypertrophia et dilatatio cordis, egyéb szív és verőérhajók	95, 96 és 99	—	—	—	1	—	2	—	6	10	7
6. Hemiplégia, agyvérzés, szélütés	82	1	—	—	—	—	1	3	7	10	16
7. Asthma, nehéz légzés	112	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2
8. Cirrhosis hepatis, idült májlob	124	—	—	1	—	1	—	2	2	9	14
9. Vese sclerosis, veseérlelmeszesedés	131—132	2	4	5	8	5	8	9	15	19	26
I. Érlelmeszesedés következményei és egyéb vérk. elégt. összesen	—	5	10	18	26	21	49	59	71	152	181
II. Összes halálokok	1—200	1.881	563	226	177	245	572	628	637	788	756
b) A megfelelő korban elhaltak százalékában											
I. Érlelmeszesedés következményei és egyéb vérk. elégt. összesen	—	0.3	1.8	8.0	14.7	8.6	8.6	9.4	11.1	19.3	23.9
c) Tízezer megfelelő korú élőre számítva											
I. Érlelmeszesedés következményei és egyéb vérk. elégt. összesen	—	3.4	3.6	4.2	3.1	4.1	4.9	6.5	13.9	20.8	
II. Összes halálokok	1—200	556.5	44.9	28.4	35.8	47.9	51.9	58.1	71.9	86.9	

zott halandóság az előrehaladó öregedéssel az egyéb következményes halandóságnál szintén rohamosabban gyarapszik.

Székesfővárosunkban — amint azt a 4. táblázat és a harmadik grafikon szemlélteti — az érlelmeszesedés és következményei miatt való halandóság bármely öregkori korcsoportban magasabb, mint országosra. (V. ö. a 4. táblázatot a 3.-kal.) Budapesten pl. már 70 éven felül 528.0 tízezrelékes arteriosclerosismortalitás számítható a következményekkel együtt, míg a trianoni területen

ugyanakkor a 80 éven felülieknek megfelelő adata is csak 449.9 tízezrelékes.

Nem szerint való részletezésben a jellegzetes öregkori vérkeringési elégtelenségek, mint az arteriosclerosis, angina pectoris, myodegeneratio cordis etc. az öreg férfiaknak gyakoribb halálocai, mint az öreg nőknek. Egyéb — nem öregkori — vérkeringési betegségek, pl. szívbélhártyalobok, a billentyűbántalmak stb. halálesetei tekintetében már nincsenek a férfiaknak a nőkéit felülmúló arányszámok; de jellegzetes eltérést mutatnak a 60 éven felül a következők:

való halálozás elhalálozási kor szerinti részletezésben, székesfővárosunkban, 1935-ben.

ses conséquences et autres insuffisances de l'appareil circulatoire.

pesten, 1935-ben — Décédés à Budapest en 1935 à l'âge de												Causes de décès d'après la nomenclature internat. sortie de la IV ^e révision	
45—49-ans	50—54-ans	55—59-ans	60—64-ans	65—69-ans	70—74-ans	75—79-ans	80—84-ans	85—89-ans	90 éven fe- lüli — an- dessus de 90 ans	Ismeretlen korúak Age inconnu	Összesen Total	Spécification de ces causes de décès	
k o r b a n													
a) N o m b r e s a b s o l u s													
2	8	17	43	58	65	74	75	36	11	1	391	I. Artériosclérose, ses conséquences et autres insuffisances de l'appar. circ. :	
17	32	43	52	56	38	27	15	3	2	—	296	1. Artériosclérose	
57	98	131	196	236	276	266	175	69	10	2	1.587	2. Angine de poitrine	
85	92	81	88	69	69	50	30	6	2	—	880	3. Lésions du myocarde	
17	13	15	18	13	12	10	6	1	1	—	132	4. Insuffisance aortique et endocardite chronique	
39	73	79	101	102	112	116	61	22	2	1	746	5. Hypertrophie et dilatation du coeur et des artères	
1	3	—	4	1	2	1	—	—	1	—	20	6. Hémiplégie, hémor. cérébr., apoplexie	
8	7	21	7	9	8	3	2	1	—	—	95	7. Asthme	
27	36	35	41	31	44	24	17	7	1	—	364	8. Cirrhose chronique	
253	362	422	550	575	626	571	381	145	30	4	4.511	9. Sclérose rénale	
860	1.002	1.158	1.341	1.280	1.260	1.101	701	304	97	10	15.587	I. Total de l'artériosclérose, de ses conséquences et des insuffisances de l'appareil circulatoire	
												II. Total des causes de décès	

b) Proportion % des décédés de même âge

29.4	36.1	36.4	41.0	44.9	49.7	51.9	54.3	47.7	30.9	40.0	28.9	I. Total de l'artériosclérose, de ses conséquences et des insuffisances de l'appareil circulatoire	
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	--	--

c) Proportion pour 10.000 vivants

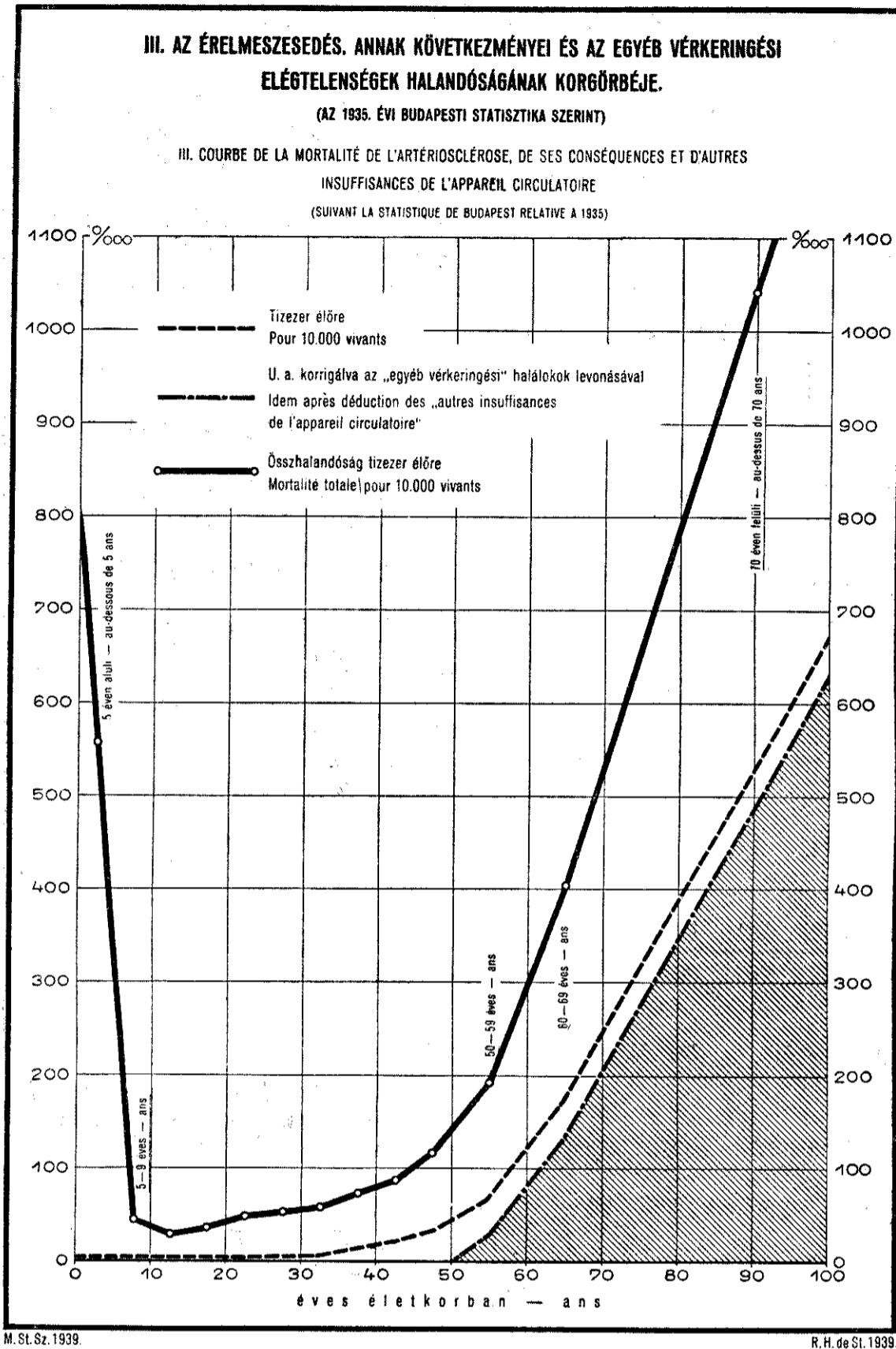
34.1	69.5	173.2	528.0				11.0	42.5	I. Total de l'artériosclérose, de ses conséquences et des insuffisances de l'appareil circulatoire	
115.9	191.5	403.6	1043.2				27.6	147.8	II. Total des causes de décès	

Elhalt hazánkban 1935-ben tízezer élöre 60 éven felül a férfiaknál a nőknél

Arteriosclerosis miatt	263.7	200.9
Hemiplegia "	64.7	58.8
Angina pectoris "	48.3	20.9
Gangraena senilis "	14.6	9.6
Vesescerosis s egyéb vese- baj miatt	11.2	8.2
Aneurysma cordis miatt	8.1	4.5
Egyéb verőérbajok "	8.3	7.7
Asthma "	4.3	2.3
Cirrhosis hepatis "	3.1	1.6

Az alkohol és a dohányzás ártalmi, ill. következményei éppen úgy, mint a megélhetésért való küzdelem izgalmi, a szellemi élet túlhajtásának károsodásai stb. kétség-

telenül mind olyanok, hogy idővel, az életévtizedeken át, a férfiak negyvenes-ötvenes életéveiben és még tovább az öregségig nemcsak hogy halmozódnak, de az általuk okozott betegségek, szív- és májlobok, ér- elmeszesedés stb. természete is olyan, hogy kifejlődésükhöz hosszabb idő szükséges, miért is az öregkorban ezek, — a főleg férfiakat érő ártalmak — a két nem halandósága között a férfiak kárára mutatkozó különbséget inkább emelik, mint általában. Különösen a városokban egészségtelenebb a férfiak életmódja, mint a nőké (nehéz, városi, poros, egészségtelen, ipari, sőt gyári- ipari foglalkozások, füstös kávéházak, pros-

titució, kicsapongások stb.). Úgyhogy a halandóságban nem szerint mutatózó e különbségnek az öregedéssel való erősödése is igen jellegzetes lévén Budapesten, különösen itt áll elő az öregkori nőbővítés, mely késői öregkori csoportokban egészen a megfelelő korcsoportbeli férfiak kétszereséig ér fel. Az újabb népszámlálások szerint székesfővárosunkban az ezer férfire eső nők száma:

	1930-ban	1935-ben
a 60—64 évesek körében	1.182	1.213
a 65—69 „ „	1.315	1.306
a 70—74 „ „	1.513	1.479
a 75—79 „ „	1.634	1.723
a 80 éven felüliek „	1.961	1.960

A foglalkozás szerint való részletezések úgy az érelmeszesedéshalandóságánál, mint — a májcirrhosis kivéve — az összes következményeik miatt valószínűleg is, a szegényebb néposztályoknak — különösen napszámosoknak — a gazdagokénál kedvezőtlenebb helyzetét mutatják. Az ily halálokoknak a halottképek részéről való megnevezése a nagyvárosi proletariátusnál, a külön megnevezés nélkül való napszámosok köréből elhalatknál felette gyakori. A nyugdíjasok és tőkésök ily rendszerbeli betegségek miatt való halandóságának magas színvonala élemedett korok következménye; ily foglalkozási csoportokba túlnyomóan öregek tartoznak. Viszont az inkább fiatal elemekből álló véderő ily okból való mortalitása alacsony. A napszámosok vérkeringési szervi betegség miatt való mortalitása számításaink szerint (529,3 ‰) több, mint kétszerese a véderő vonatkozó arányának (70,9 ‰).¹⁾ Érdekes, hogy kimutatható még az is, hogy a keresők ily okból való halandósága mindig magasabb, mint az eltartottaké,

aminek az életmód, a kereső tevékenység izgalmái, a noxákkal való visszaélés és a korviszonyok eltérései az okai.

Az öregkorban igen elterjedt szívbajok szociális tagozódását illetően Solth²⁾ is olyan adatokat idéz, amelyekből azoknak a szegényebb néposztály körében nagyobb arányú pusztítása olvasható ki, mégis azal, hogy az öregkori életkor emelkedésével szegény és gazdag között való különb-

¹⁾ L. Szél T.: „Egészségügyi Statisztika“ (Budapest, 1930) 374. l.

²⁾ L. Solth Károly: „Az öröklés és a környezet hatása az öregkor pathológiájára“ (Orvosképzés XXVIII. évf. 1. sz. 1938. évi febr. hó) 127. és köv. l.

ség enyhül. Angliában szívbántalmat jelentettek be a halál okául:

	Százezer	
	45—54	55—64
	éves közül	
Gazdagoknál	35	135
Jobbmódúaknál	69	184
Szegényeknél	95	217

Az 1910—12. évi angol statisztikából a képzett és nem képzett munkást állítva szembe, azt látjuk, hogy az angina pectoris és az arteriosclerosis okozta halálozás a nem képzett — vagyis rendszerint szegényebb és alsóbb társadalmi osztálybeli — munkásnál alakul kedvezőtlenebbül s öregkorban is inkább ezeknél fokozódik az ily betegség miatt való mortalitás.

	Százezer lélek közül elhalt érlelmeszesedés és koszorúérsclerosis miatt			
	35—44	45—54	55—64	a 65 éven felül
	éveseknél			felül
A képzett munkásnál	2·4	14·8	65·5	248·9
A nem „ „	4·3	17·6	58·3	298·3

Érdekes a szellemi munkások érlelmeszesedéshalándóságának megfigyelése is. U. a. angol statisztika szerint fiatalabb korban kedvezőbb, mint a testi munkásoké (35—44 éves korban 2·1 százezer megfelelőkorú élöre), míg az öregedés előrehaladásával a szellemi foglalkozás az érlelmeszesedés kifejlődését előmozdítja. A szellemi foglalkozású 55—64 éveseknél 111·6, a 65 éven felül 341·7 a megfelelő angol arányszám.

Érdekes nemzetközi összehasonlításokat is tenni. Általában műveltebb államokban magasabb a vérkeringési betegségek miatt elhaltak aránya, gyakoribb az érlelmeszesedés — de ennek technikai oka is lehet —, ezekben ritkábban diagnosztizálnak aggkori végegyengülést halálókul, ezekben szabatosabb a halottkémlés, nincs vagy kevesebb a nem-orvos halottkém. A legnépesebb európai nagyvárosok közül a szívba-jos halándóság aránya tekintetében rendszerint München áll az első helyen. Amelyik évjárat szerint pedig nem a müncheni mortalitás a legmagasabb, az olyankor is szél-sőségesen magas s mindenkor a Német-országra vonatkozó átlag felett áll. Így fest a világhírű sörivő város a szívtágulások,

szívizomelfajulásos és érlelmeszedéses mortalitás arányának színvonala tekintetében. A tágult sörszív, a túlságosan nagymérvű sörfogyasztás e különleges ártalma, a bajor fővárosban bizonyára gyakoribb betegség, mint bárhol másutt Európában.

A szociális helyzet a *cerebralis haemorrhagia* miatt való mortalitás tekintetében az *arteriosclerosis* és *myodegeneratio cordis* öregkori vérkeringési elégtelenségek által okozott halándóságnál látott jelenséghez hasonló eltéréseket hoz létre. Alsóbb társadalmi osztályokban, szegényebb néposztályokban a szélütés miatt való elhalálozások aránya ugyanis kedvezőtlenebbül alakul — vagyis magasabb, — mint a jobbmódúak körében vagy éppen a gazdagoknál. Pl. Brittennek¹⁾ 1921—23. évi angolországi adatai szerint az agyvérzeshalándóság aránya százezer élöre:

	45—54	55—64
	éves korban	
Gazdagoknál	45	172
Jobbmódúaknál	47	196
Szegényeknél	54	201

Solth²⁾ ezen adatokat idézve lényegesnek tartja, hogy a 45—54 éves korú szegények vonatkozó aránya a gazdagokénál 1·22-szer nagyobb, míg az 55—64 éveseknél csak 1·17-szer akkora, bár a különbség csekély. Ebből a kismértékű különbségből aztán levonja a következtetést, hogy „az életévek emelkedésével a szegények agyvérzeshalándóságának a gazdagokéhoz viszonyított mértéke csökken“. A lényeg azonban az, hogy bármely öregkori csoportban az alsóbb néposztályokban több halálosvégű szélütés fordul elő, mint a magasabbakban, hogy aztán az egyes korcsoportokban — némely statisztika szerint egyik, más szerint másiban — más és más az emelkedés mértéke, már csak egészen változékony és másodrendű jelenség.

A *vesesclerosis*ban és az egyéb idült *veselobban* (Bright-kór) elhaltakra foglalkozás szerint való részletezésben is vannak országos adataink.³⁾ Öregkorban jelentős

¹⁾ L. Britten R. H.: „Occupational mortality among males in England and Wales 1921—23“.

²⁾ L. Solth már i. m. 125. lap.

³⁾ L. pl. Magyar Statisztikai Közlemények 50. köt. 898., 920., 942. stb. I.

bajról lévén szó, a nyugdíjasokat és tőkéseket — sok öreget — magábafoglaló egyéb foglalkozási főcsoport ezen aránya magas, míg kedvező a túlnyomóan fiatal elemekből álló véderő és a házi cselédek helyzete. U. e. tekintetben a városias foglalkozások s az alkohol hatásának kitett iparágak aránya pedig kedvezőtlen szokott lenni.

A németalföldi statisztika szerint az iparosok húgyivarszervi betegség miatt gyakrabban halnak el, mint a mezőgazdák; legalább is gyakoribb a felismerése. Esett tízezer élöre 18—65 éves korig ilyokú halálozás Németalföldön:

Önálló mezőgazdák	3·0
Munkások és szolgák a mezőgazdaságokban	3·5
Önálló iparosok	4·4
Segédek és munkások az iparban	4·1

A városi szakszerűbb halottkémlést kétségtelen igazolják ezek az adatok, ha nem is teljes bizonyossággal azt, hogy az iparban gyakoribb a nephritis halott. Kétségtelen azonban az ú. n. alkoholos iparok, korcsmárosok, vendéglősök, pincérek stb. gyakori nephritise.

Az ú. n. alkoholos foglalkozások magas nephritismortalitását mutatja az angol statisztika is. Esett Angliában 1921—23-ban tízezer élöre elhalálozás:

	35—45	45—55	55—65	65—70
	éves korban			
A sörfőzőknél	50	186	386	754
A pincegazdáknál	118	156	386	537
A korcsmárosoknál	126	209	366	660
A pincéreknél	160	242	453	611
E négy foglalkozásnál veselőb	8·0	17·5	32·4	—
Összes foglalkozások átlagos halandósága	64	116	257	499

Az összes alkoholos foglalkozások halandóságában ez angol adatok szerint is jelentékeny szerepe van a nephritismortalitásnak, hogy az alkoholos foglalkozások mortalitása mindig — különösen az öregkorban — magasabb az összes foglalkozások meg-

felelő korcsoportjainak átlagos halandóságánál.¹⁾

Britten már idézett angolországi adatai szerint a chronikus nephritis okozta halálozás nem mutatja a szegényebbek helyzetét a vagyonosabbakénál számszerűen kedvezőtlenebbnek. Ezen 1921—23. évi angol halálloki statisztika szerint idült veselőb miatt elhalt Angliában tízezer megfelelő-korú és vagyoni helyzetű élöre számítva:

	45—54 évesek körében	55—64
A gazdagoknál	4·7	11·5
A jobbmódúaknál	4·1	10·7
A szegényeknél	4·9	10·6

*Solth*²⁾ ezen arányszámok csekély ingadozását is lényegesnek tartja és levonja a következtetést, hogy „a chronikus nephritis okozta halálozás arányainál az öregséggel kapcsolatban eltolódást észlelhetünk a szegényebbek javára. Mert míg a fiatalabb-korú szegények nephritis-halálozási mértéke 1·04-szer volt nagyobb — t. i. az említett fenti angol statisztika szerint — addig az idősebb korban ez a viszony már csak 1 : 0·92-höz lett.“

Véleményünk szerint a nephritismortalitás angol arányszámai között, szociális helyzet szerint, csak kevés eltérés mutatkozik. Az a körülmény pedig, hogy a szegényebbek nephritismortalitása a gazdagokéhoz egészen közelálló arányszámokat mutat, (a 45—54 éveseknél azokénál igen kevéssel magasabbat, az 55—64 éveseknél csekéllyel azoké mögött elmaradót) egészen másképp értékelendő körülmény, tekintettel a társadalmi szélsőségek gyógykezelési és halottkémlési viszonyai között lévő különbségekre. A szegényebbek belső bajai, csak szakszerű orvosi halottkémlés révén megállapítható betegségei, ugyanis gyakrabban maradnak rejtve, mint a gazdagokéi s az ő öregeiknél, a szegényeknél több esik a marasmus senilis takaródiagnózisára. Különösen régebben, a XIX. század végén, a betegsegélyező pénztárak megszervezése előtt voltak a szegények a gazdagok mögött therá-

¹⁾ L. *Prinzing F.*: 1. „Die Sterblichkeit in England nach dem Beruf“ 1910—12. Arch. f. soc. Hyg. und Demogr. 15. 1922. 217. s. k. 1. — 2. „Handbuch der medizinischen Statistik“ (Jena, 1930.) 328. lap.

²⁾ L. *Solth K.* i. m. 126. lap.

piás és halottkémlési tekintetekben így elmaradva, ma már kevésbé és innen, hogy napjainkban egyre több rejtett belső bajra, különösen az alkohollal és a dohányzással való visszaéléssel összefüggő öregkori betegségekre is, újabban már kimutatható a szegények kedvezőtlenebb helyzete. Míg régebben, pl. *Kőrössy* s más statisztikusok is, a múlt század végén számos ily betegség miatt való mortalitásnál, az éppen megfordított viszonyt mutató számokból, a gazdagoknak az ily betegségek miatt való halandóságánál kedvezőtlenebb helyzetét vélték levezetni tudni.

Az érlemeszedés és következményei közé sorolt keringési zavarok közül *egyedül a májcirrhosis gyakoribb a magasabb társadalmi osztályokban, mint az alsóbbakban*; a jólét emelkedésével előfordulási arányai növekednek. Az 1910—12. évi angol statisztika szerint, ha az emelkedő arányú szegénységgel párvonalasan öt népréteget különböztetünk meg s a valamennyi társadalmi osztályra vonatkozó együttes cirrhosismortalitást százzal vesszük egyenlőnek, az egyes néprétegek vonatkozó indexei a következők:

	I.	II.	III.	IV.	V.	összesen
	o	s	z	t	á	l
1910—12	139	173	80	78	105	100
1921—23	163	187	66	74	87	100

Minthogy, mint már igazoltuk, a cirrhosis az öregkorban gyakori halálok, valószínű, hogy a cirrhosismortalitásnak társadalmi osztályok szerint mutatkozó ez a különbsége, a 60 éven felüli korban elhaltak körében is megnyilvánul. Szükséges volna azonban, a szabatos bizonyításhoz, a cirrhosishalálesetek társadalmi osztályok és kor szerint való további kombinatív feldolgozása.

Amikor a demográfia a népesség statisztikájának egyes jelenségeivel foglalkozik, rá kell mutatnia arra is, hogy a vizsgált életviszonyok javításához mi szükséges, minő életmód követése, minő külső körülmények megváltoztatása, avagy minő intézkedések, esetleges törvényes rendelkezések. Így *a népességi statisztika tanulságait a népességi politika követi és gyümölcsözteti.*

Orvosi tekintetben népies tanácsok is közkeletűek, hiszen a szaktudományok kö-

zül elsősorban az orvostudomány az, amely nem szorítkozhatik csak a szakemberek érdeklődésére. Széles néprétegek felvilágosítása — orvosi kérdésekben — nemcsak a profilaxist, a megelőzést, a bajok elkerülését szolgálja, de az eredményes therápiának is feltétele. A betegségek idejében való felismerése gyakoribb, ha korai tüneteik széles néprétegekben ismertek s ekkor lesz eredményesebb a gyógyítás is. *A nemzetnevelő konstruktív szellem nem nélkülözheti így az orvosi statisztikát*, amelynek tanulságaiból okuló népességi politika, a tömegek felvilágosításával, az ország népének egészségét szolgálja.

Az életkor és az életkorral csökkenő munkabírás tárgyalása végül közgazdasági jelentőséggel is bír. Hiszen éppen a szív munkabírásának, tartalékerejének kérdése az, amely az öregek munkaképességét megszabja, s amelyet éppen az öregkori sclerotikus elváltozások támadnak meg leginkább. Az érlemeszedést előmozdító testi és lelki okok ismerete így azok elkerülését is segíti; a célszerű életmód, a mozgás és a táplálkozás, továbbá a zavartalan, felüdítő alvás, amely a szív rezerverejének megtartására és pótlására fontos, az öreg szervezet egészségét erősíti. A therápia helyes alkalmazásának, de veszélyeinek is ismerete széles néprétegekben szükséges és arra vezethet, hogy az öregeknek úgy munkaképesebb, mint mégis nyugodtabb és panaszmentesebb és végül még hosszabb időtartamú öregség fog osztályrészülni jutni.

Az öregek egészségi állapotának javulása az életet végigkísért környezeti behatásoknak módosításával, az egészséget veszélyeztető befolyások megszüntetésével érhető el. A veleszületett befolyások (örökölt tényezők, faj, konstitucio stb.) hatásai, esetleges egészségrontó, életrövidítő ténykedésük csupán a bennük szenvedő nemzedékek kihalásával tűnhetnek el véglegesen. Ám azért az eugenetikai szabályozás is vezethet az ily bajoknak a népességben kisebb-nagyobbmértvű csökkenésére. Az egyén életének az öregségig és azon túl való meghosszabbításában, különösen már a produktív korbelleknek az öregedés elérésére való kilátásaiban és még tovább az öregeknek további aggastyán korszakba való élésében, betegségmentes hosszú öregkor átélésében *a környezetokozta károk elkerülése és csökkentése a legfontosabb.*

Az érlelmeszesedésnek profilaxisáról és therápiájáról szólhatunk. A profilaxisban vitamindús, nyers gyümölcs-koszt az öregkori sclerotikus elváltozásokra kedvező, míg a túlságos húsfogyasztás ártalmas. Fiatalabb korban a vérképzés elősegítése, később belső secretios erősítések (*Brown-Sequard*, *Voronoff*), majd a bécsi kísérletek szerint ovarium szedésének hatása kedvező; a női ivarmirigykivonatok ugyanis inkább késleltetnék az öregedést, mint a férfiaké. Lecithin és a sejtmagvak is erősítene; hashajtókkal a béltoxinok felszívódása és a szervezet elsalakosodása ellen küzdhetünk. Ugyanilyen irányban segít a béltoxinok közömbösítése antagonisták baktériumokkal (pl. *Bacillus bulgaricus*, joghurt, *Metschnikoff*) vagy eltávolításuk finoman elosztott állati szénporral (*carbo animalis med.*). Sportok, napfény, vízkúra, télen ezt pótló kvarcfénykezelés, emelik szervezetünk anyagforgalmát és erőbeli állapotát. A *therápia* részben diétás, táplálkozási, részben az életmódra vonatkozó s végül gyógyszeres. Diétás: Karell tejkúrája, említendő a szív megtámadottsága esetén a folyadék- és sószegény diéta (kb. 1.5 l.-ig naponta) is. Az életmódnál Oertel *terrain-kurája* a betegség fokához alkalmazkodó, lassan emelkedő helyeken végzett sétákból, öregkorban excessusok kerüléséből áll. A gyógy-

szeres *therápia* részben az érfal és a szív táplálkozását s az erek tágulását is elősegítő nem kereszties szerek (jód, theobromin stb.) adásából áll, részben csak orvosi rendelre szedhető kereszties gyógyszerekből. Ez utóbbiak között hatalmas mérgek (*digitalis*, *strophantus*, *cardiazol*, stb.) vannak, amelyek túlságos adagolása a szívet megállíthatja, amelyek kombinálása, szedésüknek ellenőrzése is csak az orvos feladata lehet. Hasonlóképpen csak orvos végzheti szükség esetén a vérnyomást csökkentő kiadós vérvételeket, a népies piócázás (*hirudin!*) helyett; egyéb sebészeti és injekciós kezelések is persze csak az orvosra bízhatók.

Tekintve az érlelmeszesedés, s vele az öregedés kérdésének széles néprétegeket érintő nagy jelentőségét, az nemcsak tudományos, de népszerűsítő előadások, könyvek, kiadványok keretében is felszínen tartandó. Ily módon a nemzet értékes rétegeinek hosszabb életet, az átlagos és a valószínű élettartam emelkedését, de az öregek panaszainak enyhítését, munkabírásuk emelkedését érhetnénk el. Elérhetnénk, hogy széles néprétegekben az öregedés elviselhetőbb lenne, hogy egyre több ember élete végződne panaszmentes, szelíd alkonyal.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Halálos kimenetelű balesetek 1938-ban.

Les accidents mortels notés en Hongrie en 1938.

Résumé. En 1938, on a enregistré 2.486 accidents mortels, 131 de moins qu'en 1937, mais plus qu'en n'importe quelle autre année depuis que ces accidents sont notés.

La majeure partie des accidents mortels avaient des victimes au-dessous de 20 ou au-dessus de 60 ans (54.8%). En ce qui concerne la profession des victimes, la première place appartient à la jeunesse des écoles (27.7%), suivie des employés de commerce et d'industrie (26.0%) et des agriculteurs (24.3%). Un tiers environ des accidents mortels (exactement 31.7%) se sont produits à l'intérieur des maisons. Dans 90% des cas, l'accident consistait en fracture d'os, asphyxie, brûlure ou empoisonnement, le premier de ces genres d'accident affectant surtout les adultes, le dernier les enfants.

*

Az 1938. esztendőben 2.486 halálos kimenetelű baleset történt, vagyis 131-gyel kevesebb, mint a hatalmas kiugrást feltűntető előző esztendőben, de még mindig jóval több mint — az előző évet kivéve — a megfigyelésünk alá vont évek bármelyikében 1931 óta.

A mult esztendőben a 41—60 évesek hátrányára mutatkozott erősebb méretű eltolódásnak az idén nyomát sem találjuk, a korcsoportok között való aránylagos megoszlás visszazökkent a régi kerékvágásba.

Általában véve minden vonatkozásban az évek óta egyre visszatérő megszokott kép tárul elénk az adatokból. Nem jelenti ez azonban azt, hogy az elháríthatatlan végzet vág imitt vagy amott előre megszabott nagyobb rendet az élők sorából, inkább azt jelenti, hogy hiába világít rá a statisztikus évről-évre a veszélyeztetett pontokra, ha az arra hivatottak részéről semmi sem történik a veszélyek elhárítása vagy legalább is csökkentése érdekében.

Hogy *hol* kell leginkább és a legsürgősebben segíteni, arra a részletadatok élesen rámutatnak, és igen sok esetben még a *hogyan* kérdésre is eléggé tájékoztató válasszal szolgálnak.

Nézzük elsőben is a halálos baleseti áldozatok korcsoportok szerint való megoszlását:

Korcsoport	Halálos balesetek száma	Esetek %-a
5 éven aluli	432	—
6—10 éves	166	—
10 éven aluli	598	24.1
11—15 éves	140	—
16—20 "	188	—
11—20 "	328	13.2
21—30 "	383	15.4
31—40 "	270	10.8
41—50 "	227	9.1
51—60 "	224	9.0
60 éven felüli	434	17.5
Ismeretlen koru	22	0.9

A halálos balesetek a legfiatalabb korosztályokat tizedelik meg megdöbbentően magas arányokban, továbbá a 60 éven felüli elaggottakat; az áldozatoknak több mint a fele kerül ki soraikból. Ez pedig nem egyetlen esztendőnek véletlen alakulása, hanem évről-évre következetesen visszatérő szabályszerűség, melynek ismételt igazolására utalunk a Szemle 1937. évi 6. számának 554. oldalán közölt diagramra.

A fiatalokéknak ebben a tekintetben elfoglalt rendkívül kedvezőtlen helyzete kiütközik a foglalkozási csoportosítás adataiból is:

Foglalkozás	Halálos balesetek száma	Esetek %-a
Östermelés	605	24.3
Bányászat	45	1.8
Ipar-forgalom	646	26.0
Közszolgálat és szabad foglalkozások	77	3.1
Véderő	74	3.0
Nyugdíjasok, tőkepénzesek	52	2.1
Házi cselédek	19	0.8
Háztartásbeliek	218	8.8
Tanulók, gyermekek	689	27.7
Ismeretlen foglalkozásúak	61	2.4

Az ipar-forgalom és östermelés keresői között a halálos balesetek magas abszolút számait és arányait még magyarázhatjuk azzal, hogy közöttük jelentékeny számmal szerepelnek a veszélyes foglalkozások okozta üzemi balesetek is, bár hangsúlyozzuk, hogy itt nem csupán a foglalkozás-

sal járó balesetek adatai foglaltatnak. A foglalkozási csoportosításban ellenben a semmiféle veszélyes foglalkozást nem űző tanulók és gyermekek szerepelnek a halálos baleseti áldozatok legmagasabb szám- adatával és arányával.

Az üzemi foglalkozási balesetek elhárítása érdekében baleset ellen óvó berendezések kötelezővé tétele, felvilágosító propaganda, a biztonság megkövetelte magatartásra való ránevelés stb. útján eléggé intenzív küzdelem folyik. Kérdezzük azonban, hogy a legnagyobb arányokban meg-tizedelt csoport, a gyermekek, tanulók halálos baleseteinek elhárítása érdekében történik-e valami? Nézetünk szerint a „Zöldkereszt” intézmény keretében lehetne legeredményesebb kilátásokkal fel-venni az elhárítás érdekében a harcot, mert figyeljük csak meg, hol leselkedik legsűrűbben a halálos baleseti veszedelem:

Halálos balesetek színhelye	Esetek száma	%-a
Lakóház	788	31·7
Út, országút	591	23·8
Folyó-, tópart	347	14·0
Termőföld, erdő	258	10·3
Műhely, gyár, bánya	248	10·0
Vasuti átjáró, állomás	136	5·5
Egyéb hely	118	4·7

A lakóház tehát az a hely, ahol leg-erélyesebb védekezésre van szükség a ha-lálos balesetek ellen, hiszen több mint há-romszor annyi halálos baleset történik ott, mint — a köztudat szerint — baleseti veszedelmekkel teletűzdelt műhelyekben, gyárakban, bányákban. És tegyük hozzá, hogy a lakóházakban történt 788 halálos baleseti áldozat közül 53·5%, vagyis a felénél nagyobb hányad volt a gyermek.

Igen tanulságos kép bontakozik ki előttünk, ha a sérülés neveit vesszük ala-posabb vizsgálat alá:

A sérülés neve	Halálos balesetek száma	Esetek %-a
Törés, roncsolás	1.215	48·9
Fulladás	530	21·3
Égés, forrázás	242	9·7
Mérgezés	220	8·9
Villámcsapás	68	2·7
Lövés	45	1·8
Megfagyás	39	1·6
Napszúrás	35	1·4
Villamos áramütés	32	1·3
Egyéb	60	2·4

A halálos kimenetelű baleseteknek majdnem 90%-át a négy legelől felsorolt sérülési nem okozta, érdemes tehát ezeket korcsoportokra felbontani és a balesetet előidéző cselekmény szerint is vizsgálni.

Törés, roncsolás.

A balesetet előidéző cselekmény	Az esetek száma					össze-sen
	korcsoportonkint				20 éven felül	
	5 éven alul	6-10	11-15	16-20		
é v e s						
Elesések	2	3	—	1	110	116
Leesések padlás feljáróról	—	1	—	—	27	28
„ létráról	—	—	—	—	16	16
„ fáról	—	4	2	1	18	25
„ kazalról	—	—	—	—	14	14
„ egyéb magas helyekről	6	—	3	2	59	70
Leesések járműről	2	2	—	5	62	71
Fadöntés	—	—	—	6	21	27
Omlás, dülés	3	4	4	4	69	84
Robbanás	2	1	1	2	13	19
Lórúgás	3	2	5	9	43	62
Bika-, tehénökklés	—	1	—	1	23	25
Vasútgázolás	4	5	5	11	94	119
Villamosgázolás	2	2	3	3	51	61
Autó „	11	21	1	8	141	182
Motorkerékpárgázolás	—	1	2	1	28	32
Kerékpárgázolás	1	—	1	5	21	28
Kocsi-, szekérgázolás	12	7	4	3	54	80
Egyéb	7	6	9	13	121	156
Összesen	55	60	40	75	985	1.215

Fulladás.

A balesetet előidéző cselekmény	Az esetek száma					össze-sen
	korcsoportonkint				20 éven felül	
	5 éven alul	6-10	11-15	16-20		
é v e s						
Fürdés	—	29	34	64	87	214
Csónakázás	—	2	3	5	20	30
Partról való vízbeesés	33	9	5	2	29	78
Kútbaesés	10	2	1	1	12	26
Egyéb módon való vízbe- fulladás	7	10	—	3	23	43
Föld- és más omlás	8	4	8	3	16	39
Párnába fulladás	27	—	—	—	—	27
Idegen test a légsőben	16	1	—	—	15	32
Egyéb	9	1	1	1	29	41
Összesen	110	58	52	79	231	530

Égés, forrázás.

A balesetet előidéző cselekmény	Az esetek száma korcsoportonként					összesen
	5 éven alul	é v e s			20 éven felül	
		6-10	11-15	16-20		
Kipattanó szikra	11	7	5	2	30	55
Forró folyadékkal telt edény magára rántása	57	2	—	—	2	61
Forró folyadékkal telt edénybe esés	47	—	1	—	5	53
Benzin-, petróleummal való gondatlan eljárás	1	—	1	3	10	15
Játék tűzzel, gyufával	10	2	—	—	—	12
Tűzhelyre, meszes gödörbe esés	4	2	—	—	—	6
Egyéb	12	3	2	—	23	40
Összesen	142	16	9	5	70	242

Mérgezés.

A balesetet előidéző cselekmény	Az esetek száma korcsoportonként					összesen
	5 éven alul	é v e s			20 éven felül	
		6-10	11-15	16-20		
Lúgmérgezés	66	2	4	1	10	83
Gombamérgezés	3	3	3	1	16	26
Mustgáz	—	—	—	—	15	15
Alkohol	2	3	2	1	9	17
Étel	1	—	1	—	5	7
Szengáz	29	1	—	1	17	48
Beléndek	3	—	—	—	—	3
Egyéb	6	—	1	2	12	21
Összesen	110	9	11	6	84	220

Ez a csoportosítás azt mutatja, hogy a törés, roncsolás inkább a felnőttek baleseti sérülési neme, mert 20 éven aluli csupán 18,9% szerepel közöttük, de a fulladások áldozatainak több mint a fele (56,4%), a mérgezések áldozatainak közel kétharmada (61,8%) és az égés-forrázások áldozatainak közel háromnegyede (71,1%) 20 éven aluli, sőt ezek között is legnagyobb arányban van az 5 éven aluli gyermek.

A balesetet előidéző itt megjelölt cselekmények felsorolása pedig rámutat arra is, hol rejlenek a legsúlyosabb mulasztások, vagyis hol kell legerélyesebben közbelépni, hogy történjék végre valami ezen elhárítható balesetek megelőzése érdekében.

Talán még élesebben mutathatunk erre reá, ha a halálos balesetek valószínű okai közül a leggyakoribbakat itt kiemeljük:

A baleset valószínű oka	Halálos bal- esetek száma	Esetek ‰-a
Szülők, gyermekgondozók hanyagsága	460	18,5
Veszélyes helyen való fürdés, erős víz- sodrás	227	9,1
Ittasság	146	5,9
Sikos, fagyos, olajos járda, gyümölcs- héj stb.	186	7,5
Tilalomfa, korlát, figyelmeztető tábla, világítás hiánya	71	2,8
Felbontott, elhanyagolt úttest	21	0,8
Gyors és gondatlan hajtás, járműveze- tésbeni járatlanság	187	7,9
Járművekről le- és felugrás	48	1,5
Járművek és gépek alkati és gyártási hibái	59	2,4
Veszélyes helyen, tilalom ellen való tartózkodás és veszélyes munkáknál az előírások be nem tartása	197	7,9
Lőfegyver, robbanó, gyúlékony anya- gok helytelen kezelése	63	2,5
Állatok megvadulása	106	4,3

Íme itt végre világosan meglátszik, hogy a szülői vétkes gondatlanság, hanyagság révén fiatal életek mekkora tömege sikkad el évente a legborzasztóbb halál-nemek között; itt mutatkozik az eredménye a szoba padlójára hültni elhelyezett forróvízes edényeknek, a takaréktűzhely közelében való játszadozás eltűrésének, a lúggal telt poharak gyermekek által hozzáférhető helyre tételének és más hasonló bűnösen gondatlan magatartásnak. De a halálos baleseteket előidéző valószínű okok más, itt kiemelt fajtái is megszívlelendők, mert ezáltal sok, igen sok baleset válik megelőzhetővé.

Mozolovszky Sándor dr.

Lakóházépítkezések 1938-ban.

La constructions de maisons d'habitation en Hongrie en 1938.

Résumé. La construction de maisons d'habitation, après avoir particulièrement baissé en 1933, augmentait jusqu'à la fin de 1937, pour accuser en 1938 une régression frappante, mais inférieure à celle de 1933.

L'année dernière, on n'a noté une progression que pour les villes départementales, et surtout pour celles proches de Budapest.

Pendant les années passées depuis 1930, la construction, montrant en général des variations sensibles et plutôt une régression, ne montait considérablement que dans les localités d'un caractère nettement urbain.

Nous offrons ci-dessous des renseignements détaillés.

*

A fővárosra vonatkozó lakóházépítkezési adatok begyűjtése és feldolgozása egészen az 1937. évig egyes részleteiben némileg eltérő módokat szerint történt a M. kir. Központi Statisztikai Hivatalban és a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalban. 1937-ben a Székesfővárosi Statisztikai

kai Hivatal a lakóházépítkezési adatok gyűjtését és feldolgozását újjászervezte és a két hivatal között folytatott tárgyalások eredményeképpen 1938-tól kezdődően most már azonos elvek alapján történik az adatok begyűjtése és feldolgozása. Olyan esetekben pedig, amikor a fővárosra vonatkozó egyes adatokról a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal különleges szükségleteket szolgáló csoportosítások alakításánál más végeredményeket közöl, a különbségek indokai és a számszerű eltérés jegyzetben nyernek magyarázatot.

1937-ről nem is közöltünk a Szemlében adatokat, csupán a Statisztikai Évkönyvben tettük közzé azokat főbb csoportosításban, ki kell tehát itt térnünk az 1937. esztendő építkezési tevékenységének rövid jellemzésére is legalább annyiban, hogy megemlítjük, hogy az 1937. év folyamán az a lassú fejlődés, mely a mélypontot mutató 1933. év után megindult, folytatódott, de az év végével le is zárult. 1938-ban már mind a lakóház-, mind a lakás-, mind

A lakóházépítkezés fejlődése a városokban 1930—1938 között.

V á r o s o k Villes	Lakóházak — Maisons					Lakások — Logements				
	száma nombre au 31 déc. 1930 XII. 31	tisztá szaporulata accroissement net			száma nombre au 31 déc. 1938 XII. 31	száma nombre au 31 déc. 1930 XII. 31	tisztá szaporulata accroissement net			száma nombre au 31 déc. 1938 XII. 31
		1931-37 között	1938- ban	1930-38 között			1931-37 között	1938- ban	1930-38 között	
Budapest . . . . . (szföv.)*	23.444	5.858	697	27.9	29.999	243.476	27.460	4.069	13.1	275.005
Baja . . . . . (tjv.)*	4.687	206	48	5.4	4.941	7.884	244	48	3.7	8.176
Debrecen . . . . . (,,)	14.609	1.355	85	9.9	16.049	30.503	1.757	101	6.1	32.361
Győr . . . . . (,,)	4.469	518	57	12.9	5.044	12.608	785	69	6.8	13.462
Hódmezővásárhely . . . . . (,,)	14.102	216	93	2.2	14.411	17.810	290	92	2.1	18.192
Kecskemét . . . . . (,,)	14.252	131	8	1.0	14.391	19.860	170	8	0.9	20.038
Miskolc . . . . . (,,)	6.797	846	94	13.8	7.737	15.139	1.315	200	10.0	16.654
Pécs . . . . . (,,)	6.845	875	106	14.3	7.826	17.418	1.521	196	9.9	19.135
Sopron . . . . . (,,)	2.752	527	51	21.0	3.330	8.580	1.129	78	14.6	9.787
Szeged . . . . . (,,)	20.299	931	228	5.7	21.458	35.355	1.262	260	4.4	36.877
Székesfehérvár . . . . . (,,)	5.374	483	—	9.0	5.857	10.695	601	3	5.7	11.299
Tj. városok Budapest nélkül — Villes autonomes, Budapest exclu	94.186	6.088	770	7.3	101.044	175.852	9.074	1.055	5.8	185.981
Tj. városok összesen — Villes autonomes	117.630	11.946	1.467	11.4	131.043	419.328	36.534	5.124	9.9	460.986
Megyei városok — Villes dépar- tementales	201.249	13.600	2.145	7.8	216.994	328.896	16.475	2.521	5.8	347.892
Városok összesen — Total des villes	318.879	25.546	3.612	9.2	348.037	748.224	53.009	7.645	8.1	808.878

*) Szföv. = capitale. **) Tjv. = ville autonome.

a lakószobaszaporulat kevesebb, mint 1937-ben. Az 1938. esztendő tehát — bár nem olyan mértékben, mint az 1933-ast — az építkezések erős hanyatlása jellemzi. A legutolsó három esztendő végeredményei ugyanis a következő képet nyújtják:

	Lakóház-	Lakás-	Lakószoba-
	s z a p o r u l a t		
1936	13.869	18.999	30.043
1937	14.512	20.080	31.121
1938	13.967	18.465	28.061

Az építkezési tevékenység országos visszaesése mellett feltűnő jelenség, hogy egy városkategóriában, nevezetesen a megyei városoknál az építkezések száma 1938-ban meghaladja az előző éveket, mert a megyei városokban a lakóházszaporulat:

1936-ban	1.784
1937-ben	1.757
1938-ban	2.145

Tovább kutatva rájövünk azonban arra, hogy ez a föllendülés inkább csak a

fővároskörnyéki megyei városokra lokalizálódott, mert annak ellenére, hogy a fővárosban a lakóházszaporulat az utolsó három évben egyenletesen csökkenő irányzatú, a fővároskörnyéki megyei városokat magában foglaló Nagy-Budapesten a lakóházszaporulat az utolsó három évben a következőképen alakult:

1936-ban	2.809
1937-ben	2.869
1938-ban	3.249

A lakóházépítkezés évi eredményeit az 1930. évi népszámlálás lakóházstatisztikai adataival kiegészítve, mód lévén az évenkénti gyarapodás mérlegelésére, nem lesz érdektelen az 1930 óta eltelt 8 esztendő fejlődési folyamatát a városokban figyelemmel kísérni.

A házak számát véve alapul, a tj. városok sorrendje a következő: Budapest, Szeged, Debrecen, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Pécs, Miskolc, Székesfehérvár, Győr, Baja, Sopron. A házak száma azonban egyedül nem kifejezője a városiasságnak, a házak minőségére, terjedelmére és

Construction d'habitations dans les villes de 1930 à 1938.

Lakószobák — Pièces à habiter				Fürdőszobák — Salles de bain					Cselédszobák — Chambres de domestiques					
száma nombre	tisztá szaporulata accroissement net			száma nombre	száma nombre	tisztá szaporulata accroissement net			száma nombre	száma nombre	tisztá szaporulata accroissement net			száma nombre
au 31 déc. 1930 XII. 31	1931-37 között	1938- ban	1930-38 között	au 31 déc. 1938 XII. 31	au 31 déc. 1930 XII. 31	1931-37 között	1938- ban	1930-38 között	1938 XII. 31	1938 XII. 31	1931-37 között	1938- ban	1930-38 között	au 31 déc. 1938 XII. 31
	szám szerint nombre absolu		%- ban			szám szerint nombre absolu		%- ban	au 31 déc.	au 31 déc.	szám szerint nombre absolu		%- ban	
466.007	44.011	5.979	10.7	515.997	82.653	27.344	4.334	38.3	114.331	59.642	12.558	2.051	24.5	74.251
12.943	466	95	4.4	13.504	446	78	18	21.5	542	315	25	3	8.9	343
44.624	2.753	214	6.7	47.591	2.749	568	69	23.2	3.386	1.301	122	23	11.2	1.446
20.650	1.364	127	7.2	22.141	2.022	358	27	19.0	2.407	1.271	170	21	15.0	1.462
24.284	445	181	2.6	24.910	570	47	15	11.4	632	234	11	6	7.3	251
27.303	363	39	1.5	27.705	582	77	6	14.3	665	534	37	2	7.3	573
23.966	2.565	361	12.2	26.892	1.722	735	114	49.4	2.571	926	290	29	34.4	1.245
28.137	2.941	367	11.8	31.445	1.584	704	119	52.0	2.407	1.355	425	62	35.9	1.842
15.873	2.382	150	16.0	18.405	1.017	727	51	76.4	1.795	730	370	25	54.1	1.125
50.670	1.999	341	4.6	53.010	3.092	442	35	15.4	3.569	1.691	160	23	10.8	1.874
16.872	1.042	13	6.3	17.927	899	148	8	17.3	1.055	560	115	2	20.9	677
265.322	16.320	1.888	6.9	283.530	14.683	3.884	462	29.6	19.029	8.917	1.725	196	21.5	10.838
731.329	60.331	7.867	9.3	799.527	97.336	31.228	4.796	38.1	133.360	68.559	14.283	2.247	24.1	85.089
466.070	27.998	4.159	6.9	498.227	16.400	4.910	966	35.4	22.276	9.623	1.619	262	19.6	11.504
1.197.399	88.329	12.026	8.4	1.297.754	113.736	36.138	5.762	36.9	155.636	78.182	15.902	2.509	23.6	96.593

jellegzetesebb kényelmi berendezettségére vonatkozó ismeretek már többet árulnak el e tekintetben. Ha tehát a lakások, lakószobák számát, továbbá a fürdő- és cseléd-szobák számát nézzük, a városok előbb feltüntetett sorrendje már másképen alakul, mert például Sopron, Pécs, Miskolc mindegyre előbbre és előbbre kerül a sorrendben, míg Hódmezővásárhely, Kecskemét és Baja mindegyre hátrább. A statikai helyzetképnek megfelelő a dinamikai is, azaz a lakóházépítkezések az elmúlt 8 esztendő alatt az erősen városias jellegű városokban az építkezéseknek e 8 év alatt tapasztalt erősen ingadozó és inkább hanyatlást feltüntető irányzata mellett jelentős szaporodást mutatnak, míg a többi városokban igen gyér szaporulat tapasztalható, sőt Kecskeméten és Hódmezővásárhelyen szinte stagnálni látszik az építkezés. A legnagyobb előretörést a székesfőváros után — sőt a lakószobák szaporulatát tekintve még a székesfővárosi arányokat is meghaladóan — Sopron, Miskolc és Pécs városokban találjuk. Ezekben a városokban a lakóházak, lakások és lakószobák számának nem csupán erős aránylagos emelkedését látjuk, de abból a tényből, hogy ugyanitt a fürdőszobák és cseléd-szobák szaporodása 8 év alatt hatalmas arányokat öltött, arra kell következtetnünk, hogy eme városokban a legutolsó 8 év alatt folyt építkezés a városias jelleg mind erősebb

kidomborítására alkalmas, a kulturális, higiénikus és szociális követelményeknek mindenben megfelelő, tökéletes berendezésű modern lakóházakat produkált. Még az építkezések terén leginkább hátramaradó városokban is meghaladja a fürdőszobák szaporodásának aránya e 8 év alatt a 10%-ot, tehát az ezekben a városokban épült új házak is nagyrészt már a modern kor megkívánta igényeknek megfelelően vannak berendezve. Csakhogy, ha nem az aránylagos fejlődést nézzük csupán, hanem az abszolút számokat állítjuk egymás mellé, akkor tűnik ki, hogy egyes városok között milyen nagy különbségek vannak e tekintetben és mekkorának *kellene* lenni helyenkint az aránylagos fejlődésnek, hogy némi nivellálódásról lehessen beszélni. Budapesten például — kerek számítva — minden második lakásra esik egy fürdőszoba, Sopronban minden ötödikre, Miskolcon minden hatodikra, Pécsen minden nyolcadikra, ellenben Hódmezővásárhelyen minden 29-ikre és Kecskeméten minden 30-ikra csupán.

Az utolsó 8 esztendőben általában véve a legjobb fejlődési arányokat látjuk Sopronban, Pécsen, Miskolcon, Győrött, Székesfehérváron és természetesen a fővárosban, a legrosszabb arányokat Kecskemét, Hódmezővásárhely, Baja és Szeged tüntetik föl.

M. S. dr.

MEZŐGAZDASÁG

Kincstári erdők Kárpátalján.

Les forêts domaniales en Subcarpathie.

Résumé. Avec le retour en mars et avril 1939 de la Subcarpathie, la Hongrie a récupéré — suivant les données de 1918 du grand livre des forêts — 1,155.000 arpents cadastraux de surface boisée.

La portion appartenant au Trésor représente 534.327·3 arpents, soit 46·3% de cette superficie.

L'auteur s'est proposé d'étudier l'état des forêts du Trésor. Il commence par en dresser le bilan territorial, suivant les données de 1918, pour l'époque de leur transfert à la Tchéco-Slovaquie; dans la seconde partie de son travail, il en esquisse la situation actuelle.

L'ancienne Hongrie possédait 15 domaines

forestiers dont trois en Subcarpathie. Ces derniers étaient administrés par la Direction forestière de Máramarossziget, l'Office forestier d'Ungvár et le Bureau forestier de Bustyaháza. Le siège et 75.262·8 arpents (sur un total de 305.330·1 arpents) de forêts de la Direction de Máramarossziget, ensuite 2.464·6 arpents qui dépendaient du Bureau forestier de Bustyaháza furent transférés par le traité de Trianon à la Roumanie, et cet état de choses dure aujourd'hui encore.

Le reste des forêts domaniales de Subcarpathie, soit 621.718·8 arpents (dont 534.327·3 arpents effectivement boisés), fut attribué à la Tchéco-Slovaquie

jellegzetesebb kényelmi berendezettségére vonatkozó ismeretek már többet árulnak el e tekintetben. Ha tehát a lakások, lakószobák számát, továbbá a fürdő- és cseléd-szobák számát nézzük, a városok előbb feltüntetett sorrendje már másképen alakul, mert például Sopron, Pécs, Miskolc mindegyre előbbre és előbbre kerül a sorrendben, míg Hódmezővásárhely, Kecskemét és Baja mindegyre hátrább. A statikai helyzetképnek megfelelő a dinamikai is, azaz a lakóházépítkezések az elmúlt 8 esztendő alatt az erősen városias jellegű városokban az építkezéseknek e 8 év alatt tapasztalt erősen ingadozó és inkább hanyatlást feltüntető irányzata mellett jelentős szaporodást mutatnak, míg a többi városokban igen gyér szaporulat tapasztalható, sőt Kecskeméten és Hódmezővásárhelyen szinte stagnálni látszik az építkezés. A legnagyobb előretörést a székesfőváros után — sőt a lakószobák szaporulatát tekintve még a székesfővárosi arányokat is meghaladóan — Sopron, Miskolc és Pécs városokban találjuk. Ezekben a városokban a lakóházak, lakások és lakószobák számának nem csupán erős aránylagos emelkedését látjuk, de abból a tényből, hogy ugyanitt a fürdőszobák és cseléd-szobák szaporodása 8 év alatt hatalmas arányokat öltött, arra kell következtetnünk, hogy eme városokban a legutolsó 8 év alatt folyt építkezés a városias jelleg mind erősebb

kidomborítására alkalmas, a kulturális, higiénikus és szociális követelményeknek mindenben megfelelő, tökéletes berendezésű modern lakóházakat produkált. Még az építkezések terén leginkább hátramaradó városokban is meghaladja a fürdőszobák szaporodásának aránya e 8 év alatt a 10%-ot, tehát az ezekben a városokban épült új házak is nagyrészt már a modern kor megkívánta igényeknek megfelelően vannak berendezve. Csakhogy, ha nem az aránylagos fejlődést nézzük csupán, hanem az abszolút számokat állítjuk egymás mellé, akkor tűnik ki, hogy egyes városok között milyen nagy különbségek vannak e tekintetben és mekkorának *kellene* lenni helyenkint az aránylagos fejlődésnek, hogy némi nivellálódásról lehessen beszélni. Budapesten például — kerek számítva — minden második lakásra esik egy fürdőszoba, Sopronban minden ötödikre, Miskolcon minden hatodikra, Pécsen minden nyolcadikra, ellenben Hódmezővásárhelyen minden 29-ikre és Kecskeméten minden 30-ikra csupán.

Az utolsó 8 esztendőben általában véve a legjobb fejlődési arányokat látjuk Sopronban, Pécsen, Miskolcon, Győrött, Székesfehérváron és természetesen a fővárosban, a legrosszabb arányokat Kecskemét, Hódmezővásárhely, Baja és Szeged tüntetik föl.

M. S. dr.

MEZŐGAZDASÁG

Kincstári erdők Kárpátalján.

Les forêts domaniales en Subcarpathie.

Résumé. Avec le retour en mars et avril 1939 de la Subcarpathie, la Hongrie a récupéré — suivant les données de 1918 du grand livre des forêts — 1,155.000 arpents cadastraux de surface boisée.

La portion appartenant au Trésor représente 534.327·3 arpents, soit 46·3% de cette superficie.

L'auteur s'est proposé d'étudier l'état des forêts du Trésor. Il commence par en dresser le bilan territorial, suivant les données de 1918, pour l'époque de leur transfert à la Tchéco-Slovaquie; dans la seconde partie de son travail, il en esquisse la situation actuelle.

L'ancienne Hongrie possédait 15 domaines

forestiers dont trois en Subcarpathie. Ces derniers étaient administrés par la Direction forestière de Máramarossziget, l'Office forestier d'Ungvár et le Bureau forestier de Bustyaháza. Le siège et 75.262·8 arpents (sur un total de 305.330·1 arpents) de forêts de la Direction de Máramarossziget, ensuite 2.464·6 arpents qui dépendaient du Bureau forestier de Bustyaháza furent transférés par le traité de Trianon à la Roumanie, et cet état de choses dure aujourd'hui encore.

Le reste des forêts domaniales de Subcarpathie, soit 621.718·8 arpents (dont 534.327·3 arpents effectivement boisés), fut attribué à la Tchéco-Slovaquie

et, après la désintégration de celle-ci, fit retour à la Hongrie.

Les pâturages alpins compris dans les forêts domaniales couvraient 53.970·4 arpents cadastraux et représentaient 45·5% de la totalité des pâturages alpins du royaume d'avant-guerre. Ces pâturages se trouvaient en majeure partie sur le territoire de la Direction de Máramarossziget, respectivement après le transfert à la Tchéco-Slovaquie, sur celui de la Direction forestière de Rahó, et sur celui du Bureau forestier de Bustyaháza. Dans le ressort de l'Office forestier d'Ungvár, des prairies et pâturages de caractère non alpin, mais de vaste étendue, contribuaient au développement de l'élevage.

Les terres administrées par l'Office forestier d'Ungvár se trouvaient principalement sur le territoire du comitat d'Ung et, en petite partie, sur celui du comitat de Bereg; les deux autres domaines appartenaient entièrement au territoire du comitat de Máramaros.

Les forêts subcarpathiques attribuées à la Tchéco-Slovaquie comprenaient 28 conservations forestières entières et 4 conservations fragmentaires. Des 28 premières, 5 avaient à gérer chacune plus de 30.000 arpents, et 5 moins de 10.000 arpents; les autres avaient à s'occuper généralement de 15 à 20 mille arpents.

Au point de vue de l'altitude, environ trois quarts des forêts domaniales de Subcarpathie se trouvaient à 600 m. ou à plus de 600 m. au-dessus du niveau de la mer; un quart était situé à une altitude inférieure à cette limite.

Dans l'ensemble des surfaces soumises à l'administration des services forestiers, 80·0% étaient aménagés pour l'exploitation forestière normale, 14·8% étaient forêts de protection subalpine, 0·1% autres forêts de protection, 4·2% forêts non exploitées, 0·7% pâturages; enfin 0·2% furent réservés comme parc national pour commémorer la reine Elisabeth puis le jubilé millénaire de la Hongrie.

Sur le territoire du domaine de Bustyaháza, l'exploitation forestière normale se poursuivait sur $\frac{2}{3}$ de la superficie; pour le domaine de Rahó, la proportion correspondante a été de $\frac{3}{4}$, et pour le domaine d'Ungvár 94·5%. Dans le ressort de la Direction de Rahó, les forêts de protection alpine couvraient une superficie relativement grande; dans le ressort de Bustyaháza, les forêts non exploitées jouent un certain rôle.

Dans la seconde partie de son travail, l'auteur constate qu'en Subcarpathie, au mois d'avril 1939, la superficie totale des forêts domaniales mesurait 654.745 arpents cadastraux, donc 33.026·2 arpents de plus qu'il y a vingt ans.

Le plus important des changements datant du

régime tchéco-slovaque est l'achat du domaine de Dolha, d'une superficie de presque 40.000 arpents, qui avait appartenu à l'Ordre des Chevaliers de Malte.

La réforme agraire tchéco-slovaque a également produit des modifications, et cela dans les deux sens: augmentation et diminution. En effet, plusieurs domaines furent rattachés, par voie d'expropriation, aux forêts domaniales d'Ungvár. En revanche, 26.093·8 arpents ayant fait partie de ces forêts ont été lotis, distribués aux postulants et transformés pour la culture agricole. La plus grande partie de ces terres a une mince couche fertile, leur inclinaison varie entre 30° et 40°, et la culture agricole les menace de la dénudation absolue.

L'exécution de la réforme agraire suit encore son cours, et il appartient au Gouvernement hongrois de la terminer — en s'inspirant naturellement des sains principes de l'utilisation des terres. Tant que l'oeuvre ne sera pas achevée, il est impossible de fixer d'une manière définitive la superficie des forêts domaniales.

*

I. Területi statisztika Trianon előtt.

A magyar Felvidék, majd Kárpátalja visszacsatolásának napjaiban örömnepet ültünk. Ebben az első időben mindenkit a túláradó lelkesedés töltött el és az események jelentőségének úgyszólván csak érzelmi része tolult előtérbe. Most már túl vagyunk az első örömnep napjain s az érzelmi értékelés helyet adhat a visszatért ősi föld anyagiasabb szemlélésének.

Számunkra, magyar erdészekre, igaz örömet a kárpátaljai kincstári erdők visszatérése jelentett, amelyek a magyar életbe a kedves, régi s ma mégis annyira új színt, a 20 éve nélkülözött vérbeli magashegységi erdészetet hozták vissza.

Hogy mit jelentenek, de jelentettek valamikor is a kárpátaljai kincstári erdők nekünk, annak megismerésére vessünk egy pillantást a Trianon előtti időkre.

Az akkori még ép és nagy Magyarországon — annak ellenére, hogy erdőkben bőviben voltunk — nagy jelentősége volt a kincstári erdőbirtokoknak: 1,937.739·3 kat. holdat kitevő erdőterületükkel az összes erdőknek 15·1%-át s az ország akkori egész területének csaknem 4·0%-át jelentették, Horvát-Szlavonországok nélkül szá-

mítva (1918). Fatermelésük a világháborút közvetlenül megelőző években évről-évre két és félmillió tömör köbméter körül mozgott. Ezzel a jelentékeny piacra hozott fa-tömeggel a fatermelés, fogyasztás, behozatal, kivitel és áralakulás terén valóban számottevő szerepet vittek. A trianoni békeszerződés, amely az ország területének 67·2%-át lehasította, egyszersmind megszüntette a Magyarbirodalom önellátásra többé-kevésbé alkalmas kedvező gazdasági egységét. Egyik legnagyobb veszteség a Kárpátok egész koszorújának elvesztése következményeképpen azzal ért minket, hogy erdeink 84·1%-át csatolták el, tehát erdőterületben 25·1%-kal nagyobb volt veszteségünk, mint az összterületben. És ennek a körülménynek megállapításakor elhanyagoltuk azt a pedig hatásaiban igen jelentős kedvezőtlen tényezőt, hogy megmaradt csekély erdőségeink az integer Magyarország legjelentéktelenebb síkvidéki, dombvidéki és előhegységi, 95·9%-ban lomblevelű, jórészt csak tűzifa termelésére alkalmas és túlnyomóan sarjerdőüzemben kezelt, így kisebb fatőkújű erdők voltak. Ami kevés fenyesünk maradt, az pedig műszaki felhasználásra kevésbé alkalmas, emellett inkább a fiatalabb korosztályokba tartozó, még nem vágásra érett újabb telepítésű erdei és feketefenyvesekből állott. Luc-, jegenyefenyőnk s vörösfenyőnk szinte feljegyzésre sem alkalmas kis területen, részben nem őshonos előfordulásban s inkább csak neki nem való termőhelyen fordult elő.

Ez volt az, amivel a magyar erdésznek 20 esztendeig be kellett érnie. És ebből a kevésből, ebből a nekünk megmaradt, a két milliót csupán néhány ezer kat. holddal meghaladó (2,041.053 k. h.) összes erdőterületből is, a kincstári erdők mindössze 3·6%-ot képviseltek (figyelmen kívül hagyva, miként az előbb, most is a honvédkincstári és a mezőgazdasági kincstári birtokok erdőterületét) s így jelentőségük még a csekély megmaradt erdők között is igen megapadt. Kiseb % -át képviselték a kincstári erdők Csonka-Magyarországon az erdőterületnek (3·6%), mint amekkora % -át az integer Magyarországon az ország egész területének foglalták el (4·0%).

Ezzel szemben mi a helyzet a magyarlakta Felvidék, majd Kárpátalja visszacsatolása után?

Hazánk területét, mint tudjuk, 25·9%-kal növelte meg ez az eseménysorozat. Az

erdőterületnövekedés most ellenkező irányú volt, mint Trianon után az apadás: mert míg akkor — a Magyarbirodalom összeomlása idején — az erdőterületet jóval nagyobb arányban veszítettük el, mint akár az ország területét, akár lakosságát, addig most, a részleges újjáépüléskor, jóval nagyobb arányban is kaptuk vissza azt. Valóban megelégedéssel írhatjuk le, hogy erdőterületünk 73·0%-kal, a legutolsó erdő-törzskönyvi adatok szerinti 2,062.680 kat. holdról mintegy 3,568.000 kat. holdra gyarapodott.

A Horvát-Szlavonországok nélküli Magyarországnak 8·5%-a tért vissza 1938 novemberére óta ismét hazánk kebelébe s az 1918-ban volt törzskönyvi összes erdőterületnek 11·7%-át hozta magával vissza. Ezáltal az integer tulajdonképpeni Magyarországnak 41·4%-a és erdőterületének 27·6%-a már a mienk.

Erdőterületben már az 1938. évi november hó 2-i bécsi döntés, majd az 1939. év márciusában eszközölt magyar-szlovák végleges határmegállapítás következtében is beállott némi javulás és az ország erdősültsége a mintegy 350.000 kat. hold erdő visszacsatolása által már akkor is 12·7%-ról 13·3%-ra emelkedett.

Az igazi változást azonban Kárpátaljának visszatérése hozta, mert ezáltal a magyar határok az északkeleti részekben a Kárpátok erdőborította láncolatára, az ezeréves ősi határokig kapaszkodtak fel. Ez az esemény az 1938. évi novemberi demarkációs vonal és a véglegesen kijelölt határ közötti területen az 1918. évi adatok szerint újabb mintegy 1,155.000 kat. hold erdőt hozott vissza nekünk s e területtel jelzett Kárpátalja igen magas, 54·5%-os erdősültségi arányával az ország területének erdősültségét már eléggé kedvezővé: 17·5%-ossá tette.

A területben elfoglalt magas %-os arányával Kárpátalja gazdasági életének az erdő az alapja és legfontosabb gazdasági ága, mely uralkodó szerepet tölt be ottan s a fafeldolgozó iparokkal együtt a lakosság túlnyomó többségének kenyerét adja.

Ha Kárpátalja erdeit tulajdonjogi viszonyok szerint taglaljuk, az új Magyarország többi részétől merőben eltérő, meglepő képet kapunk. Az erdőtörvény alapján immár 60 év óta erdőmérnök alkalmazására és rendszeres üzemtervi kezelésre kötelezett erdőbirtokosoknak tulajdonában álló, így általában értékesebb, szakszerűen

kezelt s jól konzervált fatőkéjű korlátolt forgalmú erdők a trianoni Magyarországon az összes erdőknek 54·9%-át tették 1918-ban. Kárpátalján ugyanakkor az ilyen erdők az összes erdőknek 73·6%-át foglalták el!

És ebből is: a talán a legmagasabbfokú erdőgazdálkodást jelentő *kincstári erdőségek*, a trianoni magyarországi 3·6%-os térfoglalásukkal szemben *Kárpátalján az erdőterületnek 46·3%-át, csaknem felét képviselték!*

Ez a néhány szóban idevetett kép már eléggé mutatja azt a nagy jelentőséget, amelyet számunkra a felvidéki, kiváltképpen a kárpátaljai, de legkiváltképpen az itt-lévő kincstári erdők jelentenek.

Nem lesz ennél fogva érdektelen, ha a kárpátaljai kincstári erdőket részletes statisztikai vizsgálatnak vetjük alá.

Ennek során először arról kívánunk képet rajzolni, hogy milyen volt az a kincstári erdővagyon, amelyet Kárpátalján a világháború elvesztése és a nemzetgyilkos forradalmak után Cseh-Szlovákiának átadni kényszerültünk. Majd később azt is kideríteni igyekszünk ugyancsak a statisztika eszközeivel, hogy a 20 éves cseh-szlovák uralom után mit kaptunk kincstári erdőkben ugyanitt vissza. Végül a két képet egymás mellé téve és egymással szembeállítva a cseh-szlovák impérium idejének történései önmaguktól fognak megelevenedni előttünk.

Munkánk első részének statisztikai adatforrásai a földművelésügyi minisztériumban őrzött üzemtervi kivonati lapok lesznek, amelyek az összes kárpátaljai kincstári erdőkről rendelkezésünkre állanak, továbbá az erdők törzskönyvének kötetei. Felhasználtuk továbbá az ugyancsak a minisztériumban őrzött kincstári üzemtervi kivonatokat, amelyek azonban nem voltak meg teljes sorozatban s ez felhasználóságukat korlátoztá teszi.

Az üzemtervi kivonati lapok és a kincstári üzemtervi kivonatok az erdőgazdasági üzemtervek legfontosabb területi, a talaj- és a faállományviszonyokra vonatkozó, valamint előírási adatait tartalmazzák.

Ezek az üzemtervi adatok nem egy- és ugyanazon évben az egész Kárpátaljára kiterjedően lefolytatott helyszíni felvételek eredményei. Az egyes különböző gazdasági egységekről a legutolsó s általunk alapul vett részletes helyszíni felvételeket az 1904—

1916. évekre terjedő 13 éves időszakon belül, de különböző években hajtották végre.

Ennek a körülménynek semmi befolyása nincs a területi adatoknak, de az üzemtervi előírások adatainak alakulására sem.

A területváltozásokat az üzemtervi kivonati lapokon és az erdők törzskönyvében is, létrejöttük után nyomban keresztülvették, ezek az adatok tehát mindig a legutolsó, éppen fennálló állapotot nyújtják: esetünkben a kincstári erdőknek a magyar államhatalom megszűnése idején volt helyzetképét jelentik tehát.

Hasonló a helyzet az üzemtervi előírások tekintetében is.

Ezek az üzemmódot és vágásfordulót, az évenként igénybevehető használatok mértékét és a kötelező erdőművelési és felújítási tennivalókat állapítják meg. Érvényben vannak mindaddig, amíg új üzemtervet, vagy gazdasági beszámoló és kiegészítő munkálatot nem hagynak jóvá, ami rendszeren 10 évenként következik be. Rendkívüli események azonban, amilyen a világháború volt, évekkel kitolhatják ilyen új munkálat készítését és hatálybalépését.

A harmadik adatcsoport a részletes erdőleírás, amely a talaj- és faállományviszonyokat tünteti fel erdőrészenként. A talajviszonyok változása egy rendszeres erdőgazdaságban oly kismértékű, hogy talán még évszázadok távlatában is alig észlelhető.

Nem vagyunk ennyire kedvező helyzetben a faállományviszonyok számaival szemben. Ezek, mint említettük, 13 különböző, bár egymást követő évből származnak. Megállapíthatjuk azonban, hogy az erdőgazdálkodás évszázadokban dolgozik, rendszeres üzemterv szerint, magas, — 80—120 éves — vágásfordulóban kezelt szálerdőkben, amelyek közé, mint látni fogjuk, a kárpátaljai kincstári erdők szinte kivétel nélkül tartoznak, egy évtizedet alig meghaladó idő a faállományviszonyokban sem hoz olyan mértékű változást, hogy ne lehessen az azon belül nyert statisztikai számadatokból egyéb adatok hiányában területi sorokat alkotva a vizsgált jelenségekről helyes képet rajzolni s jó következtetéseket levonni.

Ezekután áttérhetünk a statisztikai adatok vizsgálatára.

Az 1881-ben végrehajtott átszervezéstől Trianonig a magyarországi kincstári erdők 15 uradalomra oszlottak. Ezek közül

4 erdőigazgatósági, 4 főerdőhivatali és 7 erdőhivatali rangú volt.

Az Északkeleti Kárpátokban ebből 3 uradalom terült el: a máramarosszigeti erdőigazgatóság, az ungvári főerdőhivatal és a bustyaházai erdőhivatal.

Az egyes kincstári erdőhatóságok kezelésében volt állami birtokok egymástól nagyon eltérő kiterjedésűek voltak s a határértékeket az 1918. évi adatok szerint 33.303·2 kat. holdban, illetve 305.330·1 kat. holdban adhatjuk meg. Ez utóbbi szám a máramarosszigeti erdőigazgatóság területét jelentette, ez volt tehát a legnagyobb kiterjedésű kincstári erdőgazdaság.

A bustyaházai erdőhivatal 203.571·9 kat. holdas területével a nagyságrendben a negyedik, az ungvári főerdőhivatal pedig 190.544·2 kat. holdjával a hatodik helyet foglalta el. Ez a megállapításunk élesen rávilágít a három erdőbirtoknak az integer Magyarország nagy méretei között is betöltött jelentőségére.

A trianoni békeszerződés az Északkeleti Kárpátokban levő kincstári erdőknek egy kisebb részét, még pedig a bustyaházai erdőhivaltól 2464·6 kat. holdat, a máramarosszigeti erdőigazgatóságtól 75.262·8 kat. holdat s magát az igazgatóság székhelyét Romániába kebelezte be s ez ma is román területen van. A többi rész 20 évig Cseh-Szlovákiát gazdagította s 1939-ben újból a magyar állam java lett.

Itt megjegyezzük, hogy a csehek a jófekvésű Rahón szervezték meg a máramarosszigeti kincstári birtokból Trianonban árulásért nekik kiutalt, a Tisza forrásvidékén elterülő hatalmas, de székhely nélkül maradt harmadik kárpátaljai kincstári erdőuradalom központját. Ezt a székhelyet a visszaszerzés után mi is megtartottuk.

Kárpátalján, — az Északkeleti Kárpátok vidékének azt a részét illetve a továbbiakban e névvel, amely újból a Magyar Szent Koronának része lett, — 1918-ban a kincstári erdőbirtokok 621.718·8 kat. holdat foglaltak el, amelyből 190.544·2 kat. hold az ungvári, 201.107·3 kat. hold a bustyaházai és 230.067·3 kat. hold a rahói erdőbirtok területe.

Az 1. számú táblázat mutatja ennek a területnek részletezését erdőuradalmak és ezen belül művelési ágak szerint. Összehasonlításként Magyarország ugyanakkor volt összes kincstári erdőbirtokainak megfelelő számoszlopát is ide iktatjuk.

Sok minden kitűnik ebből.

Mindenekelőtt az, hogy kincstári erdőbirtokaink területállományából Kárpátaljával egy csapásra 28·1% lett a mienk. Ehhez még hozzáadva a Csonka-Magyarországon levő diósgyőri és gödöllői birtokot és a magyar Felvidékkel részben visszatért aranyidai erdőgondnokság visszacsatolt területét, 1918 után alig több, mint 20 évvel az akkor volt állománynak ismét 32·0%-ával rendelkezünk, helyüktől egyelőre figyelmen kívül hagyva a kincstári erdők területében azóta beállott igen jelentős szaporodásokat és apadásokat.

Táblázatunk továbbá azt is szemlélteti, hogy míg a kincstári erdőbirtokok összes területéből — mint már említettük is — 28·1%-ot kebeleztünk Kárpátaljával vissza, addig csak az erdőművelési ágban kezelt területet nézve, a hazatért terület csupán 27·7%-át teszi ki az integer magyarországinak. Ez a körülmény arra mutat, hogy nagyobb részt kellett kitennie Kárpátalján az összes erdőgazdasági területből az erdőbirtokhoz tartozó, de nem erdő művelési ágban kezelt területnek, mint egyebütt, — az ország más részein.

Erről az első számú táblázat második viszonyszám-csoportja nyújt nekünk részletesebb felvilágosítást s megerősíti tételünket. Az összes volt kincstári erdőgazdaságokban 12·4%-ra rúgott a nem erdő művelési ágban kezelt terület, Kárpátalján ellenben 14·1%-ra.

Művelési ágainkat vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy szőlő nem szokott kincstári erdőgazdaság alkotó eleme lenni. Beltelek, kert és szántó is igen kis mértékben, mind Kárpátalján, mind egyebütt. A kincstári erdőgazdaságokat kiegészítő művelési ágak közé fontosságuk sorrendjében leginkább a havasi legelő, a rét és a legelő számítanak. Ez a megállapítás összefügg azzal a ténnyel, hogy a kincstári birtokok túlnyomóan az ország határvidékein, a Kárpátok magashegységi részeiben terültek el. A szántó és kert művelés jelentősége itt alábbhagyott s az állattenyésztés játszotta a főszerepet. Viszonyszámaink alakulását emellett az a körülmény is befolyásolta, hogy a nagyobb szántóterületeket — ahol ilyenek egyáltalában voltak — a kincstár elkülönítette az erdőgazdaságtól s külön mezőgazdasági kezelési egységekké alakította, vagy telepítésre használta fel.

Kárpátalján a havasi legelő a legszámottevőbb erdőgazdaságot kiegészítő terület.

A kincstári erdőgazdaságok birtokában 53.970·4 kat. hold volt belőlük. Ha összefüggően terülnének el, tekintélyes uradalmat képviselhetnének! Általuk az integer Magyarország kincstári tulajdonban volt havasi legelőinek 45·5%-a vált ismét ma-

gyarrá. Havasi legelőgazdálkodásunk igazán nagy jövőnek nézhet elébe!

A havasi legelők jelentősége északnyugati irányból délkelet felé haladva nő, tehát az Északkeleti Kárpátok külső homokkő vonulata gerincmagasságának emelkedésé-

1. Az összes, valamint a kárpátaljai kincstári erdőbirtokok megoszlása az integer Magyarországon művelési ágak szerint 1918-ban.

Domaines forestiers du Trésor dans l'ancienne Hongrie et en Subcarpathie, par branche de culture, en 1918.

Művelési ág <i>Branche de culture</i>	Ungvári főerdőhivatal területe <i>Office forestier d'Ungvár</i>	Bustyaházai erdőhivatal <i>Bureau forestier de Bustyaháza</i>	Máramaros- szigeti erdő- igazgatóság <i>Direction forestière de Máramaros- sziget</i>	Kárpátaljai kincstári erdő- birtokok egész területe <i>Superficie des forêts doma- niales de Sub- carpathie</i>	Magyarország összes kincs- tári erdőbirto- kának területe <i>Superficie des forêts doma- niales de toute la Hongrie</i>
		területének kárpátaljai része <i>Portion située en Subcarpathie</i>			
A) kat. holdakban — en arpents cadastraux					
Erdő — <i>Forêts</i>	165.392·4	180.750·0	188.184·9	534.327·3	1,937.739·3
Beltelek és kert — <i>Cours et jardins</i>	114·0	174·8	115·5	404·3	4.212·4
Szántó — <i>Terres arables</i>	1.377·2	76·3	28·5	1.482·0	13.963·5
Rét — <i>Prairies</i>	11.947·4	2.594·1	3.735·1	18.276·6	47.508·0
Legelő — <i>Pâturages</i>	6.470·7	482·4	1.683·5	8.636·6	53.867·2
Havasi legelő — <i>Pâturages alpins</i> .	2.763·3	16.127·8	35.079·3	53.970·4	118.521·1
Összes termékeny, nem erdőterület <i>Total de la superficie fertile non boisée</i>	22.672·6	19.455·4	40.641·9	82.769·9	237.572·2
Terméketlen terület — <i>Superficie improductive</i>	2.479·2	901·9	1.240·5	4.621·6	36.349·1
Összesen — Total général . .	190.544·2	201.107·3	230.067·3	621.718·8	2,211.660·6
B) Az erdőhatóságok %-ban — % des services forestiers					
Erdő — <i>Forêts</i>	86·8	89·9	81·8	85·9	87·6
Beltelek és kert — <i>Cours et jardins</i>	0·1	0·1	0·1	0·1	0·2
Szántó — <i>Terres arables</i>	0·7	—	—	0·2	0·6
Rét — <i>Prairies</i>	6·3	1·3	1·6	2·9	2·2
Legelő — <i>Pâturages</i>	3·4	0·2	0·7	1·4	2·4
Havasi legelő — <i>Pâturages alpins</i> .	1·4	8·0	15·3	8·7	5·3
Összes termékeny, nem erdőterület <i>Total de la superficie fertile non boisée</i>	11·9	9·6	17·7	13·3	10·7
Terméketlen terület — <i>Superficie improductive</i>	1·3	0·5	0·5	0·8	1·7
Összesen — Total général . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
C) A kárpátaljai összes terület %-ában — % du territoire de la Subcarpathie					
Erdő — <i>Forêts</i>	30·9	33·9	35·2	100·0	—
Beltelek és kert — <i>Cours et jardins</i>	28·2	43·2	28·6	100·0	—
Szántó — <i>Terres arables</i>	92·9	5·2	1·9	100·0	—
Rét — <i>Prairies</i>	65·4	14·2	20·4	100·0	—
Legelő — <i>Pâturages</i>	74·9	5·6	19·5	100·0	—
Havasi legelő — <i>Pâturages alpins</i>	5·1	29·9	65·0	100·0	—
Összes termékeny, nem erdőterület <i>Total de la superficie fertile non boisée</i>	27·4	23·5	49·1	100·0	—
Terméketlen terület — <i>Superficie improductive</i>	53·6	19·5	26·9	100·0	—
Összesen — Total général . .	30·6	32·3	37·1	100·0	—

vel együtt emelkedik. Az ungvári uradalomban még csupán 1·4%-át teszi ki a kincstári erdőgazdaságok összterületének, a bustyaházaiban már 8·0%-át és a máramarosszigetinek Kárpátaljára eső részein még többet, 15·3%-át.

Ez az alakulás önmaga helyett beszél, de egyszermind önmagától értetődik is. Minél magasabbra emelkedik a hegység, annál nagyobb területet kellett kitennie annak a részének, amely már az erdőtenyészet felső határa fölött terül el s amely a havasi legelőknek az eltörpült erdők fölötti világába tartozik. Ez a rész lehetne sziklás terület, a Magas Tátra, a Fogarasi Havasok egeket ostromló hóborította szirtjeihez hasonlatos, alatta terméketlen kőfolyásokkal és morénákkal s akkor nem lenne számottevő a havasi legelők területe. Az Északkeleti Kárpátok havasai nem ilyenek. Ezek lankás gerincek, fennsíkok s a Kárpátoktól az Adriáig terjedt boldog Magyarországnak is legjelentősebb havasi legelőit adták, az úgynevezett poloninákat, gyephavasokat.

Ezzel a megállapítással összhangban van táblázatunknak az erdőgazdasághoz tartozó *terméketlen* területeket mutató számsora. A kincstári erdőgazdaságoknak országosan háromszor akkora százalékos viszonyszámánál is nagyobb részét tették ki ezek a területek, mint a kárpátaljai kincstári erdőkének. És ahol nagyobb arányban jön elő a havasi legelő, mint a bustyaházai, de kiváltképpen a mai rahói erdőgazdaság területén, ott ezzel szemben kisebb arányban terülnek el a földadó alá nem eső területek. Az ungvári uradalomban már megközelíti a terméketlen területek aránya az országos átlagot, de a havasi legelők térfoglalása ezzel szemben jelentősen az országos arány alá zuhan. Ennek oka a megadott körülmények mellett — hogy tehát az uradalom az Északkeleti Kárpátok alacsonyabb vonulatain települt — az is, hogy egy jelentékeny hányada nem a külső, szeledebb arculatú határláncolaton van, hanem a belső vulkáni eredetű s a természettől egészen más külsővel megáldott andezitvonulaton. Ez változatosabb és sziklás részeket is bőven mutató hegyekből áll. Érthető, ha nagyobb arányban van rajta terméketlen terület.

Ezt a megállapítást alátámasztják, miként még látni fogjuk, az erdőgondnokságokint részletezett 2. számú táblázatnak számoszlopai.

A havasi legelők hiányát, illetve kis-

mértékű előfordulását az ungvári főerdőhivatal területén a legelők és a rétek pótolják. Kárpátalja kincstári tulajdonban állott erdei legelőinek 74·9%-a, háromnegyed része Ung vármegyében és az ungvári főerdőhivatalhoz tartozott beregmegyei hátmegi erdőgondnokság területén volt s a virágos erdei réteknek 65·4%-a, közel kétharmada ugyancsak ezeknek, röviden: az ungvári főerdőhivatalnak tájait tette változatossá és festőivé. És olymértékben egészítik ki a kevés havasi legelőt az ugyancsak állattenyésztés céljait szolgáló rétek és legelők itt, hogy e három művelési ág együttes területe (21.181·4 kat. hold) már közel kétezer kat. holddal meghaladja a bustyaházai erdőhivatal kerületében levő ugyanilyen művelésű területek együttes kiterjedését. Ezzel törekedtek a vidék jellege által főfoglalkozásként megkövetelt állattenyésztést a havasi legelők hiányában is felvirágoztatni.

A kárpátaljai kincstári erdőknek vízszintes tagozódásáról: kezelési kerületek szerint történt beosztásáról számol be részletesen a 2. sz. táblázat.

A kezelési egység az erdőgondnokság. Ezek egymástól független hivatalok voltak, amelyek erdőmérnöki és erdőőri személyzetükkel ellátták a rájuk bízott területeken az erdőgazdálkodás tennivalóit az erdőhivatal, főerdőhivatal vagy erdőigazgatóság irányítása és ellenőrzése mellett.

A mai szervezet szerint a főerdőhivatalok és erdőhivatalok helyett is erdőigazgatóságok vannak, az erdőgondnokságok jogutódai pedig a kincstári erdőhivatalok.

Egy erdőgondnokság nagysága a természeti viszonyoktól, de a gazdálkodás belterjességétől is függ.

Az ungvári főerdőhivatal tizenegy ilyen kezelési egységre oszlott, a bustyaházai erdőhivatal 10-re, a máramarosszigeti erdőigazgatóság pedig 14-re. A bustyaházai uradalomban kilenc teljesen s egy — a técsői — megcsónkítva került vissza hozzánk. A máramarosszigeti erdőigazgatóság nyolc erdőgondnoksága egészében magyar, három teljesen román területen van, három erdőgondnokság pedig: a máramarosszigeti, terbesfejérpataki és nagybocskói területileg megosztott a két ország között. A 3. számú táblázat szemlélteti a megosztási arányt.

Eszerint a nagybocskói erdőgondnokságnak csaknem egész területe, a többinek háromnegyede van a magyarrá vált Kárpátalján.

Az ungvári főerdőhivatal hátmegi erdőgondnoksága Bereg vármegyében volt, az uradalom többi részétől távol. A főerdőhivatal területe egyébként egészében Ung vármegye nagybereznai, perecsenyi és ungvári járásainak határain belül feküdt.

A másik két kincstári erdőhatóság Máramaros vármegyében terült el. A máramarosszigetnek kárpátaljai része, amelyet a továbbiakban új székhelye után röviden rahóinak fogunk nevezni, a tiszavölgyi (rahói) járásban és a máramarosszigeti járás

2. A kincstári erdőgondnokságok területe Kárpátalján 1918-ban művelési ágak szerint.

Superficie des conservations forestières de la Subcarpathie en 1918, par branche de culture.

A z e r d ő g o n d n o k s á g — C o n s e r v a t i o n f o r e s t i è r e									
m e g n e v e z é s e <i>Désignation</i>	erdőterülete <i>terre boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe — <i>terre improductive</i>	összes terület <i>superficie totale</i>
		beltelkek és kert <i>cours et jardins</i>	szántó terres <i>arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâturages</i>	havasi legelő <i>pâturages alpins</i>	összesen <i>total</i>		
A) Katasztrális holdakban. — <i>Arpents cadastraux.</i>									
1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — <i>Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.</i>									
Ungvár	6.153·9	—	38·9	112·6	24·9	—	176·4	21·2	6.351·5
Radvác	9.830·7	7·4	31·9	32·5	806·4	—	878·2	52·4	10.761·3
Hátmeg	4.542·2	—	26·6	47·3	48·4	—	122·3	22·3	4.686·8
Ókemence	17.088·7	19·6	177·4	779·5	298·5	—	1.275·0	483·5	18.847·2
Bercsényifalva	15.990·7	11·2	78·3	2.016·0	817·0	—	2.922·5	556·5	19.469·7
Turjaremete	22.378·3	21·4	59·3	877·8	1.171·2	507·6	2.637·3	265·8	25.281·4
Poroskő	22.058·7	10·3	326·9	1.679·7	617·4	1.794·0	4.428·3	254·7	26.741·7
Sóhát ¹⁾	17.090·2	9·6	76·0	1.225·6	742·5	—	2.053·7	128·9	19.272·8
Csontos	22.992·6	—	58·5	2.079·6	1.033·6	—	3.171·7	299·5	26.463·8
Fenyvesvölgy	15.237·4	22·5	473·6	1.263·0	58·0	—	1.817·1	292·3	17.346·8
Havasköz ²⁾	12.029·0	12·0	29·8	1.833·8	852·8	461·7	3.190·1	102·1	15.321·2
Összesen — Total . .	165.392·4	114·0	1.377·2	11.947·4	6.470·7	2.763·3	22.672·6	2.479·2	190.544·2
2. Bustyaházai erdőhivatal kerületének kárpátaljai része. — <i>Portion en Subcarpathie du ressort du Bureau forestier de Bustyaháza.</i>									
Huszt	6.472·9	18·8	64·3	177·9	3·4	—	264·4	4·1	6.741·4
Bustyaháza	1.315·5	1·1	—	12·2	—	—	13·3	—	1.328·8
Técső	7.119·0	5·9	1·2	167·2	104·8	—	279·1	11·5	7.409·6
Alsókalocsa	12.584·3	10·6	—	289·3	53·5	591·6	945·0	28·4	13.557·7
Dombó	22.611·4	12·1	—	243·0	6·3	2.010·1	2.271·5	10·7	24.893·6
Királymező alsó — <i>in- férier</i>	26.028·1	75·3	0·1	143·4	73·0	422·0	713·8	75·4	26.817·3
Királymező felső — <i>su- périeur</i>	14.772·2	10·5	—	153·7	30·4	2.497·7	2.692·3	178·7	17.643·2
Felsőszinevér	30.979·8	3·5	9·4	730·6	100·2	2.373·3	3.217·0	236·3	34.433·1
Németmokra	20.166·7	37·0	1·3	481·0	45·0	4.198·4	4.762·7	126·3	35.055·7
Brusztura	28.700·1	—	—	195·8	65·8	4.034·7	4.296·3	230·5	33.226·9
Összesen — Total . .	180.750·0	174·8	76·3	2.594·1	482·4	16.127·8	19.455·4	901·9	201.107·3
3. Máramarosszigeti erdőigazgatóság kerületének kárpátaljai része. — <i>Portion en Subcarpathie du ressort de la Direction forestière de Máramarossziget.</i>									
Máramarossziget	1.325·0	7·0	—	49·1	—	—	56·1	—	1.381·1
Gyertyánliget	34.174·0	10·5	0·1	454·3	354·8	4.577·7	5.397·4	5·9	39.577·3
Nagybocskó	15.064·7	19·6	11·5	1.295·1	85·3	4.736·9	6.148·4	11·8	21.224·9
Rahó	10.393·1	13·7	0·8	419·2	670·9	—	1.104·6	225·4	11.723·1
Terebesfejrpaták ³⁾	9.919·3	16·0	1·2	185·8	20·2	818·7	1.041·9	122·6	11.083·8
Kevele	16.036·6	13·9	8·5	296·9	133·8	4.733·3	5.186·4	199·2	21.422·2
Feketetisza	25.095·8	3·9	1·2	84·2	132·7	4.631·0	4.853·0	193·4	30.142·2
Mezőhát	17.398·4	0·6	2·5	167·7	67·9	2.311·0	2.549·7	166·6	20.114·7
Tiszaköz	15.641·8	2·2	0·4	371·9	20·2	2.278·1	2.672·8	76·4	18.391·0
Tiszabogdány	21.360·1	27·2	2·2	262·3	94·9	4.176·5	4.563·1	164·2	26.087·4
Fehértisza	21.776·1	0·9	0·1	148·6	102·8	6.816·1	7.068·5	75·0	28.919·6
Összesen — Total . .	188.184·9	115·5	28·5	3.735·1	1.683·5	35.079·3	40.641·9	1.240·5	230.067·3

Mai neve: ¹⁾ Csernholova; ²⁾ Lyuta; ³⁾ Trebusafejrpaták.

Az erdőgondnokság — Conservation forestière									
megnevezése <i>Désignation</i>	erdőterülete <i>terre boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe <i>terre impro- ductive</i>	összes terület <i>superficie totale</i>
		beltelek és kert <i>cours et jardins</i>	szántó terres <i>arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâturages</i>	havasi legelő <i>pâturages alpins</i>	összesen <i>total</i>		
B) Százalékban. — Proportion %.									
1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.									
Ungvár	96.9	—	0.6	1.8	0.4	—	2.8	0.3	100.0
Radvác	91.4	0.1	0.3	0.3	7.5	—	8.2	0.4	100.0
Hátmeg	96.9	—	0.6	1.0	1.0	—	2.6	0.5	100.0
Ókemence	90.7	0.1	0.9	4.1	1.6	—	6.7	2.6	100.0
Bercsényifalva	82.1	—	0.4	10.4	4.2	—	15.0	2.9	100.0
Turjaremete	88.5	0.1	0.2	3.5	4.6	2.0	10.4	1.1	100.0
Poroskő	82.5	—	1.2	6.3	2.3	6.7	16.5	1.0	100.0
Sóhát	88.7	—	0.4	6.4	3.8	—	10.6	0.7	100.0
Csontos	86.9	—	0.2	7.9	3.9	—	12.0	1.1	100.0
Fenyvesvölgy	87.8	0.1	2.7	7.3	0.4	—	10.5	1.7	100.0
Havasköz	78.5	0.1	0.2	12.0	5.5	3.0	20.8	0.7	100.0
Összesen — Total . .	86.8	0.1	0.7	6.3	3.4	1.4	11.9	1.3	100.0
2. Bustyaházi erdőhivatal kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort du Bureau forestier de Bustyaháza.									
Huszt	96.0	0.3	1.0	2.6	—	—	3.9	0.1	100.0
Bustyaháza	99.0	0.1	—	0.9	—	—	1.0	—	100.0
Técső	96.1	0.1	—	2.3	1.4	—	3.8	0.1	100.0
Alsókalocsa	92.8	0.1	—	2.1	0.4	4.4	7.0	0.2	100.0
Dombó	90.8	0.1	—	1.0	—	8.1	9.2	—	100.0
Királymező alsó — <i>in- férieur</i>	97.0	0.3	—	0.5	0.3	1.6	2.7	0.3	100.0
Királymező felső — <i>su- périeur</i>	83.7	—	—	0.9	0.2	14.2	15.3	1.0	100.0
Felsőszinevér	90.0	—	—	2.1	0.3	6.9	9.3	0.7	100.0
Németmokra	86.1	0.1	—	1.4	0.1	12.0	13.6	0.3	100.0
Brusztura	86.4	—	—	0.6	0.2	12.1	12.9	0.7	100.0
Összesen — Total . .	89.9	0.1	—	1.3	0.2	8.0	9.6	0.5	100.0
3. Máramarosszigeti erdőigazgatóság kerületének kárpátaljai része. — Portion en Subcarpathie du ressort de la Direction forestière de Máramarossziget.									
Máramarossziget	95.9	0.5	—	3.6	—	—	4.1	—	100.0
Gyertyánliget	86.3	—	—	1.1	0.9	11.6	13.6	0.1	100.0
Nagybocskó	71.0	0.1	—	6.1	0.4	22.3	28.9	0.1	100.0
Rahó	88.7	0.1	—	3.6	5.7	—	9.4	1.9	100.0
Terebesfejrpaták	89.5	0.1	—	1.7	0.2	7.4	9.4	1.1	100.0
Kevele	74.9	0.1	—	1.4	0.6	22.1	24.2	0.9	100.0
Feketetisza	83.3	—	—	0.3	0.4	15.4	16.1	0.6	100.0
Mezőhát	86.5	—	—	0.8	0.4	11.5	12.7	0.8	100.0
Tiszaköz	85.1	—	—	2.0	0.1	12.4	14.5	0.4	100.0
Tiszabogdány	81.9	0.1	—	1.0	0.4	16.0	17.5	0.6	100.0
Fehértisza	75.3	—	—	0.5	0.4	23.6	24.5	0.2	100.0
Összesen — Total . .	81.8	0.1	—	1.6	0.7	15.3	17.7	0.5	100.0

megmaradt részein, a bustyaházi erdőhivatal pedig a huszti, técsői, taracvizi és ökörmezői járások területén.

Az erdőgondnokságok nagyságcsoportok szerint való megoszlása sem érdektelen s ezt a 4. számú táblázat ismerteti. Ebben a Romániával megosztott erdőgondnokságokat csonkítatlan területükkel vettük figyelembe. A megcsonkítást ugyanis nyil-

ván olyan új oknak kell tekinteni, amelyet az erdőgondnokságok kialakításakor még nem vettek figyelembe s amely egyes erdőgondnokságok átszervezését teszi szükségessé.

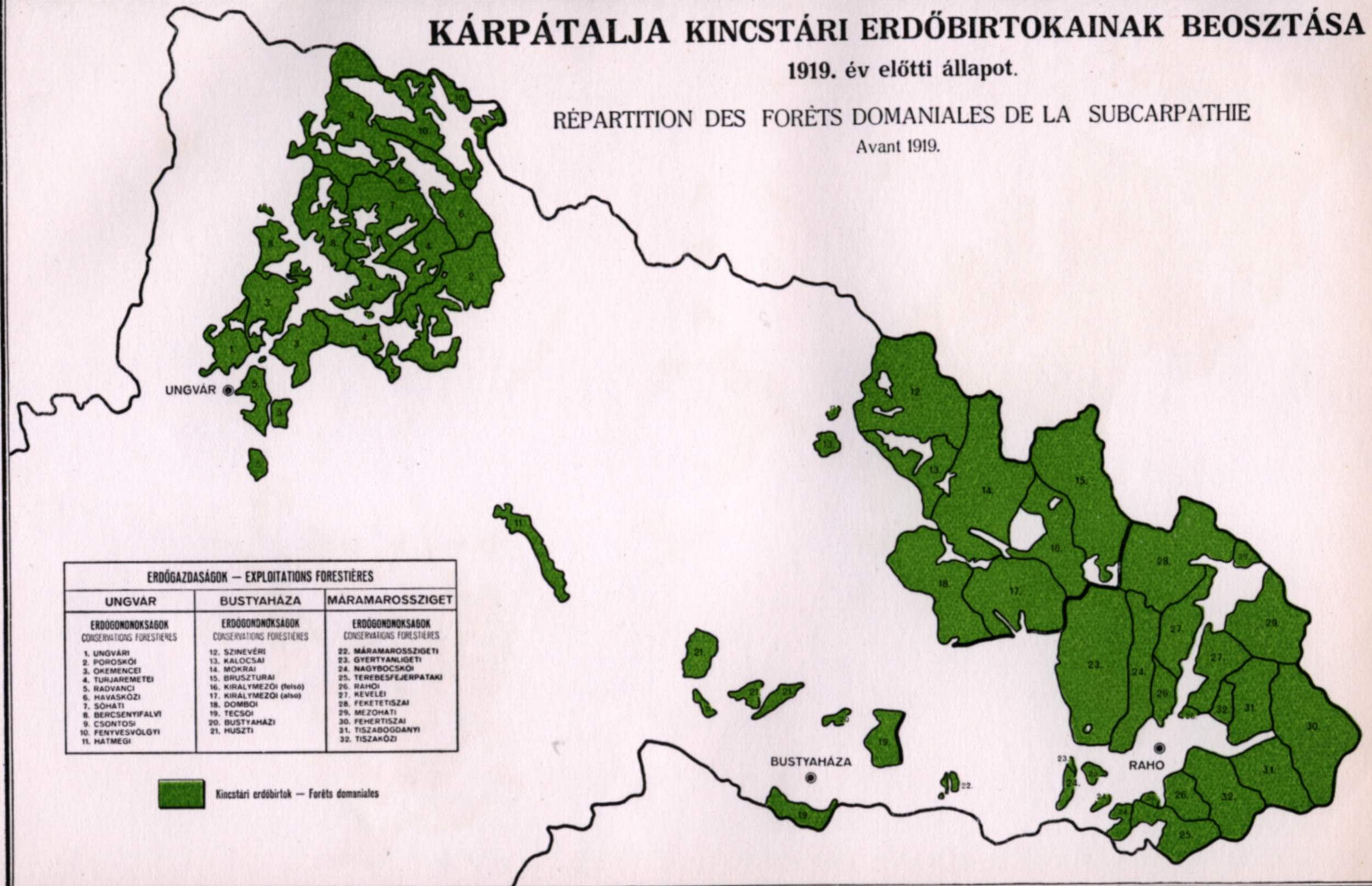
Elfogadva azt a tételt, hogy, habár az erdőgondnokságok kiterjedése a domborzati és egyéb természeti tényezőknek is függvénye, azonban ilyen nagy s területileg

KÁRPÁTALJA KINCSTÁRI ERDŐBIRTOKAINAK BEOSZTÁSA

1919. év előtti állapot.

RÉPARTITION DES FORÊTS DOMANIALES DE LA SUBCARPATHIE

Avant 1919.

ERDŐGAZDASÁGOK — EXPLOITATIONS FORESTIÈRES		
UNGVÁR	BUSTYAHÁZA	MÁRAMAROSSZIGET
ERDŐGONDNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONDNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES	ERDŐGONDNOKSÁGOK CONSERVATIONS FORESTIÈRES
1. UNGVÁRI 2. POROSKÓI 3. OKEMENCEI 4. TURJAREMETEI 5. RADVÁNCI 6. HAVASKÖZI 7. SÓHÁTI 8. BERCSENYIFALVI 9. CSONTOSI 10. FENYVESVÖLGYI 11. HATMEGI	12. SZINEVÉRI 13. KALOCSAI 14. MOKRAI 15. BRUSZTURAI 16. KIRALYMEZŐI (felső) 17. KIRALYMEZŐI (alsó) 18. DOMBOI 19. TECSOI 20. BUSTYAHÁZI 21. HUSZTI	22. MÁRAMAROSSZIGETI 23. GYERTYANLIGETI 24. NAGYBOCSKÓI 25. TEREBESFEJERPATAKI 26. RAHOI 27. KEVELEI 28. FEKETETISZAI 29. MEZOHÁTI 30. FEHERTISZAI 31. TISZABOGDANYI 32. TISZAKÖZI

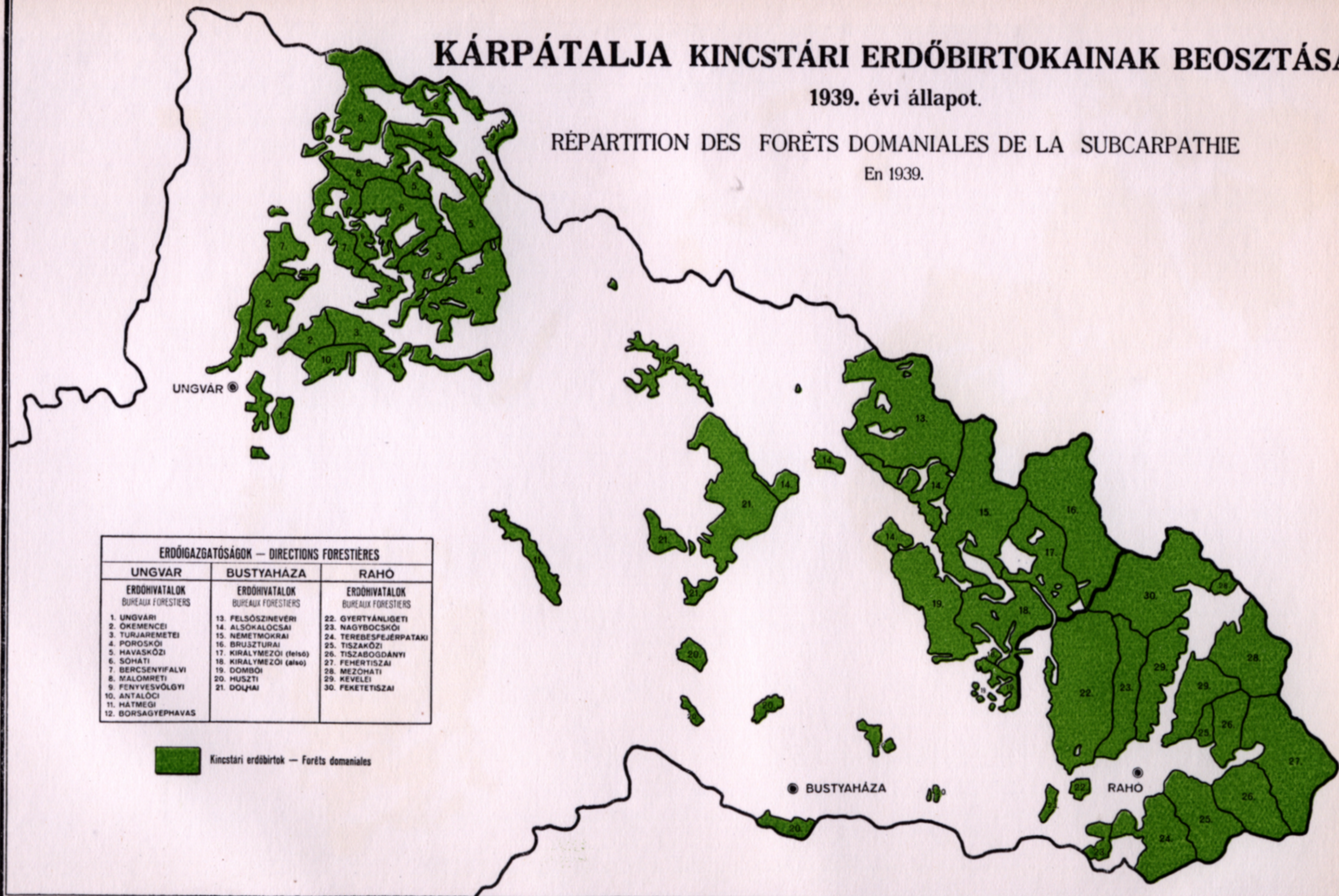
 Kincstári erdőbirtok — Forêts domaniales

KÁRPÁTALJA KINCSTÁRI ERDŐBIRTOKAINAK BEOSZTÁSA

1939. évi állapot.

RÉPARTITION DES FORÊTS DOMANIALES DE LA SUBCARPATHIE

En 1939.

ERDŐIGAZGATÓSÁGOK — DIRECTIONS FORESTIÈRES		
UNGVAR	BUSTYAHÁZA	RAHÓ
ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS	ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS	ERDŐHIVATALOK BUREAUX FORESTIERS
1. UNGVÁRI 2. ÖKEMENCEI 3. TURJAREMETEI 4. POROSKŐI 5. HAVASKÖZI 6. SOHÁTI 7. BERCSÉNYIFALVI 8. MALOMRETI 9. FENYVESVÖLGYI 10. ANTALÓCI 11. HÁTMEGI 12. BORSAGYEPHAVAS	13. FELSŐSZINEVÉRI 14. ALSÓKALOCSAI 15. NEMETMOKRAI 16. BRÚSZTURAI 17. KIRÁLYMEZŐI (felső) 18. KIRÁLYMEZŐI (alsó) 19. DOMBÓI 20. HUSZTI 21. DOLHAI	22. GYERTYÁNIGETI 23. NAGYBOCSKÓI 24. TEREBESFEJÉRPATAKI 25. TISZAKÖZI 26. TISZABOGDÁNYI 27. FEHÉRTISZAI 28. MEZOHÁTI 29. KEVELEI 30. FEKETETISZAI

 Kincstári erdőbirtok — Forêts domaniales

3. A megcsonkított — részben Romániába kebelezett — kincstári erdőgondnokságok Kárpátalján 1918-ban.

Conservations forestières subcarpathiques en 1918, partagées entre la Hongrie et la Roumanie.

Az erdőgondnokság — <i>Conservation forestière</i>			
megnevezése — <i>désignation</i>	kiterjedése <i>Superficie</i>	területéből a <i>Portion attribuée</i>	
		magyar <i>à la Hongrie</i>	román <i>à la Roumanie</i>
		állam területén van	
A) kat. holdakban — <i>arp. cad.</i>			
Técsői	9.874·2	7.409·6	2.464·6
Máramarosszigeti	1.881·7	1.381·1	500·6
Terebesfejrpataki	14.852·1	11.083·8	3.768·3
Nagybocskói	21.651·3	21.224·9	426·4
B) százaléokban — <i>proportion %</i>			
Técsői	100·0	75·0	25·0
Máramarosszigeti	100·0	73·4	26·6
Terebesfejrpataki	100·0	74·6	25·4
Nagybocskói	100·0	98·0	2·0

jórészt összefüggő uradalmakban a nagyságkategóriák kialakítására az adottságokon belül is számos lehetőség kínálkozott: így arra elsősorban mégis csak az erdészeti kormányzat folytatott gazdaságpolitikája nyomta rá bélyegét.

Vessük csak egybe a 4. sz. táblázat adatait a térképmelléklettel s tisztán rajzolódik elénk az a szabályszerű alakulás, hogy 10.000 kat. holdnál kisebb erdőgondnokságokat a magyar erdészeti a régi jó világban a kárpátaljai kincstári mammut-uradalmaknak csak szórványain szervezett meg, azokon a kisebb birtoktesteken, amelyek saját tulajdonban álló más részekkel nem függetek össze s azoktól annyira távol is feküdtek, hogy kezelési egységgé nem voltak célszerűen összefoglalhatók. Ellenben a nagy összefüggő részeken, ahol osztóvonalakat kellett a térképekbe rajzolni s több kezelési egységet kialakítani, inkább 20.000 kat. holdnál nagyobb erdőgondnokságok jöttek létre, mint ennél kisebbek, kiváltképpen a bustyaházai és a máramarosszigeti (rahói) erdőgazdaság területén. Öt erdőgondnokság kiterjedése még a 30.000 kat. holdat is meghaladta s ezek mind máramarosmegyei részeken vannak. Az ungvári főerdőhivatalnál valamivel előnyösebb volt a helyzet s az erdőgondnokságok többsége a tizenöt-és húszezer kat. hold közé esett.

A mai belterjes erdőgazdálkodás mellett, amikor már nem engedjük a faanyag egy jelentékeny részét az erdőn elkorhadni,

elképzelhetetlen lenne ekkora kezelési egységeknek kialakítása.

A trianoni Csonka-Magyarországon például a kincstári erdőgondnokságok összterületének átlaga 6.011·8 kat. hold, szemben a kárpátalji kincstári erdőgondnokságokra adódó 19.652·5 kat. hold területátlaggal, amelynek kiszámításakor a csonkított erdőgondnokságokat egész területükkel vettük számításba.

Igaz viszont, hogy Kárpátalján ilyen nagy mértékben nem lehet lemenni a gondnoksági területekkel. Ennek ellenére van a vidék magashegységi jellege, nagy távolságok a fogyasztó piactól, úttól, vasúttól, a lakott helyek ritkasága és nagy távolsága egymástól, kiváltképpen pedig az, hogy különösen Máramarosban egy-egy völgy, az oda lejtő hegyoldalakkal, amely kezelési szempontból tovább már alig tagolható, tíz és tíz kilométereken nyúlik át és területe egymagában is meghaladja a tízezer kataszteri holdat.

Mégis meg kell állapítanunk, hogy az erdőgondnokság nagyságkategóriák célszerűbb kialakítása terén, — tekintve, hogy a cseh uralom alatt sem történt ebben semmi haladás — a többtermelés érdekében még sok lesz a tennivalónk.

Hogy tennivaló van, azt jobban mi sem

4. A kincstári erdőgondnokságok számszerű megoszlása az egyes nagyságcsoportokon belül Kárpátalján 1918-ban.

Catégories de grandeur des conservations forestières de Subcarpathie en 1918.

Erdőgondnokság-nagyságcsoportok <i>Catégorie de grandeur</i>	Erdőgondnokságok száma <i>Nombre des conservations dans le ressort du service forestier de</i>			
	az ungvári <i>Ungvár</i>	a bustyaházai <i>Bustyaháza</i>	a töredék máramarosszigeti <i>Máramarossziget (fragm.)</i>	Kárpátalján összesen <i>Total</i>
	erdőhatóság területén			
5.000 k. h.-nál kisebb területtel <i>Moins de 5.000 arpents cad.</i>	1	1	1	3
5.000–10.000	1	2	—	3
10.000–15.000	1	1	2	4
15.000–20.000	5	1	1	7
20.000–25.000	—	1	3	4
25.000–30.000	3	1	2	6
30.000 k. h.-on fölüli területtel <i>Plus de 30.000 arpents cad.</i>	—	3	2	5
Összesen—Total	11	10	11	32

bizonyítja, mint, hogy amilyen szerencsésen arányos a kincstári erdők megoszlása a három uradalom, az ungvári, bustyaházai és rahói között, mindegyiknek kerületébe megközelítően $\frac{1}{3}$ -a tartozván az erdőterületnek, annyira nem állapítható meg ez az arányosság az erdőgondnokságok közötti tagozódás tekintetében. Az egészen kis területű erdőgondnokságok mellett egészen nagyok sorakoznak s ez arra mutat, hogy a kérdés még forrásban van, hogy ezen a téren még nem alakult ki a végleges állapot.¹⁾

Térjünk vissza most a 2. számú táblázatra, mert ennek a havasi legelők megoszlását feltüntető számoszlopa különösen érdemes a fokozottabb figyelemre. Azonnal szembetűnik, hogy az ungvári uradalomban csupán három erdőgondnokság részesedik gyephavasokból, Bustyaházán viszont csak három van, amely nem részesedik. A rahói birtoknál viszont a jelentéktelen máramarosszigeti erdőgondnokság még jelentéktelenebb magyarországi töredékének leszámításával, minden erdőgondnoksághoz tartozott havasi legelő.

Mivel azért nem volt havasi legelő az egyes számbavett erdőgondnokságok területén, mert nem érnek fel a havasok övezetéig, megállapíthatjuk, hogy az ungvári uradalomnak csak három kezelési egysége tartozik a magashegységi erdőgazdaságok közé, a többi elő- és középhegységi jelleget mutat. A bustyaházainak már nagyrésze s a rahói csaknem teljesen magashegységi erdőgazdaság.

Bedő Albert dr. 1896-ban megjelent ötkötetes nagy művében „A magyar Állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása“ III. kötetében az Északkeleti Kárpátokon elterülő kincstári erdők megoszlását a tengerszint feletti magasság övezetei szerint az itt közölt 5. számú táblázatban foglalt szám adatokkal jellemzi.

Az uradalmak akkori területe nem egészen azonos a maival, részben a Romániához történt átcsatolások, részben az egyéb azóta beállott területszaporodások és apadások miatt s így az összehasonlításra a táblázat csak nagyjából használható. De tételezzük fel, hogy az 1918. évi területnek ebbeli vonásai nem tértek el lényegesen a milléniumitól. Kár, hogy az ismertetés a

600 méteren felül levő erdőterületet tovább már nem tagolja. Még így is meggyőzően tárul elénk az a kép, hogy amint északnyugatról délkelet felé haladunk az ungvári uradalomból a bustyaházain át a rahói felé, azonképpen válik a kincstári erdőség is mindinkább magashegységgé s aképpen tűnnek el a síkvidéki, dombvidéki és előhegységi erdők mögöttünk a messzeségek távolába.

A békebeli Magyarország összes kincstári erdeivel való összehasonlítás lehetőségét ad nekünk annak megállapítására is, hogy míg az összes kincstári erdőknek csak $\frac{2}{3}$ -a volt a 600 méternél magasabban elterülő erdő, addig a kárpátaljaiak $\frac{3}{4}$ része; nemkevésbé, hogy amennyivel több erdő tartozott aránylag a kincstári erdők közül Kárpátalján a 600 méteren fölül erdők övezetébe, az a többlet kisebb arányban a 200—600 méter közötti s nagyobb mértékben a 200 méteren aluli erdők sorából hiányzott. Ezek igen örvendetes szám adatok s arról beszélnek, hogy a kárpátaljai hazatért kincstári erdeink még az integer Magyarország keretei között is aránylag inkább voltak közép- és magashegységi erdők, mint az összefoglalt többi kincstári erdőségek.

E kitérés után érdemes még visszatérni a 2. számú táblázatra s annak viszonyzámsorai között magyarázatot keresni arra a már eddig is feltűnt jelenségre, hogy az erdőterület aránya az összterülethez képest miért mutat az egyes erdőgondnokságokon belül olyan nagy változásokat: miért ingadozik 78·5% és 99·0% között?

Hogy ennek az alakulásnak menetére és okára világosságot derítsünk, vessük össze az erdőgondnoksági beosztásnak itt közölt térképét egy topográfiai térképpel.

Ezáltal meg tudjuk állapítani, hogy az ungvári főerdőhivatal ungvári, radvanci és hátmegi erdőgondnokságainak, nemkevésbé a bustyaházai birtok huszti, bustyaházai és técsői erdőgondnokságainak és a máramarosszigeti erdőgondnokság magyarországi maradékának termőhelye sík és dombvidék s hogy ezek az erdőgondnokságok a nagy magyar Alföld felől, uradalmaink peremén terülnek el. A művelési ág szerinti megoszlás tekintetében a 2. táblázatból mindjárt azt is kiolvashatjuk, hogy ezek azok az erdőgondnokságok, amelyekben magas az erdőterület aránya s mind az egyéb termő, mind a terméketlen területek térfoglalása jelentéktelen.

Tovább menve az országhatárok irá-

¹⁾ A kérdést legújabbán az 1939. évi július hó 26-án kiadott 112,891. II. 1. számú földművelésügyi miniszteri rendelet megoldotta és a kárpátaljai kincstári erdőkezelési egységek számát 44-re szaporította.

5. A kincstári erdők százalékos megoszlása az integer Magyarországon és Kárpátalján a tengerszint feletti magasság övezetei szerint 1896-ban.

Proportion des forêts domaniales aux diverses altitudes dans l'ancienne Hongrie et la Subcarpathie en 1896.

Tengerszint feletti magassági övezetek <i>Zone d'altitude</i>	Ungvári főerdő hivatal <i>Office forestier d'Ungvár</i>	Bustyaházai erdőhivatal <i>Bureau forestier de Bustyaháza</i>	Máramaroszigeti erdőgazgatóság — <i>Direction forestière de Máramarosziget</i>	Északkeleti kárpátok — <i>Carpathes du Nord-Est</i>	Integer Magyarországon — <i>Hongrie d'avant-guerre</i>
	területéből az egyes magassági övezetekbe esett %-ban <i>entre les zones d'altitude (%)</i>				
200 méteren alúl — <i>Moins de 200 mètres</i>	5.4	—	—	1.6	7.8
200—600 méter között — <i>Entre 200 et 600 mètres</i>	65.8	8.4	3.5	23.1	26.1
600 méteren felül — <i>Plus de 600 mètres</i>	28.8	91.6	96.5	75.3	66.1
Összesen — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

nyában a hegység belseje felé, jellegzetes az ungvári főerdőhivatalhoz tartozó ókemeneci, bercsenyifalvai és turjaremetei erdőgondnokságok területének megoszlása. Ezek a gazdasági egységeink többé-kevésbé a Kárpátok belső andezit-vulkánjain terültek el.

Kisebb már az erdőterület aránya bennük, mint az előbbieken, mert nő az egyéb terményekhez tartozó rétek és legelők előfordulása. Legjellemzőbb azonban, hogy a terméketlen területek az összes erdőgondnokságok között a legnagyobb mértékben ezekben jönnek elő, a vulkánikus hegység sziklásabb természete szerint.

A kristályos palán települt terebesfejpataki erdőgondnokság kivételével a többi a még fel nem soroltak közül a kárpáti homokkő övezetébe tartozik. Ezekre jellemző a sok erdőgazdasághoz tartozó egyéb termékeny és kevés terméketlen terület. S minél inkább megyünk a magashegységi erdőgondnokságok közé, amilyen az ungvári kerületben a havasközi, a bustyaházai a királymezei felső, németmokra és bruszturai, a rahóiban pedig a nagybocskói, kevelei, feketetiszai, tiszabogdányi és fehértiszai, annál több aránylag és számszerint véve is a nem erdő művelésbe tar-

tozó terület, legyen az legelő, rét, de leginkább havasi legelő.

Fontos része a kincstári erdők területi statisztikájának a gazdasági osztályok rendeltetésszerű megoszlásának vizsgálata. Erről a 6. és 7. számú táblázatban kíséreljük meg szemléltető összefoglalást nyújtani.

Az erdőknek nem minden esetben fatermelés a célja és rendeltetése. Törvényes korlátozások, vagy egyéb megfontolások alapján más rendeltetés is előtérbe jöhet, nem ritkán uralkodóvá válhat s a természettől fogva rendelt célnak, a fatermelésnek háttérbe kell szorulnia, sőt el kell tűnnie.

Magas hegyek kőgörgetegein, havasok fensíkjaiban, hegytetőkön és gerinceken, meredek hegyoldalakon és ezek lejtőin területek el és hegyomlások, kő- vagy hógörgetegek és vízmosások támadásának és terjedésének megakadályozására, más területek termőképességének, közlekedési utak biztonságának megóvására, szélvészrek rombolásának megelőzésére szolgáltak az 1935. évi augusztus elsejéig hatályban volt 1879:XXXI. tc. szavai szerint a véderdők.

Ezekből azokat, amelyek az erdőtenyészet felső határán, a már bokorra törpülő fák birodalmában vannak, havasi, havas alatti véderdőknek nevezzük.

A véderdők használata a törvény rendelkezései szerint erősen korlátozott. A kárpátaljai kincstári véderdők, mint a továbbiakban még látni fogjuk, úgyszólván teljesen üzemen kívül voltak.

Egyes jellegzetesen szép kincstári erdőket, amelyek őseredeti természetességükben állottak még fenn, sohasem láttak fejszét, fűrész és mint igazi őserdőt, természetbaráti és tudományos érdekből célszerűnek látszott az utókor számára fenntartani, már több évtizeddel ezelőtt őserdő rezervációkká jelöltek ki és mint ilyeneket, üzemen kívül helyeztek.

Más erdőket Erzsébet királyné, ismét másokat a millénium emlékének szenteltek Kárpátalján és jelöltek ki arra, hogy érdekes és szép fákkal betelepítsék és állandó változatlan állapotban fenntartsák.

Az őserdő rezervációk a természeti, az utóbbiak a történelmi emlékerdők.

Voltak erdők, amelyeket üzemen kívül helyeztek, mert úrbéri vagy más birtokrendezés alatt állottak.

Mindezeknek az erdőknek véglegesen, vagy átmenetileg nem volt erdőgazdasági

A gazdasági osztályok — Classes de culture

rendeltetésszerű megjelölése <i>Désignation</i>	száma <i>nombre</i>	erdő- területe <i>surface boisée</i>	egyéb termő területe — <i>autres terres fertiles</i>						nem termő területe <i>surface improd.</i>	összes területe <i>total</i>
			beltelek és kert <i>cours et jardins</i>	szántó <i>terres arables</i>	rét <i>prairies</i>	legelő <i>pâtu- rages</i>	havasi legelő <i>pâtura- ges alpins</i>	össz- szesen <i>total</i>		
C) Az összterület %-ában — <i>Proportion % de la superficie totale</i>										
Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . . .	—	31.4	—	—	0.1	0.2	68.3	68.6	—	100.0
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs na- tionaux</i>	—	97.7	0.7	0.3	0.2	1.0	—	2.2	0.1	100.0
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i> . .	—	96.3	0.1	—	2.0	0.9	—	3.0	0.7	100.0
Összesen — Total . .	—	81.8	0.1	—	1.6	0.7	15.3	17.7	0.5	100.0

Kárpátaljai kincstári erdők összesen. — *Total des forêts domaniales de Subcarpathie*A) Kat. holdakban: — *arpents cadastraux*

Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . .	27	38.663.7	45.3	61.2	224.0	224.8	52.355.5	52.910.8	492.2	92.066.7
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . .	4	205.7	29.2	22.5	12.1	13.0	—	76.8	506.9	789.4
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs na- tionaux</i>	5	1.053.0	25.3	16.9	10.8	33.2	—	86.2	261.8	1.401.0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	3	1.952.1	9.5	—	709.4	937.5	—	1.656.4	291.0	3.899.5
Üzemen kívül — <i>Non ex- ploitées</i>	2	24.426.7	—	—	—	—	1.603.0	1.603.0	—	26.029.7
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i> . .	49	468.026.1	295.0	1.381.4	17.320.3	7.428.1	11.9	26.436.7	3.069.7	497.532.5
Összesen — Total . .	90	534.327.3	404.3	1.482.0	18.276.6	8.636.6	53.970.4	82.769.9	4.621.6	621.718.8

B) A művelési ágak %-ában — *Proportion % des branches de culture*

Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . .	30.0	7.2	11.2	4.1	1.2	2.6	97.0	63.9	10.6	14.8
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . .	4.4	—	7.2	1.5	0.1	0.1	—	0.1	11.0	0.1
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs na- tionaux</i>	5.6	0.2	6.3	1.2	—	0.4	—	0.1	5.7	0.2
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	3.3	0.4	2.3	—	3.9	10.9	—	2.0	6.3	0.7
Üzemen kívül — <i>Non ex- ploitées</i>	2.2	4.6	—	—	—	—	3.0	1.9	—	4.2
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i> . .	54.5	87.6	73.0	93.2	94.8	86.0	—	32.0	66.4	80.0
Összesen — Total . .	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

C) Az összterület %-ában — *Proportion % de la superficie totale*

Havasi véderdők — <i>Forêts de protection alpines</i> . .	—	42.0	—	0.1	0.2	0.3	56.9	57.5	0.5	100.0
Egyéb véderdők — <i>Autres forêts de protection</i> . .	—	26.1	3.7	2.9	1.5	1.6	—	9.7	64.2	100.0
Természeti és történelmi emlékerdők — <i>Parcs na- tionaux</i>	—	75.1	1.8	1.2	0.8	2.4	—	6.2	18.7	100.0
Legelőerdők — <i>Pâturages sous bois</i>	—	50.1	0.2	—	18.2	24.0	—	42.4	7.5	100.0
Üzemen kívül — <i>Non ex- ploitées</i>	—	93.8	—	—	—	—	6.2	6.2	—	100.0
Rendes üzemű erdők — <i>En exploitation normale</i> . .	—	94.1	—	0.3	3.5	1.5	—	5.3	0.6	100.0
Összesen — Total . .	—	85.9	0.1	0.2	2.9	1.4	8.7	13.3	0.8	100.0

rendeltetésük, szemben az erre berendezett rendes üzemű erdőkével.

Külön csoport még a legelőerdők csoportja. Ezeket elsősorban legeltetésre rendezték be s a fahasználat érdekeit alárendelték rajtuk a legeltetés érdekeinek.

Szám szerint a 90 gazdasági osztályból, — ennyi önálló erdőgazdasági egységben folytatták a kárpátaljai kincstári erdőkben az üzemtervszerű gazdálkodást, — 49 volt a rendes erdőgazdasági üzemre berendezett egység, ami 54·5%-os kifejlődést jelent.

7. A kárpátaljai kincstári erdőgondnokságok területe 1918-ban, részletezve a gazdaság rendeltetése szerint.

Superficie des conservations forestières de Subcarpathie, en 1918, suivant la destination des terrains.

Az erdőgondnokság — <i>Conservations forestières</i>							
megnevezése <i>désignation</i>	összes erdőterülete <i>surface boisée</i>	erdőterületéből — <i>dont</i>					
		havasi véderdő <i>forêt de protection alpine</i>	egyéb véderdő <i>autre forêt de protection</i>	természeti és tört. emlékerdő <i>parc national</i>	legelőerdő <i>pâturage sous bois</i>	üzemen kívüli erdő <i>inexploités</i>	rendes üzemű erdő <i>en exploitation normale</i>
A) Kat. holdakban — <i>Arpents cadastraux.</i>							
<i>1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressort de l'Office forestier d'Ungvár.</i>							
Ungvár	6.153·9	—	—	—	—	—	6.153·9
Radvác	9.830·7	—	—	—	—	—	9.830·7
Hátmeg	4.542·2	—	—	—	—	—	4.542·2
Ókemence	17.088·7	—	192·0	—	—	—	16.896·7
Bercsényifalva	15.990·7	—	—	42·3	—	—	15.948·4
Turjaremete	22.378·3	283·2	—	—	—	—	22.095·1
Poroskő	22.058·7	367·7	—	—	—	—	21.691·0
Sóhát ¹⁾	17.090·2	—	7·5	—	—	—	17.082·7
Csontos	22.992·6	70·0	—	598·9	727·3	—	21.596·4
Fenyvesvölgy	15.237·4	—	—	26·2	—	—	15.211·2
Havasköz ²⁾	12.029·0	882·8	—	—	924·2	—	10.222·0
Összesen — Total	165.392·4	1.603·7	199·5	667·4	1.651·5	—	161.270·3
<i>2. Bustyaházai erdőhivatal kárpátaljai része. — Bureau forestier de Bustyaháza (Portion subcarpathique).</i>							
Huszt	6.472·9	—	—	—	—	—	6.472·9
Bustyaháza	1.315·5	—	—	—	—	—	1.315·5
Técső	7.119·0	—	—	—	—	—	7.119·0
Alsókalocsa	12.584·3	2.531·1	—	—	—	—	10.053·2
Dombó	22.611·4	1.378·2	6·2	—	—	3.294·4	17.932·6
Királymező alsó — <i>inférieur</i>	26.028·1	256·2	—	—	300·6	21.132·3	4.339·0
Királymező felső — <i>supérieur</i>	14.772·2	2.706·1	—	—	—	—	12.066·1
Felsőszinevér	30.979·8	3.101·4	—	—	—	—	27.878·4
Németmokra	30.166·7	5.788·2	—	—	—	—	24.378·5
Brusztura	28.700·1	5.172·1	—	—	—	—	23.528·0
Összesen — Total	180.750·0	20.933·3	6·2	—	300·6	24.426·7	135.083·2
<i>3. Máramarosszigeti erdőgazgatóság kárpátaljai része. — Direction forestière de Máramarossziget (Portion subcarpathique).</i>							
Máramarossziget	1.325·0	—	—	—	—	—	1.325·0
Gyertyánliget	34.174·0	1.673·6	—	—	—	—	32.500·4
Nagybocskó	15.064·7	2.005·4	—	—	—	—	13.059·3
Rahó	10.393·1	699·5	—	—	—	—	9.693·6
Terebesfejrpaták ³⁾	9.919·3	239·5	—	385·6	—	—	9.294·2
Kevele	16.036·6	2.072·7	—	—	—	—	13.963·9
Feketetisza	25.095·8	1.949·0	—	—	—	—	23.146·8
Mezőhát	17.398·4	915·1	—	—	—	—	16.483·3
Tiszaköz	15.641·8	1.762·9	—	—	—	—	13.878·9
Tisza bogdány	21.360·1	2.184·0	—	—	—	—	19.176·1
Fehértisza	21.776·1	2.625·0	—	—	—	—	19.151·1
Összesen — Total	188.184·9	16.126·7	—	385·6	—	—	171.672·6

¹⁾, ²⁾, ³⁾ L. 2. sz. tábla jegyzetét.

Az erdőgondnokság — *Conservations forestières*

megnevezése <i>désignation</i>	összes erdőterülete <i>surface boisée</i>	erdőterületéből — <i>dont</i>					
		havasi véderdő <i>forêt de protection alpine</i>	egyéb véderdő <i>autre forêt de protection</i>	természeti és tört. emlékerdő <i>parc national</i>	legelőerdő <i>pâturage sous bois</i>	üzemen kívüli erdő <i>inexploitées</i>	rendes üzemű erdő <i>en exploitation normale</i>
B) Százalékban — <i>Proportion %.</i>							
<i>1. Ungvári főerdőhivatal kerülete. — Ressorst de l'Office forest. d'Ungvár.</i>							
Ungvár	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Radvanc	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Hátmeg	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Ókemence	100·0	—	1·1	—	—	—	98·9
Bercsényifalva	100·0	—	—	0·3	—	—	99·7
Túrjaremete	100·0	—	—	1·3	—	—	98·7
Poroskő	100·0	1·7	—	—	—	—	98·3
Sóhát	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Csontos	100·0	0·3	—	2·6	3·2	—	93·9
Fenyvesvölgy	100·0	—	—	0·2	—	—	99·8
Havasköz	100·0	7·3	—	—	7·7	—	85·0
Összesen — <i>Total</i>	100·0	1·0	0·1	0·4	1·0	—	97·5
<i>2. Bustyaházai erdőhivatal kárpátaljai része. — Bureau forestier de Bustyaháza (Portion subcarpathique).</i>							
Huszt	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Bustyaháza	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Técső	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Alsókalocsa	100·0	20·1	—	—	—	—	79·9
Dombó	100·0	6·1	—	—	—	14·6	79·3
Királymező alsó — <i>inférieur</i>	100·0	1·0	—	—	1·1	81·2	16·7
Királymező felső — <i>supérieur</i>	100·0	18·3	—	—	—	—	81·7
Felsőszinevér	100·0	10·0	—	—	—	—	90·0
Németmokra	100·0	19·2	—	—	—	—	80·8
Brusztura	100·0	18·0	—	—	—	—	82·0
Összesen — <i>Total</i>	100·0	11·6	—	—	0·2	13·5	74·7
<i>3. Máramarosszigeti erdőigazgatóság kárpátaljai része. — Direction forestière de Máramarossziget (Portion subcarpathique).</i>							
Máramarossziget	100·0	—	—	—	—	—	100·0
Gyertyánliget	100·0	4·9	—	—	—	—	95·1
Nagybocskó	100·0	13·3	—	—	—	—	86·7
Rahó	100·0	6·7	—	—	—	—	93·3
Terebesfejrpaták	100·0	2·4	—	3·9	—	—	93·7
Kevele	100·0	12·9	—	—	—	—	87·1
Feketetisza	100·0	7·8	—	—	—	—	92·2
Mezőhát	100·0	5·3	—	—	—	—	94·7
Tiszaköz	100·0	11·3	—	—	—	—	88·7
Tiszabogdány	100·0	10·2	—	—	—	—	89·8
Fehértisza	100·0	12·1	—	—	—	—	87·9
Összesen — <i>Total</i>	100·0	8·6	—	0·2	—	—	91·2

30·0%-ot képviselt még a havasi véderdő-gazdasági osztályok száma, ellenben az egyéb véderdők, a természeti és történelmi emlékerdők, üzemen kívüli és legelőerdők előfordulását már sokkal ritkábbnak mondhatjuk, mert ezek a 2·2 és 5·6%, mint szélső határértékek között foglaltak helyet. De a havasi véderdők is sokkal sze-

rényebbekké válnak, amint nem a gazdasági osztályok számszerinti előfordulásának gyakoriságát, hanem az összterületben való részesedését tekintjük. Terület szerint ugyanis a havasi véderdő-gazdasági osztályok az összes gazdasági osztályokból 14·8%-kal is beérik. Az egyéb véderdők, természeti és történelmi emlékerdők és le-

gelőerdők aránya, amely együttesen is csak az 1·0%-ot éri el, ugyanakkor ezeknek az üzemalakoknak csak egészen elvétve előfordulására mutat, míg a rendes üzemű erdőkre 80·0% esik.

Továbbmenve a havasi véderdők vizsgálatában, ha csak az erdőművelési ágba sorozott területek érdekelnek bennünket, akkor a százalékos viszonyszám, amelyet találunk, még kisebb, csupán fele akkora lesz, mint az összes területnél kimutatott: a havasi véderdők erdőterülete 7·2%-a csak a kárpátaljai kincstári erdők erdőterületének.

A havasi véderdőkre vonatkozó ez a három egymástól igen nagy mértékben eltérő arányszám egy újabb jelenségről lebbenti fel a fátylat.

Nyilvánvaló, hogy mivel a gazdasági osztályok számában igen nagy, összes területében középarányos, erdőterületében ellenben már eléggé jelentéktelen mértékben vesznek részt a havasi véderdők, ennek az alakulásnak számtani oka csak egy lehet: hogy a havasi véderdő-gazdasági osztályok más gazdasági osztályokhoz képest általában kisebb kiterjedésűek, ellenben aránylag nagy kiterjedésben kell, hogy nem erdőművelési ágban kezelt területek is tartozzanak hozzájuk. Valóban, a havasi véderdő gazdasági osztályok átlagos kiterjedése 3.409·9 kat. hold, szemben a rendes üzemű erdők 10.153·7 kat. holdas terület-átlagával s erdőterületük csak 42·0%-a összterületüknek. Ellenben 56·9%-ot tesz ki területükből a havasi legelő s ezzel az összes havasi legelők 97·0%-át zárják magukba.

Csak az üzemén kívül állott erdőkhez tartozott még említésre méltó kiterjedésben havasi legelő. Ha azonban ezeket a területeket is üzembe helyezték volna, nyilvánvaló a szabályszerűségből, hogy a havasi legelőből és a körülötte levő havasi erdővegetáció területéből az üzemén kívüli erdők berendezésekor is véderdő gazdasági osztályokat alakítottak volna ki.

A havasi véderdőknek nincsen nagyobb arányban nem termő-terület-tartozéka, mint az ilyet csak kismértékben tartalmazó rendes üzemű erdőkének, habár az Északkeleti Kárpátok legmagasabb részeit foglalták el. Ez a megállapítás is alkalmas annak a már megtett következtetésünknek levonására, hogy a kárpáti homokkő-láncolat gerince, fennsíkjai, hegytetői és ezeknek környéke nem sziklás terület. Ellenben

az egyéb véderdők, amelyeket éppen azért jelöltek ki, mert kőfolyásos, görgeteges a területük, 64·2% terméketlen és csak 26·1% erdőterületet tudnak felmutatni. Ez természetessé válik a 7. számú táblázat ismeretében. Az ilyen véderdők erdőterületének 93·3%-a van a sziklásabb kárpátiandezit-hegyvonulaton fekvő ókemencei erdőgondnokság területén.

A természeti és történelmi emlékerdőkre ugyancsak jellemző, hogy jelentős részük, csaknem $\frac{1}{5}$ -ük terméketlen terület. Ez arra mutat, hogy az ilyen erdők is viszonylag igen sziklásak, hogy tehát helyüknek kijelölésekor az illetékesek előtt a célnak megfelelően, mint első és legfőbb irányadó gondolat, a tájbéli szépség, a vadregényes fekvés szempontja lebegett.

A legelőerdőkre viszont az a jellemző, — mint gondolni is lehet, — hogy igen nagy részük, több, mint $\frac{2}{5}$ -ük erdőhöz tartozó rét és legelőterület.

Mivel így a felsorolt üzemosztályalakok egyike a havasi legelőben, másika a terméketlenekben mutat fel nagyobb területeket és foglalja le ezeknek jelentékeny részét, a rendes üzemű erdőknek nem jutott belőlük annyi, amennyi megillette volna területarányuk szerint azokat. Az erdőterületnek 87·6%-ában részesedő rendes üzemű erdőhöz havasi legelő csupán 11·9 kat. hold tartozott, oly csekély terület, hogy az egy tizedesig számított százalékban már ki sem fejezhető. A terméketleneknek is csak $\frac{2}{3}$ -át bírták (erdei utakban, kőbányákban stb.). Már a kincstári erdőgazdaság szántóiból 93·2%, a rétekből 94·8% és a legelőkből is 86·0% erejéig részesedtek. E három művelési ág tehát a kárpátaljai kincstári rendes erdőgazdasági üzemnek szokásos velejárója, kiegészítője.

És ez így van rendjén.

Rendszerinti tartozéka a rendes erdőgazdasági üzemnek mindenütt az alkalmazottak illetmény szántója, rétje, legelője.

Pár szóban tekintsük most át azt is, hogy a kérdés a három erdő-uradalmon belül hogyan alakult?

A havasi véderdő gazdasági osztályok területe az ungvári birtok területének 2·7%-át, a bustyaházainak már 17·7%-át, a legmagashegységibb rahói részeknek pedig 22·3%-át képviseli.

Művelési ágak szerinti megoszlása az ungvári és rahói kerület havasi véderdeinek egymáshoz egészen hasonlatos. Mindkettőből mintegy $\frac{1}{3}$ -rész az erdőterület, a többi

az ungváriban főképp havasi legelő és terméketlen, a rahóiban szinte kizárólag csak havasi legelőterület volt.

Az egyéb célra rendelt véderdők inkább csak az ungvári főerdőhivatal területén voltak.

Természeti és történelmi emlékerdők pedig csak az ungvári és rahói kerületben.

Legelőerdőktől a rahói kerület teljesen, a bustyaházai csaknem egészen mentes volt.

Üzemen kívüli erdők kizárólag a bustyaházai erdőhivatalnál fordultak elő. Ezeknek jelentős és a havasi véderdőknek ugyancsak igen nagymértékű térfoglalása volt az oka annak, hogy a bustyaházai erdőhivatal összes területének alig több, mint $\frac{2}{3}$ -a volt az erdőgazdasági szempontból valóban produktív rendes üzemű erdők közé sorozható. Lényegesen jobb a rahói uradalomban a helyzet, ahol több, mint $\frac{3}{4}$ -része számított az összes területnek a rendes üzemű erdők közé és igen kiváló volt Ungváron, ahol az összes területnek 94,5%-át tette ki a rendes üzemű erdőgazdasági osztályok területe.

Még tovább bonthatnók területileg a kárpátaljai kincstári erdőket és egyes erdőgondnokságok szerint részletezve is lehetne tárgyalnunk a kérdést. Ezt a 7. számú táblázat szemlélteti. Rovataiban leginkább az ragadhatja meg figyelmünket, hogy a havasi véderdők azokban az erdőgondnokságokban kerültek el, amelyekben a 2. táblázatban kimutatottak szerint a havasi legelők voltak, továbbá a csontos erdőgondnokságban, amelyhez nem csatlakozott havasi legelő.

Sok mindent lehetne még kiolvasni közölt területi statisztikai számadatainkból. A legfontosabb megállapításokat megtettük, a többinek részletes kifejtése azonban már kívül esne ismertetésünk keretein. Éppen ezért a kérdésnek esetleges további vizsgálatát ide zárt táblázataink alapján az érdeklődő szíves olvasóra bizzuk.

II. A mai állapot.

Hogy az eddigiekben módunkban állott részletesen megismerni a kárpátaljai kincstári erdők 1918-ban volt területi viszonyait, még fokozottabb érdeklődéssel fordulhatunk a mai kép felé. Még követelődben to-lakszik fel bennünk a kérdés, hogy vajjon a visszaszerzett területen megvan-e még: a csehek pünkösdi köztársasága idején és annak következtében vajjon nem pusztult-e el és nem semmisült-e meg az a vagyon,

8. A kárpátaljai kincstári erdők kiterjedése az 1939. évi március hó végén.

Superficie des forêts domaniales de Subcarpathie à la fin du mois de mars 1939.

Erdőhivatal megnevezése <i>Désignation du bureau forestier</i>	Erdőterület <i>Surface boisée</i>	Erdőgazdasághoz tartozó egyéb terület — <i>Autres terres faisant partie du domaine forestier</i>	Összes terület <i>Superficie totale</i>
<i>kat. holdakban - en arp. cad.</i>			
1. Ungvári erdőigazgatóság: <i>Direction forestière d'Ungvár:</i>			
Ungvár	9.929	848	10.776
Hátmeg	4.460	105	4.565
Ókemence	16.068	1.135	17.203
Bercsényifalva	14.672	2.817	17.489
Turjaremete	20.056	4.760	24.816
Poroskő	21.540	4.323	25.864
Sóhát ¹⁾	16.987	2.503	19.490
Malomrét	22.100	5.951	28.051
Fenyvesvölgy	14.911	2.142	17.052
Havasköz ²⁾	12.029	3.332	15.361
Antalóc	5.212	261	5.474
Központ és Perecsenyi vasút — <i>Centre et chemin de fer de Perecseny</i>		6.721	6.721
Összesen — Total	157.964	34.898	192.862
2. Bustyaházai erdőigazgatóság: <i>Direction forestière de Bustyaháza:</i>			
Huszt	12.331	1.503	13.834
Alsókalocsa	14.869	1.112	15.981
Dombó	22.427	2.385	24.812
Királymező (alsó) — <i>inférieur</i>	25.401	422	25.823
Királymező (felső) — <i>supérieur</i>	14.688	3.219	17.907
Felsőszinevér	32.989	3.493	36.482
Németmokra	29.701	4.663	34.364
Brusztura	28.752	4.536	33.288
Dolha	29.216	3.601	32.817
Vasútüzem és taracközi farktár — <i>Chemin de fer et dépôt de bois à Taracköz</i>	—	236	236
Összesen — Total	210.374	25.170	235.544
3. Rahói erdőigazgatóság: <i>Direction forestière de Rahó:</i>			
Gyertyánliget	34.470	5.408	39.878
Nagybocskó	13.669	5.380	19.049
Terebesfejérpatak ³⁾	17.264	1.569	18.833
Kevele	19.137	6.214	25.351
Feketetisza	24.755	5.039	29.794
Mezőhát	17.239	2.798	20.037
Tiszaköz	15.580	2.760	18.340
Tiszabogdány	21.289	4.656	25.945
Fehértisza	21.715	7.397	29.112
Összesen — Total	185.118	41.221	226.339
Kárpátalján összesen: <i>Totaux pour la Subcarpathie:</i>			
<i>Direction forestière de</i>			
Ungvári erdőigazgatóság	157.964	34.898	192.862
Bustyaházai erdőigazg.	210.374	25.170	235.544
Rahói erdőigazgatóság	185.118	41.221	226.339
Mindössze — Total général	553.456	101.289	654.745

¹⁾, ²⁾, ³⁾ L. 2. sz. tábla jegyzetét.

amely felé 20 éven át oly vágyó szemekkel tekintettünk?

Erre a 8. számú táblázat megadja a feleletet. Egyelőre ugyan még nem olyan mindenre kiterjedő részletességgel, mint ahogy a 2. számú táblázat tárta fel előttünk a multat az előbb, mindazonáltal a leglényegesebb területi kérdőpontok nem maradtak benne megválaszolatlanul.

Megtudjuk általa és belőle, hogy a kárpátaljai kincstári erdőgazdaságok összterülete a 20 év előtti 621.718·8 kat. holdról 654.745 kat. holdra szaporodott. A területgyarapodás 33.026·2 kat. hold és a régi területnek 5·3%-át teszi.

A területnek növekedése természetesen még nem jelenti az értékbeli gyarapodást is egyúttal, az erdő értékének a talaj csak az egyik és éppen a kisebb jelentőségű tényezője. A másik tényező, a faállomány, — ezt dolgozatom egy következő részében kénytelenek leszünk majd megállapítani, — sajnos éppen nem a gyarapodás ismérveit tárja elénk.

Az erdőterületben mindenesetre szaporodást kell megállapítanunk.

A szaporodásnak, a birtokszerzésnek az irányzata azonban nem új keletű. A kárpátaljai kincstári erdők területnövekedése az összeomlás előtti magyar világnak is egyik jellemző vonása volt. Fokozatosan vásárlás útján jutott a kincstár tulajdonába a bruszturai, felsőszinevéri, alsókalocsai, németmokra, királymezei felső erdőgondnokságok területe. Ilyen volt a máramarosszigeti erdőigazgatóság területéből Romániába kebelezett vaséri és ilyen a közvetlenül a világháborút megelőzően vásárolt havasmezei erdőgondnokság területe is.

A cseh időszak alatti területgyarapítás csaknem teljességében a bustyaházai erdőuradalom, — azelőtt erdőhivatal, ma erdőigazgatóság — területállományát növelte. Kiterjedése 201.107·3 kat. hold volt annak idején s most 235.544 kat. holdat tesz ki. Növekedése kisebb részében nem abszolút értelmű s onnan eredt, hogy a máramarosszigeti erdőgondnokság Romániába nem kebelezett maradvány-területét, — amely 1.381·1 kat. holdra rúgott —, célszerűségi okokból még a csehek átsorozták a rahói erdőigazgatóság kerületéből a bustyaházainak birtokállományába.

A bustyaházai uradalom megnagyobbo-
dása azonban igazában akkortól számító-

dik, amikor, — a „dicső“ birodalom utolsó, — jubileumi — esztendejében egyik legutolsó ténykedéseként megvásárolta a Máltai Lovagrendtől a közel 40.000 kat. holdas dolhai uradalmat. Ez a birtok eredetileg a gróf Teleki-család vagyona volt, majd néhány évig a Máltai Lovagrend kísérelte meg rajta az erdőgazdálkodást, de nyilván sem egyik, sem a másik nem bírta el a csehek alatt az erdészetre járt kedvezőtlen időket és megvált a birtoktól. Jellemző, hogy a cseh-szlovák állam tízmillió cseh koronáért, alig másfél millió pengőért vásárolta meg az erdei vasutakkal és minden egyéb-
bel igen jól felszerelt, jó fekvésű uradalmat, a birtok kat. holdjára így csupán 38 pengő vételár jutott.

E kiegészítések által a bustyaházai erdőigazgatóság területileg túlhaladta a rahóit s a mának legnagyobb kincstári erdőigazgatósága lett. De a rahói szoroson nyomában következik 226.339 kat. holddal. (A cseh-szlovák uralom kezdetén 230.067·3 kat. hold.) Az ungvári erdőigazgatóság területe 1918-ban 190.544·2 kat. hold volt, 1938-ra pedig 192.862 kat. hold lett.

Végeredményben a bustyaházai erdőigazgatóság számottevő, az ungvári kisebb mértékű területgyarapodást ért el, a rahóinak területállománya viszont egészen jelentéktelen fogyást szenvedett.

Térjünk vissza most újból a változásoknak részleteiben való vizsgálatára. Megállapíthatjuk, hogy a rahói és a bustyaházai erdőigazgatóság területe között eszközölt ismertett területátcsatoláson és a dolhai uradalomnak szabad kézből történt megvételén, nemkevésbé több olyan változáson kívül, mint amilyen a Dombó-Taracraszna-i Közbirtokossággal folytatott régi per befejezésével történt területátcsatolás volt, vagy a királymezei és a németmokra telepesek bérelt földjeinek tulajdonba átadása, — a cseh-szlovák uralom alatt létrejött minden más említésre érdemes területváltozás, legyen az szaporodás, vagy apadás, a lefolytatott földreformmal kapcsolatos.

A kárpátaljai kincstári erdők növelését a földreform csupán az ungvári erdőigazgatóság kerületében eredményezte.

És ha lehetséges volna a magyar történelemből nyomtalanul kitörölni az elmúlt húsz esztendőt és tökéletesen feledni azt a rossz álmot, hogy ezeréves háborítatlan birtoklás után két olyan gyászos évtizednek is

el kellett jönnie, amikor a magyar százezrek vérével megszentelt bércek között az ellenség akart magának minden áldozat nélkül, csupán a szerencsés körülmények összejátszásával, új hazát alapítani s ha mindezek feledése után és figyelembevétel nélkül vengők szemügyre a kincstár érdekéből az ungvári kerületben a cseh földreform által végzett kisajátításokat és területszerzéseket: az évszázados fejlődés vonalában semmi törés sem tűnne fel nekünk, a kincstári vagyion állagának fejlesztése terén végzett politikában semmi olyan rikító új szín nem jelentkeznék, amely kiáltón vonná magára a tekintetet és figyelmeztetne arra, hogy itt húsz évre gyökeresen megváltozott minden, hogy új lakók fészkeltek be magukat és hogy tökéletesen felforgatva és elvetve mindazt, ami régi, más csillagzat forradalmi újításait hozták volna magukkal ide az új idők új emberei.

Nem, ilyen változásra az ungvári területszerzések korántsem utalnak és azok úgyszólván kizárólag az uradalomnak már a békebeli magyar kormányok által is tervbe vett és régóta folyamatban levő kiteljesítésére szorítkoztak.

Vadászati érdekből már régen időszerű volt a hg. Odescalchy-féle 4104 kat. holdas antalóci és a Kende-féle 1070 kat. holdas köbléri birtoknak a kincstári erdőkhez csatolása.

A turjasebesi és turjavágási 2942 kat. holdas br. Kotz-féle birtoknak megvételére annak idején a magyar állam is folytatott már tárgyalásokat, de Schönborn gróf, a szomszéd Bereg-megyei uradalom tulajdonosa az alkuval és a vétel megkötésével serényebbnek bizonyult s ő szerezte meg néhány évtizedre tulajdonul ezt az erdőséget és lépte át ezáltal birtokával Bereg vármegye határait. A terület természettől fogva azonban inkább az Ung vármegyei kincstári erdők kiegészítője s a csehek élve földreform-törvényük nyújtotta lehetőségekkel, az állam részére igényelték és szereztek meg Schönborn jogutódjától, a Latorica R.T.-től a területet.

Kisajátították a Beregből Máramarosba szögellő 6717 kat. holdas Borsava gyephavast is. A régi magyar időkben is bérelte ezt már az állam Schönborntól havasgazdálkodásra a Felvidéki Kirendeltség részére.

Az erőszak fegyverével nem rendelkező

és nem élő magyar erdészeti ugyancsak már évtizedek óta törekedett arra, hogy a turjaremetei erdőgazdálkodásban levő s az erdőgazdálkodásra igen hátrányos mintegy 300 kat. hold kiterjedésű idegen belzeteket, réteket tulajdonul megszerezze. A cseh földreform ezt a kérdést is megoldotta, nemkevésbé a csontos erdőgazdálkodás külső határainak kitolását már Zemplén megye területén a természetes határokig, a Sztuzsica vízvázalasztójáig.

Mindezek a birtokszerzések változást a kincstári erdészeti folytatott tulajdoni politikájában, csupán annyiban hoztak, hogy míg a függő kérdések megoldása a magyar uralom idején magánjogi úton fokozatos fejlődés által haladt előre, addig a csehek alatt, élve egy radikális törvény lehetőségeivel, az összes éppen szőnyegen levő s már a magyar időkben megindított kérdéseket egyszerre rendezték.

Új kérdéseket azonban nem vetettek felszínre és nem oldottak meg. A Schönborn-uradalom megszerzése, vagy más nagyszabású művelet, habár anyagi akadálya nem lett volna, távol állott tőlük. A kárpátaljai „gyarmat“-nak tekintett földdarab ennél sokkal mostohább elbánásban részesült és a kedvezőtlen természeti viszonyok miatt ágrólszakadt szegénysége ellenére ennek a tartománynak kellett még a földreform-eljárás által is gazdagabbá tenni az egyébként is dúsgazdag „örökös tartományokat“.

Az ungvári ismertett kisebb területkiegészítésektől eltekintve a földreform-eljárás során Kárpátalján a kincstár csak leadott területeket és ezek ellenértékéből nem kapott. A földreformalap bevételei és kiadásai országosan kerültek elszámolásra és a mutatkozó tiszta bevételen ugyan erdőingatlanok sorozatát vásárolták meg állami tulajdonul, de nem Kárpátalján, hanem a nekik olyannyira kedves történelmi Csehország területén.

Ami haladást mégis hozott a csehek földreformja az ungvári uradalom kikerekítése szempontjából, annál nagyobb hátrányt jelentett és ma még felbecsülhetetlen, de körvonalaiiban elmosódottan már jelentkező kárt okozott a földreform-eljárás a területcsökkenések oldalán.

A magyar földreform-törvények az erdőt megkímélték, mert arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az erdőt az évezredek állandó emberi előnyomulása ügyis olyan mértékben szorította vissza a mezőgazda-

sági művelésre hasznosítható területekről, hogy ennek továbbfolytatása már nem lehet előnyös és általában csak olyan területek igénybevétele eredményezheti, amelyek mezőgazdasági művelésben tartamosan alig hasznosíthatók. Emellett természetesen Csonkamagyarországnak alacsony erdőszülségi aránya is szükségessé tette az erdőknek mentesítését a földreform-eljárás alól.

A csehek szemében minden észszerű megfontolást, a szakszerűségnek érvényesítésére, a köznép jövőjének tartós biztosítására irányuló minden legcsekélyebb törekvést elnyomott önmaguk népszerűsítésére irányuló politikájuk. A propaganda-állam vezetői mindvégig abban a szent meggyőződésben éltek, hogy a propagandával megszerezni egyszer sikerült országot propaganda által meg is lehet tartaniok.

Népszerűség-hajhászó politikájuk vitte őket arra, ahogy a földreformot igyekeztek lefolytatni, minden jövőbenzés nélkül.

Nem az igénybe vehető területek és az igénylők összeírásával kezdték és a kettőnek összehangolásával folytatták az eljárást, hanem megállapították az igénylők számát és az általuk igényelt területek mennyiségét és tekintet nélkül arra, hogy áll-e alkalmas terület rendelkezésre, vagy sem, az igények teljes és mindenáron való kielégítését tűzték ki célul.

Természetesen csak azok igényeinek kielégítését, akik a „cseh agrárpárt“ részére biztosították szavazatukat.

Ilymódon lehetett ugyan lelkek ezreit megvásárolni és egész vidékek politikai hangulatát egyik napról a másikra nekik kedvező módon megváltoztatni, de az olcsó fogással boldogítottakat, vagy talán csak fiaikat, unokáikat a további jövőt tekintve annál nagyobb veszedelembe és könnyen lehetséges, hogy sok esetben a végromlás lejtőjére sodorták.

A magas hegyek közé szorított, földéhes népet egyes helyeken rászabadították egészen sekély talajrétegű, 30—40 fokos lejtésű, alig megmászható hegyoldalak művelésére s ezek, ha tartamosan mezőgazdaságilag fogják használni azokat, egy-két évtized nem kell hozzá, hogy vízmosások által felszabdaltassanak és a természeti tényezők által a csupasz sziklákig letaroltassanak.

Az erdőtenyészetben rejlő természetes gátjától megfosztott hegyoldalakon lezúduló árvizek törmelékeikkel elboríthatják

még a régi mezőgazdasági területeket és a falvakat is és a pusztulást, a koldusbotot hozhatják magukkal.

Valóban a magyar államhatalom gondjainak egyik legnagyobbika az elkövetkezendő évtizedekben a cseh földreform következményeinek elhárítása lesz Kárpátalján s még szerencse, ha sikerül majd a bajra orvoslást találni.

Ezekután nyereségnek számíthatjuk, hogy a cseheknek a rendelkezésükre állott évekből nem futotta arra, hogy a földreformot a leírt mértékben mindenütt lefolytassák. Néhol még alig megindított, másutt előrehaladottabb, ismét sok helyen befejezés előtt álló eljárást örököltünk tőlük.

Ránk vár a feladat, hogy a legmesszebbmenő jóindulat és méltányosság álláspontjára helyezkedve, de a köznép közelebbi és a távolabbi jövő érdekeit egyenlő mértékben figyelembe véve és összeegyeztetve, tehát általános és tartós megnyugvásra fejezzük be a még függőben levő ilyen ügyeket.

A legelőrehaladottabb volt a földreform eljárás az ungvári uradalomban. A 9. számú táblázat mutatja, hogy itt a visszafoglalásig összesen 14.897·5 kat. hold kincstári területet osztottak ki az ilyen célra igénybe vett 30.000 kat. holdból. A bustyaházai uradalomban 8.132·9 kat. hold volt a már birtokba és tulajdonba adott terület az erre felszabadított mintegy 15.000 kat. hold területből. A rahói kerületben 3.063·4 kat. holdat osztottak ki, az összes igényelt terület megállapítása pedig még nem történt meg.

Ilymódon a tulajdonba és birtokba is adott összes terület 26.093·8 kat. holdat tesz ki.

A gyors földosztás megfontolatlan mohósága és felületessége annyira ment, hogy a birtokbaadással számos esetben nem várták ki az eljárás befejezését, különösen választások előtt. Ilyen már régen birtokba adott, de még ma is a kincstár tulajdonában lévő terület van például Felsőszinevéren 1.205 kat. hold. Ez és az ehhez hasonló területek, mint amelyek egyelőre jogszerint a kincstár tulajdonában állanak, a 8. számú kimutatásban feltüntetett kincstári területekben még benne foglaltatnak.

Máskor előfordult, hogy felsőbb rende-

9. A cseh-szlovák földreform során a kárpátalji kincstári erdőbirtokokból kiosztott területek.

Terres prélevées sur les forêts domaniales de Subcarpathie au cours de la réforme agraire tchéco-slovaque.

Erdőhivatal megnevezése <i>Désignation du Bureau forestier</i>	A kiosztott terület kiterjedése <i>Superficie de lotissement</i>	Erdőhivatal megnevezése <i>Désignation du Bureau forestier</i>	A kiosztott terület kiterjedése <i>Superficie de lotissement</i>
	kat. holdakban <i>en arp. cad.</i>		kat. holdakban <i>en arp. cad.</i>
I. Ungvári erdőigazgatóság. — Direction forestière d'Ungvár		III. Rahói erdőigazgatóság. — Direction forestière de Rahó	
Ungvár	1.303·0	Nagybocskó	2.215·1
Radvác	2.886·7	Gyertyánliget	772·1
Hátmeg	130·8	Fehértisza	76·2
Ókemence	854·2	Összesen - Total	3.063·4
Bercsényifalva	1.817·7	Kárpátalján összesen	
Turjaremete	891·4	<i>Totaux pour la Subcarpathie</i>	
Poroskő	3.948·7	<i>Direction forestière de Ungvári erdőigazgatóság . . . . .</i>	<i>14.897·5</i>
Sóhát	130·8	<i>Direction forestière de Bustyaházai erdőigazgatóság . . . . .</i>	<i>8.132·9</i>
Fenyvesvölgy	444·2	<i>Direction forestière de Rahói erdőigazgatóság . . . . .</i>	<i>3.063·4</i>
Antalóc	1.123·8	Mindössze	26.093·8
Központi ter. Terrain central	1.366·2	Total général	26.093·8
Összesen - Total	14.897·5		
II. Bustyaházai erdőigazgatóság. Direction forestière de Bustyaháza			
Huszt	5.283·9		
Alsókalocsa	70·7		
Dombó	200·5		
Németmokra	44·5		
Dolha	2.533·3		
Összesen - Total	8.132·9		

letre kiirtatott a földhivatal kincstári erdőket már akkor, amikor az igénylőket még semmi sem kötötte a terület átvételére. Az erdő el volt pusztítva, amikor az igénylők kijelentették, hogy a terület nem felel meg nekik, újból mást kellett helyette irtani s az először kiirtott az idők tanujaként világosulására az államnak visszamaradt.

Az sem volt egyedülálló, hogy egyesek

önhatalmúlag foglaltak el és irtottak ki erdőket a kincstár vagyonaiból. Egyes vidékeken ez az eljárás valóságos járványként ütötte fel fejét. Amikor az erdőigazgatóság ilyen ügyekben az eljárást meg akarta indítani, politikai oldalról leintették s az önkényes okkupálókat birtokban hagyták. A kérdés tulajdoni rendezésétől a hatalom birtokosai azonban elzárkóztak, hogy eszköz legyen a kezükben, amellyel az ilyen foglalókat mindig kézben lehessen tartani.

A legutolsó időkben már óvatosabb politikát követett a földhivatal. A szakemberek közbelépésére letett mezőgazdaságilag semmiképpen sem hasznosítható területek kiosztásának tervéről.

Jött azonban Volosin ukrán kormánya és úgynevezett választásai. Amikor látta, hogy egyes vidékeken helyzete reménytelen, sebtiben minden eljárás nélkül kiosztatott olyan kincstári területeket a földet igénylők között közvetlenül az ukrán választások előestéjén, amelyeket a cseh földreform először igénybe vett ugyan, később azonban mezőgazdasági célokra alkalmatlansága miatt ismét mentesített az eljárás alól.

Igy pusztította egyik tiszavirág-életű uralom a másik után az értékeket Kárpátalján.

Nekünk pedig kiderítésre és megoldásra a zavaros és összekuszált esetek ezreit hagyták vissza.

Ezekután önmagától adódik az a megállapítás, hogy mindaddig, amíg a cseh-szlovák és ukrán földreform Augias-istállóját ki nem söpörtük, amíg a függő ügyeket sorra meg nem oldottuk és be nem fejeztük, addig nem fogunk ott tartani, hogy a kárpátaljai kincstári erdők tekintetében biztos területi adatokkal számolhasunk.

A teljesség kedvéért azonban mindjárt azt is meg kell állapítani, hogy a függő eseteknek csak száma nagy: a területek, amelyeket ezek érintenek, a kincstári birtokok terjedelméhez képest nem jelentékenyek.

Földvály László dr.

A gyáripari üzemi és termelési statisztika 1938. évi előzetes eredményei.

Résultats provisoires pour 1938 de la statistique concernant l'exploitation et la production dans la grande industrie.

Résumé. L'année 1938 est marquée, en fait de production manufacturière, par une amélioration modeste. Le nombre des établissements industriels rentrant dans la catégorie de la grande industrie s'est élevé à 4.036 dont 105 chômaient toute l'année. Ceux qui travaillaient étaient de 101 plus nombreux que l'année précédente. Les capitaux investis dans les entreprises industrielles ont atteint 1.972.7 millions de pengős, 0.7% de moins qu'il y a un an. La force motrice mécanique représentait 1.718.5 mille chevaux-vapeur, 26.7 mille de plus que l'année d'avant. La puissance des machines motrices accuse une augmentation de 0.3%, celle des moteurs électriques 3.8%. Le courant fourni par des centrales extérieures a alimenté 71.9% des moteurs électriques.

Au cours de l'année 1938, on a ouvert 32 usines nouvelles, et agrandi 138 petits établissements en usines. On a fermé 23 usines et 13 établissements industriels ont perdu le caractère d'usine. Tant les usines nouvelles que celles qui ne comptent plus avaient une capacité de production modérée.

La moyenne annuelle de l'effectif des ouvriers s'est élevée en 1938 à 289.913 personnes, ce qui correspond à une augmentation de 4.9%. L'année précédente, l'augmentation avait été de 12.3%. Le nombre total des personnes employées dans les usines s'exprimait par 352.903, soit 3.1% de plus que l'année d'avant. Les établissements industriels ont payé en 1938 à titre de salaire 345.7 millions de pengős, presque 26 millions de plus qu'en 1937. Le salaire annuel moyen d'un ouvrier a monté à 1.199 pengős; l'amélioration se chiffre par 42 pengős. Le salaire moyen par heure a été de 49 fillérs, contre 46 fillérs en 1937. Le salaire réel peut s'évaluer par ouvrier et par an à 1.163 pengős, en augmentation de 41 pengős, et le salaire réel par heure à 48 fillérs, contre 45 fillérs en 1937. Parallèlement à la hausse des salaires, le nombre moyen par ouvrier des heures de travail a subi une baisse de 71 unités; malgré cela, le gain annuel accuse un accroissement de 42 pengős. La journée de travail est tombée en moyenne de 8 heures 35 minutes à 8 heures 23 minutes.

En 1938, les établissements industriels ont brûlé 46.6 millions de quintaux de charbon, en augmentation de 1.4 million. Comme toute cette augmentation affecte les centrales électriques, on

peut en conclure que l'énergie électrique fournie par les centrales a une importance accrue.

Les dépenses d'exploitation et de production des entreprises manufacturières se sont chiffrées en 1938 par 2.232.9 millions de pengős, ce qui correspond à une augmentation de 3.2% par rapport à l'année 1937. Le total indiqué se décompose comme suit: matières premières 70.3%, traitements et salaires 22.0%, combustibles et éclairage 7.7%. La proportion des dépenses de personnel s'est accrue, celle des matières premières a diminué. Comparées à la valeur de la production, les dépenses de personnel sont montées de 15.2 à 16.1%; au contraire, le coût des matières premières est descendu de 52.5 à 51.4%; les combustibles et matières d'éclairage figurent avec la proportion invariable de 5.6%.

La production manufacturière a atteint en 1938 la valeur de 3.050.8 millions de pengős, à peu près 100 millions de plus que l'année précédente. La valeur des objets manufacturés a donc dépassé de 3.3% la valeur enregistrée l'année précédente; en réalité, si l'on tient compte de la baisse des prix, l'accroissement a été de 8.1%, chiffre bien plus important. En examinant séparément les catégories d'industries, on trouve que la production a augmenté en valeur dans l'industrie du fer et des métaux, dans les constructions mécaniques, dans l'industrie chimique, dans l'alimentation et l'habillement, et qu'elle a diminué dans l'industrie des cuirs, l'industrie textile, la papeterie et l'imprimerie. Dans le reste, elle n'a montré que des fluctuations peu importantes. La valeur des produits de la construction mécanique a dépassé de 15.6%, celle des produits de fer et de métaux de 12.9% le chiffre de 1937. Le progrès s'exprime par 8.4% dans le cas de l'industrie chimique, par 6.6% dans le cas de l'habillement, par 4.0% dans le cas de l'alimentation. Le recul a été de 11.1% dans l'industrie du cuir, de 9.6% dans l'industrie textile, de 1.6% dans l'industrie polygraphique, de 0.7% dans la papeterie.

A la fin de 1938, l'industrie manufacturière hongroise comptait 4.362 établissements industriels — y compris ceux du territoire libéré en novembre 1938 à la suite de l'arbitrage de Vienne — et ces établissements représentaient 2.061.4 millions de pengős de capitaux investis. L'industrie manufacturière occupait 31.735 employés, 5.012 contre-maîtres

et 318.759 ouvriers qui recevaient — compte tenu des paiements en nature aussi — 504.0 millions de pengős. Comme combustible, 47.8 millions de quintaux de charbon ont été employés, soit plus que la moitié de la production des charbonnages hongrois. La valeur totale de la production manufacturière se chiffre par 3.172.3 millions de pengős.

*

Az ipari vállalkozások terén 1938-ban nem mutatkozott olyan élénkség, mint az előző évben. Új gyár csak 32 alakult, alig több, mint a fele az 1937. évi gyáralapításoknak (59). Ugyanakkor 36 ipartelep töröltetett a gyárak sorából, de csak 23 szűnt meg, a többi mint kisipari telep továbbra is üzemben maradt. A kisipari vállalatok kö-

zül viszont 138 bővítette ki üzemét 1938-ban gyári jellegűvé, ami szintén jóval kevesebb az előző évinél, amikor 213 kisipari üzem alakult át gyárrá.

Az új alapításokról, gyárrá történt kibővítésekről, valamint a gyárak sorából törölt ipartelepről szóló táblázat iparcsopontonként mutatja a gyáralakulások és megszünések számát, feltüntetve egyben azt a nyereséget, illetőleg veszteséget, amely ennek folytán a gyáripart érte. Az adatokból kitűnik, hogy az 1938. év folyamán alakult új gyárak 9.9 millió pengő befektetett álló tőkével és 1.256 főből álló munkáslétszámmal kezdték az üzemet, s az első évi termelésük értéke összesen 12.6 millió pengőt tett. A gyárrá kibővült üzemek kevésbé jelentős

Gyáralakulások és megszünések 1938-ban.

Ouvertures et fermetures d'usines en 1938.

Ipari főcsoport száma és megnevezése <i>Numéros et désignation des grandes catégories d'industries</i>	Új alapítású <i>Fondations nouvelles</i>			Gyárrá bővült <i>Agrandissements en usine</i>			A gyárak közül törölt <i>Cessé de compter pour usines</i>			Nyereség (+) vagy veszteség (-) <i>Augmentation (+) ou diminution (-)</i>			
	ipartelepek — <i>Etablissements industriels</i>												
	száma — nombre	átlagos évi munkáslétszáma - moyenne annuelle de l'effectif ouvrier	termelési értéke ezer P - valeur de la production, en milliers de pengős	száma — nombre	átlagos évi munkáslétszáma - moyenne annuelle de l'effectif ouvrier	termelési értéke ezer P - valeur de la production en milliers de pengős	száma — nombre	átlagos évi munkáslétszáma - moyenne annuelle de l'effectif ouvrier	termelési értéke ezer P - valeur de la production en milliers de pengős	a gyárak számában du nombre des usines	az átlagos évi munkáslétszámban - de la moyenne annuelle de l'effectif ouvrier	a termelési értékben 1000 P — de la valeur de la production, en milliers de pengős	
1938. évben — en 1938													
I. Vas-és fémpipar - <i>sidérurgique et métallurgique</i>	2	33	274	12	216	793	7	142	569	+	7	+ 107	+ 498
IIa. Gépgyártás, stb. — <i>des machines, etc.</i>	4	281	1.396	11	200	747	2	90	179	+	13	+ 391	+ 1.964
IIb. Közhasználatú elektr. áramfejlesztő telepek <i>usines électr. d'utilité publique</i>	2	147	4.620	—	—	—	5	7	11	—	3	+ 140	+ 4.609
III. Kő-, föld-, agyag-, üvegipar — <i>de la pierre, poterie, verrerie.</i>	3	74	128	11	223	476	4	122	188	+	10	+ 175	+ 416
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	1	46	101	20	556	2.976	3	28	155	+	18	+ 574	+ 2.922
V. Bőr-, sörte-, toll-stb. ipar <i>du cuir, du crin, du poil, de la plume, etc.</i>	—	—	—	2	32	116	—	—	—	+	2	+ 32	+ 116
VI. Fonó- és szövőipar - <i>textile</i>	5	165	723	18	386	2.200	6	582	3.753	+	17	— 31	— 830
VII. Ruház. ipar - <i>habillement</i>	4	126	541	19	555	3.441	1	24	130	+	22	+ 657	+ 3.852
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	4	286	3.038	2	37	432	3	88	549	+	3	+ 235	+ 2.921
IX. Elelm. és élvezeti cikkek gyárt. — <i>de l'alimentation et des boissons</i>	5	46	1.257	32	401	10.389	2	24	478	+	35	+ 423	+ 11.168
X. Vegy. ipar — <i>chimique</i>	2	52	474	7	163	1.113	3	34	460	+	6	+ 181	+ 1.127
XII. Sokszorosító és műipar <i>polygraphique</i>	—	—	—	4	35	168	—	—	—	+	4	+ 35	+ 168
I—XII. Összesen — <i>Totaux</i>	32	1.256	12.552	138	2.804	22.851	36	1.141	6.472	+134	+2.919	+ 28.931	
1937. év — <i>Année 1937</i>	59	2.221	14.296	213	4.089	29.418	95	1.261	7.727	+177	+5.049	+ 35.987	

iparvállalatok, befektetett tőkéjük csak 4·1 millió pengőt ért el, egy ilyen gyárra tehát még egy tizedrésze sem jut az új alapítású gyáraknál megállapítható átlagos befektetett tőkének (310 ezer P).

A 2.804 főből álló munkáslétszám is arra mutat, hogy a gyárra kibővült üzemek általában kisebbek, átlagos munkáslétszámuk csak 20 főre tehető, az új gyáralapításokra jutó 42 főnyi átlagos munkáslétszámmal szemben. Sőt a termelésük 22·9 millió pengőt képviselő értékét tekintve az arány még kedvezőtlenebb. Átlag egy-egy új alapítású gyár ugyanis 392 ezer pengő értékű termelést mutatott ki, míg a gyárra bővült ipartelepekre átlag csak 166 ezer pengő termelési érték esik. A gyárpar 1938. évi nyeresége tehát a 170 új gyár besorolásával a befektetett tőkében 14·0 millió pengő, a munkáslétszámban pedig 4.060 fő. A termelési érték növeléséhez ezek a gyárak 35·4 millió pengővel járultak hozzá, míg tehát a gyárak sorába 1938-ban felvett új alapítású és üzemkibővítéssel gyárrá alakult ipartelepek száma az összes gyárak számának 4·3 %-át teszi, termelésük értéke a gyárpari termelés összes értékének csupán 1·1%-át érte el, a gyárpar nyeresége tehát az új gyárak révén nem jelentős.

Fontosabb ipartelepek közöttük csupán a papirosiparban, a rádióiparban és a pamutiparban alakult új gyárak és egy új áramelosztó telep, ezenkívül az üzemkibővítés folytán gyárrá alakult ipartelepek között egy szalámigyár és két fűrésztelep. A termelési érték nagysága szerint a 170 új gyár közül főleg a malomiparban és az élelmezési ipar többi ágában találunk még több, a 200 ezer pengőt meghaladó termelési üzemet. Minthogy az élelmezési iparban a nyersanyagérték aránya a termelési értékhez viszonyítva a legmagasabb az összes iparcsoportok között, a termelési érték nagysága még nem jelentheti az új gyárak nagyobb teljesítőképességét. Emellett szól egyébként a befektetett tőke és a termelési érték egymáshoz viszonyított aránya is, melyből kitűnik, hogy 100 ezer pengő értékű termelésre a gyárparban általában 64·7 ezer pengő befektetett tőke esik, az új gyáraknál azonban csupán 36·1 ezer pengő jut.

A megszünt, illetőleg gyári jellegüket elvesztett ipartelepeknek a gyárak sorából történt kiesése folytán a befektetett tőke mindössze 2·8 millió pengővel csökkent, a gyárpar tehát ebből a szempontból nagyobb

veszteség nem érte. A megszünt ipartelepek között mindössze egy papírgyár volt olyan, amelynek az előző évi termelési értéke meghaladta a félmillió pengőt, ezenkívül az elektromos iparban, a pamutiparban, a húsfeldolgozó iparban és a vegyészeti iparban találunk még egy-egy, ipartelepenként 300—400 ezer pengős termelésű gyárat, amelyek 1938-ban megszüntek vagy kisipari üzemmé zsugorodtak össze. A gyárpar 1938-ban ért tényleges veszteség ezekután 134 ipartelep, s a munkáslétszám 3.019 fővel történt csökkenése. A gyárparba befektetett állótőke ugyanakkor 11·2 millió pengővel, a gyárpari termelési érték pedig 28·7 millió pengővel apadt, ami csak 0·7%-os, illetőleg nem egészen 1·0%-os veszteséget jelent.

A gyárpari vállalatok 1938. évi helyzetét és fejlődését megvilágító főbb adatok egyébként — mint fentebb láttuk — a gyárpar jóval nagyobb megerősödéséről számolnak be, mint az a gyáralakulások és megszünések arányából következtethető. Az ipar tehát általánosságban erősebben volt foglalkoztatva 1938-ban, mint az előző évben, bár egyes iparágakban hanyatlás mutatkozott. A javulás aránya azonban, mely a legutolsó öt évben a gyárak számának, a munkáslétszámnak, a gépi erő teljesítőképességének és magának a termelésnek alakulásában magasra szökkenő haladás képét mutatta, az 1938. évben megtorpant s az előző évek fejlődésének arányát távolról sem érte el. Az 1937. évben a gyárak munkáslétszámának növekedése ugyanis 12·3%, a termelési érték emelkedése pedig 14·3% volt, míg 1938-ban a munkáslétszám már csak 4·9%-os, a termelési érték pedig csupán 3·3%-os javulást mutatott. Az iparcikkek áralakulásának kiegyensúlyozó hatása folytán ugyan a termelési érték tényleges növekedése 8·1%-nak felel meg.

Ha végig tekintünk az utolsó két évtized gyárpari statisztikai adatsorain, két hullámvonal képe bontakozik ki. Az első, mely a háborút követő összeomlás után az ország konszolidációja nyomán fokozatos javulással 1929-ben kulminált, s a második, mely az 1930—1933. évi világgazdasági válság alatt erősen leromlott iparunknak az utóbbi években szinte ugrásszerűleg mutatkozó újabb megerősödéséről számol be. Az újabb fellendülés az 1929. évi kulminációs pontot, a gyárpar felkészültségét mutató viszonylatokban — az ipartelepek száma, munkáslétszám, gépierő — már 1936-ban, a terme-

lés nagyságát tekintve pedig még 1937-ben meghaladta. A gyáripár tehát 1938-ban — ha kisebb mértékben is, mint az előző évben — tovább haladt az 1934 óta megindult fejlődés útján. Az első fejlődési csúcspont, vagyis 1929 óta eltelt tíz év alatt a gyárak száma 14·9%-kal, az erőgépek teljesítő-képessége 18·2%-kal, s a munkáslétszám 23·4%-kal megnövekedett, termelési értékben pedig ugyanakkor 6·4%-os többlet mutatható ki.

A gyárak számának és az alkalmazottak 1938. évi október elsejei létszámának iparcsoportok szerinti alakulását feltüntető táblázat (lásd a függelékben) már rámutat arra, hogy egyes iparágakban, elsősorban a hadfelszerelési iparban s azzal kapcsolatos iparágakban az ötéves beruházási terv nyomán erősebb fejlődés, másokban az általános gazdasági helyzet nyomottsága folytán, főleg az építkezéssel kapcsolatos iparokban és a polgári szükségletek kielégítésére dolgozó fogyasztási iparokban pangás, sőt visszaesés következett be.

A táblázatból elsősorban a vas- és gépipar, a vegyészeti ipar és a ruházati ipar megerősödése tűnik szembe. A nehéziparban a gyárak száma 533-ról 555-re, az összes alkalmazottak létszáma pedig 96.178-ről 113.041-re emelkedett, ami 4·1%-os, illetőleg 17·5%-os növekedésnek felel meg. A vegyészeti iparban a gyárak számában mindössze 2·1%-os többlet mutatkozik, az alkalmazottak létszámának emelkedése azonban ott már 17·5%-ot ért el. Ezzel szemben a ruházati iparban a telepek számának 10·5%-os emelkedésével az alkalmazottak létszámában csak 7·2%-os a növekedés. A többnyire kiadórendszerrel dolgozó ruházati iparban azonban az otthon dolgozó munkások létszáma csak részben állapítható meg, az alvállalkozóknak továbbadott munkákban dolgozók száma ugyanis ismeretlen, s így a ruházati ipar foglalkoztatottságának mértékére az alkalmazottak számából következtetni nem lehet.

Kevésbé emelkedett még az alkalmazottak létszáma a kő-, föld-, agyagiparban (2·9%), a papirosiparban (2·5%) és a sokszorosítóiparban (0·4%) is, míg a többi iparcsoportokban visszaesés mutatható ki. Legnagyobb veszteség az alkalmazottak létszámában — közel 8 ezer fő —, tehát 9·6%-os csökkenés, a textilipart érte, melynek túlnyomó része a pamutipar foglalkoztatottságának számottevő csökkenéséből származott.

A gyáripari vállalatok tisztviselői létszáma, mely az összes alkalmazottak 8·7%-át teszi, közel 3 és fél ezerrel növekedett, a gyáripár tehát jelentős mértékben enyhítette az értelmiségi munkát végzők helyzetét azzal, hogy ily nagy számban módot nyújtott az elhelyezkedésükre. A tisztviselők száma minden iparcsoportban emelkedett, legnagyobb mértékben a gépiparban 1.038 fővel (23·4%), a vegyészeti iparban 567 fővel (16·1%), a fonó- és szövőiparban 550 fővel (13·0%), a vas- és fémiparban 390 fővel (12·5%), s végül az élelmezési iparban 388 fővel (8·7%). Az alkalmazott tisztviselők létszámemelkedésénél kimagasló arányszámot látunk még a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban (13·5%) és a fa- és csontiparban (13·1%).

A gyári munkáslétszám 1938. évi alakulásából arra kell következtetnünk, hogy a gyáripár több ágában észlelhető visszaesés az év második felében volt erősebb. A fellendülés a többi iparágakban azonban nemcsak ellensúlyozta azt, hanem még további javulást eredményezett. Az év folyamán történt változás tehát ellentétes irányú volt, azok az iparágak, amelyekben fellendülés mutatkozott, az év második felében erősebben voltak foglalkoztatva s viszont azok az iparágak, amelyekben a termelés visszaesett, az év második felében még rosszabb termelési viszonyok közé kerültek, mint az év első felében voltak.

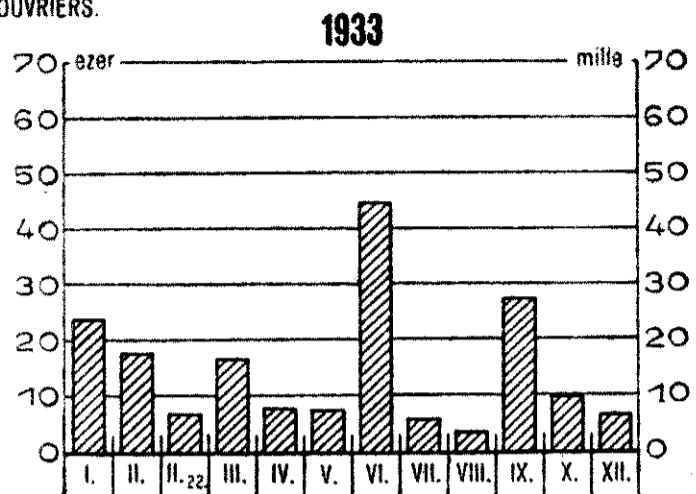
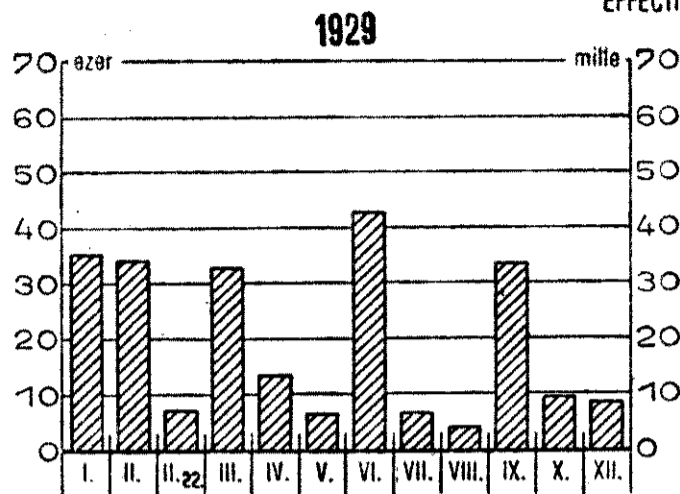
Az október elsejei munkáslétszám, mely a gyáriparban általában csupán 2·4%-kal növekedett, az iparcsoportok felénél visszaesett. Ezzel szemben az évi átlagos munkáslétszám csak két csoportban apadt, a textiliparban és a bőriparban, míg a gyáriparban általában 4·9%-kal emelkedett. Az évi átlagos munkáslétszámnak az október elsejei munkáslétszámot kétszeresen meghaladó arányú növekedése mutatja, hogy a hanyatlás az 1938. év vége felé erősödött. Végeredményben azonban az évi átlagos munkáslétszám 1938-ban 13.413 fővel szaporodott, míg az október elsejei létszám csak 6.832 fővel haladta meg az előző évi létszámot, tehát az év második felében aránylag kevésbé volt foglalkoztatva, mint az első félévben. A nemek szerinti megoszlást vizsgálva az emelkedés a férfi munkások átlagos évi létszámánál volt nagyobb, 10.635 fő, ami 5·7%-os növekedésnek felel meg, míg a női munkások száma csak 3·1%-kal emelkedett,

I. AZ IPARTELEPEK SZÁMA ÉS A MUNKÁSLÉTSZÁM IPARI FŐCSOPORTOK SZERINT.

NOMBRE DES ÉTABLISSEMENTS INDUSTRIELS ET EFFECTIF OUVRIER PAR CATÉGORIES D'INDUSTRIE.

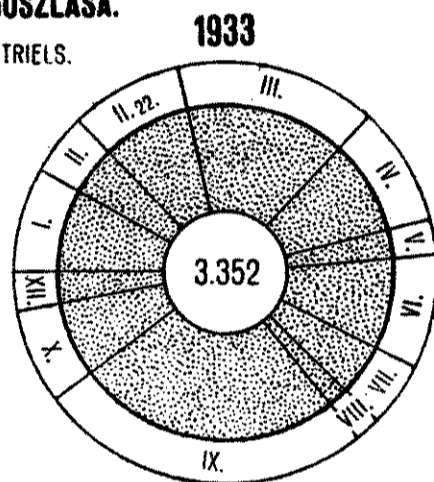
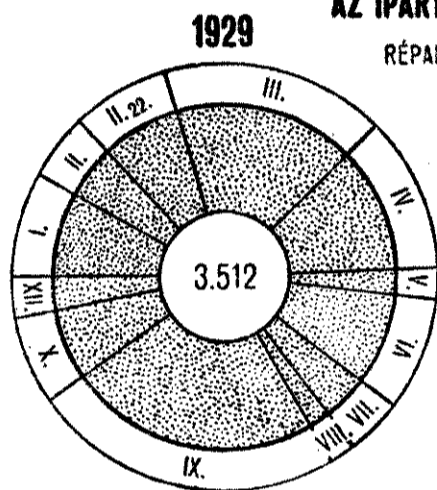
ÁTLAGOS MUNKÁSLÉTSZÁM.

EFFECTIF MOYEN DES OUVRIERS.

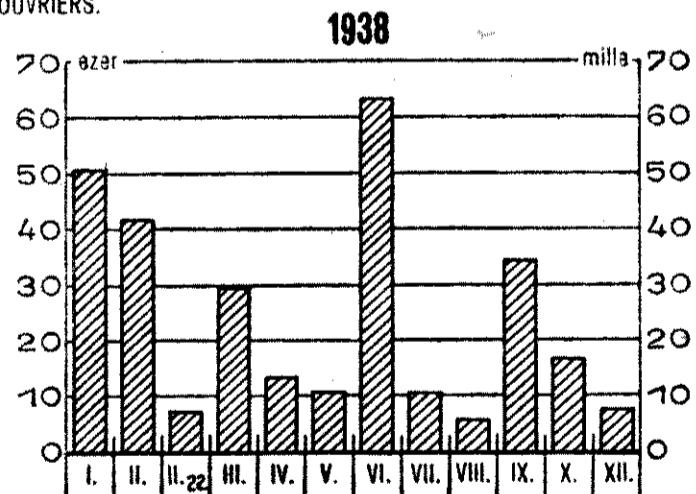
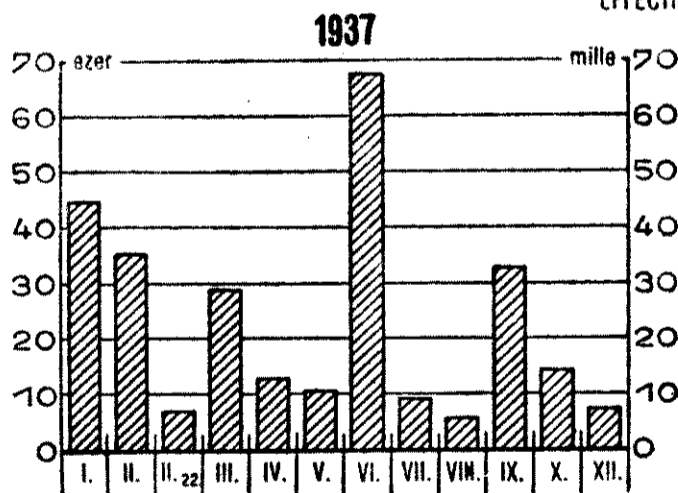
AZ IPARTELEPEK SZÁMÁNAK %-OS MEGOSZLÁSA.

RÉPARTITION % DES ÉTABLISSEMENTS INDUSTRIELS.

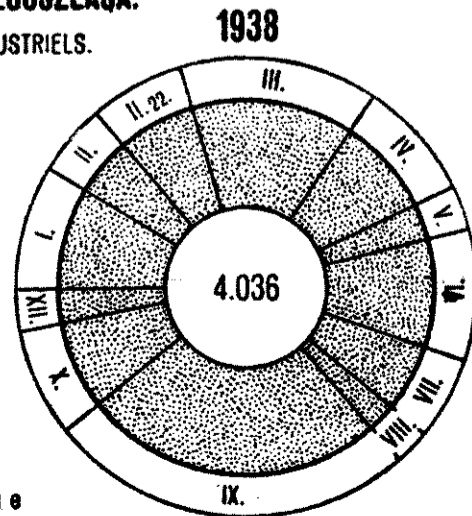
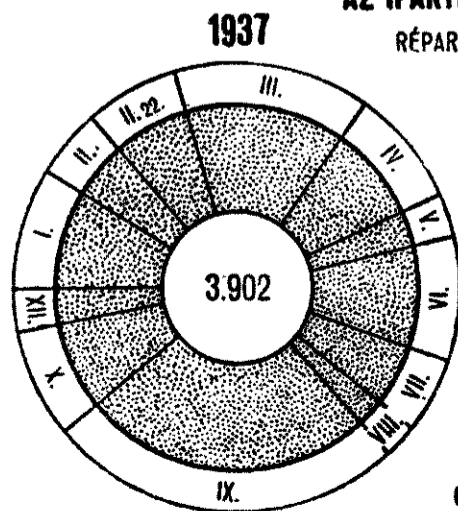
ÁTLAGOS MUNKÁSLÉTSZÁM.

EFFECTIF MOYEN DES OUVRIERS.

AZ IPARTELEPEK SZÁMÁNAK %-OS MEGOSZLÁSA.

RÉPARTITION % DES ÉTABLISSEMENTS INDUSTRIELS.

Ipari főcsoportok
Catégories d'industrie
I. II. II.22. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XII.

Munkáslétszám, munkabérek 1938-ban.

Nombre des ouvriers, et salaires en 1938.

Ipari főcsoport száma és megnevezése <i>Numéro et désignation de la grande catégorie d'industrie</i>		Átlagos évi munkáslétszám <i>Moyenne annuelle du nombre des ouvriers</i>	A kifizetett munkabérek összege 1000 pengő <i>Salaires payés en milliers de pengős</i>	Indexszámban 1937=100 <i>Indice</i>	Átlagos évi munkáskeresmény pengőben (nominálbér) <i>Moyenne du salaire annuel (nominal) en milliers de pengős</i>	Indexszámban 1937=100 <i>Indice</i>	Átlagos évi munkáskeresmény, békebeli vásárlóerejű P-ben (reálbér) <i>Moyenne du salaire annuel en pouvoir d'achat d'avant-guerre (salaire réel)</i>	Indexszámban 1937=100 <i>Indice</i>
I.	Vas- és fémipar — <i>Sidérurgie et métallurgie</i>	50.895	70.066	113·6	1.377	99·9	1.336	99·9
IIa.	Gépgyártás — <i>Construction mécanique</i>	41.861	59.418	116·6	1.419	99·8	1.376	99·8
IIb.	Közhasználati célú vill. energiatermelés és elosztás — <i>Production et distribution d'énergie électr. d'utilité publ.</i>	7.020	12.729	104·1	1.813	103·3	1.758	103·3
III.	Kő-, agyag- és üvegipar — <i>de la pierre, poterie et verrerie</i>	29.895	27.914	109·8	934	106·4	906	106·3
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	13.032	12.634	104·8	969	103·6	940	103·6
V.	Bőr-, sörte-, tollipar — <i>du cuir, du poil et de la plume</i> . .	10.280	11.574	100·4	1.126	100·9	1.092	100·9
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	63.259	60.839	96·6	962	103·7	933	103·7
VII.	Ruházati ipar — <i>habillement</i> .	10.106	10.777	116·3	1.066	105·0	1.034	105·4
VIII.	Papírosipar — <i>du papier</i> . .	5.557	6.005	104·4	1.081	98·9	1.048	98·9
IX.	Élelmezési ipar — <i>de l'alimentation</i>	34.364	36.040	109·0	1.049	104·1	1.017	104·0
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i> .	16.087	20.982	113·4	1.304	101·3	1.264	101·3
XII.	Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	7.557	16.682	102·5	2.207	99·8	2.141	99·6
Összesen .	{ 1938-ban — <i>pour 1938</i> .	289.913	345.660	108·1	1.199	103·6	1.163	103·7
Total . .	{ 1937-ben — <i>pour 1937</i> .	276.500	319.802	100·0	1.157	100·0	1.122	100·0

tehát még 3 ezer főnyi szaporodást sem mutatott fel.

A munkáslétszám és a munkabérek ipari főcsoportok szerinti alakulását részletező táblázat a munkások helyzetének 1938-ban bekövetkezett jelentős javulásáról számol be. Az iparvállalatok 1938-ban 345·7 millió pengőt fizettek ki munkabér címén a munkásaiknak, csaknem 26 millióval többet, mint 1937-ben. A munkáslétszám 4·9%-os emelkedésével tehát a kifizetett munkabéreknél 8·1%-os növekedés jelentkezett. Egy gyári munkás átlagos évi keresménye ezek szerint 1938-ban 1.199 pengőt ért el, tehát 42 pengővel javult. Ha a legutolsó öt évben az átlagos évi gyári munkáskeresmények összegében történt változásokat nézzük, az 1938. évi javulás már számottevő. Még 1934-ben és 1935-ben 8, majd 15 pengővel csökkentek az átlagos évi keresetek, 1936-ban már 21, 1937-ben pedig 18 pengővel emelkedtek, s így az 1938. évi javulás az 1935. évi mélyponthoz viszonyítva 81 pengő többletet jelent.

Még kedvezőbbnek tünteti fel az 1938.

évi javulást az átlagos évi keresményeknek békebeli vásárlóerejű pengőben kiszámított, vagyis a reálbérek szerinti alakulása, amennyiben megállapítható, hogy a többlet reálbérekben is 41 pengőnek felel meg. Az előző két évben kimutatott 39 pengős növekedés ezzel szemben csak látszólagos volt, ugyanis a megélhetés drágulása folytán, tulajdonképpen 104 pengővel csökkent a gyári munkások átlagos keresete. A gyári munkásság életszínvonalának emelése szempontjából ugyan az 1938. évben bekövetkezett javulás is csak 3·7%-os emelkedést jelent. A gyáripár általános helyzetének javulásához viszonyítva pedig nem érte el azt a fokot, melyet a kedvezőbbre fordult termelési viszonyok megengedhettek volna.

Ha az 1929 óta eltelt tíz esztendő főbb üzemi és termelési adatain végigtekintünk s az 1938. évi adatokat a tíz évi fejlődés irányvonalában vesszük vizsgálat alá, kitűnik, hogy az ipar ezalatt az idő alatt a szükséges üzemek létesítésével, gépberendezéssel, megfelelő személyzettel erőteljesen felkészült a fokozottabb termelésre. Az utolsó

három évben már a gyáripár a munkáslétszám, a gépielő teljesítőképessége, az üzemen töltött napok száma és a munkások munkaórateljesítménye szerint újabb, az 1929. évit jóval meghaladó kulmináció felé halad. A termelés egyre fokozódik, a tiszta termelési többletérték is javul s 1938-ban már szintén meghaladta az 1929. évi színvonalat. Az értékesítési viszonyok sem mondhatók kedvezőtlennek, hiszen nemcsak a belföldre, de a külföldre történt eladások is emelkedtek s a termelési érték növekedéséhez viszonyítva az eladatlan árukészlet értéke jelentősen csökkent. Csupán az alkalmazottak kereseti viszonyainak a kialakulása maradt évről-évre az általános fejlődési színvonal mögött. A munkások átlagos évi keresménye 1938-ban 19·9%-kal volt alacsonyabb, mint 1929-ben, ami reálberekben kifejezve is 8·8%-os leromlást jelent. De alacsonyabbak az átlagos tisztviselői és művezetői fizetések, valamint a nem ipari munkát végző alkalmazottak javadalmazása is. Az az érv, hogy a tisztviselői létszám emelkedése kisebb fizetésű kezdő alkalmazottak felvételével történt, ami az átlagos fizetések csökkenését vonta maga után, elfogadható ugyan, bár kétségtelen, hogy a kezdő alkalmazottak egy része azelőtt magasabb fizetésű alkalmazottakkal betöltött munkahelyen teljesít szolgálatot. A munkáslétszámban azonban az az eltolódás, mely szerint a

szakmunkások helyére betanított napszámok kerültek, vagy azelőtt férfi munkás helyét nő tölti be, lehetővé teszi a munkaerők jobb kihasználását ugyan, de nem igazolhatja azt az állítást, hogy a munkabérek magasabbak, mert hiszen munkabércsökkenés nem is volt, csupán a munkáslétszám összetételében állt be változás. A gyári munkáslétszámában a munkások szakképzettsége és betanultsága szerinti arány ugyanis lényegesen nem változik, olyan mértékben semmiesetre sem, amely a gyári munkások átlagos keresetének alacsonyabb színvonalát igazolhatná.

A munkások helyzetének a javulását nemcsak az évi keresményük összegének növekedése mutatja, hanem az átlagos órabérek emelkedése is. A gyárakban ugyanis 1938-ban a munkások átlag 49 fillér órabért érték el, míg 1937-ben az átlagos órabérük csak 46 fillért tett. Reálberek alapján számítva az átlagos órabérek szintén 3 fillérrrel javultak, amennyiben az 1937. évi 45 fillérről 48 fillérré emelkedtek, ami 6·7%-os növekedést jelent. A reálórabéreknek a legutolsó öt évben megállapítható állandó csökkenését — az 1934. évi 51 fillérről 48 fillérré, majd 47 fillérré, végül 45 fillérré — az 1938. évben tehát emelkedés váltotta fel, amely visszaállította az 1935. évi színvonalat. Az 1929 óta eltelt tíz év átlagát (49·1 fillér), azonban az 1938. évi

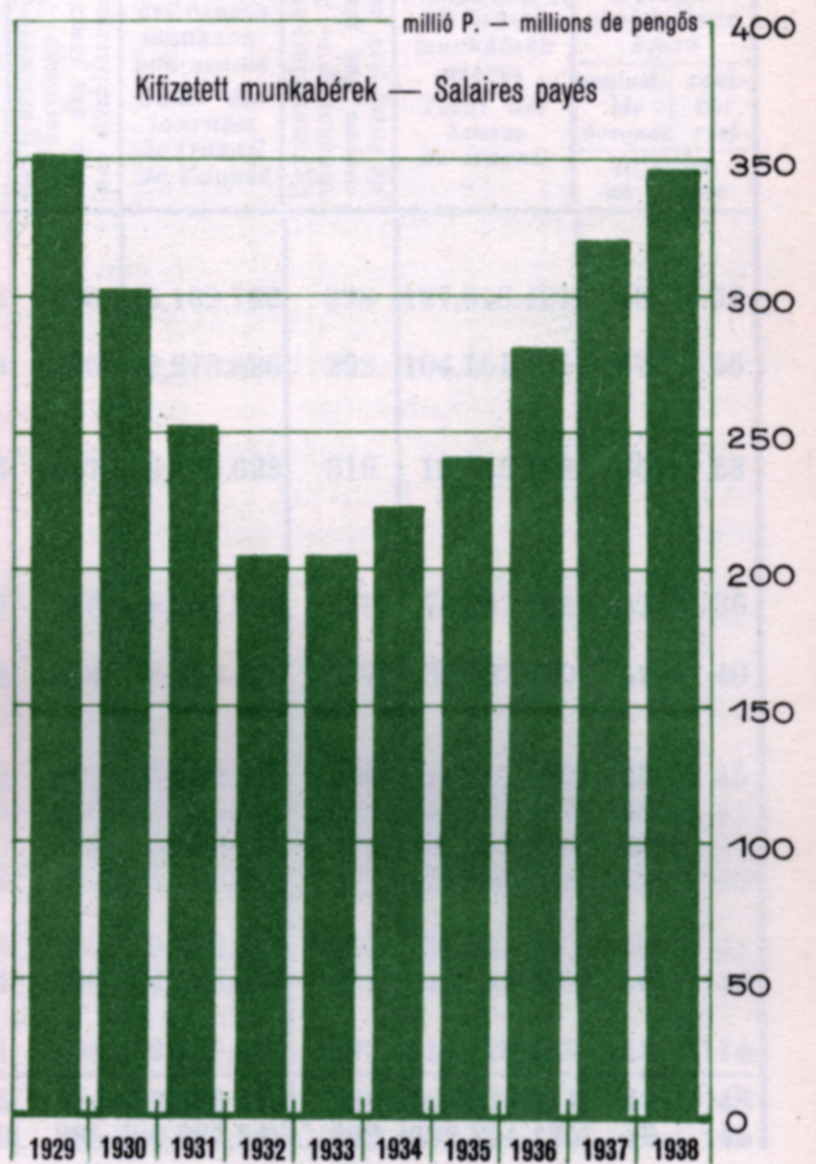
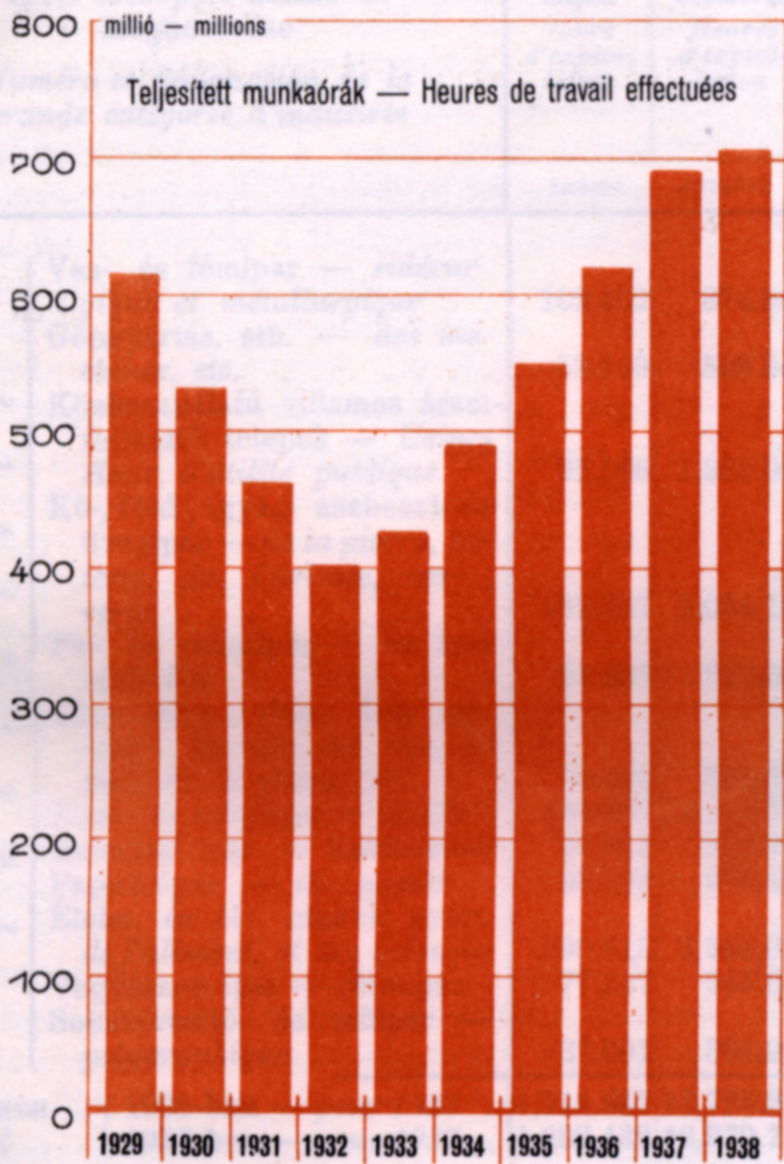
A munkások átlagos órabére a gyáripárban 1934—1938-ban.

Salaire moyen par heure dans l'industrie manufacturière en 1934—38.

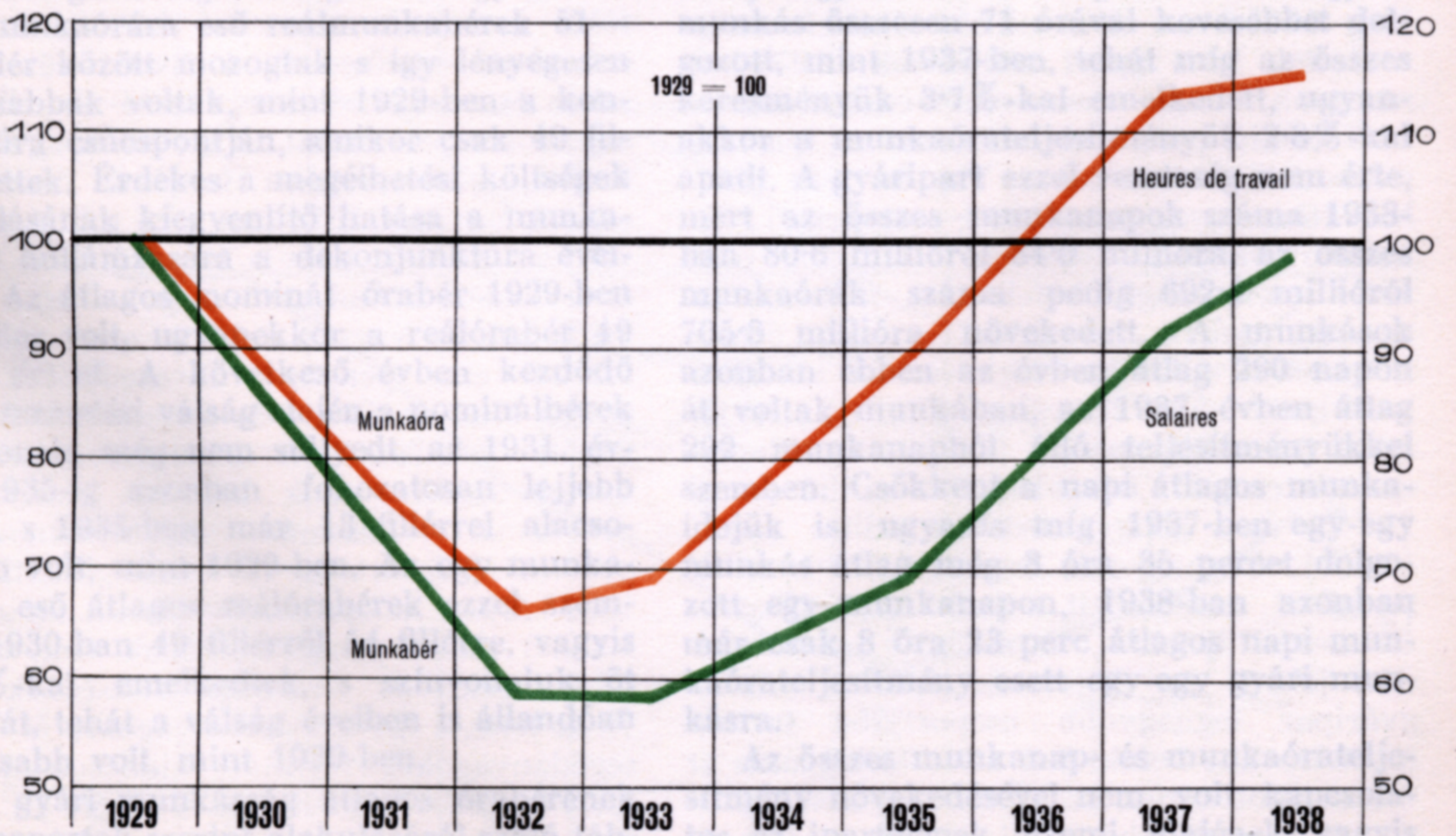
Ipari főcsoport száma és megnevezése <i>Numéro et désignation de la grande catégorie d'industrie</i>	Nominálórabérek <i>Salaires horaires nominaux</i>					Reálórabérek <i>Salaires horaires réels</i>				
	fillérekben — en fillérs									
	1934	1935	1936	1937	1938	1934	1935	1936	1937	1938
I. Vas- és fémpár — <i>Sidérurgie et métallurgie</i>	53	53	53	54	55	60	58	55	52	53
IIa. Gépgyártás, stb. — <i>Construct. mécan., etc.</i>	58	57	57	57	57	65	63	59	55	55
IIb. Közhasználatú villamos áramfejlesztő telepek — <i>Usines électr. d'utilité publ.</i>	66	65	63	63	65	74	71	65	61	63
III. Kő-, agyag- és üvegipár — <i>de la pierre, poterie et verrerie</i>	33	32	32	35	37	37	35	33	34	36
IV. Fa- és csontipár — <i>du bois et de l'os</i>	35	34	35	38	41	39	37	36	37	40
V. Bőr-, sörte, szőr-, toll- stb. ipár — <i>du cuir, du poil, de la plume, etc.</i>	46	45	45	44	46	52	49	47	43	45
VI. Fonó- és szövőipár — <i>textile</i>	37	35	37	38	42	42	38	38	37	41
VII. Ruházati ipár — <i>habillement</i>	40	35	40	42	46	45	38	42	41	45
VIII. Papirosipár — <i>du papier</i>	43	41	41	41	41	48	45	43	40	40
IX. Élelmezési ipár — <i>de l'alimentation</i>	40	38	38	39	42	45	42	40	38	41
X. Vegyészeti ipár — <i>chimique</i>	49	47	48	48	50	55	52	50	47	48
XII. Sokszorosító és műipár — <i>polygraphique</i>	113	112	113	111	118	126	123	117	108	114
Összesen — <i>Total</i>	45	44	45	46	49	51	48	47	45	48
Indexszám — <i>Indices 1934=100</i>	100·0	97·7	100·0	102·2	108·9	100·0	94·1	92·2	88·2	94·1

II. MUNKAÓRÁK ÉS MUNKABÉREK — HEURES DE TRAVAIL ET SALAIRES.

INDEXSZÁM — INDICES

Az üzemi idő és munkaidő alakulása 1938-ban.

Durée d'exploitation et de travail en 1938.

Ipari főcsoport száma és megnevezése <i>Numéro et désignation de la grande catégorie d'industrie</i>	Az üzemp napok <i>Jours d'exploitation</i>	Az üzemórák <i>Heures d'exploitation</i>	Egy ipartelep esetében az üzemp nap - <i>Nombre moy. des jours d'exp. par établissement</i>	A munkások által teljesített évi összes munkanapok száma <i>Total des journées de travail de l'année</i>	Egy munkásra esetlegesen munkanap - <i>Nombre moy. des journées de trav. par ouvrier</i>	A munkások által teljesített évi összes munkaórák száma <i>Total des heures de travail</i>	Egy munkára eső átlagos munkabér <i>Salaires moyen par heure</i>	
							nominálbér <i>nominal</i>	reálbér <i>réel</i>
	száma — nombre						fillérben <i>en fillers</i>	
I. Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i> . . .	102.402	874.886	293	15,162.762	298	127,613.421	55	53
IIa. Gépgyártás, stb. — <i>des machines, etc.</i>	59.109	508.849	296	12,278.826	293	104,151.181	57	55
IIb. Közhasználatú villamos áramfejlesztő telepek — <i>Usines électr. d'utilité publique</i> . . .	95.586	1,980.086	357	2,236.628	319	19,533.176	65	63
III. Kő-, föld-, agyag- aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, poterie, de l'asbeste, verrerie</i>	132.607	2,054.169	256	8,297.896	278	74,551.746	37	36
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	93.321	822.359	264	3,614.538	277	30,797.710	41	40
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, de la plume, etc.</i> . . .	30.046	261.313	281	2,966.429	289	25,061.198	46	45
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	103.207	1,212.785	280	17,925.846	283	144,207.757	42	41
VII. Ruházati ipar — <i>habillement</i>	64.211	528.436	282	2,920.977	289	23,512.358	46	45
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	29.295	278.452	293	1,597.342	287	14,503.261	41	40
IX. Élelm. és élv. cikkek gyárt. — <i>de l'aliment. et des boissons</i>	290.615	2,948.015	280	9,979.064	290	84,961.170	42	41
X. Vegyészetipar — <i>chimique</i>	77.247	945.634	280	4,728.032	294	42,244.978	50	48
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	37.001	308.971	298	2,245.378	297	14,176.455	118	114
Összesen . . . . . (1938-ban — <i>pour 1938</i>)	1,114.647	12,723.955	284	83,953.718	290	705,314.411	49	48
Total . . . . . (1937-ben — <i>pour 1937</i>)	1,092.432	12,970.759	285	80,627.548	292	692,354.135	46	45

reálórabérek még nem érték el. Az 1930—1933. évi gazdasági válság alatt ugyanis az egy munkaóra eső reálmunkabérek 51—54 fillér között mozogtak s így lényegesen magasabbak voltak, mint 1929-ben a konjunktúra csúcspontján, amikor csak 49 fillért tettek. Érdekes a megélhetési költségek alakulásának kiegyenlítő hatása a munkabérek hullámozására a dekonjunktúra éveiben. Az átlagos nominál órabér 1929-ben 57 fillér volt, ugyanekkor a reálórabér 49 fillért ért el. A következő évben kezdődő ipari termelési válság elején a nominálbér szintje még nem süllyedt, az 1931. évtől 1935-ig azonban fokozatosan lejjebb szállt, s 1935-ben már 13 fillérrel alacsonyabb volt, mint 1929-ben. Az egy munkaóra eső átlagos reálórabérek ezzel szemben 1930-ban 49 fillérről 54 fillérre, vagyis 10·2%-kal emelkedtek, s szintjük öt éven át, tehát a válság éveiben is állandóan magasabb volt, mint 1929-ben.

A gyári munkásság átlagos órabérének iparcsoportok szerint alakulásáról szóló táblázat a munkások munkaórateljesítményé-

ről is beszámol. Az adatokból megállapítható, hogy 1938-ban átlagban minden gyári munkás összesen 71 órával kevesebbet dolgozott, mint 1937-ben, tehát míg az összes keresményük 3·7%-kal emelkedett, ugyanakkor a munkaórateljesítményük 2·8%-kal apadt. A gyáriipart ezzel veszteség nem érte, mert az összes munkanapok száma 1938-ban 80·6 millióról 84·0 millióra, az összes munkaórák száma pedig 692·4 millióról 705·3 millióra növekedett. A munkások azonban ebben az évben átlag 290 napon át voltak munkában, az 1937. évben átlag 292 munkanapból álló teljesítményükkel szemben. Csökkent a napi átlagos munkaidejük is, ugyanis míg 1937-ben egy-egy munkás átlag még 8 óra 35 percet dolgozott egy munkanapon, 1938-ban azonban már csak 8 óra 23 perc átlagos napi munkaórateljesítmény esett egy-egy gyári munkásra.

Az összes munkanap- és munkaórateljesítmény növekedésével nem volt kapcsolatos az ipartelepek üzemi idejének, vagyis az 1938. év folyamán üzemben töltött na-

pok számának, s a napi üzemórák számának emelkedése. Az összes üzemnapok számának 2·0%-os növekedése ugyan 22·2 ezer üzemnap-többletet eredményezett, de átlag egy ipartelep az 1937. évben üzemben töltött 285 nap helyett, 1938-ban csak 284 napon át dolgozott, a naponta átlag 11 óra 52 percig tartó üzemideje pedig 1938-ban 11 óra 25 percre apadt, miáltal a gyár ipar összes üzemóráteljesítménye 1938-ban 246·8 ezer üzemórával csökkent.

Bár a gyár ipar foglalkoztatottsága 1938-ban általában emelkedett, az iparvállalatok beruházási tevékenysége — amennyire a rendelkezésre álló adatokból megállapítható — nem volt jelentős. Az összes erőgépek lóerőtéljesítménye mindössze 0·3%-kal emelkedett, sőt egyes fontosabb iparcsoportokban, így a vas- és fémiparban 2·7%-kal, a gépgyártásban 7·2%-kal, s a vegyészeti iparban 8·1%-kal csökkent, mert az iparvállalatok inkább a villamosmótorok alkalmazására tértek át. A gyár iparban 1938-ban használt villamos mótorok összes kapacitása ugyanis 23·6 ezer lóerővel, vagyis 3·8%-kal növekedett, amelyből az idegenárammal hajtott villamos mótorokra 13·6 ezer lóerő jut, s így 1938-ban már 71·9% esett az idegen telepről beszerzett villamos árammal hajtott mótorokra az összes villamos mótorok lóerőtéljesítményéből.

Az iparvállalatok beruházási tevékenységének ellanyhulását egyébként inkább a befektetett állótőkének a csökkenése jelzi. Még 1937-ben 18·6 millió tőkebefektetést mutattak ki a gyári vállalatok, 1938-ban nemcsak, hogy nem emelkedett, hanem 14·0 millió pengővel csökkent az ipartelepekbe befektetett tőke. Vagyis míg 1937-ben átlag egy gyárba 509·1 ezer pengő tőke volt investálva, 1938-ban átlag már csak 488·8 ezer pengő befektetett állótőke jut egy-egy gyárra. Nagyobb veszteség érte a befektetett állótőke tekintetében a vegyészeti ipart 9·5 millió pengő (5·1%), a textilipart 9·0 millió pengő (3·8%), a villamos energiatermelő telepeket 7·9 millió pengő (1·7%) és a gépgyártást 4·9 millió pengő (3·2%). Legnagyobb összeggel, 10·1 millió pengővel emelkedett a befektetett tőke az élelmezési iparban, ami 2·3%-os növekedést jelent. Az élelmezési iparba, mint a gyár ipar legnagyobb csoportjába tartozó ipartelepekbe befektetett állótőke ugyanis az összes állótőkének 22·7%-át képviseli.

Az ipartelepek üzemidejének, vagyis az összes napi üzemórák számának 1·9%-os

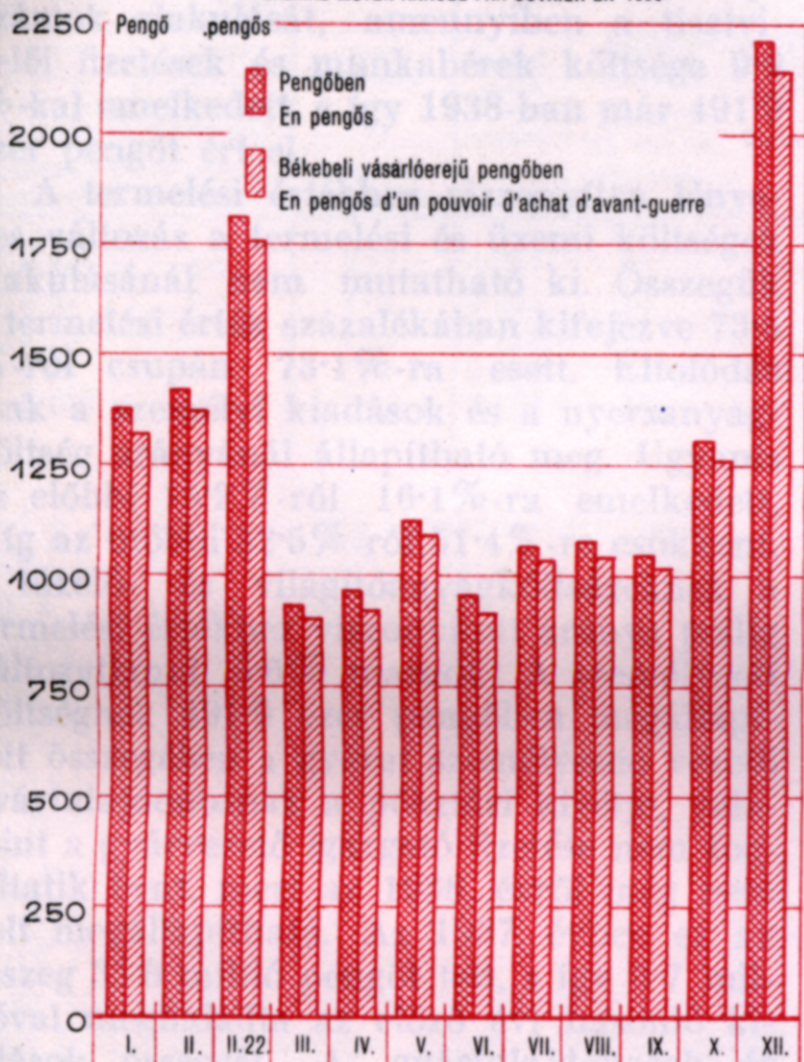
csökkenéséből, valamint az erőgépek lóerőtéljesítményénél megállapított csekély, mindössze 0·3%-os emelkedésből arra lehetne következtetni, hogy a gyár iparban a gépielőkihasználása 1938-ban csökkenő irányzatot mutatott. Az ipartelepek szénfogyasztásának növekedése azonban, amely 3·1%-ot ért el, rámutat arra, hogy a munkáslétszám és a munkásteljesítmények emelkedésével kapcsolatosan fokozódott a gépielő jobb kihasználása is, még pedig a leggazdaságosabb módon, a villamosenergia nagyobbarányú felhasználásával. A gyár ipar szénfogyasztásának 45·2 millió métermázsáról 46·6 millióra való emelkedésével mutatkozó 1·4 millió métermázsá többlet ugyanis csaknem teljes egészében a villamosenergia-termelőtelepek széntüzelésének fokozásából származik. A közhasznú villamosenergiatermelő-telepek szénfogyasztása, mely a gyár ipar szénfelhasználásának több mint egyharmad részét teszi, 1938-ban 9·6%-kal növekedett. A nagyobb szénfogyasztású iparcsoportok közül emelkedett még a nehéziparnak, s a vegyészeti iparnak, azonkívül a papirosiparnak a szénfelhasználása, míg a textiliparé, a kő-, föld-, anyag- és üvegiparé, s a bőriparé, valamint kisebb mértékben az élelmezési iparé csökkent. A szénfogyasztás fokozásával megfelelő arányban emelkedett a tüzelő- és világítóanyagokra fordított költség is, mely 1938. évben 171·4 millió pengőt ért el, ami 3·2%-os növekedést jelent.

Egyébként a gyár ipart terhelő összes főbb üzemi és termelési költség hasonló arányban emelkedett. A tisztviselői fizetésekre és munkabérekre, tüzelő- és világítóanyagokra, valamint a nyersanyagokra és üzemi segédanyagokra fordított összes kiadások ugyanis 1938-ban 68·8 millió pengővel szaporodtak, s így a felsorolt főbb üzemi és termelési költségek összege — ugyancsak 3·2%-kal — vagyis 2.164·1 ezer pengőről 2.232·9 ezer pengőre növekedett. Legnagyobb tétel az üzemi és termelési költségek között természetesen a nyersanyagok és üzemi segédanyagok költsége, melyben a gyártásnál felhasznált félgyártmányok és gyártmányok értéke is bentfoglaltatik. Az 1938. évben az iparvállalatoknak ily címen 1.569·6 millió pengő kiadásuk volt, ami a főbb üzemi és termelési költségnek 70·3%-át tette, s így a nyersanyagokra és üzemi segédanyagokra fordított kiadások aránya, mely az 1937. évben 71·6%-ot ért el, 1938-ban csökkent. Ezzel szemben a tisztviselői fizetésekre és munkabérekre kifizetett össze-

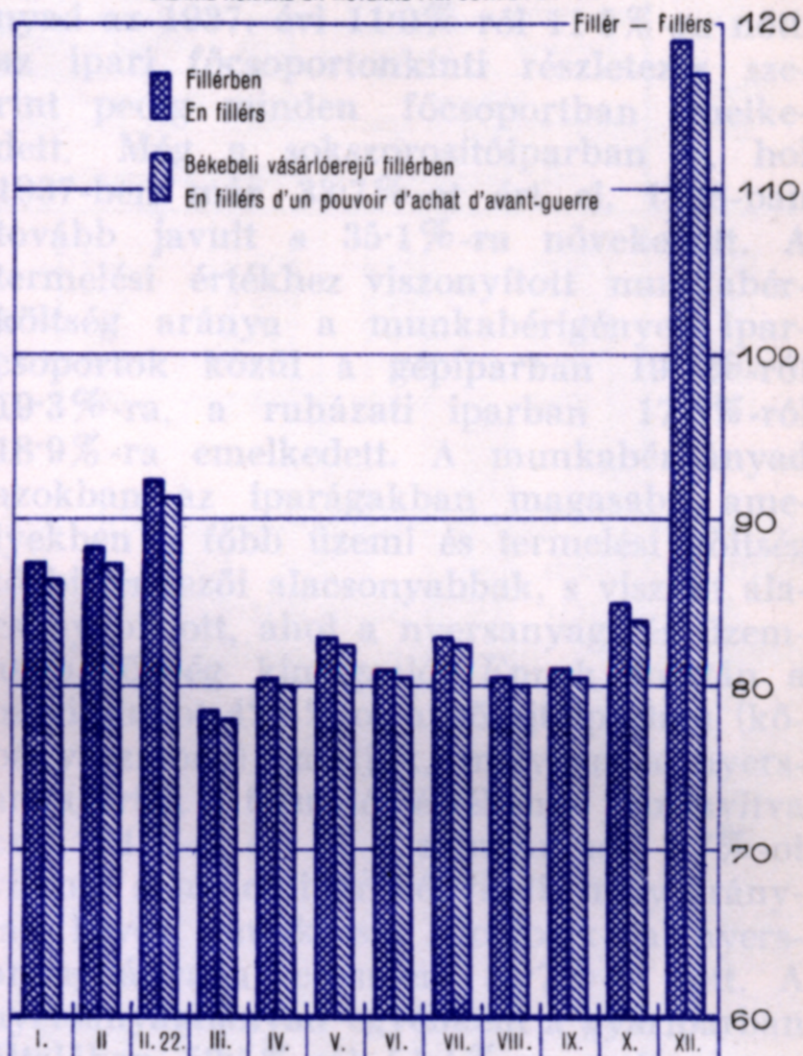
III. ÉVI KERESMÉNYEK ÉS ÓRABÉREK ALAKULÁSA.

VARIATION DES SALAIRES ANNUELS ET HORAIRES.

EGY MUNKÁS ÁTLAGOS ÉVI KERESMÉNYE 1938-BAN
SALAIRE MOYEN ANNUEL PAR OUVRIER EN 1938.

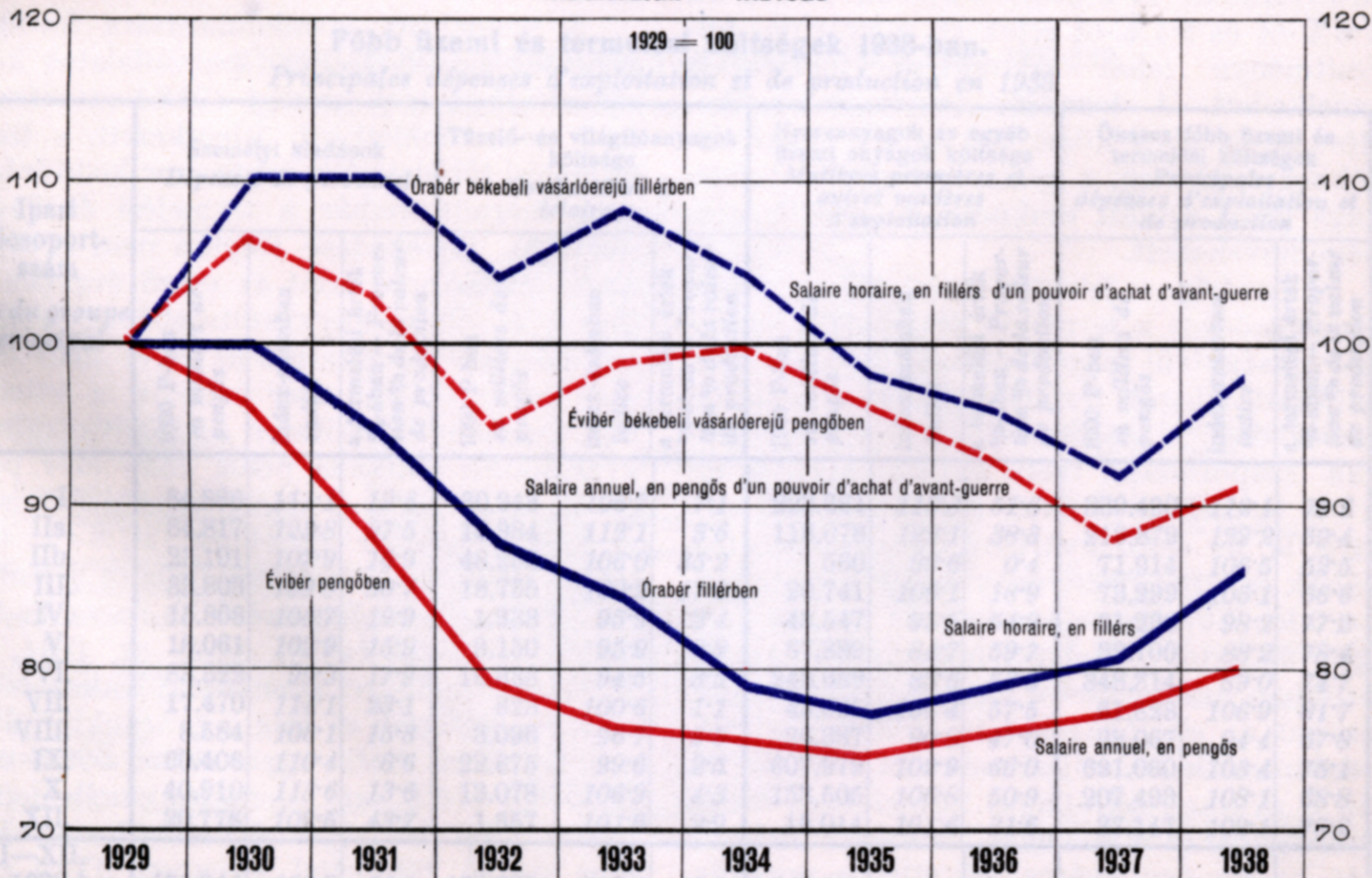

EGY MUNKÁSRA ESETT ÁTLAG ÓRABÉR 1938-BAN
SALAIRE HORAIRE EN MOYENNE PAR OUVRIER EN 1938

Ipari főcsoportok — Catégories d'industrie

INDEXSZÁM — INDICES

gek aránya 20·7%-ról 22·0%-ra emelkedett. A személyzeti kiadások növekedése 1938-ban jelentősen meghaladta a gyáripár általános helyzetének változását mutató arányszámok alakulását, amennyiben a tisztviselői fizetések és munkabérek költsége 9·9%-kal emelkedett, s így 1938-ban már 491·9 ezer pengőt ért el.

A termelési értékhez viszonyítva lényeges változás a termelési és üzemi költségek alakulásánál nem mutatható ki. Összegük a termelési érték százalékában kifejezve 73·3%-ról csupán 73·1%-ra esett. Eltolódás csak a személyi kiadások és a nyersanyag-költség arányánál állapítható meg. Ugyanis az előbbi 15·2%-ról 16·1%-ra emelkedett, míg az utóbbi 52·5%-ról 51·4%-ra csökkent, a tüzelő- és világítóanyagköltségeknek a termelési értékhez viszonyított aránya pedig változatlanul 5·6% maradt. A személyzeti költségnek 491·9 ezer pengőben megállapított összegében a gyárat személyesen vezető gyártulajdonosnak a pénztári kivétje, valamint a gyárvezető igazgató fizetése nem foglaltatik bent, mert az 1938. évről még nem volt megállapítható. Az 1937. évben ez az összeg 35·0 millió pengőt tett, s így 3·7 millióval meghaladta az előző évi hasonló kiadások összegét. A gyártulajdonosok és gyárvezetők illetménye az utóbbi években általában emelkedő irányzatot mutatott.

A főbb üzemi és termelési költségek 1938. évi alakulását ipari főcsoportok szerint feltüntető táblázatból látjuk, hogy az egész gyáriparra vonatkozó munkabéhányad az 1937. évi 11·0%-ról 11·5%-ra nőtt, az ipari főcsoportonkénti részletezés szerint pedig minden főcsoportban emelkedett. Még a sokszorosítóiparban is, hol 1937-ben már 33·7%-ot ért el, 1938-ban tovább javult s 35·1%-ra növekedett. A termelési értékhez viszonyított munkabéhányad aránya a munkabéhányad iparcsoportok közül a gépiparban 19·1%-ról 19·3%-ra, a ruházati iparban 17·5%-ról 18·9%-ra emelkedett. A munkabéhányad azokban az iparágakban magasabb, amelyekben a főbb üzemi és termelési költség többi tényezői alacsonyabbak, s viszont alacsonyabb ott, ahol a nyersanyag- és üzemanyagköltség kimagasló. Ennek folytán a maximumot, 42·6%-ot a kőfejtőiparban (kőbányászatban) találjuk, melyben a nyersanyagérték a termelés értékéhez viszonyítva csak 7·4%-ot ért el. A minimumot, 1·7%-ot viszont a malomipar képviseli, mely aránylag kevés munkással dolgozik, a nyersanyaghányada ellenben 85·7%-ot tett. A nyersanyaghányad egyébként a gyáriparban általában 52·5%-ról 51·4%-ra esett vissza. A nehéziparban és a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban valamelyest emelkedett, a többi

Főbb üzemi és termelési költségek 1938-ban.
Principales dépenses d'exploitation et de production en 1938.

Ipari főcsoport-szám No du groupe principal	Személyi kiadások Dépenses de personnel			Tüzelő- és világítóanyagok költsége Combustibles et éclairage			Nyersanyagok és egyéb üzemi anyagok költsége Matières premières et autres matières d'exploitation			Összes főbb üzemi és termelési költségek Principales dépenses d'exploitation et de production		
	1000 P-ben en milliers de pengős	index-számban indice	a termelési érték %-ában — Proportion % de la valeur de production	1000 P-ben en milliers de pengős	index-számban indice	a termelési érték %-ában — Proportion % de la valeur de production	1000 P-ben en milliers de pengős	index-számban indice	a termelési érték %-ában — Proportion % de la valeur de production	1000 P-ben en milliers de pengős	index-számban indice	a termelési érték %-ában — Proportion % de la valeur de production
I.	84.886	111·1	19·6	30.943	106·7	7·1	223.661	113·3	51·6	339.490	112·1	78·3
IIa.	84.817	123·8	27·5	10.984	112·1	3·6	118.078	122·1	38·3	213.879	122·2	69·4
IIb.	23.101	107·9	16·9	48.253	106·0	35·2	560	99·6	0·4	71.914	106·5	52·5
III.	33.803	109·8	30·7	18.755	100·2	17·0	20.741	106·1	18·9	73.299	106·1	66·6
IV.	15.808	106·7	19·9	1.938	95·9	2·4	43.547	95·5	54·9	61.293	98·2	77·2
V.	18.061	102·9	15·9	3.150	95·9	2·8	67.889	84·7	59·7	89.100	88·2	78·4
VI.	83.322	99·3	17·9	16.333	94·5	3·5	248.659	85·6	53·3	348.314	89·0	74·7
VII.	17.470	114·1	23·1	823	100·6	1·1	43.535	104·4	57·5	61.828	106·9	81·7
VIII.	8.584	106·1	15·3	3.096	96·7	5·5	26.387	90·8	47·0	38.067	94·4	67·8
IX.	60.406	110·4	6·6	22.675	99·6	2·5	607.979	102·9	66·0	691.060	103·4	75·1
X.	40.910	113·6	13·6	13.078	106·9	4·3	153.505	106·8	50·9	207.493	108·1	68·8
XII.	20.776	102·5	43·7	1.357	101·6	2·9	15.014	101·6	31·6	37.147	102·1	78·2
I—XII. En-1938-ban	491.944	109·9	16·1	171.385	103·2	5·6	1.569.555	101·2	51·4	2.232.884	103·2	73·1
En-1937-ben	447.786	100·0	15·2	165.993	100·0	5·6	1.550.310	100·0	52·5	2.164.089	100·0	73·3

A gyárankinti átlagos főbb üzemi és termelési költség alakulása az 1934—1938. években.

Moyenne, par usine, des principales dépenses d'exploitation et de production en 1934—1938.

Év Année	Egy gyárra esett — Pour 1 usine:							Munkabér Dépenses pour salaires	Felhasznált Dépenses pour	
	munkabér Salaires	anyagfel- használási Matières	termelési érték Valeur de la product.	összes főbb termelési és üzemi költség — Total des principales dépenses de product. et d'expl.	Index- szám Indice	átlagos munkás létszám Effectif moyen des ouvriers	Index- szám Indice		tüzelő- és világító- anyag combustibles et matières d'éclairage	nyers- és csomagoló- anyag matières premières et emballage
	költség dépenses à cet effet								költség a termelési érték %-ában proport. % de la valeur de product.	
ezer pengőben — en milliers de pengős										
1934	68·8	322·4	605·0	417·7	100·0	61	100·0	15·7	6·4	46·9
1935	71·9	364·6	655·0	468·1	112·1	64	104·9	15·8	6·2	49·5
1936	78·5	405·7	713·3	531·8	127·3	68	111·5	15·4	5·7	51·1
1937	84·6	448·1	770·9	582·5	139·5	72	118·0	15·2	5·6	52·5
1938	89·0	442·9	776·1	568·1	136·0	74	121·3	16·1	5·6	51·4

iparcsoportokban azonban alacsonyabb volt, mint 1937-ben.

A gyáripár 1938-ban közel 100 millió pengő értékű iparcikkal termelt többet, mint az előző évben. A termelési érték ezzel 1938-ban 3.050·8 millióra emelkedett az 1937. évi 2.952·4 millióról, vagyis 3·3%-os javulást mutat. Az ipari termékek 1938. évi árhanatlása folytán azonban a javulás mértéke lényegesen nagyobb. A gyáripári termelés értéke ugyanis békebeli vásárlóerejű pengőre átszámítva az 1937. évi 2.412·5 millió pengőről 2.607·9 millióra növekedett, ami 8·1%-os javulást jelent. A legutolsó öt évben, tehát 1934—1938-ig a tényleges javulás arányszámai 11·2%-ot, 8·9%-ot, 11·6%-ot, 7·6%-ot és 8·1%-ot értek el, a gyáripár teljesítménye tehát számottevő mértékben emelkedett. A termelés tényleges emelkedése öt év alatt közel 800 millió pengő értéknek felel meg, a gyáripár foglalkoztatottsága tehát azalatt csaknem a másfélszerezésére növekedett.

A gyáripár jelentős mértékben történt megerősödése a termelési érték emelkedéséből kétségkívül megállapítható, habár a gyárankinti átlagos termelési érték alig mutat növekedést. A kisebb teljesítőképességű gyárak szaporodása, mely az átlagos gyárankinti termelési értéket alacsonyabbra szorítja le, az egész gyáripár foglalkoztatottságának és teljesítményének megítélésénél kedvezőtlen következtetésekre nem vezethet. Az iparvállalatok helyzetének elbírálásánál azonban mindenesetre figyelembe kell venni azokat az eltolódásokat is, amelyek a gyárankinti átlagos teljesítménynél mutathatók ki. A gyárankinti átlagos termelési és üzemi költségnek és a termelés értékének alakulását, az egy-egy gyárra eső átlagos munkáslétszámmal egybevetve, megállapítható, hogy

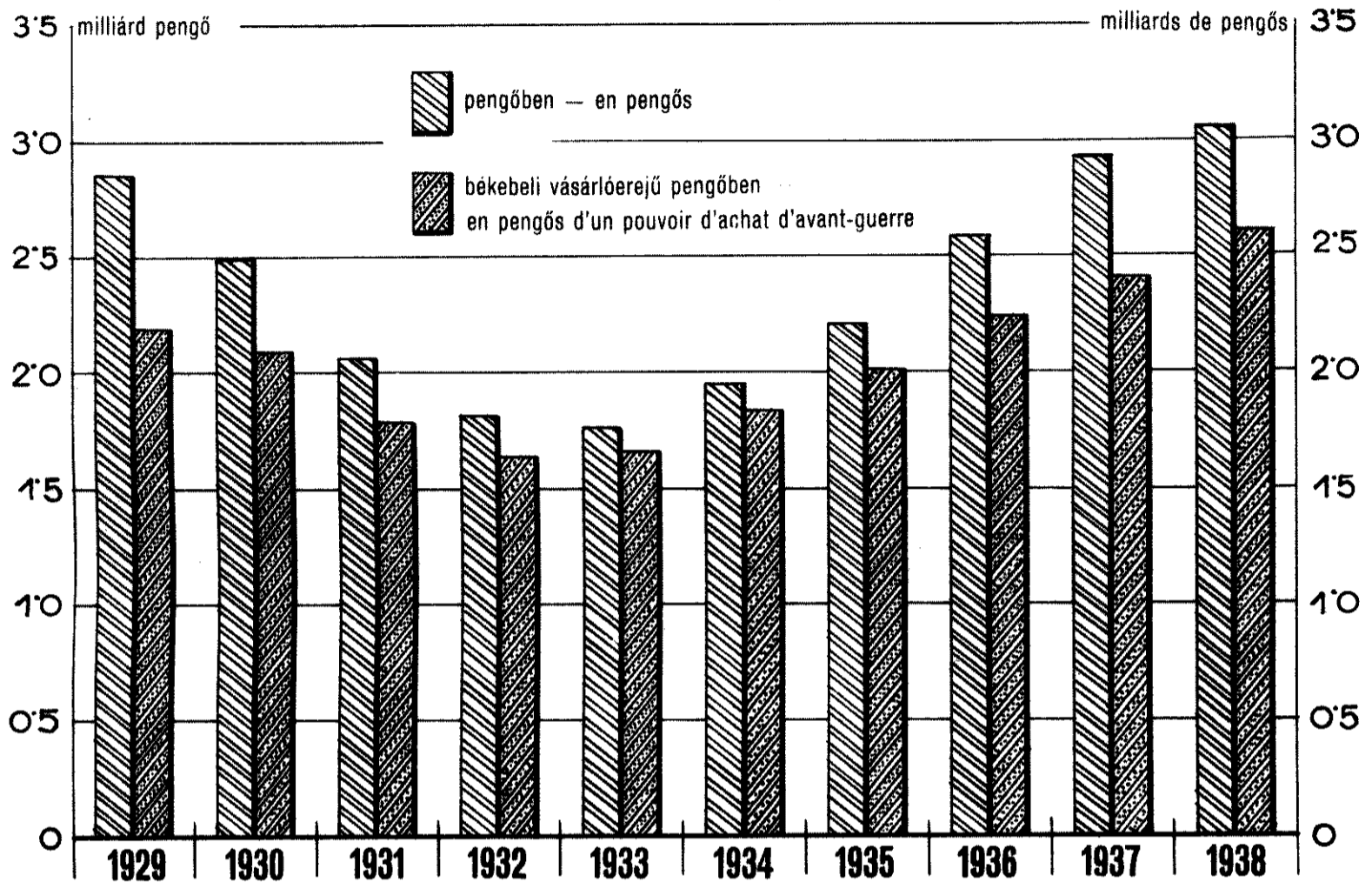
a gyárankinti átlagos munkáslétszám a legutóbbi öt év alatt 61-ről 74-re emelkedett, ami 21·3%-os növekedésnek felel meg. A kifizetett munkabérek egy gyárra eső átlaga ugyanakkor 68·8 ezer pengőről 89·0 ezer pengőre szaporodott, tehát 29·4%-kal nőtt, s így az iparvállalatokra nézve a munkabérköltség egyre fokozódó terhet jelentett. A tisztviselői fizetésekre fordított átlagos kiadások, melyekben a gyártulajdonosok és gyárvezetők javadalmazására fordított költség nincs bent, — emelkedése szerint ez a költség gyárankint az 1934. évi 21·6 ezer pengővel szemben 1938-ban 31·8 ezer pengőt ért el, tehát szintén jelentősen megnövekedett.

A személyzet javadalmazására fordított kiadások növekedése az iparvállalatok költségvetésében ezek szerint 1938-ban számottevő tehertöbbletként jelentkezett, a tiszta termelési többletérték mégis emelkedő irányzatú maradt, habár a termelési és üzemi kiadások növekedése folytán nem is olyan nagy mértékben, mint az előző években. A tüzelő- és világítóanyagköltségből egy gyárra eső hányad a szóbanforgó öt év alatt 38·7 ezer pengőről 43·6 ezer pengőre, a felhasznált nyersanyag és üzemi segédanyagköltség gyárankinti hányada pedig 283·7 ezer pengőről 399·3 ezer pengőre emelkedett, ami ezeknél a kiadási tételeknél 12·7%-os, illetőleg 40·7%-os költségszaporulatot jelent.

Az egy-egy gyárra eső főbb üzemi és termelési költségek együtt tehát az 1934. évi 417·7 ezer pengővel szemben 1938-ban 568·1 ezer pengőt értek el, míg a gyárankinti átlagos termelési érték ugyanakkor 605·0 ezer pengőről 776·1 ezer pengőre emelkedett, s így a főbb költségeknél mutatkozó 150·4 ezer pengő többlettel szemben 171·1 ezer pengőt kitevő termelési értéknövekedés ál-

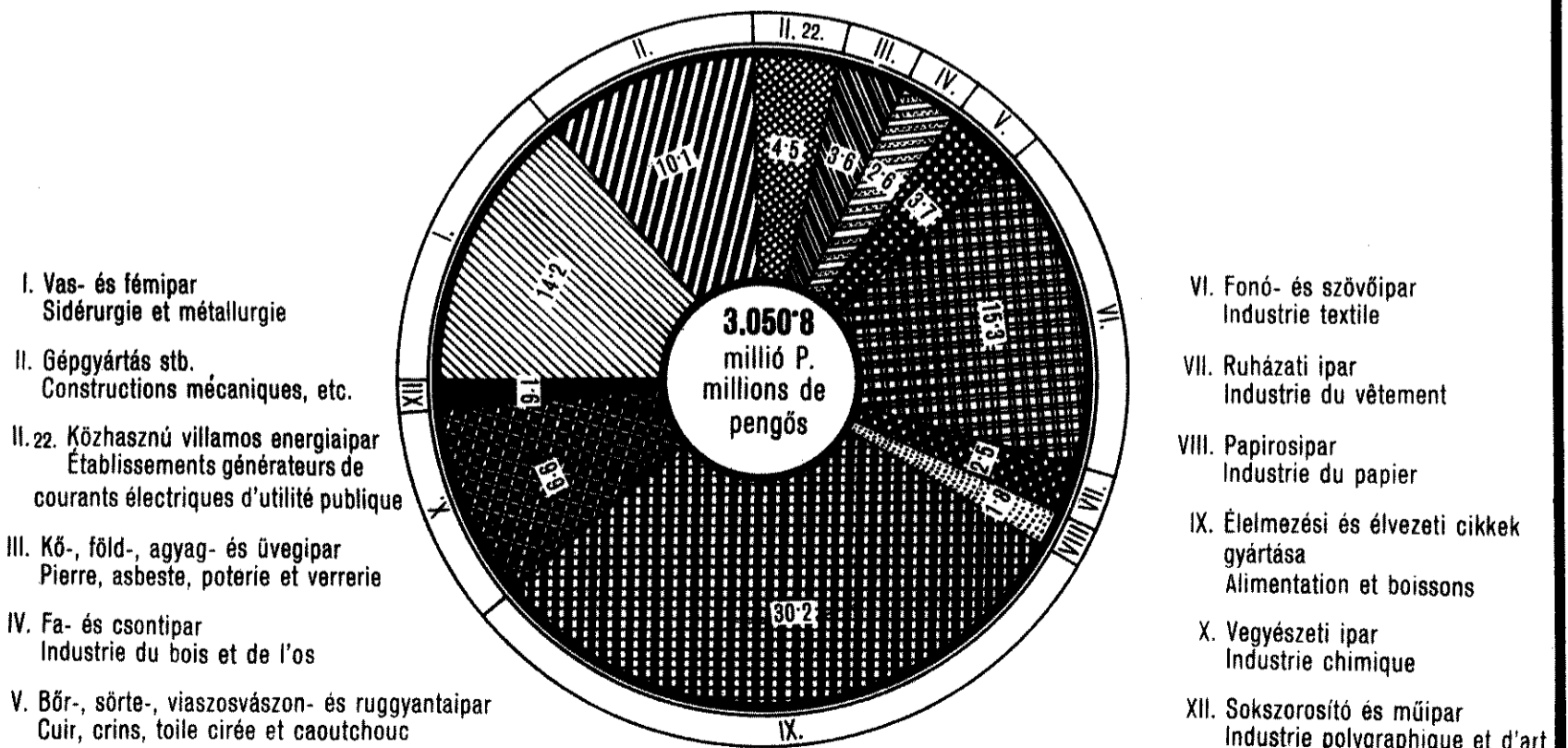
IV. A TERMELÉSI ÉRTÉK ALAKULÁSA. VARIATION DE LA VALEUR DE PRODUCTION.

AZ ÖSSZES TERMELÉS ÉRTÉKE VALEUR DE LA PRODUCTION TOTALE

A TERMELÉSI ÉRTÉK MEGOSZLÁSA IPARI FŐCSOPORTOK SZERINT 1938-BAN.

RÉPARTITION DE LA VALEUR DE LA PRODUCTION PAR CATÉGORIES INDUSTRIELLES EN 1938.

A gyáripari termelési érték és a termelési többletérték alakulása 1934—1938-ban.

Chiffres indiquant la valeur et l'accroissement de la valeur de la production manufacturière en 1934—1938.

Év. Année	Összes termelési érték Valeur de la production totale				Egy gyárra esett termelési érték Valeur de production par usine				Termelési többletérték Accroissement	
	ezer pengőben en milliers de pengős	alakulása index-számban indice	békebeli vásárlóerejű ezer pengőben en pouvoir d'achat d'avant-guerre (milliers de pengős)	alakulása index-számban indice	ezer pengőben en milliers de pengős	index-számban indice	békebeli vásárlóerejű ezer pengőben en pouvoir d'achat d'avant-guerre (milliers de pengős)	index-számban indice	ezer pengőben en milliers de pengős	alakulása index-számban indice
1934	1,954.388	100·0	1,845.015	100·0	605·0	100·0	571·6	100·0	913.616	100·0
1935	2,201.477	112·6	2,008.898	108·9	655·0	108·3	597·7	104·6	976.243	106·9
1936	2,582.485	132·1	2,241.240	121·5	713·3	117·9	617·4	108·0	1,114.658	122·0
1937	2,952.438	151·1	2,412.483	130·8	770·9	127·4	664·6	116·3	1,236.135	135·3
1938	3,050.833	156·1	2,607.933	141·4	776·1	128·3	663·4	116·1	1,652.673	180·9

lapítható meg. A tiszta termelési többletérték egy-egy gyárra eső átlaga ennek folytán az 1934-től 1938-ig eltelt évek alatt 17·7%-kal javult, de még mindig 12·6%-kal kisebb volt, mint 1929-ben, holott a gyáripari termelési index az 1929. évhez viszonyítva 1938-ban már 106·4-et ért el.

A gyáripari termelés értékét és a termelési többletértéket ipari főcsoportok szerint részletező táblázatból látható, hogy az 1938. évben egyes iparcsoportokban erősebb fellendülés, másokban hanyatlás mutatkozott, egyesekben pedig stagnálás állapítható meg. A nehéziparok közül a gépgyártás termelési értéke 41·6 millió pengő, a vas- és fémiparé 49·5 millió pengő többletet mutat, ami 15·6 %-os, illetőleg 12·9%-os javulást jelent. A nehézipar tehát 1938-ban, elsősorban a hadseregfelszerelési és hadianyaggyáraknak az öt éves beruházási program keretében történt erősebb foglalkoztatása révén, lényegesen fokozta termelését. A vas- és fémiparnak az edénygyártás és az arany- és ezüstművesipar kivételével, minden ága jobban volt foglalkoztatva, s a gépiparnak is, a jelentéktelen hangszeripart kivéve, mindegyik ága erősebben dolgozott. A vas- és fémipari termelés értéke, mely 1937-ben az egész gyáripari termelési értéknek 13·1%-át tette, 1938-ban már 14·2%-át érte el annak. Hasonlóképpen növekedett a jelentősége a gépgyártásnak is, melyre 10·1% esett az összes gyáripari termelés értékéből az előző évi 9·1% helyett.

A vas- és acélgyártás, ideértve az öntődéket is, 1938-ban 195·3 millió pengő értékű termelést mutatott ki, ami az előző évi termelési értéket 6·9 millió pengővel meghaladta. A nyersvas és acéltermelés mennyisége azonban 1938-ban visszaesett. A csökkenés nyersvasban 230·6 ezer q, azaz 6·4%, acélban 178·1 ezer q, vagyis 2·7%. A vafel-

dolgozó iparok közül a hadianyaggyártáson kívül számottevő emelkedést csak a kovácsolt áruk gyártásánál látunk, nagyobb arányú javulást mutat azonban a fémipar elsősorban a fémek- és fémárak előállítására, továbbá a csillár és lámpaárugyártásra. Meg kell említenünk a hazai bauxitkincsek nagyobb mértékű kihasználását, s a minőségi vastermelés fokozására irányuló törekvések előrehaladását. A gépiparnak mind a két fontos ágában növekedett a termelés. A kazán-, gép-, hajó-, vagon-, stb. gyártás 166·9 millió pengőről 198·7 millióra, az elektrotechnikai ipar pedig 86·8 millióról 94·5 millióra növelte a termelését.

Fellendülést mutat még a vegyészeti ipar is, melynek a termelési értéke 8·4%-os növekedést ért el, ami 23·4 millió pengő értékű többlettermelést jelent. A vegyészeti ipari termelésnek a gyáripari termelés összes értékében elfoglalt aránya ezáltal 9·8%-ra emelkedett az előző évi 9·4%-ról. Vegyészeti iparunknak öt ága mutat számottevő emelkedést. A gyertya-, szappan- és illatszergyártás 6·8 millió pengő értékű többlettermeléssel 37·6 millió pengőre, a zsírosnövényolajgyártás 6·2 millió pengővel 21·6 millióra növelte a termelést 1938-ban. A vegyészeti szerek gyártásánál az 1938. évi termelés értéke 50·6 millió pengőt, a kőolajfinomításnál pedig 58·0 millió pengőt ért el, s így az előbbi 4·8 millió pengővel, az utóbbi 2·5 millió pengővel mutatott ki többet 1938-ban, mint az előző évben. Jelentős mértékben emelkedett az egyéb vegyészeti cikkek gyártása is, melynek 1938. évi termelési értéke 26·0 millió pengőt tett az előző évi 20·0 millió pengővel szemben.

A vegyészeti ipart, melynek foglalkoztatottsága szorosan összefügg azoknak az iparágaknak a termelésével, amelyek termelvényeit felhasználják, az 1938. évben a politi-

kai változásokkal együtt járó gazdasági nehézségek az ipari termelésre kiható bizonytalanságok, s az ipar átszervezése nyomán átmenetileg mutatkozó zavarok súlyosabban érintették. Különösen a textil-, bőr- és papírosipar helyzetének rosszabbodása folytán hanyatlott egyes ágaiiban a vegyipari termelés, de visszaesett a közfogyasztási vegyipari cikkek forgalmának csökkenése miatt is. Nyomasztó kihatása volt ezenkívül az építkezések terén mutatkozó ellanyhulásnak is a kapcsolatos vegyipari ágak termelésére. A vegyészeti ipar nyersanyagellátását előmozdító s egyes vegyipari cikkek termelését fokozó kormányintézkedések kétségkívül kedvező következményekkel jártak, a vegyipar megfelelő ágaiiban lényeges könnyítést hoztak s növelték a termelést, az iparvállalatok szempontjából azonban a verseny kiéleződése, mely ennek folytán bekövetkezett, már kevésbé volt kívánatos. Vegyészeti iparunk berendezkedése eddig kizárólag külföldről beszerzett iparcikkek gyártására, illetőleg a belső fogyasztás nagyobb arányú kielégítésére fellendítette a műtrágyagyártást, a marónátron és sósavgyártást, a műanyaggyártást, a növényi olaj- és zsíripart. A hazai nyersolajkutatás nyomán pedig jelentős mértékben emelkedett az ásványolajfinomítóipar termelése.

Azok közül az iparcsoportok közül, amelyekben 1938-ban növekedett az előállított iparcikkek értéke, megemlíthető még az élelmezési és élvezeti cikkek gyártása, melynek a termelése 921·2 millió pengő értéket képviselt 35·4 millióval többet, mint 1937-ben. Az egész gyáripari termelés értékének tehát 30·2%-át az élelmezési és élvezeti ipar állította elő. Az élelmezési ipar legjelentősebb ága a malomipar 15·6 millióval mutatott ki többet, mint amennyit az előző évi termelési értéke tett. A búza árának 1938. évi emelkedése folytán azonban a termelés értékének növekedése, mely egyébként csak 3·9%-ot ért el, nem jelentheti a malomipari termelés fokozódását. Az élelmezési és élvezeti iparok közül lényegesebb javulás látható a dohánygyártásnál, a cukorgyártásnál, a cukorka- és csokoládéiparban, a tejfeldolgozóiparban és a sütőiparban. A termelés emelkedése ezekben az iparágakban egyaránt a fogyasztás megnövekedésével magyarázható. Jelentős csökkenés csak egy iparágban mutatható ki, a magtisztító iparban, mely a kiviteli lehetőségek megromlásának a következménye.

A ruházati ipari termelés értékének 71·1

millió pengőről 75·8 millióra történt emelkedése nagyrészt szintén a hadfelszerelési üzemek erősebb foglalkoztatásával magyarázható, de mindenesetre kihatása volt arra a fogyasztóképesség növekedésének is. A beruházási terv megvalósítása lehetővé tette a faipar néhány ágának a fellendülését is, így a fűrésziparban 31·4 millió pengőről 35·9 millióra, a kocsigyártásnál pedig 1·8 millióról 2·4 millió pengőre emelkedett a termelési érték. Meg kell még említenünk a többtermelést kimutató iparcsoportok között a villamosenergia termelő ipart, melynél a termelési érték 4·4%-kal haladta meg az 1937. évit, ami 5·8 millió pengő emelkedésnek felel meg. Az idegen telepről beszerzett villamos árammal hajtott motorikus erő növekedésének ismertetésénél már megemlítettük, hogy az elektromos áramtermelő- és elosztóipar 1938-ban fokozottabb szerephez jutott, s a gyáripar szénfogyasztásának emelkedéséről szólva rámutattunk arra, hogy az 1938. évben eltüzelt szénmennyiségből az előző évi szénfelhasználással szemben kimutatható többletet a villamosáramfejlesztő telepek használták fel. A közhasznú áramtermelő telepek ugyanis 1938-ban 1.106·8 millió kwó elektromos áramot termeltek 45·9 millió kwó-val többet, mint 1937-ben, s így a termelésük értéke — beleértve az áramelosztás értékét is — 131·2 millió pengőről 136·9 millióra növekedett.

A gyáripari vállalatok négy csoportja mutatott ki 1938-ban csökkenő termelést: a bőr-, textil-, papíros- és nyomdaipar. Legjelentősebb ezek között a fonó- és szövőipar termelés értékének 466·6 millió pengőre történt visszaesése, mely 9·6%-os csökkenésnek felel meg. A gyáriparra nézve tehát a textilipar 1938. évi hanyatlása 49·5 millió pengő értékű termelés elvesztését jelenti. A textilipar fontosabb ágai közül egyedül a gyapjúiparnál látható 4·0%-os, vagyis 88·8 millió pengőről 92·3 millióra történt javulás, ellenben a pamutipart csaknem 30 millió pengő, a kikészítőipart pedig 15 millió pengőt meghaladó értékű veszteség érte azáltal, hogy a termelési érték 1938-ban 177·5 millió pengőre, illetőleg 43·9 millió pengőre zsugorodott össze. Fonó- és szövőiparunkban mutatkozó hanyatlás főként szintén azokkal a nehézségekkel magyarázható, amelyek a gazdasági élet átszervezésével kapcsolatosan mutatkoztak. A fogyasztás csökkenése textilipari cikkekben csak kisebb mértékben járulhatott a termelés visszaeséséhez. A pamutiparban ugyanis a gyári készletek értéke 36·4 millió

pengőről 21·1 millió pengőre apadt, a fogyasztás kielégítése tehát a termelés csökkenése folytán részben a készletek felvásárolásával történt.

Jelentős mértékben csökkent a bőrgyártás és bőrfeldolgozóipar, valamint a szőrmekikészítőipar termelése is. A bőrgyárak termelési értéke 1938. évben 64·9 millió pengőre szállt le, ami 6·9 millió pengő csökkenést, vagyis 9·6%-os veszteséget jelent. Csaknem ugyanannyival — 6·9 millió pengővel — esett vissza a szőrmekikészítő ipar termelési értéke is, azonban, minthogy ezáltal a szőrmekikészítés értéke 18·3 millió pengőről 12·3 millióra apadt, ez az iparág 1937-ben kimutatott termelésének mintegy harmadrészét veszítette el. A bőrfeldolgozó ipartelepek — ideértve a bőrdíszműáru- és bőrdyártótelepeket, s a szíjgyártó- és nyergesipart is — 1938-ban 6·3 millió pengő értékű termelésről számoltak be, amely 2·4 millióval kevesebb az előző évi termelésnél. Ha figyelembe vesszük, hogy a bőripar foglalkoztatásában is jelentékeny szerepük volt a beruházási tervből származó megrendeléseknek, az egyéb szükségletek kielégítésére dolgozó bőripari vállalatokra nézve az 1938. évi termelési viszonyok még kedvezőtlenebb képet nyerne. Ezzel szemben a bőripari főcsoportba tartozó szőr-, sörte-, tollipar és viaszosvászongyártás 1938-ban 5·3 millió pengőről 7·1 millióra fokozta termelését, míg a gumiipari termelés értéke, bár az ipar foglalkoztatásának emelésére történtek intézkedések, a közfogyasztási cikkek forgalmának visszaesése folytán — ugyan csak kisebb mértékben, mindössze 2·7%-kal — csökkent, vagyis az 1937. évi 23·9 millió pengőről 23·1 millió pengőre szállt le.

A papirosipar két alcsoportja közül a papirosgyártás értéke 9·8%-kal apadt, a papirosárugyártásé ellenben 12·2%-kal emelkedett. A papírgyárak közül kettő, a szolnoki és budapesti papírgyár 1938-ban megszűnt, de a többi is redukálta termelését s így a papíripari termelés értéke 29·8 millióra esett vissza. Erősen hanyatlott a csomagolópapírgyártás, melyre a papirosipari termelési értékben mutatkozó veszteség fele esett, míg a másik fele a papiroslemez továbbá az író- és nyomópapiros termelésének csökkenéséből származott.

Végül megemlékezve még a kő-, föld-, agyag- és üvegiparról megállapíthatjuk, hogy annak fontosabb ágai közül számottevő változás csak két alcsoportban látható. Az egyik a kőfejtőipar, melynek termelése

1938-ban 15·8 millió pengő értéket képviselt az előző évi 13·1 millióval szemben, tehát 20·6%-kal emelkedett. A másik az üveggyártás, melynek a termelése 13·0%-kal csökkent, vagyis az 1937-ben megállapított 19·2 millió pengőről 16·7 millióra esett. A kőipar két jelentős alcsoportja, a téglagyártás termelési érték gyanánt 28·4 millió pengőt, a cementgyártás pedig 17·9 millió pengőt mutatott ki, az előbbinél tehát csupán 1·5%-os, az utóbbinál pedig mindössze 0·5%-os emelkedés jelentkezett. Hasonlóképpen alig változott a sokszorosító- és műipari termelés is, az 1937-ben elért 48·3 millió pengő termelési érték ugyanis 1938-ban 47·5 millióra apadt, azaz mindössze 1·6%-kal csökkent.

Az 1938. év október havában visszacsatolt Felvidék gyári jellegű ipartelepeivel együtt Magyarország gyáripara az 1938. év végén 4.362 ipartelepből állt, amelyekbe befektetett állótőke 2.061·4 millió pengőt tett. A gyáriparban összesen 31.735 tisztviselő, 5.012 művezető és 318.759 munkás volt foglalkoztatva, akiknek az évi fizetésük és munkabérük együtt 504·0 millió pengőt ért el. A gyári alkalmazottak számában és javadalmazásában a gyártulajdonosok és gyárvezetők száma és javadalmazása nem foglaltatik bent. A gyáripari alkalmazottak átlagos évi keresete 1.371 pengőnek felelt meg, beleértve a gyári alkalmazottak mindegyik csoportjánál a természetben kapott járandóság egyenértékét is.

Az egész magyar gyáriparban alkalmazott gépielő összes teljesítőképessége 1·8 millió lóerőnek felel meg, amelyből 0·7 millió lóerő, tehát 38·9% esik a villamosmótorok kapacitására. Az ipartelepek 1938. évi szénfogyasztása 47·8 millió métermázsára tehető, az ország széntermelésének tehát több, mint a felét 50·4%-át a gyáripar használja fel. A gyárak főbb üzemi és termelési költségei között a tüzelő- és világítóanyagokra fordított kiadások együtt 177·7 millió pengőt, a nyersanyagköltség 1.631·2 millió pengőt, a személyzeti költség pedig 504·0 millió pengőt értek el, s így az összes főbb üzemi és termelési költség 2.313·0 millió pengő értéket képviselt. A gyáripar által az 1938. évben előállított iparcikkek értéke 3.172·3 millió pengőnek felel meg, tehát a gyáripar 1937. évi helyzetével szemben 1938. év végén 460 gyárral, 323.453 főből álló munkáslétszámmal és 219·9 millió pengő értékű termeléssel gyarapodott az ország gyáripara. *Farkasfalvy Sándor dr.*

F Ü G G E L É K. — A N N E X E.

A gyáripari és üzemi termelési statisztika 1938. évi előzetes eredményei. ¹⁾

Résultats provisoires pour 1938 de la statistique concernant l'exploitation et la production dans la grande industrie.¹⁾

1. Ipartelep száma, üzemi idő, befektetett állótoke, erőgépek teljesítőképessége.

Nombre des établissements industriels, journées d'exploitat., capitaux fixes engagés, capacité des machines motrices.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése N ^{os} et désignation des catégories et sous-catégories d'industries	Ipartelep Etablissements industriels		Üzemnapok száma Nombre des journées d'ex- ploitation	Egy gyárra esett átlag üzemnapi Moyenne des journées d'exploit- ation par fabrique	Befektetett állótoke Capitaux fixes engagés		Erő- gépek Machi- nes motri- ces	Motors électriq. Saját Idegen mus par mus par un un courant courant propre étrang.	
	száma leur nombre	közül szünetelt dont en chômage			ezer P en mil- liers de pengős	Az összes állótoke %-ában - Par rap- port au total des capitaux fixes, %		árammal hajtott villamos mótorok	teljesítőképessége LE capacité, CV
I. Vas- és fémipar — Sidérurgie et métallurgie.									
1. Vas- és acélgyártás. — Fabrication de fer et d'acier	7	—	2.107	301	118.780	6.0	15.057	4.848	112.740
2. Vas- és acélöntés. — Fonderies de fer et d'acier	29	—	8.256	285	6.657	0.3	428	348	3.703
3. Kovácsolt áruk, szerszámok stb. gyárt. — d'articles forgés, d'instruments, etc.	44	1	12.769	297	38.342	1.9	28.726	13.541	5.023
4. Drótkötél-, vasfonat, kábelgyártás. — de câbles métall. et de tresses de fer	14	—	4.152	297	12.279	0.6	610	103	7.081
5. 6. Zománc- és vasedénygyártás. — de vases émaillés et de vases en fer	7	—	2.084	298	6.983	0.4	312	22	1.211
7. Kések, ollók stb. gyártása. — de couteaux, de ciseaux, etc.	5	1	857	214	165	0.0	88	—	18
8. Épület- és műlakatosság. — Serrurerie de bâtiment et d'art.	62	—	18.559	299	4.047	0.2	302	129	1.503
9. Vas- és rézbútorok, pénzszekrények gyárt. — de meubles en fer et en cuivre et de coffres-forts	8	—	2.429	304	565	0.0	—	—	127
11. Nemes és nem nemes fémek és ezekből való félgyártmányok előállítás. — de métaux, précieux et autres, et de demi-produits faits de ces métaux	9	—	2.584	287	17.641	0.9	1.353	170	12.786
12. Arany- és ezüstáruk gyártása. — d'ouvrages en or et en argent.	26	—	7.278	280	951	0.1	—	—	372
13. 14. Rézműves-ipar, fémöntészet. — Chaudronnerie de cuivre et fonderie de métaux.	18	—	5.296	294	1.773	0.1	26	—	827
15. Csillár- és lámpaárugyártás. — Fabrication de lustres et de lampes.	13	—	3.782	291	3.422	0.2	—	—	941
16. Bádogos- és szerelőipar. — Ferblanterie et montage.	48	1	14.120	300	3.581	0.2	241	185	640
10. 17. 18. 19. Fémáruk stb. gyártása. — Fabrication d'objets en métaux, etc.	63	—	18.129	288	7.085	0.4	1.794	1.182	2.620
I. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	353	3	102.402	293	222.271	11.3	48.937	20.528	149.592
" 1937-ben — " " 1937	346	2	101.377	295	219.225	11.0	50.271	21.789	144.589
" 1936-ban — " " 1936	290	3	84.691	295	206.567	10.5	50.108	29.729	124.949
II/a. Gépgyártás stb. — Construction mécanique, etc.									
20. Kazán-, gép- és hajógyártás. — Fabrication de chaudières et de machines, construction de bateaux.	91	1	26.797	298	96.291	4.9	14.131	2.292	47.699
21. Mérleggyártás — de balances.	8	1	1.653	236	489	0.0	68	31	317
23. Elektrotechnikai cikkek gyártása. — d'articles électrotechn.	61	—	18.037	296	48.716	2.5	3.272	—	22.572
24. Orgona- és zongorakészítő és egyéb hangszeripar. — d'orgues, de pianos et d'autres instruments de musique.	6	—	1.817	303	338	0.0	—	—	96
25. Óragyártás, műszerek, tanszerek gyárt. — Horlogerie; fabrication d'instruments de précision et de matériel scolaire	36	—	10.805	300	4.690	0.2	—	—	1.283
II/a. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	202	2	59.109	296	150.524	7.6	17.471	2.323	71.967
" 1937-ben — " " 1937	187	1	54.868	295	155.454	7.8	18.822	2.120	69.819
" 1936-ban — " " 1936	168	—	50.157	299	188.119	7.0	18.874	2.024	64.294
II/b. Közhasználati célú villamosenergia-termelés és elosztás. — Production et distribution de l'énergie électrique d'utilité publique.									
22/a. Közh. vill. energ. termelő telepek. — produisant de l'énergie électrique d'utilité publique.	148	—	52.165	352	356.235	18.1	712.336	53.168	—
22/b. Közh. vill. energ. elosztó alakulatok. — distributeur de l'énergie électrique d'utilité publique.	120	—	43.421	362	98.065	4.9	10.487	—	1.658
II/b. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	268	—	95.586	357	454.300	23.0	722.823	53.168	1.658
" 1937-ben — " " 1937	271	1	97.545	361	462.196	23.3	721.913	50.340	2.949
" 1936-ban — " " 1936	278	—	101.140	364	478.983	24.3	704.530	50.055	1.613

¹⁾ A bécsi döntés alapján visszacsatolt felvidéki területre vonatkozó adatok nélkül. — Non compr. la zone nord réincorporée en vertu de l'arbitrage de Vienne.

(1.) Ipartelepek száma, üzemi idő, befektetett állótköze, erőgépek teljesítőképessége.

Nombre des établissements industriels, journées d'exploitation, capitaux fixes engagés, capacité des machines motrices.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése Nos et désignation des catégories et sous-catégories d'industries	Ipartelepek Etablissements industriels		Üzennapok száma Nombre des journées d'ex- ploitation	Egy gyárra esett átlag üzennap Moyenne des journées d'explo- itation par fabrique	Befektetett állótköze Capitaux fixes engagés		Erő- gépek Machi- nes motri- ces	Moteurs électriq. Saját Idegen mus par mus par un un courant courant propre étrang.	
	száma leur nombre	közül szünetelt dont en chômage			ezer P en mil- liers de pengős	Az összes állótköze %-ában - Par rap- port au total des capitaux fixes, %		árammal hajtott villamos mótorok	teljesítőképessége LE capacité, CV
III. Kő-, agyag-, azbeszt- és üvegipar. — Industries de la pierre, des objets en argile, de l'asbeste, verrerie.									
26. Mészégetés. — Cuisson de la chaux.	20	2	5.104	284	6.907	0.4	93	—	372
28/a. 33. 34. Cement-, tűzálló- és hővédőanyaggyártás. — de ciment et de matières réfractaires	8	—	2.135	267	39.861	2.0	8.870	3.756	18.920
28/b. Azbeszt cementpalagyártás. — d'asbeste et d'ardoises en ciment.	3	—	485	162	2.676	0.1	400	579	34
30. Műkőipar, cementárak stb. gyártása. — de pierres artificielles, d'objets en ciment, etc.	36	1	9.542	273	3.417	0.2	646	—	890
31/a. Kőbányák. — Carrières.	111	9	26.530	260	27.238	1.4	3.938	1.140	5.033
31/b. Kőmegmunkáló telepek. — Travail de la pierre.	26	1	7.240	290	1.687	0.1	818	57	955
32. Téglagyártás. Briqueteries.	315	29	69.428	243	49.709	2.5	17.637	3.122	6.382
35. Kályhákészítés. — Fabrication de poêles.	3	—	826	275	64	0.0	—	—	12
36. 37. Egyéb agyagárak gyártása. — Fabrication d'autres objets en argile.	15	—	4.557	304	9.858	0.5	163	—	1.914
38. Üveganyagolvasztás. — Fonderie de matières à verre.	8	—	2.367	296	18.896	0.7	174	—	2.926
39. Üvegcsiszolás és köszörülés. — Polissage et affilage de verres.	16	—	393	275	270	0.0	—	—	197
III. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	561	42	132.607	256	155.533	7.9	32.739	8.654	37.635
" 1937-ben — " " 1937	551	37	132.911	259	156.835	7.9	31.742	9.187	35.660
" 1936-ban — " " 1936	543	39	120.716	240	172.841	8.8	32.830	7.083	36.852
IV. Fa- és csontipar. — Industrie du bois et de l'os.									
40. 60. Fűrésztelepek. — Scieries.	117	4	26.409	234	13.093	0.7	8.775	1.095	1.483
43. Hordó- és faedénygyártás. — de tonneaux et de récipients en bois.	4	—	1.198	300	343	0.0	275	97	68
44. 45. Parketta-, furnirgyártás. — de parquets et de placages.	14	—	2.871	205	3.165	0.2	1.371	455	745
42. 47. Egyéb faárak gyártása. — d'autres articles en bois	3	—	759	253	157	0.0	140	73	19
48. 49. 51. Asztalosipar, faedénygyártás. — Menuiserie, fa- bricat de volets en bois.	134	1	37.809	284	6.054	0.3	1.874	456	5.400
53. 54. Esztergályos-ipar, botgyártás. — Tournage et fabri- cation de cannes.	32	1	9.016	291	1.592	0.1	544	71	721
55. Csomagoló-forgács gyártás. — Fabrication de copeaux en bois pour emballage.	6	—	1.215	203	201	0.0	80	—	64
56. Aranyozók, képkerekészítők. — Doreurs et faiseurs de cadres pour tableaux.	8	—	2.091	261	319	0.0	80	—	232
57. Faszerszámok, faeszközök gyártása. — Fabrication d'outils et instrument de bois	7	—	2.046	292	650	0.0	205	27	271
58. Csont-, gyöngyház- stb. áruk gyártása. — Fabrication d'articles en os, en nacre, etc.	10	—	2.690	269	215	0.0	6	—	207
59. Gyermekekjátékszergyártás fából. — Fabric. de jouets en bois	4	—	1.021	255	58	0.0	40	—	8
61. Cirokseprőgyártás. — Fabrication de balais de sorgho.	4	—	1.098	275	178	0.0	—	—	50
62. Nádszövetek, szalmafonatok gyártása, kosárkötés. — Fabrication de tissus en jonc, de tresses de paille, vannerie	6	—	1.752	292	358	0.0	76	—	37
63. Kocsigyártás, bognáripár. — Charronnerie	11	—	3.346	304	740	0.1	—	—	353
IV. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	360	6	93.321	264	27.123	1.4	13.466	2.274	9.658
" 1937-ben — " " 1937	342	3	91.073	269	25.746	1.3	13.028	2.711	8.738
" 1936-ban — " " 1936	331	4	88.065	269	27.051	1.4	12.043	2.251	8.507
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászón- és ruggyantaipar. — Industries du cuir, du crin, du poil, de la plume, de la toile cirée et du caoutchouc.									
64/a. Bőrgyártás. — Fabrication de peaux.	36	1	9.893	283	11.871	0.6	5.236	7.191	2.769
64/b. Szőrmekekészítés. — Pelleterie.	10	—	2.699	270	3.184	0.2	922	1.178	737
65. Bórdíszmü- és bőröndgyártás. — Fabrication d'articles de luxe en cuir et de valises.	28	—	8.037	287	724	0.0	—	—	389
66. Viaszosvászongyártás. — Fabrication de toile cirée	2	—	559	280	1.764	0.1	380	18	736
67. Sörte-, szőr- és tollipar. — Industries du crin, du poil et de la plume.	25	—	7.107	284	1.767	0.1	325	61	543
69. Ruggyantagyártás. — Fabrication de caoutchouc.	7	—	1.751	250	8.976	0.4	775	198	7.585
V. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	108	1	30.046	281	28.086	1.4	7.638	8.646	12.759
" 1937-ben — " " 1937	106	1	30.490	290	30.423	1.5	7.694	8.382	12.713
" 1936-ban — " " 1936	99	—	29.175	295	34.787	1.8	7.674	8.010	11.274
VI. Fonó- és szövőipar. — Industrie textile.									
70. Pamutipar. — du coton.	77	—	21.442	278	96.182	4.9	22.200	20.342	18.614
71. Lenipar. — du lin.	16	1	4.321	288	10.541	0.5	1.241	747	2.429
72. Kenderipar. — du chanvre.	26	1	6.890	276	19.514	1.0	4.876	2.313	3.045
73. Jutaipar. — du jute.	4	—	1.134	284	11.653	0.6	5.166	1.160	650
74. Gyapjúipar. — de la laine.	50	—	14.220	284	31.810	1.6	4.237	2.040	11.058
75. Selyemipar. — de la soie.	21	2	5.465	288	14.240	0.7	1.157	601	3.042

(1.) Ipartelepek száma, üzemi idő, befektetett állóteke, erőgépek teljesítőképessége.
Nombre des établissements industriels, journées d'exploitation, capitaux fixes engagés, capacité des machines motrices.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése N ^{os} et désignation des catégories et sous-catégories d'industries	Ipartelepek Etablissements industriels		Üzennapok száma Nombre des journées d'ex- ploitation	Egy gyárra esett átlag üzennap Moyenne des journées d'exploit- ation par fabrique	Befektetett állóteke Capitaux fixes engagés		Erő- gépek Machi- nes motri- ces	Moteurs électriq. Saját mus par un courant propre Idegen mus par un courant étrang.	
	száma leur nombre	közül szűnített dont en chômage			ezer P en mil- liers de pengős	Az összes állóteke %-ában - Par rap- port au total des capitaux fixes, %		teljesítőképessége LE capacité, CV	
								árammal hajtott villamos mótorok	
76. Szalaggyártás. — de rubans	12	—	3.527	294	1.969	0.1	235	—	489
77. Kötő- és kötszövőárúk gyártása. — d'articles trico- lés et tissés	96	3	25.897	278	16.823	0.9	693	456	2.052
78. Paszomántárugyártás. — de passements.	22	—	6.162	280	2.870	0.1	20	—	632
79. Hímzés- és csipkegyártás. — de broderies et de dentelles.	6	—	1.805	301	1.433	0.1	6	—	138
80. Kikészítőtelepek. — Apprêtage.	43	—	11.796	274	23.579	1.2	9.911	9.337	2.397
81. Egyéb textilárúk gyártása. — Fabrication d'autres ar- ticles textiles.	2	—	548	274	20	0.0	25	—	45
VI. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	375	7	103.207	280	230.634	11.7	49.767	36.996	44.591
" 1937-ben — " " 1937	359	2	102.893	288	239.650	12.1	46.702	33.177	45.532
" 1936-ban — " " 1936	342	2	98.079	288	240.192	12.2	43.905	32.013	42.507
VII. Ruházati ipar. — Industrie de l'habillement.									
82. Szabóipar. — Tailleurs.	47	1	12.545	273	1.447	0.1	—	—	55
83. Szűcsipar. — Pelleterie.	8	—	2.392	299	753	0.0	—	—	36
84. Fehérnemű- és ágyneműgyártás. — Fabrication de linge et de literie.	19	—	5.380	283	1.474	0.1	75	22	169
85. 86. Divatárucikkek, esernyőgyártás — Fabrication de nouveautés et de parapluies.	11	—	3.201	291	94	0.0	—	—	16
87. Kesztyű- és kötszerészipar. — Ganterie et industrie du bandage.	21	—	6.293	300	585	0.0	26	9	73
88. Gyapjuból és szőrből való kalapok készítése. — Confec- tion de chapeaux de laine ou d'autres poils.	24	—	6.951	290	922	0.1	200	106	554
89. Szalmakalap-gyártás. — Confection de chapeaux de paille.	4	—	1.204	301	18	0.0	—	—	14
90. Művirág- és dísztolgyártás. — Fabrication de fleurs artific. et de plumes de luxe.	7	1	1.721	287	93	0.0	—	—	14
91. 92. Bőr- és posztócipőgyártás. — Fabrication de chaus- sures en cuir et en drap.	91	2	24.524	276	2.586	0.1	—	—	1.299
VII. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	232	4	64.211	282	7.972	0.4	301	137	2.230
" 1937-ben — " " 1937	210	2	58.422	281	7.155	0.4	369	63	2.132
" 1936-ban — " " 1936	189	3	49.432	266	8.390	0.4	369	310	1.620
VIII. Papirosipar. — Industrie du papier.									
93. Papirosanyag- és papirosgyártás. — Fabrication de pâtes à papier et de papier.	12	1	3.053	278	30.855	1.6	7.886	4.245	17.446
94. Papirosárugyártás és könyvkötőipar. — Fabrication d'ar- ticles en papier et reliage.	90	1	26.242	295	9.077	0.4	435	107	1.785
VIII. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	102	2	29.295	293	39.932	2.0	8.321	4.352	19.231
" 1937-ben — " " 1937	99	—	29.034	293	37.281	1.9	6.446	2.697	18.865
" 1936-ban — " " 1936	87	—	25.915	298	32.008	1.6	5.364	2.465	14.950
IX. Ételmezési és élvezeti cikkek gyártása. — Fabrica- tion d'objets d'alimentation et de boissons.									
95/a. Malomipar. — Meunerie.	568	6	148.255	264	84.160	4.3	74.782	5.643	9.561
95/b. Fűszerőrlés — Moulins à épices.	9	—	2.445	272	386	0.0	445	—	85
96/a. Sütőipar és tésztagyártás. — Boulangerie et pâtisserie.	68	2	20.933	317	4.534	0.2	30	—	1.093
96/b. Burgonyazúzás. — Hachage de pommes de terre.	9	1	2.237	280	90	0.0	75	—	31
97. Cukorgyártás. — Fabrication de sucre.	13	1	3.585	299	114.477	5.8	45.309	22.747	8.161
98. Cukorka- és csokoládégyártás. — Fabrication de bon- bons et de chocolat.	39	—	11.763	302	9.246	0.5	385	118	4.225
99. 100/a. Pótkávé- és növényi konzervgyártás. — Fabri- cation de succédanés de café et de conserves végétales.	36	6	8.133	271	10.065	0.5	1.407	402	2.304
100/b. Magtisztítás. — Nettoyage de grains.	9	—	2.712	301	2.360	0.1	64	—	644
102. Szalámi-, húsárú- és halkonzervgyártás. — Fabrication de salami, de charcuteries et de conserves de poisson.	44	2	12.102	288	8.112	0.4	631	161	2.361
103. Tejtermékek gyártása. — Fabrication de produits laitiers	53	1	18.543	357	11.808	0.6	829	292	1.619
104. Dohánygyártás. — Manufactures de tabac.	11	—	2.838	258	31.706	1.6	225	412	1.504
105. Sör- és malátagyártás. — de bière et de malt.	10	2	2.731	341	33.055	1.7	15.077	5.291	1.539
106. Szeszgyártás. — d'alcool.	9	—	2.459	273	17.548	0.9	2.989	1.270	160
107. Ecetgyártás. — de vinaigre.	16	—	5.012	313	1.100	0.1	3	—	45
108. Cognac-, likőr-, pálinka- és rumgyártás. — de cognac, de liqueurs, d'eaux-de-vie et de rhums.	32	—	9.317	291	7.113	0.3	230	2	355
109. Pezsgőborgyártás. — de vins mousseux.	5	—	1.504	301	2.157	0.1	73	—	63
110. Ásványvízkiaknázás, szikvizgyártás. — Exploitation de sources d'eaux minérales, fabrication de soda.	26	—	7.978	307	6.114	0.3	250	133	375
111. Közhasználatú vízművek. — Service publ. des eaux.	34	—	12.229	360	96.480	4.9	12.177	21	23.913
112. Jéggyártás. — Fabrication de glace.	70	3	15.839	286	7.014	0.4	1.947	395	5.053
IX. Összesen 1938-ban — Total pour 1938	1.061	24	290.615	280	447.525	22.7	156.928	36.917	63.090
" 1937-ben — " " 1937	1.027	14	280.844	277	437.434	22.0	156.729	34.171	64.069
" 1936-ban — " " 1936	989	20	265.654	274	420.419	21.4	165.147	34.885	61.280

(1.) Ipartelepek száma, üzemi idő, befektetett állótoke, erőgépek teljesítőképessége.
Nombre des établissements industriels, journées d'exploitation, capitaux fixes engagés, capacité des machines motrices.

Ipari fő- és alcsoport száma és megnevezése <i>N^{os} et désignation des catégories et sous-catégories d'industries</i>	Ipartelepek <i>Établissements industriels</i>		Üzemnapok száma <i>Nombre des journées d'exploitation</i>	Egy gyárta esett átlag üzemnapi <i>Moyenne des journées d'exploitation par fabrique</i>	Befektetett állótoke <i>Capitaux fixes engagés</i>		Erőgépek <i>Machines motrices</i>	Motors électriques	
	száma <i>leur nombre</i>	közül szűnített <i>dont en chômage</i>			ezer P <i>en milliers de pengős</i>	Az összes állótoke <i>%-ában - Par rapport au total des capitaux fixes, %</i>		Saját <i>mus par un courant propre</i>	Idegen <i>mus par un courant étranger.</i>
X. Vegyészeti ipar. — Industrie chimique.									
113. Kőolajfinomítás. — <i>Raffineries de pétrole.</i>	8	1	2.230	319	26.543	1.3	2.682	1.125	525
114. Világítógázgyártás. — <i>de gaz d'éclairage.</i>	15	—	5.288	353	60.492	3.1	1.754	—	7.873
115. Brikettgyártás. — <i>de briquelette.</i>	13	—	2.675	206	6.569	0.3	120	—	4.514
116. Keményítőgyártás. — <i>d'amidon.</i>	15	4	2.584	235	4.182	0.2	1.788	1.104	86
117. Gyufagyártás. — <i>d'allumettes.</i>	4	—	756	189	3.896	0.2	530	448	44
118. Enyv- és albumingyártás. — <i>de colle et d'albumine.</i>	5	1	939	235	1.798	0.1	566	487	97
121. Zsíros növényolajgyártás. — <i>d'huiles végétales grasses.</i>	18	2	3.756	235	6.810	0.3	1.942	—	1.870
122. Gyertya-, szappan- és illatszergyártás. — <i>de bougies, de savons, de parfums.</i>	44	2	12.145	289	7.055	0.4	807	60	2.319
124. Kocsikenőcs-, bőrkenőcsgyártás. — <i>de graisses pour voitures et pour peaux.</i>	14	—	4.237	303	1.569	0.1	45	—	498
125. Festék-, lakk-, tinta- és írógépgyártás. — <i>de couleurs, de laques, d'encres et de crayons.</i>	31	—	8.791	284	3.438	0.2	35	—	1.516
126. Csontszén- és műtrágyagyártás. — <i>de noir animal et d'engrais artific.</i>	7	1	1.826	304	9.433	0.5	1.767	33	8.739
127. Aszfalt-, kátrány- és rokoncikk gyártása. — <i>d'asphalte, de goudron et d'articles similaires.</i>	19	1	5.116	284	7.922	0.4	274	—	1.856
128. Vegyészeti szerek gyártása. — <i>de substances chimiques.</i>	70	2	19.044	280	32.395	1.6	4.113	3.380	8.746
129. Egyéb vegyészeti cikkek gyártása. — <i>Fabrication d'autres articles chimiques.</i>	27	—	7.860	291	4.238	0.2	407	195	3.937
X. Összesen 1938-ban — <i>Total pour 1938</i>	290	14	77.247	280	176.340	8.9	16.830	6.832	42.620
" 1937-ben — " 1937	284	9	77.175	281	185.766	9.3	18.320	6.299	36.481
" 1936-ban — " 1936	269	9	73.535	283	178.248	9.1	17.779	5.384	35.286
XII. Sokszorosító- és műipar. — Polygraphie.									
130. Nyomdaipar. — <i>Imprimeries</i> — 1938-ban — <i>en 1938.</i>	124	—	37.001	298	32.391	1.7	428	120	6.830
" 1937-ben — <i>en 1937</i>	120	—	35.800	298	29.507	1.5	444	119	6.672
" 1936-ban — " 1936	115	—	34.576	301	30.436	1.5	484	104	6.397

Ismétlés — *Récapitulation*

I. Vas- és fémipar — <i>Sidérurgie et métallurgie.</i>	353	3	102.402	293	222.271	11.3	48.937	20.528	149.592
IIa. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique, etc.</i>	202	2	59.109	296	150.524	7.6	17.471	2.323	71.967
IIb. Közhasználati célú villamosenergia-termelés és elosztás. — <i>Production et distribution de l'énergie électrique d'utilité publique.</i>	268	—	95.586	357	454.300	23.0	722.823	53.168	1.658
III. Kő-, agyag-, azbeszt- és üvegipar. — <i>Industrie de la pierre, poterie, ind. de l'asbeste, verrerie.</i>	561	42	132.607	256	155.583	7.9	32.739	8.654	37.635
IV. Fa- és csontipar. — <i>Industries du bois et de l'os.</i>	360	6	93.321	264	27.123	1.4	13.466	2.274	9.658
V. Bőr-, sörté-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar. — <i>Industries du cuir, du crin, du poil, de la plume, de la toile cirée, du caoutchouc.</i>	108	1	30.046	281	28.086	1.4	7.638	8.646	12.759
VI. Fonó- és szövőipar. — <i>Industrie textile.</i>	375	7	103.207	280	230.634	11.7	49.767	36.996	44.591
VII. Ruházati ipar. — <i>Industrie de l'habillement.</i>	232	4	64.211	282	7.972	0.4	301	137	2.230
VIII. Papirosipar. — <i>Industrie du papier.</i>	102	2	29.295	293	39.932	2.0	8.321	4.352	19.231
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása. — <i>Fabrication d'objets d'alimentation et de boissons.</i>	1.061	24	290.615	280	447.525	22.7	156.928	36.917	63.090
X. Vegyészeti ipar. — <i>Industrie chimique.</i>	290	14	77.247	280	176.340	8.9	16.830	6.832	42.620
XII. Sokszorosító- és műipar. — <i>Polygraphie.</i>	124	—	37.001	298	32.391	1.7	428	120	6.830
Mindössze — <i>Total général</i>									
pour { 1938-ban . . .	4.086	105	1,114.647	284	1,972.681	100.0	1,075.649	180.947	461.861
1937-ben . . .	3.902	72	1,092.432	285	1,986.672	100.0	1,072.480	171.034	448.217
1936-ban . . .	3.700	80	1,021.135	282	1,968.041	100.0	1,049.127	174.314	409.530

2. Alkalmazottak száma, javadalmazása, munkateljesítménye.

Nombre des membres du personnel, traitements et salaires, rendement des ouvriers.

Ipari fő- és alcsoporthoz N°s des catégories et sous-catégories d'industries	Alkalmazottak száma okt. 1-én ¹⁾ Nombre des membres du personnel au 1er octobre ¹⁾							Alkalmazottak ¹⁾ Traitements et sa- laires annuels ¹⁾			Egy munkás átlagos évi ke- rete P — Salaire annuel mo- yen d'un ouvrier, en pengős ²⁾	A munkások által teljesített ²⁾ Nombre des ²⁾		Egy munkásra eső átlagos évi munkaórák száma — Moyenne annuelle des heures de tra- vail, par ouvrier		
	Istviselők Employés	Művezetők Contremaîtres	Munkások Ouvriers	Otthon dolgozó mun- kások — Travailleurs à domicile	Szolgák Gens de service	Összes al- kalmazottak Nombre des membres du personnel		össz- szes du per- sonnel	közül a dont salaires des			munka- napok jour- nées	munka- órák heures			
						szám szerint total.	Index szám- ban — indices 1937=100		műve- zetők contre- maîtres	mun- kások ou- vriers					száma faites par les ouvriers	
																évi illetménye 1000 P en milliers de pengős
I.																
1	412	229	16.642	—	647	17.930	100.5	29.380	980	24.756	1.470	5,231.059	42,451.828	2.521		
2	236	29	3.137	—	52	3.504	108.7	4.327	111	3.302	1.151	795.695	7,149.711	2.493		
3	943	97	11.845	—	219	13.104	123.8	18.392	481	16.444	1.600	3,077.674	25,757.309	2.506		
4	406	24	2.311	—	74	2.815	103.8	5.269	85	3.282	1.463	646.274	5,757.490	2.566		
5, 6	122	16	1.986	—	7	2.131	86.9	2.844	87	2.425	1.130	619.046	5,280.493	2.461		
7	7	1	179	1	1	189	79.1	113	3	81	463	39.394	363.642	2.078		
8	234	23	2.855	—	26	3.138	104.0	3.862	70	3.082	1.139	790.224	6,816.448	2.519		
9	14	3	234	5	—	256	100.4	322	5	260	1.106	72.426	587.917	2.502		
11	152	33	2.673	—	35	2.893	132.5	5.098	182	4.107	1.697	715.228	6,248.925	2.582		
12	30	5	429	5	5	474	93.1	644	18	549	1.259	125.500	965.397	2.214		
13, 14	73	9	660	—	16	758	100.1	1.333	40	924	1.396	197.228	1,780.415	2.614		
15	366	19	1.407	—	—	1.792	143.0	2.519	70	1.605	1.384	851.503	3,004.228	2.590		
16	210	21	2.825	—	15	3.071	119.8	3.279	84	2.723	1.209	654.606	5,968.580	2.646		
10, 17, 18, 19,	262	48	8.127	—	13	8.450	187.6	7.504	207	6.526	1.008	1,846.905	15,541.038	2.401		
I. összesen Total en 1938-ban	3.517	557	55.310	11	1.110	60.505	116.1	84.886	2.423	70.066	1.377	15,162.762	127,613.421	2.507		
en 1937-ben	3.127	560	47.189	17	1.206	52.099	100.0	76.401	2.419	61.719	1.378	13,456.010	113,617.173	2.537		
en 1936-ban	2.607	517	41.186	13	991	45.314	—	64.648	2.088	52.328	1.340	11,670.108	98,069.040	2.512		
IIa.																
20	3.037	404	28.399	—	624	32.464	124.1	52.987	1.385	37.454	1.459	7,638.591	64,166.709	2.499		
21	20	2	214	—	2	238	93.7	347	14	269	1.185	68.789	567.373	2.499		
23	2.058	188	14.402	—	132	16.780	110.8	26.913	828	18.273	1.347	3,859.975	33,111.433	2.441		
24	15	3	125	—	4	147	78.6	239	8	188	1.382	40.861	311.877	2.293		
25	347	39	2.446	—	75	2.907	125.0	4.331	160	3.234	1.432	670.610	5,993.789	2.654		
IIa. összesen Total en 1938-ban	5.477	636	45.586	—	837	52.536	119.2	84.817	2.395	59.418	1.419	12,278.826	104,151.181	2.488		
en 1937-ben	4.439	421	38.307	2	910	44.079	100.0	68.509	2.051	50.976	1.424	10,430.292	88,731.924	2.479		
en 1936-ban	3.934	449	31.842	1	849	37.075	—	57.597	1.718	42.011	1.408	8,717.565	73,404.958	2.461		
IIb.																
22a	1.341	188	5.465	—	548	7.542	101.6	17.987	784	10.352	1.940	1,736.970	15,016.738	2.815		
22b	584	99	1.590	—	283	2.556	106.9	5.114	310	2.377	1.411	499.658	4,516.438	2.680		
IIb. összesen Total en 1938-ban	1.925	287	7.055	—	831	10.098	103.5	23.101	1.094	12.729	1.813	2,236.628	19,533.176	2.783		
en 1937-ben	1.838	228	7.049	—	637	9.752	100.0	21.418	1.036	12.233	1.755	2,209.404	19,279.311	2.766		
en 1936-ban	1.753	341	6.906	—	561	9.561	—	20.932	1.180	11.958	1.754	2,173.240	18,917.118	2.775		
III.																
26	15	9	583	—	20	632	93.2	838	28	731	1.166	183.467	1,762.786	2.811		
28a, 33, 34	98	20	1.650	—	96	1.864	101.5	2.704	69	1.987	1.244	480.078	4,394.327	2.752		
28b	41	8	399	—	11	459	133.4	621	31	332	1.000	90.745	818.401	2.465		
30	79	14	1.355	—	39	1.487	94.3	1.283	37	1.021	867	314.082	2,815.219	2.392		
31a	160	75	6.717	—	105	7.057	94.7	7.493	166	6.751	891	2,051.530	18,832.363	2.485		
31b	37	18	683	—	15	753	91.7	936	42	794	1.173	195.907	1,671.920	2.470		
32	468	152	11.219	—	371	12.210	94.1	11.678	333	9.507	830	3,098.469	28,197.661	2.462		
35	3	—	46	—	2	51	86.4	44	—	34	1.097	8.472	73.542	2.372		
36, 37	154	38	2.459	—	58	2.709	96.8	3.063	91	2.418	961	723.178	6,082.754	2.417		
38	123	45	3.689	—	54	3.911	98.2	4.817	162	4.056	1.103	1,081.545	9,395.851	2.555		
39	23	1	227	—	2	253	84.9	326	2	283	1.236	70.423	506.922	2.214		
III. összesen Total en 1938-ban	1.201	380	29.032	—	773	31.386	95.6	33.803	961	27.914	934	8,297.896	74,551.746	2.494		
en 1937-ben	1.058	362	30.570	—	831	32.821	100.0	30.783	964	25.415	878	8,027.662	73,376.439	2.536		
en 1936-ban	952	341	26.104	—	777	28.174	—	24.847	837	20.069	804	6,840.351	61,869.927	2.479		
IV.																
40, 60	339	70	3.573	—	267	4.249	92.7	4.285	165	3.098	823	987.346	8,863.377	2.356		
43	10	2	73	—	3	88	88.0	164	7	132	1.269	32.009	256.995	2.471		
44, 45	105	17	932	—	27	1.081	90.1	1.554	65	1.189	1.027	312.325	2,624.340	2.266		
42, 47	7	1	137	—	6	151	63.4	139	2	107	1.126	28.704	262.791	2.766		
48, 49, 51	227	50	5.298	8	81	5.664	100.4	6.191	134	5.423	1.075	1,455.209	11,921.573	2.364		
53, 54	73	27	1.116	2	34	1.252	97.9	1.299	64	1.007	892	325.123	2,873.791	2.545		
55	1	1	40	—	—	42	61.8	42	3	36	610	12.471	119.456	2.025		
56	26	2	228	—	22	278	90.8	309	7	243	1.017	67.826	535.847	2.242		

¹⁾ A gyárvezetők száma és illetményei nélkül. — Non compr. les chefs de fabriques, ni leurs traitements. — ²⁾ Az átlagos évi keresmények, a munkanap- és munkaóráteljesítmény az otthon dolgozó munkások keresménye, illetőleg munkanap- és munkaóráteljesítménye nélkül számított. — Les salaires annuels moyens et les journées et heures faites sont indiqués en laissant de côté les ouvriers en chambre.

(2.) Alkalmazottak száma, javadalmazása, munkateljesítménye.
Nombre des membres du personnel, traitements et salaires, rendement des ouvriers.

Ipari fő- és alcsoporthszám Nos des catégories et sous-catégories d'industries	Alkalmazottak száma okt. 1-én ¹⁾ <i>Nombre des membres du personnel au 1er octobre¹⁾</i>						Alkalmazottak ¹⁾ <i>Traitements et sa- lairés annuels¹⁾</i>				Egy munkás átlagos évi ke- resménye P — <i>Salaires annuels mo- yens d'un ouvrier, en pengős²⁾</i>	A munkások által teljesített ²⁾ <i>Nombre des²⁾</i>		Egy munkásra eső átlagos évi munkaórák száma — <i>Moyenne annuelle des heures de tra- vail, par ouvrier</i>
	Tisztviselők <i>Employés</i>	Művezetők <i>Contremaîtres</i>	Munkások <i>Ouvriers</i>	Otthon dolgozó mun- kások — <i>Travailleurs à domicile</i>	Szolgák <i>Gens de service</i>	Összes al- kalmazottak <i>Nombre des membres du personnel</i>		össz- szes <i>du per- sonnel</i>	közül a dont <i>salaires des</i>			munka- napok <i>jour- nées</i>	munka- órák <i>heures</i>	
						szám szerint <i>total</i>	Index szám- ban — <i>indices 1937=100</i>		mű- vezetők <i>contre- maîtres</i>	mun- kások <i>ou- vriers</i>				
57	7	2	198	—	9	216	99.5	286	4	262	1.196	62.390	521.166	2.380
58	23	3	296	—	3	332	99.4	337	12	269	857	87.851	724.618	2.308
59	1	—	47	18	—	66	95.7	76	—	39	813	13.715	118.637	2.472
61	6	—	152	—	—	158	98.8	100	—	93	571	43.747	406.190	2.492
62	8	2	225	47	4	286	100.0	158	4	117	498	50.756	444.908	1.893
63	59	5	383	—	8	455	95.2	868	16	619	1.334	135.066	1,124.021	2.422
IV. összesen														
Total en 1938-ban	892	182	12.698	82	464	14.318	95.9	15.808	483	12.634	969	3,614.538	30,797.710	2.363
en 1937-ben	789	190	13.429	90	431	14.929	100.0	14.817	488	12.133	935	3,609.978	31,465.522	2.439
en 1936-ban	658	185	12.257	110	389	13.599	—	12.194	450	9.976	859	3,248.701	28,060.335	2.431
V.														
64a	547	66	4.575	10	161	5.359	104.4	9.073	340	5.728	1.278	1,313.213	10,808.681	2.412
64b	144	18	849	—	55	1.066	70.4	1.857	90	1.202	1.220	289.547	2,707.308	2.749
65	74	7	708	12	11	812	101.9	879	18	663	923	203.339	1,666.876	2.325
66	17	8	183	—	11	219	97.3	358	31	224	1.244	50.226	425.587	2.364
67	69	15	1.024	6	35	1.149	89.1	1.152	48	859	793	309.107	2,683.354	2.478
69	363	10	2.766	—	34	3.173	99.8	4.742	44	2.898	1.023	800.997	6,769.392	2.389
V. összesen														
Total en 1938-ban	1.214	124	10.105	28	307	11.778	89.6	18.061	569	11.574	1.126	2,966.429	25,061.198	2.438
en 1937-ben	1.185	99	10.516	—	340	13.140	100.0	17.549	451	11.556	1.116	3,010.245	25,925.665	2.509
en 1936-ban	1.078	94	9.955	121	334	11.582	—	16.186	433	10.837	1.132	2,757.273	23,912.518	2.517
VI.														
70	1.690	424	23.136	20	478	25.748	91.7	31.426	1.562	23.088	990	6,694.736	52,719.371	2.260
71	256	34	3.514	8	76	3.888	110.9	3.934	116	2.730	852	926.949	7,571.097	2.362
72	240	75	4.160	5	113	4.593	96.5	4.596	216	3.229	783	1,185.660	10,369.087	2.514
73	79	17	1.903	—	40	2.039	39.0	2.537	74	2.075	982	570.294	4,543.404	2.151
74	622	140	10.016	366	175	11.319	94.8	13.380	685	9.912	979	2,947.565	22,815.439	2.253
75	345	57	3.669	6	81	4.158	73.4	5.296	227	3.889	1.034	1,066.711	8,402.553	2.235
76	93	31	1.022	24	25	1.195	103.6	1.215	105	845	849	288.785	2,300.473	2.313
77	631	125	9.999	382	213	11.350	98.7	10.417	468	8.286	890	2,504.228	20,632.846	2.216
78	125	23	1.062	101	41	1.352	99.0	1.446	67	982	936	295.210	2,420.314	2.307
79	32	2	347	1.118	7	1.506	96.4	685	9	315	847	108.662	842.573	2.265
80	659	124	4.613	—	303	5.699	97.4	8.358	528	5.459	1.127	1,327.963	11,507.455	2.377
81	1	—	34	—	—	35	—	32	—	29	935	9.083	83.145	2.682
VI. összesen														
Total en 1938-ban	4.773	1.052	63.475	2.030	1.552	72.882	90.4	83.322	4.057	60.839	962	17,925.846	144,207.757	2.280
en 1937-ben	4.223	1.090	71.657	2.134	1.492	80.596	100.0	83.875	4.303	63.760	928	19,717.027	165,133.836	2.432
en 1936-ban	3.739	1.037	63.086	2.267	1.371	71.500	—	76.639	4.113	57.684	946	17,645.506	154,632.097	2.562
VII.														
82b	341	38	2.024	2.408	126	4.937	146.2	6.581	159	2.220	1.157	552.154	4,540.786	2.366
83	34	6	162	13	18	233	103.6	428	21	252	2.100	36.951	306.570	2.555
84	90	7	819	12	38	966	101.2	1.081	24	712	891	234.940	1,729.843	2.165
85, 86	33	1	231	129	15	409	95.6	360	4	185	853	64.122	500.449	2.306
87	67	4	1.043	137	16	1.267	117.1	977	12	743	870	257.590	2,066.736	2.420
88	74	6	1.033	—	41	1.154	84.8	1.302	29	1.034	1.043	278.784	2,438.748	2.461
89	4	1	88	—	1	94	85.5	99	3	84	1.000	24.856	195.679	2.330
90	12	1	91	14	3	121	114.2	83	1	61	670	27.282	222.291	2.443
91, 92	243	46	4.873	224	85	5.471	112.8	6.559	160	5.486	1.090	1,444.298	11,511.256	2.288
VII. összesen														
Total en 1938-ban	898	110	10.364	2.937	343	14.652	107.2	17.470	413	10.777	1.066	2,920.977	23,512.358	2.327
en 1937-ben	891	105	9.603	2.749	325	13.673	100.0	15.317	394	12.421	1.015	2,641.237	21,824.272	2.390
en 1936-ban	789	82	8.483	2.144	263	11.761	—	13.292	278	10.768	969	2,328.238	19,462.014	2.408
VIII.														
93	141	43	1.880	—	37	2.101	96.7	3.247	168	2.444	1.244	534.427	5,900.683	3.003
94	499	40	3.665	21	203	4.428	105.5	5.337	173	3.561	991	1,062.915	8,602.578	2.395
VIII. összesen														
Total en 1938-ban	640	83	5.545	21	240	6.529	102.5	8.584	341	6.005	1.081	1,597.342	14,503.261	2.610
en 1937-ben	586	75	5.419	28	268	6.371	100.0	8.088	347	5.760	1.093	1,563.441	14,121.338	2.684
en 1936-ban	502	74	4.919	14	218	5.727	—	7.193	311	5.153	1.086	1,405.678	12,609.344	2.661
IX.														
95a	1.013	312	7.674	10	957	9.966	112.2	11.541	707	7.206	959	2,105.637	17,632.230	2.346
95b	6	3	70	—	6	85	80.2	112	6	89	1.035	23.244	254.771	2.962
96a	144	4	1.954	—	402	2.504	111.8	3.258	12	2.378	1.185	597.683	4,775.772	2.381
96b	4	1	187	—	9	201	92.2	125	3	110	512	61.379	554.423	2.579
97	382	57	4.293	—	224	4.956	65.2	7.063	176	3.821	932	1,240.286	11,220.920	2.736

¹⁾ A gyárvezetők száma és illetményei nélkül. — *Non compr. les chefs de fabriques, ni leurs traitements.* — ²⁾ Az átlagos évi keresmények, a munkanap- és munkaórateljesítmény az otthon dolgozó munkások keresménye, illetőleg munkanap- és munkaórateljesítménye nélkül számított. — *Les salaires annuels moyens et les journées et heures faites sont indiqués en laissant de côté les ouvriers en chambre.*

(2.) Alkalmazottak száma, javadalmazása, munkateljesítménye.
 Nombre des membres du personnel, traitements et salaires, rendement des ouvriers.

Ipari fő- és alcsoporszám Nos des catégories et sous-catégories d'industries	Alkalmazottak száma okt. 1-én ¹⁾ Nombre des membres du personnel au 1er octobre ¹⁾							Alkalmazottak ¹⁾ Traitements et sa- lares annuels ¹⁾				A munkások által teljesített ²⁾ Nombre des ²⁾	Egy munkás átlagos évi ke- resménye P — Salaire annuel mo- yenn d'un ouvrier, en pengős ³⁾	Egy munkásra eső átlagos évi munkaórák száma — Moyenne annuelle des heures de tra- vail, par ouvrier			
	Tisztviselők Employés	Művezetők Contremaîtres	Munkások Ouvriers	Otthon dolgozó mun- kások — Travailleurs à domicile	Szolgák Gens de service	Összes alk- almazottak Nombre des membres du personnel		össz- szes du per- sonnel	közül a dont salaires des		műve- zetők contre- maitres				mun- kás- ok- uvriers	munka- napok jour- nées	munka- órák heures
						szám szerint total	Index szám- ban - indices 1937 = 100		évi illetménye 1000 P en milliers de pengős	száma par les ouvriers							
98	443	63	4.190	—	258	4.954	107.4	4.281	144	2.664	772	1,021.196	8,456.739	2.451			
99, 100a	262	33	2.419	—	61	2.775	88.4	2.506	79	1.327	705	508.671	4,593.983	2.442			
100b	79	6	1.028	200	18	1.331	121.6	691	19	387	697	163.881	1,636.398	2.941			
102	326	28	2.676	—	286	3.316	109.4	5.222	123	3.677	1.347	805.093	6,763.409	2.478			
103	556	72	1.380	—	707	2.715	108.0	4.309	189	1.335	974	495.680	4,362.553	3.184			
104	125	112	5.282	—	157	5.676	97.2	6.708	190	5.944	1.117	1,378.445	10,497.966	1.973			
105	385	50	1.499	—	183	2.117	98.6	3.810	226	1.743	1.136	500.031	4,276.153	2.786			
106	261	12	662	—	83	1.018	92.7	1.861	47	779	1.399	179.882	1,740.872	3.125			
107	32	1	37	—	20	90	95.7	128	2	40	1.026	11.908	104.911	2.690			
108	274	9	564	—	106	953	89.2	1.465	25	625	1.045	181.724	1,654.772	2.767			
109	17	3	59	—	9	88	83.8	153	14	66	1.000	20.006	145.289	2.201			
110	91	11	409	—	132	643	98.0	944	37	410	1.059	111.949	979.976	2.532			
111	392	67	1.507	—	227	2.193	105.4	5.543	227	3.073	1.850	482.980	4,513.882	2.713			
112	47	13	302	—	92	454	111.3	686	28	366	1.262	89.389	796.151	2.745			
IX. összesen																	
<i>Total en 1938-ban</i>	4.839	857	36.192	210	3.937	46.035	98.1	60.406	2.254	36.040	1.049	9,979.064	84,961.170	2.472			
<i>en 1937-ben</i>	4.451	812	37.498	251	3.925	46.937	100.0	54.723	2.234	33.117	1.008	9,540.685	85,480.421	2.606			
<i>en 1936-ban</i>	4.186	774	34.287	192	3.582	43.021	—	50.337	2.075	30.815	985	9,119.644	81,147.345	2.596			
X.																	
113	732	36	807	—	242	1.817	113.6	5.002	127	1.187	1.487	245.178	2,323.059	2.911			
114	563	65	2.219	—	261	3.108	105.2	8.341	293	4.689	2.141	662.391	5,647.711	2.579			
115	13	14	662	—	10	699	106.7	746	47	642	1.109	176.126	1,546.234	2.671			
116	33	16	550	—	16	615	77.7	603	52	389	880	125.881	1,188.628	2.680			
117	38	10	334	—	18	400	94.3	724	36	307	764	87.021	773.160	1.923			
118	23	4	181	—	19	227	47.0	442	18	282	1.300	69.475	619.536	2.855			
121	185	11	546	—	31	773	98.5	1.199	34	628	1.185	147.350	1,433.109	2.704			
122	461	13	1.875	—	103	2.452	107.1	3.123	48	1.542	876	505.660	4,400.547	2.500			
124	205	10	383	—	73	671	96.7	1.556	34	447	1.164	112.254	982.703	2.559			
125	231	24	618	—	48	921	113.1	1.634	122	701	1.172	173.018	1,411.162	2.360			
126	175	28	1.004	—	34	1.241	103.7	2.259	90	1.327	1.439	279.919	2,693.574	2.921			
127	122	21	715	—	41	899	114.2	1.583	52	940	1.307	211.059	1,946.070	2.707			
128	1.057	47	3.523	—	272	4.899	120.3	8.606	170	4.170	1.218	1,024.232	9,514.105	2.779			
123, 129	260	25	4.201	—	119	4.605	199.9	5.092	123	3.731	1.195	908.468	7,765.380	2.487			
X. összesen																	
<i>Total en 1938-ban</i>	4.098	324	17.618	—	1.287	23.327	117.5	40.910	1.246	20.982	1.304	4,728.032	42,244.978	2.626			
<i>en 1937-ben</i>	3.531	297	14.858	22	1.143	19.851	100.0	36.027	1.123	18.510	1.287	4,222.961	38,723.293	2.693			
<i>en 1936-ban</i>	3.299	285	13.359	23	1.111	18.077	—	33.024	1.093	16.729	1.277	3,869.834	34,751.053	2.654			
XII.																	
130	1.122	102	7.283	1	349	8.857	100.4	20.776	498	16.682	2.207	2,245.378	14,176.455	1.876			
<i>en 1937-ben</i>	1.046	101	7.336	1	341	8.825	100.0	20.279	488	16.277	2.220	2,198.606	14,674.941	1.898			
<i>en 1936-ban</i>	969	107	7.147	1	304	8.528	—	19.927	505	15.904	2.255	2,122.363	14,065.929	1.995			
I s m é t l é s — R é c a p i t u l a t i o n																	
I.	3.517	557	55.310	11	1.110	60.505	116.1	84.886	2.423	70.066	1.377	15,162.762	127,613.421	2.507			
IIa.	5.477	636	45.586	—	837	52.536	119.2	84.817	2.395	59.418	1.419	12,278.826	104,151.181	2.488			
IIb.	1.925	287	7.055	—	831	10.098	102.9	23.101	1.094	12.729	1.813	2,236.628	19,533.176	2.783			
III.	1.201	380	29.032	—	773	31.386	95.6	33.803	961	27.914	934	8,297.896	74,551.746	2.494			
IV.	892	182	12.698	82	464	14.318	95.9	15.808	483	12.634	969	3,614.538	30,797.710	2.363			
V.	1.214	124	10.105	28	307	11.778	97.0	18.061	569	11.574	1.126	2,966.429	25,061.198	2.438			
VI.	4.773	1.052	63.475	2.030	1.552	72.882	90.4	83.322	4.057	60.839	962	17,925.846	144,207.757	2.280			
VII.	898	110	10.364	2.937	343	14.652	117.3	17.470	413	10.777	1.066	2,920.977	23,512.358	2.327			
VIII.	640	83	5.545	21	240	6.529	102.5	8.584	341	6.005	1.081	1,597.342	14,503.261	2.610			
IX.	4.839	857	36.192	210	3.937	46.035	98.1	60.406	2.254	36.040	1.049	9,979.064	84,961.170	2.472			
X.	4.098	324	17.618	—	1.287	23.327	117.5	40.910	1.246	20.982	1.304	4,728.032	42,244.978	2.626			
XII.	1.122	102	7.283	1	349	8.857	100.4	20.776	498	16.682	2.207	2,245.378	14,176.455	1.876			
Mindössze																	
<i>Total général</i>																	
<i>en 1938-ban</i>	30.596	4.694	300.263	5.320	12.030	352.903	103.1	491.944	16.734	345.660	1.199	83,953.718	705,314.411	2.433			
<i>en 1937-ben</i>	27.164	4.400	293.431	5.289	11.849	342.133	100.0	447.786	16.298	319.802	1.157	80,627.548	692,354.135	2.504			
<i>en 1936-ban</i>	24.466	4.286	259.531	4.886	10.750	303.919	—	396.819	15.081	280.480	1.139	71,898.501	620,901.673	2.521			

¹⁾ A gyárvezetők száma és illetményei nélkül. — Non compr. les chefs de fabriques, ni leurs traitements. — ²⁾ Az átlagos évi keresmények, a munkanap- és munkaórateljesítmény az otthon dolgozó munkások keresménye, illetőleg munkanap és munkaóra-teljesítménye nélkül számított. — Les salaires annuels moyens et les journées et heures faites sont indiqués en laissant de côté les ouvriers en chambre.

3. Főbb üzemi költség, termelés, raktárkészlet. Principales dépenses d'exploitation ; production et stocks.

Ipari fő- és alcsoportszám <i>Nos des catégories et sous-catégories d'industries</i>	A felhasznált			Termelési érték <i>Valeur des produits</i>			Dépenses pour			Egy gyárra eső			Az évvégi árúkészlet értéke ¹⁾	
	szén mennyi- sége q <i>Charbons employés, q</i>	<i>Prix payé pour les</i>		ezer P <i>en milliers de pengős</i>	index- szám- ban <i>in- dices</i>	az összes termelés %o-ában <i>par rapport à la production totale, %o</i>	Munkabér — salaires	Felhasznált		Dépenses		termelési érték <i>Valeur de la production</i>	ezer pengő- ben <i>en mil- liers de pengős</i>	index- szám- ban <i>in- dices</i>
		összes tüzelő-és világító- anyag — combustibles et l'éclairage utilisés	nyers- és csomagoló- anyag — matières pre- mières et les matières d'emballage employées					beszerzési értéke ezer P <i>en milliers de pengős</i>	száz- és világítóanyag les combustibles et l'éclairage utilisés	nyers- és csomagoló- anyag — les matières prem. et les matières d'emballage employées	munkabér pour salaires			
költség a termelési érték %o-ában <i>par rapport à la valeur des produits, %o</i>										ezer pengőben — en milliers de pengős				
I														
1	8,165.600	17.219	95.798	176.799	103.6	5.8	14.0	9.7	54.2	3536.6	16145.3	25257.0	20.842	98.2
2	65.139	1.209	8.069	18.562	104.1	0.6	17.8	6.5	43.5	113.9	319.9	640.1	2.334	101.2
3	2,026.992	5.038	19.174	49.763	111.4	1.6	33.0	10.1	38.5	382.4	563.1	1.157.3	7.204	112.5
4	158.206	1.255	12.950	27.603	102.0	0.9	11.9	4.5	46.9	234.4	1.014.6	1.971.6	2.283	106.3
5, 6	69.550	682	4.730	10.873	99.9	0.3	22.3	6.3	43.5	346.4	773.1	1.553.3	1.481	99.5
7	39	21	116	366	63.2	0.0	23.0	5.7	31.7	21.0	34.3	91.5	41	141.4
8	28.496	579	7.350	15.537	106.0	0.5	19.8	3.7	47.3	49.7	127.9	250.6	1.607	122.0
9	549	45	485	1.069	111.4	0.0	24.8	4.2	45.4	33.1	66.3	133.6	90	59.2
11	199.461	3.204	29.821	54.350	124.0	1.8	7.6	5.9	54.9	456.3	3.669.4	6.038.9	3.151	117.5
12	220	81	3.634	5.019	97.0	0.2	11.0	1.6	72.4	21.3	142.9	193.0	514	92.0
13, 14	3.286	336	1.903	5.024	102.2	0.2	18.4	6.7	37.9	51.3	124.4	279.1	354	99.7
15	9.352	194	3.179	5.853	126.1	0.2	27.4	3.3	54.3	123.5	259.5	450.2	1.453	93.4
16	18.788	407	6.366	13.913	100.8	0.5	19.6	2.9	45.8	57.9	144.1	296.0	540	95.8
10, 17, 18, 19	49.194	673	30.086	48.716	200.0	1.6	13.4	1.4	61.8	103.6	488.2	773.3	1.443	113.5
I. összesen														
Total en 1938-ban	10,794.872	30.943	223.661	433.447	112.9	14.2	16.2	7.1	51.6	200.2	727.4	1.238.4	43.346	103.1
en 1937-ben	10.433.933	29.003	197.337	383.997	100.0	13.0	16.1	7.6	51.4	179.4	658.0	1.116.3	42.056	100.0
en 1936-ban	9,156.253	24.180	161.719	314.259	—	12.1	16.7	7.7	51.4	182.3	647.8	1.095.0	35.707	—
IIa.														
20	989.122	7.987	85.891	198.686	119.0	6.5	18.9	4.0	43.2	416.2	1.043.1	2.196.5	18.211	32.2
21	1.148	35	416	1.188	120.9	0.0	22.6	2.9	35.0	38.4	64.4	169.7	59	63.4
23	168.397	2.598	28.253	94.512	108.9	3.1	19.3	2.7	29.9	299.6	505.8	1.549.4	36.250	118.7
24	970	16	174	599	94.2	0.0	31.4	2.7	29.0	31.3	31.7	99.8	83	120.3
25	7.435	348	3.344	13.445	116.3	0.5	24.1	2.6	24.9	89.8	102.6	373.5	1.894	91.7
IIa. összesen														
Total en 1938-ban	1,167.072	10.984	118.078	308.430	115.6	10.1	19.3	3.6	38.3	297.1	645.3	1.542.2	56.497	63.2
en 1937-ben	1,103.655	9.802	96.742	266.868	100.0	9.0	19.1	3.7	36.3	274.1	572.8	1.445.5	89.393	100.0
en 1936-ban	1,051.439	8.489	72.349	213.730	—	8.3	19.7	4.0	33.8	250.1	481.1	1.272.2	77.725	—
IIb.														
22/a	15,713.101	29.493	537	100.079	99.4	3.3	10.3	29.5	0.5	69.9	202.9	676.2	—	—
22/b	19.289	18.760	23	36.865	121.0	1.2	6.4	50.9	0.1	19.8	156.5	307.2	—	—
IIb. összesen														
Total en 1938-ban	15,732.390	48.253	560	136.944	104.4	4.5	9.3	35.2	0.4	47.5	182.1	511.0	—	—
en 1937-ben	14,360.195	45.531	562	131.166	100.0	4.5	9.3	34.7	0.4	45.3	170.7	485.8	—	—
en 1936-ban	13,079.446	42.365	506	124.082	—	4.8	9.6	34.1	0.4	43.0	153.8	446.3	—	—
III.														
26	918.116	2.017	862	4.359	101.1	0.1	16.8	46.3	19.8	40.6	159.9	242.2	51	110.9
28a, 33, 34	1,556.410	5.357	4.543	22.381	101.0	0.7	8.9	23.9	20.3	248.4	1.237.5	2.797.6	3.406	100.8
28b	18.901	65	1.632	3.475	123.4	0.1	9.6	1.9	47.0	110.7	565.7	1.158.3	1.670	110.0
30	17.751	166	2.275	5.069	106.5	0.2	20.1	3.3	44.9	29.2	69.7	144.8	878	92.4
31a	123.520	877	1.165	15.838	121.0	0.5	42.6	5.5	7.4	66.2	20.0	155.3	2.429	117.4
31b	16.423	169	1.366	3.413	101.1	0.1	23.3	5.0	40.0	31.8	61.4	136.5	604	90.8
32	2,488.085	6.528	2.011	28.352	101.5	0.9	33.5	23.0	7.1	33.2	29.9	99.1	11.392	109.2
35	—	5	41	124	67.8	0.0	27.4	4.0	33.1	11.3	15.3	41.3	124	121.6
36, 37	248.311	1.390	1.974	8.771	87.4	0.3	27.6	15.8	22.5	161.2	224.3	584.7	1.948	88.2
38	948.182	2.144	4.107	16.738	87.4	0.6	24.2	12.8	24.5	507.0	781.4	2.092.2	4.998	140.4
39	447	37	765	1.496	99.3	0.1	18.9	2.5	51.1	17.7	50.1	93.5	34	117.2
III. összesen														
Total en 1938-ban	6,336.146	18.755	20.741	110.016	100.6	3.6	25.4	17.0	18.9	53.8	76.1	212.0	27.534	110.3
en 1937-ben	6,601.514	18.721	19.555	109.306	100.0	3.7	23.3	17.1	17.9	49.4	74.4	212.7	24.956	100.0
en 1936-ban	5,665.297	15.538	15.480	86.710	—	3.4	23.3	17.9	17.8	39.8	61.5	172.0	22.732	—
IV.														
40, 60	70.105	615	23.424	35.877	105.8	1.2	8.6	1.7	65.3	27.4	212.7	317.5	5.480	98.7
43	1.898	30	596	968	137.3	0.0	13.6	3.1	61.6	33.0	156.5	242.0	79	102.6
44, 45	5	355	3.351	6.828	85.8	0.2	17.4	5.2	49.1	84.9	264.7	487.7	1.279	47.0
42, 47	450	23	144	380	74.7	0.0	28.2	6.1	37.9	35.7	55.6	126.7	9	99.9
48, 49, 51	17.045	526	11.034	22.916	104.7	0.8	23.7	2.3	48.1	40.9	86.9	172.3	2.073	125.3
53, 54	8.442	176	1.976	5.122	98.4	0.2	19.7	3.4	38.6	35.2	69.4	165.2	496	115.3
55	—	19	117	218	70.3	0.0	16.5	8.7	53.7	6.0	22.7	36.3	36	76.6
56	250	32	235	847	95.8	0.0	28.7	3.8	27.7	30.4	33.4	105.9	157	97.5

¹⁾ Saját üzemben termelt el nem adott készáru raktárkészlete. — ¹⁾ Marchandises invendues produites par les éta-
blissements respectifs.

(3.) Főbb üzemi költség, termelés, raktárkészlet.
Principales dépenses d'exploitation; production et stocks.

Ipari fő- és alcsoporszám Nos des catégories et sous-catégories d'industries	A felhasznált			Termelési érték Valeur des produits			Dépenses pour			Egy gyárra eső			Az évvégi árukészlet értéke ¹⁾ Valeur des stocks de marchandises en fin d'année ¹⁾	
	szén mennyisége q Charbons employés, q	Prix payé pour les		ezer P en milliers de pengős	indexszám- ban in- dices 1937=100	az összes termelés % par rapport à la production totale, %	Munkabér — salaires	Felhasznált		Dépenses		Az évvégi árukészlet értéke ¹⁾ Valeur des stocks de marchandises en fin d'année ¹⁾	ezer pengőben en milliers de pengős	indexszám- ban in- dices 1937=100
		összes tüzelő- és világítóanyag — combustibles et l'éclairage utilisés	nyers- és csomagolóanyag — matières premières et les matières d'emballage employées					beszerzési értéke ezer P en milliers de pengős	költség a termelési érték % par rapport à la valeur des produits, %	költség a termelési érték % par rapport à la valeur des produits, %	munkabér pour salaires			
57	156	25	418	1.016	126.1	0.0	25.8	2.5	41.1	37.4	63.3	145.1	95	94.1
58	517	42	544	1.345	98.7	0.1	20.2	3.1	40.4	27.2	58.6	134.5	67	113.6
59	20	5	73	226	112.4	0.0	31.9	2.2	32.3	18.0	19.5	56.5	19	100.0
61	100	4	284	474	108.0	0.0	19.6	0.8	55.7	23.3	67.0	118.5	17	100.0
62	4.244	26	350	745	108.1	0.0	17.0	3.5	47.0	21.2	62.7	124.2	99	143.5
63	2.944	60	1.021	2.389	129.3	0.1	25.9	2.5	42.7	56.3	98.3	217.2	119	67.2
IV. összesen														
<i>Total en 1938-ban</i>	106.176	1.938	43.547	79.351	102.9	2.6	16.0	2.4	54.9	35.9	128.5	224.2	10.025	90.6
<i>en 1937-ben</i>	94.403	2.020	45.597	77.099	100.0	2.6	15.7	2.6	59.1	35.8	140.5	227.4	11.062	100.0
<i>en 1936-ban</i>	90.498	1.863	39.258	66.092	—	2.6	15.1	2.8	59.4	30.5	125.8	202.1	8.788	—
V.														
64a	435.233	1.376	44.759	64.865	90.4	2.1	8.8	2.1	69.0	164.0	1.318.1	1.863.3	12.451	84.0
64b	73.961	292	5.315	12.270	66.9	0.4	9.8	2.4	43.3	120.2	560.7	1.227.0	1.240	49.0
65	8.631	98	3.923	6.279	94.4	0.2	10.7	1.6	62.5	24.0	143.6	224.3	573	90.1
66	42.684	157	977	2.046	104.2	0.1	10.9	7.7	47.8	112.0	567.0	1.023.0	401	101.0
67	16.638	133	2.647	5.095	94.4	0.2	16.9	2.6	52.0	34.4	111.2	703.8	719	105.9
69	217.169	1.094	10.268	23.144	97.3	0.7	12.5	4.7	44.4	414.0	1.623.2	3.306.3	1.114	76.6
V. összesen														
<i>Total en 1938-ban</i>	794.316	3.150	67.889	113.699	88.9	3.7	10.2	2.8	59.7	108.4	663.9	1.062.6	16.498	80.4
<i>en 1937-ben</i>	821.830	3.284	80.196	127.890	100.0	4.3	9.1	2.6	62.7	110.1	795.1	1.218.0	20.524	100.0
<i>en 1936-ban</i>	769.703	2.897	71.153	111.195	—	4.3	9.7	2.6	64.0	109.5	748.0	1.123.2	14.446	—
VI.														
70	1.499.906	6.257	92.489	177.530	85.5	5.8	13.0	3.5	52.1	300.0	1.282.4	2.305.6	21.124	54.0
71	117.503	758	12.320	23.003	113.0	0.8	11.9	3.3	53.6	182.5	871.9	1.533.5	3.775	91.6
72	142.307	588	12.299	22.457	97.6	0.7	14.4	2.6	54.7	129.3	515.5	898.3	3.982	87.3
73	167.468	569	5.133	12.413	68.6	0.4	16.7	4.6	41.4	518.8	1.425.5	3.103.3	1.465	84.1
74	537.728	3.424	52.045	92.324	104.0	3.0	10.8	3.7	56.4	199.5	1.109.4	1.846.5	15.489	106.9
75	110.161	811	14.558	31.639	88.6	1.0	12.3	2.6	46.0	204.8	808.9	1.665.2	7.197	89.6
76	15.161	161	2.598	5.611	100.3	0.2	15.2	2.9	46.3	71.2	229.9	467.6	922	82.0
77	135.485	1.044	25.500	49.051	99.5	1.6	17.3	2.1	52.0	91.1	285.4	527.4	6.115	88.8
78	4.033	173	2.825	5.984	100.6	0.2	17.6	2.9	47.2	47.8	136.3	272.0	833	103.5
79	2.805	61	824	2.405	94.2	0.1	24.9	2.5	34.3	100.0	147.5	400.8	136	158.1
80	924.068	2.476	27.882	48.910	74.4	1.5	12.4	5.6	63.5	127.0	706.0	1.021.2	12.023	73.1
81	2.110	11	186	259	—	0.0	11.2	4.2	71.8	14.5	98.5	129.5	11	—
VI. összesen														
<i>Total en 1938-ban</i>	3.658.735	16.333	248.659	466.586	90.4	15.3	13.2	3.5	53.3	167.1	720.1	1.267.9	73.072	77.1
<i>en 1937-ben</i>	3.842.233	17.278	290.389	516.055	100.0	17.5	12.4	3.3	56.3	178.6	861.8	1.445.5	94.755	100.0
<i>en 1936-ban</i>	3.578.666	16.356	270.794	496.744	—	19.2	11.6	3.3	54.5	169.7	844.6	1.461.0	82.225	—
VII.														
82b	2.179	157	13.229	24.423	99.1	0.8	21.7	0.7	54.2	115.2	291.0	530.9	2.324	92.1
83	168	30	1.610	2.398	88.9	0.1	12.0	1.3	67.1	35.9	205.0	300.0	738	87.1
84	6.738	78	3.143	5.339	116.8	0.2	13.9	1.5	58.9	38.9	169.5	281.0	436	90.6
85, 86	42	16	2.429	3.383	73.1	0.1	8.4	0.5	71.8	25.8	222.3	307.5	480	114.4
87	3.841	37	2.680	4.660	111.0	0.2	17.1	0.8	57.5	38.0	129.4	221.9	521	96.5
88	57.495	254	3.590	6.565	90.3	0.2	15.8	3.9	54.7	43.1	160.2	273.5	416	95.6
89	100	11	200	372	79.0	0.0	22.6	3.0	53.8	21.0	52.8	93.0	12	37.5
90	225	4	286	438	111.7	0.0	15.1	0.9	65.3	11.0	48.3	72.3	39	92.2
91, 92	2.649	236	16.368	28.173	121.5	0.9	20.4	0.8	58.1	64.6	152.9	316.6	2.654	125.1
VII. összesen														
<i>Total en 1938-ban</i>	73.437	823	43.535	75.751	106.6	2.5	18.9	1.1	57.5	62.9	194.6	332.2	7.570	102.3
<i>en 1937-ben</i>	100.387	818	41.683	71.080	100.0	2.4	17.5	1.2	58.6	59.7	204.3	341.7	7.398	100.0
<i>en 1936-ban</i>	77.666	680	35.617	60.167	—	2.3	18.0	1.1	59.2	57.9	195.2	323.5	5.379	—
VIII.														
93	672.944	2.698	13.862	29.805	90.2	1.0	8.2	9.1	46.5	222.2	1.505.5	2.709.5	3.622	96.9
94	21.740	398	12.525	26.296	112.2	0.9	13.6	1.5	47.6	40.1	145.2	295.5	1.462	69.5
VIII. összesen														
<i>Total en 1938-ban</i>	694.684	3.096	26.387	56.101	99.3	1.9	10.7	5.5	47.0	60.2	294.8	561.0	5.084	87.1
<i>en 1937-ben</i>	650.807	3.203	29.046	56.488	100.0	1.9	10.2	5.7	51.4	58.2	325.8	570.6	5.840	100.0
<i>en 1936-ban</i>	523.832	2.538	22.418	46.987	—	1.8	11.0	5.4	47.7	59.2	286.9	540.1	2.117	—
IX.														
95a	1.973.804	7.538	358.631	418.478	103.9	13.7	1.7	1.8	85.7	12.8	651.5	744.6	13.829	85.1
95b	22	78	14	374	89.9	0.0	23.8	20.9	3.7	9.9	10.2	41.6	—	—
96a	108.316	1.023	20.677	23.119	110.1	0.9	8.4	3.6	73.3	36.0	328.8	426.0	119	125.3
96b	9.135	34	497	750	97.4	0.0	14.7	4.5	66.3	13.8	66.4	93.8	4	133.3
97	1.213.274	3.436	22.984	49.890	90.6	1.6	7.7	6.9	46.1	318.4	2.201.7	4.157.5	29.411	82.2

¹⁾ Saját üzemben termelt el nem adott készáru raktárkészlete. — *Marchandises inventées produites par les établissements respectifs.*

(3.) Főbb üzemi költség, termelés, raktárkészlet.
Principales dépenses d'exploitation; production et stocks.

Ipari fő- és alcsoporszám Nos des catégories et sous-catégories d'industries	A felhasznált			Termelési érték Valeur des produits			Dépenses pour			Egy gyárra eső			Az évvégi árutészlet értéke ¹⁾	
	szén mennyi- sége q	Prix payé pour les		ezer P	index- szám- ban	az összes termelés %o-ában par rapport à la production totale, %o	Munkabér — salaires	Felhasznált		Dépenses		termelési érték Valeur de la production	ezer pengő- ben	index- szám- ban
		Charbons employés, q	összes tüzelő- és világító anyag — combustibles et l'éclairage utilisés					nyers- és csomagoló- anyag — matières pre- mières et les matières d'emballage employées	beszerzési értéke ezer P en milliers de pengős	tüzelő- és világítóanyag les combustibles et l'éclairage utilisés	nyers- és csomagoló- anyag — les matières prem. et les matières d'emballage employées			
	költség a termelési érték %o-ában par rapport à la valeur des produits, %o										pour une fabrique		ezzer pengőben — en milliers de pengős	ezzer pengő- ben en mil- liers de pengős
										ezer pengőben — en milliers de pengős		1937=	100	
98	94.442	903	18.375	31.885	120.0	1.1	8.4	2.8	57.6	68.3	494.3	817.6	1.196	100.3
99, 100a	145.588	742	10.247	18.355	104.9	0.6	7.2	4.0	55.8	44.2	366.3	611.8	4.791	93.5
100b	1.143	65	10.815	12.449	73.8	0.4	3.3	0.5	86.9	46.3	1.208.8	1.383.2	2.940	78.7
102	58.366	824	54.086	69.009	98.7	2.3	5.3	1.2	78.4	87.5	1.307.4	1.643.1	5.132	84.4
103	166.961	912	57.611	71.195	109.5	2.3	1.9	1.3	80.9	25.7	1.125.4	1.369.1	739	80.1
104	41.898	314	19.309	130.065	112.6	4.3	4.6	0.2	14.8	540.4	1.783.9	11824.1	—	—
105	656.203	1.676	14.212	27.504	89.1	0.9	6.3	6.1	51.7	217.9	1.986.0	3.438.0	3.852	96.8
106	355.105	929	4.196	11.746	77.0	0.4	6.6	7.9	35.7	86.6	569.4	1.305.1	225	9.7
107	475	39	648	1.319	100.5	0.0	3.0	3.0	49.1	2.5	42.9	82.4	170	70.2
108	60.696	320	13.671	19.827	134.1	0.7	3.2	1.6	69.0	19.5	437.2	619.5	3.404	110.6
109	422	15	554	960	81.6	0.0	6.9	1.6	57.7	13.2	113.8	192.0	1.505	85.1
110	3.314	146	941	4.738	100.4	0.2	8.7	3.1	19.9	15.8	41.8	182.2	271	115.4
111	34.259	2.928	284	21.277	115.5	0.7	14.4	13.8	13.3	90.4	94.5	640.5	—	—
112	78.358	753	227	3.287	101.1	0.1	11.1	22.9	6.9	5.5	14.6	49.1	—	—
IX. összesen	5,001.781	22.675	607.979	921.227	104.0	30.2	3.9	2.5	66.0	34.8	608.2	888.4	67.588	83.6
<i>Total en 1938-ban</i>	<i>5,034.397</i>	<i>22.768</i>	<i>590.666</i>	<i>885.836</i>	<i>100.0</i>	<i>30.0</i>	<i>3.7</i>	<i>2.6</i>	<i>66.7</i>	<i>32.7</i>	<i>605.6</i>	<i>874.5</i>	<i>80.812</i>	<i>100.0</i>
<i>en 1936-ban</i>	<i>4,937.472</i>	<i>21.880</i>	<i>496.668</i>	<i>780.986</i>	<i>—</i>	<i>30.2</i>	<i>3.9</i>	<i>2.8</i>	<i>63.6</i>	<i>31.8</i>	<i>535.2</i>	<i>806.0</i>	<i>73.253</i>	<i>—</i>
X.														
113	455.459	2.117	36.176	58.021	104.5	1.9	2.0	3.6	62.3	169.6	5.470.4	8.288.7	7.062	85.2
114	26.960	1.328	12.949	32.120	99.9	1.1	14.6	4.1	40.3	312.6	951.8	2.141.3	903	104.6
115	312.476	577	10.550	14.992	105.7	0.5	4.3	3.8	70.4	49.4	855.9	1.153.2	162	98.8
116	139.327	370	2.506	4.186	61.7	0.1	9.3	8.8	59.9	35.4	261.5	380.5	2.919	78.8
117	9.483	64	1.255	6.176	111.2	0.2	5.0	1.0	20.3	76.8	329.8	1.144.0	1.248	109.8
118	99.161	284	1.123	2.759	51.8	0.1	10.2	10.3	40.7	70.5	351.8	689.8	218	25.1
121	60.877	433	11.308	21.625	114.6	0.7	2.9	2.0	52.3	39.3	733.8	1.351.6	3.119	151.6
122	176.415	736	19.868	37.602	122.0	1.2	4.1	2.0	52.8	36.7	490.6	895.3	3.625	111.3
124	17.691	149	5.060	10.481	101.3	0.3	4.3	1.4	48.3	31.9	372.1	748.6	714	110.5
125	27.581	322	7.370	11.892	99.2	0.4	5.9	2.7	62.0	22.6	248.1	383.6	1.129	99.3
126	73.271	1.433	6.832	17.308	102.4	0.6	7.7	8.3	39.5	221.2	1.544.2	2.884.7	3.891	86.2
127	125.067	625	4.368	8.039	102.7	0.3	11.7	7.8	54.3	52.2	277.4	446.6	408	50.0
128	602.228	3.772	20.216	50.562	110.6	1.6	8.2	7.5	40.0	61.3	352.8	748.6	6.473	75.2
123, 129	105.395	868	13.924	25.996	128.0	0.8	14.4	3.3	53.6	138.2	547.9	962.8	1.691	58.1
X. összesen	2,231.391	13.078	153.505	301.759	108.4	9.8	7.0	4.3	50.9	76.0	603.6	1.093.3	33.562	86.1
<i>Total en 1938-ban</i>	<i>2,132.010</i>	<i>12.229</i>	<i>143.762</i>	<i>278.346</i>	<i>100.0</i>	<i>9.4</i>	<i>6.6</i>	<i>4.4</i>	<i>51.7</i>	<i>67.3</i>	<i>567.3</i>	<i>1.012.2</i>	<i>38.992</i>	<i>100.0</i>
<i>en 1936-ban</i>	<i>1,830.600</i>	<i>10.291</i>	<i>119.925</i>	<i>234.217</i>	<i>—</i>	<i>9.1</i>	<i>7.1</i>	<i>4.4</i>	<i>51.2</i>	<i>64.3</i>	<i>500.9</i>	<i>900.8</i>	<i>30.150</i>	<i>—</i>
XII.														
130 en 1938-ban	56.317	1.357	15.014	47.522	98.4	1.6	35.1	2.9	31.6	134.6	132.0	383.2	2.657	116.5
130 en 1937-ben	50.855	1.336	14.775	48.307	100.0	1.7	33.7	2.8	30.6	135.6	134.2	402.6	2.281	100.0
130 en 1936-ban	47.743	1.311	13.552	47.316	—	1.8	33.6	2.8	28.6	138.3	129.2	411.4	2.118	—
Ismétlés — Récapitulation														
I.	10,794.872	30.943	223.661	433.447	112.9	14.2	16.2	7.1	51.6	200.2	727.4	1.238.4	43.346	103.1
IIa.	1,167.072	10.984	118.078	308.430	115.6	10.1	19.3	3.6	38.3	297.1	645.3	1.542.2	56.497	63.2
IIb.	15,732.390	48.253	560	136.944	104.4	4.5	9.3	35.2	0.4	47.5	182.1	511.0	—	—
III.	6,336.146	18.755	20.741	110.016	100.6	3.6	25.4	17.0	18.9	53.8	76.1	212.0	27.534	110.3
IV.	106.176	1.938	43.547	79.351	102.9	2.6	16.0	2.4	54.9	35.9	128.5	224.2	10.025	90.6
V.	794.316	3.150	67.889	113.699	88.9	3.7	10.2	2.8	59.7	108.4	663.9	1.062.6	16.498	80.4
VI.	3,658.735	16.333	248.659	466.586	90.4	15.3	13.2	3.5	53.3	167.1	720.1	1.267.9	73.072	77.1
VII.	73.437	823	43.535	75.751	106.6	2.5	18.9	1.1	57.5	62.9	194.6	332.2	7.570	102.3
VIII.	694.684	3.096	26.387	56.101	99.3	1.9	10.7	5.5	47.0	60.2	294.8	561.0	5.084	37.1
IX.	5,001.781	22.675	607.979	921.227	104.0	30.2	3.9	2.5	66.0	34.8	608.2	888.4	67.588	83.6
X.	2,231.391	13.078	153.505	301.759	108.4	9.8	7.0	4.3	50.9	76.0	603.6	1.093.3	33.562	86.1
XII.	56.317	1.357	15.014	47.522	98.4	1.6	35.1	2.9	31.6	134.6	132.0	383.2	2.657	116.5
Mindössze														
<i>Total général</i>														
<i>en 1938-ban</i>	<i>46,647.317</i>	<i>171.385</i>	<i>1,569.555</i>	<i>3,050.833</i>	<i>103.3</i>	<i>100.0</i>	<i>11.5</i>	<i>5.6</i>	<i>51.4</i>	<i>89.0</i>	<i>442.9</i>	<i>776.1</i>	<i>343.433</i>	<i>82.1</i>
<i>en 1937-ben</i>	<i>45,226.219</i>	<i>165.993</i>	<i>1,550.310</i>	<i>2,952.438</i>	<i>100.0</i>	<i>100.0</i>	<i>11.0</i>	<i>5.6</i>	<i>52.5</i>	<i>84.6</i>	<i>448.1</i>	<i>770.9</i>	<i>418.069</i>	<i>100.0</i>
<i>en 1936-ban</i>	<i>40,808.615</i>	<i>148.388</i>	<i>1,319.439</i>	<i>2,582.485</i>	<i>—</i>	<i>100.0</i>	<i>11.0</i>	<i>5.7</i>	<i>51.1</i>	<i>78.5</i>	<i>405.7</i>	<i>713.8</i>	<i>355.140</i>	<i>—</i>

¹⁾ Saját üzemben termelt el nem adott készáru raktár készlete. — Marchandises invendues produites par les établissements respectifs.

A bécsi döntés alapján visszacsatolt felvidéki terület gyáripára.

La grande industrie de la région nord réincorporée à la Hongrie en vertu de l'arbitrage de Vienne.

1. Ipartelepek száma, befektetett állótoke, erőgépek teljesítőképessége, szénfogyasztás.

Nombre des établissements industriels, capitaux fixes engagés, puissance des machines motrices, consommation de charbon.

Ipari főcsoportok száma és megnevezése <i>Numéros et désignation des grandes catégories d'industries</i>		Az ipartelepek <i>Nombre des établissements industriels</i>		Befektetett állótoke <i>Capitaux fixes engagés</i>		Erőgépek <i>Puissance des machines motrices</i>		Villamos motorok <i>Moteurs élect.</i>	Fe.évi szénfogyaszt. mennyisége q <i>Charbons employés pendant la moitié de l'année q</i>
		száma <i>au total</i>	közül szünetelt dont en chômage	ezer P <i>en milliers de pengős</i>	az összes állótoke %ában <i>par rapport au total des capitaux fixes, %</i>	teljesítőképessége <i>LE — CV</i>			
I.	Vas- és fémipar — <i>Sidérurgie et métallurgie</i>	17	—	5.908	6.6	402	932	30.261	
IIa.	Gépgyártás — <i>Construction mécanique</i>	12	—	663	0.7	229	211	400	
IIb.	Közhasználati célú vill. energia term. és elosztás — <i>Production et distribution d'énergie électr. d'utilité publ.</i>	18	—	23.579	26.6	39.095	1.790	205.134	
III.	Kő-, agyag- és üvegipar — <i>de la pierre, poterie et verrerie</i>	61	6	8.234	9.3	2.819	3.150	145.459	
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	39	2	1.597	1.8	1.146	741	2.738	
V.	Bőr-, sörte-, tollipar — <i>du cuir, du poil et de la plume</i>	1	—	121	0.1	—	43	—	
VI.	Fonó-, szövőipar — <i>textile</i>	8	2	241	0.3	3.182	40	140	
VII.	Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	11	—	1.129	1.3	24	1.157	9.235	
VIII.	Papirosipar — <i>du papier</i>	8	—	1.225	1.4	1.206	68	37.121	
IX.	Élelmezési ipar — <i>de l'alimentation</i>	125	4	41.065	46.3	19.963	12.868	107.990	
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	18	1	4.532	5.1	422	432	37.175	
XII.	Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	8	—	436	0.5	—	113	105	
Összesen — Total		326	15	88.730	100.0	68.488	21.545	575.758	

2. Alkalmazottak száma, személyzeti javadalmazás, anyagbeszerzés költsége, termelési érték.

Chiffres concernant le nombre des membres du personnel, les traitements et salaires, les dépenses pour matières, la valeur des produits.

Ipari főcsoport száma <i>Nos des grandes catégories d'industries</i>	Tisztviselők <i>Employés</i>	Művezetők <i>Contremaîtres</i>	Munkások <i>Ouvriers</i>	Fizetés és munkabér <i>Traitements et salaires</i>	Dépenses pour <i>Fûtó- és világítóanyag combustibles et éclairage</i>		Termelési érték <i>Valeur des produits</i>	Fizetés és munkabér <i>Traitements et salaires</i>	Dépenses pour <i>Nyers- és kereskedelmi anyag — matières premières et pour matières dites commerciales</i>		Egy gyárra eső <i>Proportion pour une fabrique</i>		
					beszerzés költsége	beszerzés költsége			munkabér és fizetés <i>des traitements et salaires</i>	anyagbeszerzés költsége <i>des dépenses pour matières</i>	termelési érték <i>de la valeur des produits</i>		
száma 1938. július 1-én <i>leur nombre au 1er juill. 1938</i>				ezer pengőben az 1938. január-október hónapokban <i>en milliers de pengős, en janvier-oct. 1938</i>				a termelési érték %ában <i>par rapp. à la valeur des produits, %</i>			ezer pengőben az 1938. január-október hónapokban <i>en milliers de pengős, en janvier-oct. 1938</i>		
I.	194	37	2.133	1.315	220	2.060	4.551	28.9	4.8	45.3	77.4	134.1	267.7
IIa.	23	7	457	132	34	291	812	16.3	4.2	35.8	11.0	27.1	67.7
IIb.	167	29	443	1.298	2.893	152	7.732	16.8	37.4	2.0	72.1	162.9	429.6
III.	86	60	3.353	1.876	1.007	1.316	7.055	26.6	14.3	18.7	34.1	42.2	128.3
IV.	53	20	1.084	578	73	1.303	2.757	21.0	2.6	47.3	15.6	37.2	74.5
V.	1	1	10	45	2	157	274	16.4	0.7	57.3	44.7	159.3	275.4
VI.	4	6	270	99	6	184	402	24.6	1.5	45.8	16.5	31.7	67.0
VII.	32	26	761	574	80	2.507	5.282	10.9	1.5	47.5	52.2	235.2	480.2
VIII.	21	10	484	269	143	758	2.077	13.0	6.5	36.5	33.6	112.6	259.6
IX.	482	106	3.607	5.105	1.739	47.893	82.349	6.2	2.1	58.2	42.2	410.2	680.6
X.	56	13	394	525	146	4.733	7.435	7.1	2.0	63.7	30.0	287.0	437.4
XII.	20	3	180	265	15	287	776	34.1	1.9	37.0	33.1	37.8	97.0
I—XII.	1.139	318	13.176	12.081	6.358	61.641	121.502	9.9	5.2	50.7	38.8	218.6	390.7

1. Összefoglaló adatok az 1929—1938. években. — *Résumé pour 1929—1938.*

Év — Années	Ipartelepek száma Nombre des établissements industriels				Erőgépek teljesítőképesége ¹⁾ Puissance des machines motrices ¹⁾		Évi átlagos munkáslétszám Nombre moyen des ouvriers		Személyzeti költség ²⁾ Dépenses de personnel ²⁾		Felhasznált fűtő- és világítóanyag költség Dépenses pour les combustibles et l'éclairage employés		Felhasznált nyersanyag-, félgyártmány, stb. anyagköltség Dépenses pour les matières premières, demi-produits, etc. employés		Termelési érték Valeur des produits	
	összesen au total	Index 1929=100	Főbből szűnettel Dont en chômage	Index 1929=100	LE — CV	Index 1929=100	összesen au total	Index 1929=100	ezer P en milliers de pengős	Index 1929=100	ezer P en milliers de pengős	Index 1929=100	ezer P en milliers de pengős	Index 1929=100	ezer P en milliers de pengős	Index 1929=100
1929	3.512	100·0	165	100·0	909.806	100·0	235.004	100·0	497.625	100·0	160.815	100·0	1.430.044	100·0	2.867.094	100·0
1930	3.491	99·4	242	146·7	1.017.337	111·9	210.142	89·4	449.394	90·3	139.931	87·0	1.181.952	82·7	2.491.868	86·8
1931	3.424	97·5	238	144·3	1.012.831	111·3	190.065	80·9	384.100	77·2	126.188	78·5	947.810	66·3	2.058.660	71·8
1932	3.324	94·6	175	106·1	991.956	109·0	171.044	72·8	320.443	64·4	116.409	72·4	850.412	59·5	1.822.622	63·6
1933	3.352	95·4	197	119·4	1.038.688	114·2	176.237	75·0	310.489	62·4	116.746	72·6	809.301	56·6	1.763.429	61·5
1934	3.387	96·4	159	96·4	1.031.723	113·4	195.992	83·4	352.566	70·9	125.005	77·7	915.767	64·0	1.954.388	68·2
1935	3.491	99·4	130	78·8	1.050.352	115·4	216.023	91·9	403.170	81·0	135.002	83·9	1.090.232	76·2	2.201.477	76·8
1936	3.700	105·4	80	48·5	1.049.127	115·3	246.269	104·8	457.403	91·9	148.388	92·3	1.319.439	92·3	2.582.485	90·1
1937	3.902	111·1	72	43·6	1.072.480	117·9	276.500	117·7	514.641	103·4	165.993	103·2	1.550.310	108·4	2.952.438	103·0
³⁾ 1938	4.036	114·9	105	63·6	1.075.649	118·2	289.913	123·4	*)	*)	171.385	106·6	1.569.555	109·8	3.050.833	106·4

*) Nincs adat. — *Il n'y a pas de données.* — ¹⁾ Villamos motorok nélkül. — *Non compr. les moteurs électriques.* — ²⁾ Tulajdonosok (bérlők) javadalmazásával és az otthon dolgozók keresményével, valamint a vállalatokat terhelő betegségi és balesetbiztosítási járulékokkal együtt. — *Y compr. les propriétaires (fermiers) et les ouvriers en chambre et compte tenu des cotisations d'assurances contre la maladie et les accidents, à la charge des entreprises.* — ³⁾ A visszacsatolt Felvidékre vonatkozó adatok nélkül. — *Non compr. la zone nord réincorporée.*

2. Alkalmazottak száma október hó 1-én és évi javadalmazása az 1929-1938. években.

Personnel au 1er octobre; salaires et traitements annuels en 1929-1938.

Év — Années	Tisztviselők Employés					Művezetők Contremaîtres					Munkások ¹⁾ Ouvriers ¹⁾					Szolgák, kocsisok stb. — Gens de service, cochers, etc.					Összes alkalmazottak ²⁾ — Ensemble ²⁾					Traitements et salaires annuels					Traitement, respectivement salaire, en moyenne par an, d'un				
	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.	Index 1929=100	száma — nombres abs.
1929	19.091	100·0	4.902	100·0	246.406	100·0	6.027	100·0	276.426	100·0	76.414	100·0	20.698	100·0	351.915	100·0	10.388	100·0	459.415	100·0	4.003	100·0	4.222	100·0	1.483	100·0	1.724	100·0							
1930	18.800	98·5	4.672	95·3	219.040	86·9	6.341	105·2	248.853	89·9	78.805	103·1	20.123	97·2	302.710	86·3	10.987	105·9	412.625	90·0	4.192	104·7	4.307	102·3	1.426	82·9	1.733	100·7							
1931	17.492	91·6	4.358	88·9	192.596	77·7	5.920	98·2	220.366	79·8	71.299	106·3	18.032	88·7	252.651	72·3	10.039	96·8	352.021	76·6	4.076	101·8	4.138	98·0	1.316	76·4	1.696	98·4							
1932	16.200	84·8	4.046	82·7	178.495	71·2	6.734	111·7	205.475	74·3	62.834	118·7	15.394	73·8	203.932	69·1	9.714	93·8	291.874	63·5	3.879	97·0	3.805	90·1	1.172	68·0	1.443	83·7							
1933	16.032	83·9	3.845	78·4	195.584	78·9	7.060	117·1	222.521	79·9	57.625	128·3	13.829	73·8	203.060	69·1	9.852	94·8	284.366	62·0	3.594	89·8	3.597	85·2	1.132	65·7	1.395	80·3							
1934	16.981	89·0	3.785	77·0	211.535	83·2	7.406	122·9	239.707	86·7	59.357	139·4	13.696	73·8	224.102	70·3	10.293	98·0	307.448	67·0	3.495	87·3	3.618	85·9	1.125	65·3	1.390	80·6							
1935	22.042	115·5	4.037	82·3	234.757	94·9	9.575	158·9	270.411	97·8	76.508	139·4	14.011	73·8	243.968	66·3	13.702	132·3	348.189	75·9	3.471	86·7	3.471	82·7	1.113	64·6	1.431	82·9							
1936	24.466	128·1	4.286	87·4	264.417	106·9	10.750	178·2	303.919	109·9	82.555	139·4	15.081	73·8	284.232	66·3	14.951	144·8	396.819	86·3	3.374	84·3	3.519	84·1	1.132	65·7	1.391	80·7							
1937	27.164	142·3	4.400	89·8	298.720	121·3	11.849	163·4	342.133	123·7	91.519	139·4	16.298	73·8	323.877	70·3	16.092	154·8	447.786	97·4	3.369	84·1	3.704	88·1	1.149	66·5	1.358	78·3							
⁴⁾ 1938	30.596	160·3	4.694	93·8	305.583	123·9	12.030	168·0	352.903	127·4	*)	*)	16.734	73·8	350.014	70·3	*)	*)	491.944	107·0	*)	*)	3.565	85·2	1.186	66·5	*)	*)							

*) Nincs adat. — *Pas de données.* — ¹⁾ Az otthon dolgozó munkásokkal együtt. — *Y compr. les ouvriers en chambre.* — ²⁾ Tulajdonosok (bérlők) és gyárigazgatók (vezetők) nélkül. — *En n'y comprenant pas les propriétaires (et fermiers), ni les directeurs (chefs) de fabriques.* — ³⁾ A természetbeni járandóságok egyenértékével együtt. — *Avec la valeur des salaires en nature.* — ⁴⁾ A visszacsatolt Felvidékre vonatkozó adatok nélkül. — *Non compr. la zone nord réincorporée.*

3. Munkateljesítmény, munkabér az 1929—1938. években.

Rendement des ouvriers et salaires en 1929—1938.

Év Années	A munkások által teljesített évi összes munkanapok Journées de travail faites par les ouvriers, par an		A munkások által teljesített évi összes munkaórák Heures de travail faites par les ouvriers, par an		Egy munkásra eső átlagos évi munkaórák Heures de travail par ouvrier, en moyenne par an		Egy munkára eső átlagos nominál munkabér Salaire nominal moyen par heure de travail		Egy munkára eső átlagos reál munkabér Salaire réel moyen par heure de travail		Egy munkás átlagos nominál évi bére Salaire nominal moyen par ouvrier, par an		Egy munkás átlagos reál évi bére Salaire réel moyen par ouvrier, par an	
	száma nombres abs.	Index Indices 1929=100	száma nombres abs.	Index Indices 1929=100	száma nombre des heures ainsi calculées	Index Indices 1929=100	fillér en fil- lér	Index Indices 1929=100	fillér en fil- lér	Index Indices 1929=100	P en pen- gős	Index Indices 1929=100	P en pen- gős	Index Indices 1929=100
1929	68,342.938	100.0	613,352.114	100.0	2.610	100.0	57	100.0	49	100.0	1.497	100.0	1.275	100.0
1930	60,258.553	88.2	531,771.033	87.0	2.531	97.0	57	100.0	54	110.2	1.441	96.3	1.356	106.4
1931	53,625.214	78.5	463,162.793	75.5	2.437	93.4	54	94.7	54	110.2	1.320	88.2	1.312	102.9
1932	46,955.901	68.7	400,315.474	65.3	2.340	89.7	50	87.7	51	104.1	1.182	79.0	1.207	94.7
1933	49,175.538	72.0	422,516.082	69.0	2.397	91.8	48	84.2	53	108.2	1.141	76.2	1.258	98.7
1934	55,625.414	81.4	488,372.597	79.6	2.492	95.5	45	78.9	51	104.1	1.133	75.7	1.273	99.8
1935	62,067.867	90.8	547,943.623	89.3	2.537	97.2	44	77.2	48	98.0	1.118	74.7	1.226	96.2
1936	71,898.501	105.2	620,901.673	101.2	2.521	96.6	45	78.9	47	95.9	1.139	76.1	1.184	92.9
1937	80,627.548	118.0	692,354.135	113.0	2.504	95.9	46	80.7	45	91.8	1.157	77.3	1.122	88.0
1)1938	83,953.718	122.8	705,314.411	115.0	2.433	93.2	49	86.0	48	98.0	1.199	80.1	1.163	91.2

1) A visszacsatolt Felvidékre vonatkozó adatok nélkül. — Non compr. la zone Nord réincorporée. ✓

4. Főbb üzemi és termelési költségek, értékesítés és raktárkészlet az 1929—1938. években.

Principales dépenses d'exploitation et de production; ventes et stocks. 1929—1938.

Év An- nées	Főbb üzemi és termelési költségek ¹⁾ Principales dépenses d'exploitation et de production ¹⁾		Személyzeti költség Dépenses de personnel	A felhasznált * Dépenses pour les				Tiszta termelési többletérték Valeur nette des produits	A termelt iparcikkekben — Des articles industriels produits,			
	ezer P en milliers de pengős	Index indices 1929=100		tüzelő- és világító- anyagköltség combustibles et l'éclairage em- ployés	nyersanyag-, fél- gyártmány-, stb. anyagköltség matières premi- ères, demi-pro- duits, etc. empl.	Összes főbb üzemi és termelési költség Principales dépenses d'exploitation et de production, au total	eladatott il a été vendu		belföldre à l'intéri- eur	külföldre à l'étran- ger	raktáron maradt az év végén en stock en fin d'année	
		a termelési érték %-ában par rapport à la valeur des produits, %						ezer P en milliers de p.		Index indices 1929=100		
1929	2,088.484	100.0	17.4	5.6	49.9	72.9	1,276.235	100.0	2,473.889	385.713	412.181	
1930	1,771.277	85.0	18.0	5.6	47.4	71.0	1,169.995	91.7	2,178.494	332.136	427.843	
1931	1,458.098	69.8	18.7	6.1	46.0	70.8	984.662	77.2	1,894.614	216.445	341.272	
1932	1,287.264	61.9	17.6	6.4	46.7	70.7	855.801	67.1	1,717.112	133.215	310.070	
1933	1,236.536	59.2	17.6	6.6	45.9	70.1	837.382	65.6	1,639.866	134.082	288.516	
1934	1,393.338	66.7	18.0	6.4	46.9	71.3	913.616	71.6	1,928.154	161.973	302.415	
1935	1,628.404	78.0	18.3	6.1	49.5	73.9	976.243	76.5	2,129.989	200.363	330.316	
1936	1,925.230	92.2	17.7	5.7	51.1	74.5	1,114.658	87.3	2,474.960	259.294	355.140	
1937	2,230.944	106.8	17.4	5.6	52.5	75.5	1,236.135	96.9	2,773.405	322.938	418.069	
2)1938	*)	*)	*)	5.6	51.4	*)	1,309.893	102.6	*)	*)	343.433	

*) Nincs adat. — Pas de données. — 1) A vállalatokat terhelő betegségi és balesetbiztosítási járulékokkal együtt. — Y compr. la cotisation d'assurance contre la maladie et les accidents, à la charge des entreprises. — 2) A visszacsatolt Felvidékre vonatkozó adatok nélkül. — Non compr. la zone nord réincorporée.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

A Duna és Tisza nemzetközi forgalma 1938-ban.

Le trafic international sur le Danube et la Tisza en 1938.

Résumé. Pour 1938, on constate quant au transport international des marchandises sur la partie hongroise du Danube, une diminution de 17.0%: on y a transporté 31.3 millions de q de marchandises, contre 37.7 millions pendant l'année précédente. La régression, ne représentant que 1.2% pour les marchandises descendant le Danube, a été particulièrement forte pour celles qui l'ont remonté (21.5%). Parmi ces dernières, on a noté pour les céréales, les minerais et métaux et les autres articles (sauf l'huile brute et l'essence) une diminution représentant respectivement 31.4%, 8.4% et 31.5%; pour l'huile brute et l'essence, il y a eu une augmentation de 3.4%. Dans le trafic vers le bas-Danube, la quantité des produits forestiers a baissé, tandis que celle des autres marchandises augmentait, à l'exception de quelques articles.

Le nombre des vapeurs et celui des chalands remorqués par eux ont baissé par rapport à l'année précédente, à raison de la régression des envois de marchandises. Le premier (1.783) a diminué de 24.2%; le second (5.930), de 34.7%. Pour ces vapeurs, la quantité des marchandises transportées a baissé de 44.1%; pour les chalands, de 32.9%. Mais le nombre des bateaux à moteur augmentait: il s'est élevé à 1.753, accusant une progression de 21.5% comparativement à l'année d'avant.

Des deux ports frontières danubiens, Szob avait en 1938 un trafic dépassant celui de Mohács. Par le premier, il a passé 1.200 vapeurs (23.0% de moins que l'année précédente), dont 24.3% étaient yougoslaves, 19.5% allemands, 17.3% roumains, 16.0% tchéco-slovaques, 12.3% hongrois. Il a passé par le port de Szob 1.511 bateaux à moteur (19.1% de plus que l'année d'avant); la plupart en étaient allemands ou tchéco-slovaques.

En 1938, dans le port frontière de Mohács, le trafic a baissé plus fortement qu'à Szob. Par Mohács, il a passé 1.088 vapeurs (30.1% de moins que pendant l'année d'avant), dont 36.6% étaient yougoslaves, 17.9% allemands, 8.8% hongrois. Il a passé là-bas 1.042 bateaux à moteur, 19.6% de plus que l'année d'avant.

Sur la Tisza, le trafic international de marchandises, offrant en 1938 un tableau plus favorable que celui du Danube, progressait à tous égards, augmentant de 13.5% pour la remonte et de 16.4% pour la descente. Il y a passé 403 vapeurs remorquant 1.126 chalands, ainsi que 26 bateaux à moteur qui ont remorqué 83 chalands. Parmi les vapeurs ayant passé en 1938 par le port de Szeged — le port frontière de la Tisza — 45.7% étaient hongrois, 21.1% yougoslaves, 16.4% tchéco-slovaques.

1. Duna forgalma.

Az 1938. év folyamán Középeurópában történt politikai események következtében támadt nemzetközi feszültség és a nagyarányú háborús készülődés a Duna nemzetközi forgalmát is érzékenyen sújtotta és azt mintegy 6.4 millió métermázsával 31.3 millió métermázsára csökkentette. A hazai nagyobb gabonatermés a kilépő forgalomban bár érezhető volt és a gabonaszállítmányokat növelte, de ez az átmenő forgalomban mutatkozó nagy visszaesés ellensúlyozására nem volt elegendő. Végeredményben a magyar Dunaszakasz felfelé irányuló forgalma 21.5%-kal, a lefelé irányuló 1.8%-kal esett vissza, a teljes forgalom pedig 17.0%-kal maradt alatta az előző évinek.

A felfelé irányuló forgalomban a kilépő áruk mennyisége 14.8%-kal emelkedett, ennek legnagyobb részét a gabona okozta, amelyből 1 millió métermázsával több ke-

1. Duna és Tisza nemzetközi forgalma az 1930—38. években.

1. Trafic international du Danube et de la Tisza.

Év An- nées	Gőzösök		Mótorok		A vízjáró- művek rako- mányainak összes súlya métermázsá Charge- ment total q
	összes Vapeurs au total	által vont uszályok Chalands remorq. par des vapeurs	összes Bateaux dits à moteur au total	által vont uszályok Chalands remorq. par des bateaux d. à mot.	
s z á m a					
D u n a — D a n u b e					
1930	2.502	9.503	1.752	1.828	28,902.647
1931	2.833	10.623	1.616	1.797	33,285.271
1932	2.002	6.709	1.178	1.288	21,075.524
1933	1.705	6.039	1.182	1.586	21,739.532
1934	2.007	7.977	1.297	2.090	30,019.862
1935	2.008	7.281	1.331	2.315	27,294.977
1936	2.030	7.034	1.378	2.950	30,936.370
1937	2.351	9.082	1.443	3.849	37,672.293
1938	1.785	5.930	1.753	4.607	31,273.669
T i s z a — T i s z a					
1930	132	378	37	59	723.259
1931	315	1.001	40	45	2,490.735
1932	175	491	15	27	1,054.270
1933	379	1.169	45	72	3,226.478
1934	321	813	59	67	2,398.144
1935	266	618	19	25	1,996.386
1936	391	1.056	30	44	3,566.070
1937	405	1.063	12	7	3,180.699
1938	403	1.126	26	83	3,690.526

2. A Duna és Tisza magyarországi szakaszának áruforgalma.

Trafic sur la section hongroise du Danube et de la Tisza.

Aruk megnevezése <i>Marchandises</i>	<i>En remontant</i>					<i>En descendant</i>										
	Duna — <i>le Danube</i>			Tisza — <i>la Tisza</i>		Duna — <i>le Danube</i>			Tisza — <i>la Tisza</i>							
	<i>F e l f e l é</i>					<i>L e f e l é</i>										
	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>				
	árúk súlya ezer métermázsában — <i>poids en milliers de q</i>															
Gabona — <i>Céréales</i> . . .	1.916	224	6.908	9.048	—	—	—	—	41	84	79	204	2.192	—	—	2.192
Örlemények — <i>Moutures</i>	109	28	73	210	—	—	—	—	—	—	—	—	77	—	—	77
Takarmány — <i>Fourrages</i>	14	53	226	293	—	—	—	—	9	—	—	9	—	—	—	—
Hüvelyesek és magvak — <i>Légumineuses et graines</i>	17	15	146	178	—	—	—	—	17	12	—	29	16	—	—	16
Só — <i>Sel</i>	—	—	—	—	—	22	—	22	—	601	126	727	—	—	—	—
Egyéb élelmiszerek — <i>Autres objets d'alimentation</i>	2	34	60	96	—	—	—	—	1	—	67	68	—	—	—	—
Dohány — <i>Tabac</i>	6	14	61	81	—	—	—	—	10	—	—	10	—	—	—	—
Tűzifa — <i>Bois de chauffage</i>	—	343	—	343	—	125	—	125	33	—	—	33	—	—	—	—
Erdőgazdas. egyéb term. — <i>Autres produits forestiers</i>	3	201	154	358	—	38	—	38	19	290	—	309	14	947	—	961
Növ. eredetű nyersanyagok <i>Matières premières d'origine végétale</i>	—	13	140	153	—	—	—	—	35	2	3	40	1	—	—	1
Építőanyagok — <i>Matériaux de construction</i>	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	3	5	—	—	—	—
Szén — <i>Charbon</i>	647	10	19	676	—	216	—	216	505	356	1.225	2.086	—	—	—	—
Ásványok és ércek — <i>Minéraux et minerais</i>	181	891	2.040	3.112	—	—	—	—	28	16	15	59	—	—	—	—
Nyersolaj, benzin — <i>Huile brute, essence</i>	2	1.683	4.986	6.671	—	—	—	—	15	2	17	34	—	—	—	—
Vas és acél (nyers) — <i>Fer et acier (bruts)</i>	—	5	—	5	—	—	—	—	136	2	655	793	—	—	—	—
Egyéb nyersfémek — <i>Autres métaux bruts</i>	—	9	41	50	—	—	—	—	—	9	—	9	—	—	—	—
Vas- és acélárak — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	93	3	128	224	—	—	—	—
Gyári termékek — <i>Objets fabriqués</i>	—	5	51	56	—	—	—	—	44	235	69	348	—	—	—	—
Egyéb és ismeretl. áruk — <i>Autres et marchandises inconnues</i>	588	181	648	1.417	—	12	—	12	242	1.473	1.824	3.539	30	—	—	30
Mindössze — } 1938-ban	3.486	3.709	15.553	22.748	—	413	—	413	1.230	3.085	4.211	8.526	2.330	947	—	3.277
<i>Total général</i> } 1937-ben	3.036	4.457	21.499	28.992	—	364	—	364	1.306	3.918	3.456	8.680	1.778	1038	—	2.816

rült szállításra. Növekedett ezenkívül az ásványok és ércek szállított mennyisége is, míg az örlemények, a szén és az egyéb áruk forgalma visszaesett. A belépő áruk mennyisége 16,8%-kal hanyatlott, s különösen jelentékeny volt a csökkenés gabonából, nyersolajból és benzinből, ezzel szemben az ásványok és ércek szállításra került mennyisége megnövekedett. A forgalomban a legnagyobb visszaesést az átmenő áruk mutatták, melyeknek mennyisége 27,7%-kal csökkent. Gabonából mintegy 5 millió métermázsával került kevesebb szállításra, ami 41,6%-kal kevesebb az előző évi mennyiségnél, de lecsökkent az örlemények, hüvelyesek, valamint az ásványok és ércek mennyi-

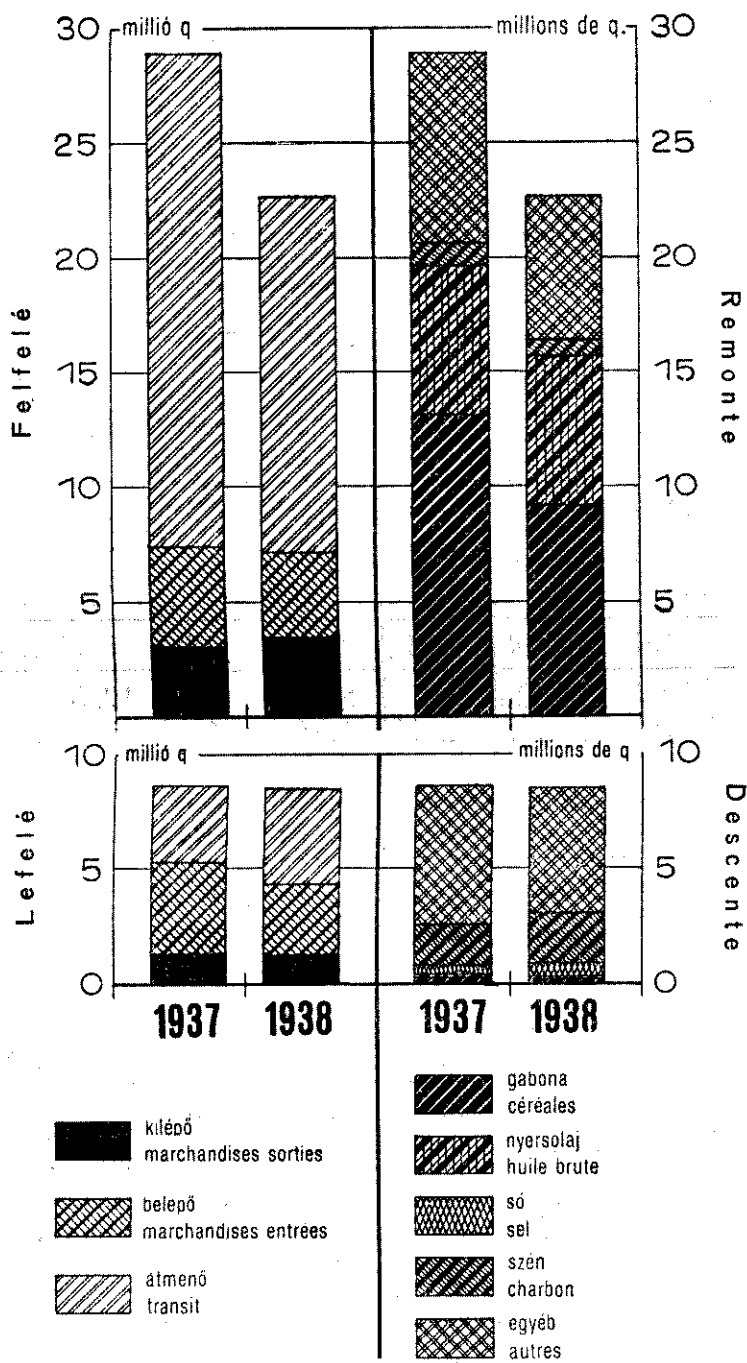
sége is, s csupán a nyersolaj és benzin forgalma mutat 17,6%-os növekedést. A felfelé irányuló összes forgalomban végeredményben a gabona 31,4%-kal, az ásványok és ércek 8,4%-kal, az egyéb áruk 31,5%-kal estek vissza, viszont a nyersolaj és benzin mennyisége 3,4%-os növekedést ért el.

Az Alduna felé irányuló forgalomnál a visszaesés nem oly nagy méretű, mint a nyugati államok felé irányuló forgalomnál tapasztaltuk. A kilépő áruk mennyiségének csökkenése 5,8%-ot tesz, itt különösen a gabona és élelmiszerek csökkentek, viszont a vas- és acélárak mennyisége megnövekedett. A belépő forgalom visszaesése 21,3% volt, itt a só, az erdőgazdasági termékek és

A DUNA NEMZETKÖZI ÁRUFORGALMA AZ 1937-38. ÉVEKBEN. TRAFFIC INTERNATIONAL SUR LE DANUBE EN 1937-38.

A) A FORGALOM IRÁNYA SZERINT
Suivant la direction du trafic

B) ÁRÚNEK SZERINT
Par marchandise

M. St. Sz. 1939.

R. H. de St. 1939.

az egyéb áruk forgalma csökkent, míg gabonából, szénből, gyári termékekből több került szállításra. A lefelé irányuló átmenő forgalom 21,8%-os emelkedést mutat, s itt a gabona, az élelmiszerek, a só, a szén, valamint a vas- és acélárak növekedtek nagyobb mértékben. Az átmenő forgalomnak kedvező alakulása okozta, hogy a lefelé irányuló forgalom végeredményben csak 1,8%-os csökkenést szenvedett.

A Dunán szállításra került áruk mennyiségének megcsappanása a szállítást végző gőzösök és uszályok számát is lényegesen lecsökkentette. A gőzösök száma az előző évi 2.351-ről 1.783-ra esett vissza, ami 24,2%-os csökkenésnek felel meg. A gőzösök által vont uszályok száma pedig 9.082-ről 5.930-ra csökkent, itt a visszaesés 34,7%-ot tesz. Jelentékeny a forgalom apadása, ha a gőz-

sök és uszályok rakományát nézzük. A gőzösök rakománya 44,1%-kal, az általuk vont uszályok rakománya pedig 32,9%-kal volt kevesebb az előző évi mennyiségnél.

Sokkal kedvezőbb az a forgalom, amelyet a motorok és az általuk vont uszályok forgalma mutat. E forgalomban ugyanis nem visszaesés, hanem jelentékeny fejlődés észlelhető. A Dunán közlekedett motorok száma az előző évi 1.443 darabról 1.753 darabra, 21,5%-kal emelkedett. Az általuk vont uszályok száma pedig az előző évi 3.849 darabhoz szemben 4.607 darabot tett, ami 19,7%-os növekedésnek felel meg. A motorok rakományának súlya 1,2%-kal, az általuk vont uszályok rakománya pedig 20,5%-kal emelkedett. Ezek az adatok is azt mutatják, hogy a motorokkal való áruszállítás a dunai forgalomban évről-évre mindjobban elterjed, és a forgalom ily nagy visszaesése mellett is a motorok használata jelentékeny fejlődést mutat. A motoroknak ez az elterjedése abból az előnyükből is származik, hogy a motoros vontatók a vontályukba vett uszályokat a Duna minden szakaszán végig vihetik, míg a gőzösök által való vontatás esetén egyes szakaszokon, ahol sekélyebb a víz gépcserére van szükség. A motoros vontatók ezenkívül a gőzösöknél mozgékonyabbak, ami számukra legtöbbször elsőbbséget biztosít. Összefoglalva a Dunán az 1938. évben közlekedett gőzösök és motorok adatait megállapítható, hogy a gépjármű hajók száma az előző évhez viszonyítva 6,8%-kal csökkent, az általuk vont uszályok száma pedig 18,5%-kal maradt alatta az előző évi forgalomnak.

Mint láttuk a dunai forgalom az 1938. évben jelentékeny csökkenést szenvedett, azonban az uszályok kihasználása ebben az évben jobb volt, mint 1937-ben. Ha ugyanis az uszályok átlagos megterhelését vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a gőzösök által vont uszályok átlagos megterhelése az előző évi 4.020 métermázsáról 4.089 métermázsára növekedett. Még nagyobb arányú az emelkedés, ha a motorok által vont uszályok megterhelését tekintjük. Itt az előző évi 3.669 métermázsával szemben 3.844 métermázsára az átlagmegterhelés.

Az 1938. évben az üres és rakott uszályok egymáshoz való aránya nagyjából változatlan volt, mert míg 1937-ben a gőzösök által vont uszályoknak 33,1%-a volt üres, addig 1938-ban ezek aránya 32,4% volt. A motorok által vont uszályoknál az arány némileg kedvezőtlenebb, mert itt az előző

3. A Duna és Tisza magyarországi szakaszának
Trafic international sur la section hongroise

Sorszám	A forgalom iránya	G ö z ö s ö k								
		V a p e u r s				által vont uszályok Chalandos remorqués par des vapeurs				
		összes au total	közül — dont		rakomá- nyának súlya Charge- ment	összes au total	közül — dont		rakományá- nak súlya Chargement	
			a rakottak chargés	az üresek vides			a rakottak chargés	az üresek vides		
száma — en nombres				q	száma — en nombres			q		
D u n a —										
1	Kilépett	332	28	304	22.273	456	361	95	1.469.165	
2	Belépett	290	13	277	37.758	562	474	88	2.564.139	
3	Belépett a Tiszáról	5	—	5	—	112	90	22	267.572	
	Együtt	295	13	282	37.758	674	564	110	2.831.711	
4	Átment	251	41	210	54.495	1.536	1.515	21	7.175.065	
5	Átment a Tiszáról	—	—	—	—	310	309	1	1.279.216	
	Együtt	251	41	210	54.495	1.846	1.824	22	8.454.281	
	Összesen { 1938-ban	878	82	796	114.526	2.976	2.749	227	12.755.157	
	{ 1937-ben	1.187	115	1.072	235.202	4.476	4.352	124	19.948.919	
6	Kilépett	284	9	275	18.567	611	175	436	569.554	
7	Kilépett a Tiszára	4	—	4	—	244	89	155	201.812	
	Együtt	288	9	279	18.567	855	264	591	771.366	
8	Belépett	354	26	328	23.923	589	311	278	785.235	
9	Átment	263	54	209	86.616	1.456	668	788	2.021.203	
10	Átment a Tiszára	—	—	—	—	54	17	37	58.341	
	Együtt	263	54	209	86.616	1.510	685	825	2.079.544	
	Összesen { 1938-ban	905	89	816	129.106	2.954	1.260	1.694	3.636.145	
	{ 1937-ben	1.164	109	1.055	200.507	4.606	1.728	2.878	4.493.094	
	Mindössze { 1938-ban	1.783	171	1.612	243.632	5.930	4.009	1.921	16.391.302	
	{ 1937-ben	2.351	224	2.127	435.709	9.082	6.080	3.002	24.442.013	
T i s z a —										
11	Kilépett	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	Belépett { a felső Dunán külföldről	—	—	—	—	54	17	37	58.341	
13		{ az alsó Dunán külföldről	197	—	197	—	270	27	243	104.487
14		{ a magyar dunaszakaszból	4	—	4	—	244	89	155	201.812
	Együtt	201	—	201	—	568	133	435	364.640	
15	Átment	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Összesen { 1938-ban	201	—	201	—	568	133	435	364.640	
	{ 1937-ben	209	—	209	—	549	144	405	364.494	
16	Kilépett { a felső Dunán külföldre	—	—	—	—	310	309	1	1.279.216	
17		{ az alsó Dunán külföldre	197	—	197	—	136	121	15	665.118
18		{ a magyar dunaszakaszból	5	—	5	—	112	90	22	267.572
	Együtt	202	—	202	—	558	520	38	2.211.906	
19	Belépett	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	Átment	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Összesen { 1938-ban	202	—	202	—	558	520	38	2.211.906	
	{ 1937-ben	196	—	196	—	514	466	48	1.774.311	
	Mindössze { 1938-ban	403	—	403	—	1.126	653	473	2.576.546	
	{ 1937-ben	405	—	405	—	1.063	610	453	2.138.805	

nemzetközi vizijárműforgalma.
du Danube et de la Tisza.

M ó t o r o k										Ereszkedő uszályok és tutajok - <i>Chalands et radeaux ayant descendu le Danube et la Tisza</i>				Direction du trafic	Numéros d'ordre	
Bateaux dits à moteur			által vont uszályok - <i>Chalands remorq. par des bateaux d. à mot.</i>													
összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya	összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya	összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya					
	a rakottak chargés	az üresek vides			a rakottak chargés	az üresek vides			a rakottak chargés	az üresek vides		a rakottak chargés	az üresek vides			
száma en nombres	q		száma en nombres	q		száma en nombres	q		száma en nombres		q					
D a n u b e																
334	221	113	408.457	545	410	135	1,585.647	—	—	—	—	—	—	En remontant	sont sortis	1
113	48	65	230.959	157	101	56	606.846	—	—	—	—	—	—		" entrés	2
2	—	2	—	3	2	1	1.692	—	—	—	—	—	—		" entrés, venant de la Tisza . . .	3
115	48	67	230.959	160	103	57	608.538	—	—	—	—	—	—		Ensemble	
406	309	97	917.232	1.294	1264	30	6,053.183	—	—	—	—	—	—	En	transit	4
—	—	—	—	15	15	—	74.340	—	—	—	—	—	—		" de la Tisza	5
406	309	97	917.232	1.309	1279	30	6,127.523	—	—	—	—	—	—		Ensemble	
855	578	277	1,556.648	2.014	1792	222	8,321.708	—	—	—	—	—	—		1938 } Total	
711	507	204	1,572.799	1.618	1582	31	7,235.101	—	—	—	—	—	—		1937 }	
123	22	101	95.121	436	111	325	261.315	29	21	8	44.763	—	—	En descendant	sont sortis	6
4	—	4	—	24	9	15	38.647	—	—	—	—	—	—		" " pour remonter la Tisza . .	7
127	22	105	95.121	460	120	340	299.962	29	21	8	44.763	—	—		Ensemble	
371	232	139	458.920	1.061	605	456	1,658.465	82	72	10	157.995	—	—	En	sont entrés	8
400	191	209	362.121	1.065	595	470	1,683.022	—	—	—	—	—	—		transit	9
—	—	—	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—		" pour remonter la Tisza . . .	10
400	191	209	362.121	1.072	595	477	1,683.022	—	—	—	—	—	—		Ensemble	
898	445	453	916.162	2.593	1320	1273	3,641.449	111	93	18	202.758	—	—		1938 } Total	
732	391	341	869.955	2.236	1123	1113	2,689.069	138	123	15	427.647	—	—		1937 }	
1.753	1023	730	2,472.810	4.607	3112	1495	11,963.157	111	93	18	202.758	—	—		1938 } Total général	
1.443	898	545	2,442.754	3.849	2705	1144	9,924.170	138	123	15	427.647	—	—		1937 }	
T i s z a																
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	En remontant	sont sortis	11
—	—	—	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—		{ du haut-Danube étranger	12
10	—	10	—	26	2	24	10.000	—	—	—	—	—	—		{ du bas-Danube "	13
4	—	4	—	24	9	15	38.647	—	—	—	—	—	—		{ de la section hongroise du Danube	14
14	—	14	—	57	11	46	48.647	—	—	—	—	—	—		Ensemble	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	En	transit	15
14	—	14	—	57	11	46	48.647	—	—	—	—	—	—		1938 } Total	
6	—	6	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—		1937 }	
—	—	—	—	15	15	—	74.340	—	—	—	—	—	—	En descendant	sont sortis	16
10	—	10	—	8	7	1	42.481	—	—	—	—	—	—		{ pour le haut-Danube étranger . .	16
2	—	2	—	3	2	1	1.692	—	—	—	—	—	—		{ pour le bas-Danube "	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		{ pour la sect. hongr. du Danube .	18
12	—	12	—	26	24	2	118.513	—	—	—	—	—	—		Ensemble	
—	—	—	—	—	—	—	—	7390	7390	—	946.820	—	—	En	sont entrés	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		transit	20
12	—	12	—	26	24	2	118.513	7390	7390	—	946.820	—	—		1938 } Total	
6	—	6	—	2	1	1	4.000	6258	6257	1	1,037.894	—	—		1937 }	
26	—	26	—	83	35	48	167.160	7390	7390	—	946.820	—	—		1938 } Total général	
12	—	12	—	7	1	6	4.000	6258	6257	1	1,037.894	—	—		1937 }	

évi 29·7%-kal szemben 32·5%-ot tett az üres uszályok aránya, úgyhogy végeredményben az összes üres uszályok száma az 1937. évi 32·1%-ról a tárgyalt évben 32·4%-ra nőtt.

A 3. számú tábla a gőzösök, motorok és az általuk vont uszályok adatain kívül érdekes tájékoztatást ad a magyarországi Duna- és Tiszaszakasz egymásközötti forgalmáról is. Az adatok ugyanis e két folyamszakaszról különállva vannak feltüntetve, hogy ezáltal e két fontos vízi utunknak külföldi területen átvezető kapcsolata is megállapítható legyen. Az ilymódon lebonyolódó forgalom annak ellenére, hogy külföldi területet érint, belforgalomnak tekintendő, amely a Duná-

nál felfelé, a Tiszáról belépett, lefelé pedig a Tiszára kilépett járóművek forgalmának összeségéből adódik. A dunai közlekedésben felfelé a Tiszáról belépett járóművek a Tiszánál lefelé, a magyar Dunaszakaszra kilépetteknek felelnek meg, illetőleg azokkal azonosak. A Dunánál lefelé menő a Tiszára kilépett járóművek viszont a tiszai forgalomban felfelé, a Duna magyar szakaszáról belépett jelzéssel vannak kimutatva.

A 4. számú tábla a gőzösök és motorok, valamint az uszályok adatait, a gőzösök és motorok nemzetisége szerint részletezi határállomásonként. Az 1938. évben a két dunai határállomás Szob és Mohács forgalma kö-

4. A gőzösök és motorok nemzetisége határállomásonként 1938-ban.

Nationalité des vapeurs et des bateaux dits à moteur, par ports frontières, en 1938.

A gőzösök és motorok nemzetisége <i>Nationalité des vapeurs et des bateaux dits à moteur</i>	A g ő z ö s ö k								A m ó t o r o k							
	Vapeurs				által vont uszályok <i>Chaland remorqués par des vapeurs</i>				Bateaux dits à moteur				által vont uszályok <i>Chaland remorqués par des bateaux d. à mot.</i>			
	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>
		a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>	
száma <i>nombre</i>	q		száma <i>nombre</i>	q		száma <i>nombre</i>	q		száma <i>nombre</i>	q		száma <i>nombre</i>	q			
A) Szob forgalma. — Trafic à Szob.																
Angol — <i>Anglais</i>	—	—	—	—	—	—	—	107	30	77	139.947	287	173	114	955.337	
Belga — <i>Belges</i>	8	—	8	—	37	21	16	76.584	—	—	—	—	—	—	—	
Cseh-szlovák — <i>Tchéco-slov.</i>	192	108	84	128.826	342	272	70	1.081.774	215	139	76	317.665	553	408	1.890.230	
Francia — <i>Français</i>	114	—	114	—	276	165	111	817.080	—	—	—	—	—	—	—	
Görög — <i>Greco</i>	7	—	7	—	27	13	14	70.846	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yugoslaves</i>	291	—	291	—	1.243	887	356	3.142.766	178	73	105	98.439	614	455	1.399.853	
Magyar — <i>Hongrois</i>	147	—	147	—	499	374	125	1.452.778	99	86	13	177.829	298	226	794.667	
Német — <i>Allemands</i>	234	41	193	58.481	867	654	213	2.515.801	612	512	100	1.097.117	1.339	1.026	3.642.237	
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	212	111	101	305.757	503	365	1.243.843	
Rómán — <i>Roumains</i>	207	—	207	—	746	469	277	2.293.039	33	2	31	9.976	128	83	443.904	
Svájci — <i>Suisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	55	—	243	138	610.246	
Összesen — Totaux	1.200	149	1.051	187.307	4.037	2.855	1.182	11.450.668	1.511	953	558	2.146.730	3.965	2.874	10.980.417	
	1.558	208	1.350	352.204	6.384	4.684	1.700	18.890.734	1.269	838	431	2.121.435	3.365	2.566	9.311.748	
B) Mohács forgalma. — Trafic à Mohács.																
Angol — <i>Anglais</i>	1	—	1	—	1	1	—	3.698	119	35	84	166.104	419	226	1.392.437	
Belga — <i>Belges</i>	8	—	8	—	39	21	18	78.384	—	—	—	—	—	—	—	
Cseh-szlovák — <i>Tchéco-slov.</i>	137	72	65	108.685	280	224	56	1.020.445	139	84	55	271.053	467	352	1.751.688	
Francia — <i>Français</i>	100	—	100	—	228	136	92	722.611	2	—	2	—	—	—	—	
Görög — <i>Greco</i>	22	2	20	3.600	72	42	30	236.081	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yugoslaves</i>	366	—	366	—	1.496	1.016	480	3.795.548	193	74	119	99.165	685	509	1.501.160	
Magyar — <i>Hongrois</i>	96	9	87	30.241	404	284	120	1.268.449	47	45	2	152.461	36	31	120.997	
Német — <i>Allemands</i>	195	34	161	54.910	932	672	260	3.070.247	374	261	113	646.758	782	582	2.063.115	
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	124	70	54	263.340	326	224	1.021.548	
Rómán — <i>Roumains</i>	163	—	163	—	713	436	277	2.134.498	20	1	19	6.552	107	68	380.334	
Svájci — <i>Suisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	24	—	24	—	130	79	373.087	
Összesen — Totaux	1.088	117	971	197.436	4.165	2.832	1.333	12.329.961	1.042	570	472	1.605.433	2.952	2.071	8.604.366	
	1.556	100	1.456	274.884	7.157	4.676	2.481	20.181.856	871	499	372	1.484.004	2.494	1.660	7.232.368	
C) Szeged forgalma. — Trafic à Szeged.																
Angol — <i>Anglais</i>	8	—	8	—	15	9	6	58.300	—	—	—	—	—	—	—	
Cseh-szlovák — <i>Tchéco-slov.</i>	66	—	66	—	96	48	48	212.051	—	—	—	—	—	—	—	
Francia — <i>Français</i>	44	—	44	—	71	30	41	159.293	—	—	—	—	—	—	—	
Görög — <i>Greco</i>	2	—	2	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yugoslaves</i>	85	—	85	—	158	94	64	424.047	6	—	6	—	8	5	3	
Magyar — <i>Hongrois</i>	184	—	184	—	766	464	302	1.683.518	2	—	2	—	1	1	—	
Német — <i>Allemands</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	8	—	56	24	32	
Olasz — <i>Italiens</i>	4	—	4	—	8	4	4	18.337	—	—	—	—	—	—	—	
Rómán — <i>Roumains</i>	10	—	10	—	9	4	5	21.000	6	—	6	—	3	1	2	
Svájci — <i>Suisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	15	4	11	
Összesen — Totaux	403	—	403	—	1.126	653	473	2.576.546	26	—	26	—	83	35	48	
	405	—	405	—	1.063	610	453	2.138.805	12	—	12	—	7	1	6	

zül, Szobé volt nagyobb. Az év folyamán Szobot 1.200 gőzös érintette, 23·0%-kal kevesebb, mint az előző évben. A gőzösök 24·3%-a jugoszláv, 19·5%-a német, 17·3%-a

román, 16·0%-a cseh-szlovák és csak 12·3% -a volt magyar nemzetiségű. A Szobon áthaladó gőzösök az év folyamán összesen 4.037 uszályt, 36·8%-kal kevesebbet vontat-

5. Az uszályok nemzetisége határállomásonkint 1938-ban.

Nationalité des chalands, par ports frontières, en 1938.

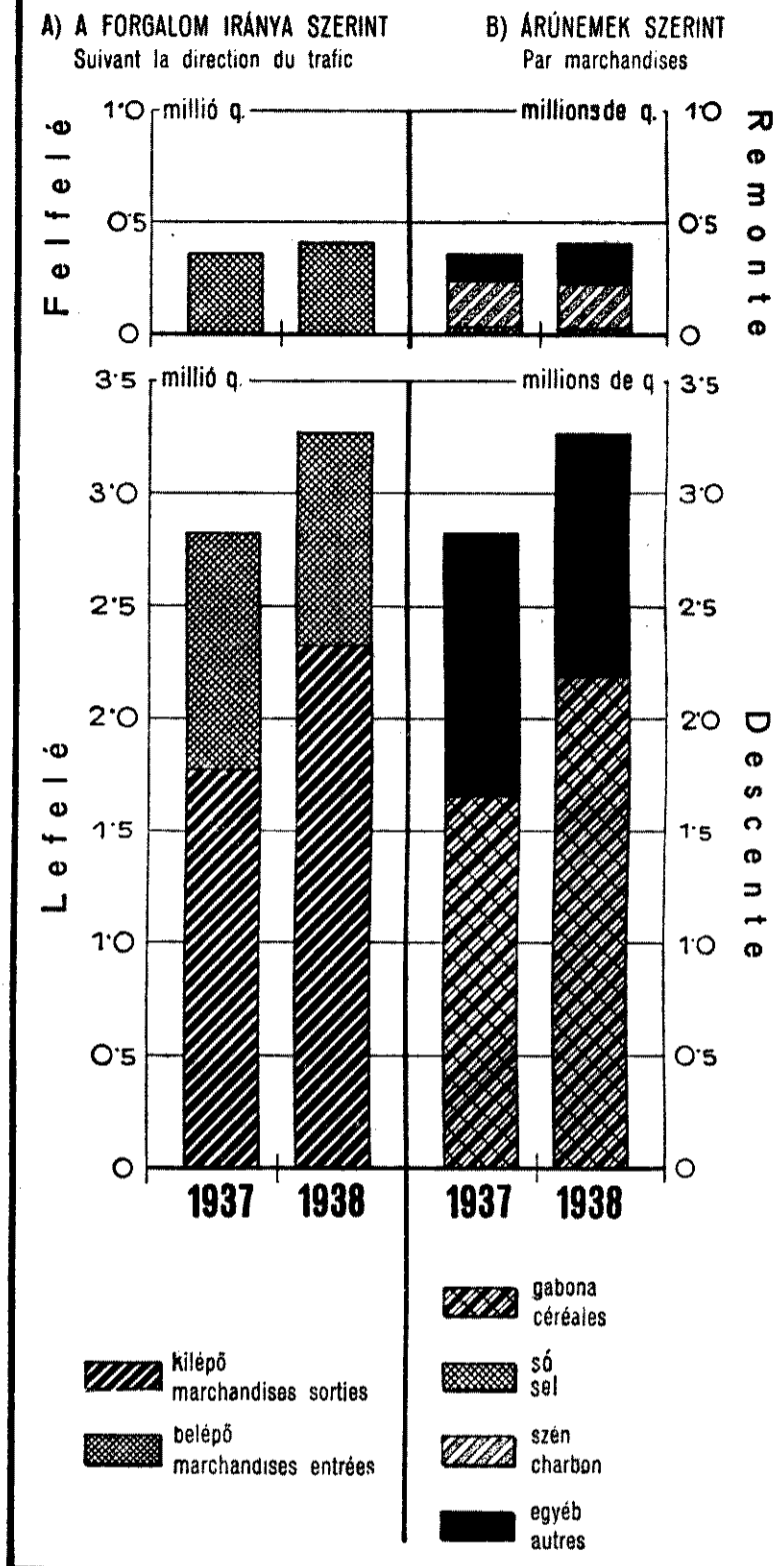
Uszályok, ereszkedő uszályok és tutajok nemzetisége <i>Nationalité des chalands; celle des chalands ayant descendu le Danube et la Tisza et des radeaux</i>	Gőzösök és motorok által vontatott uszályok <i>Chalands remorqués par vapeurs ou bateaux dits à moteur</i>				Ereszkedő uszályok és tutajok <i>Chalands et radeaux ayant descendu le Danube et la Tisza</i>			
	összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakomány- nak súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakomány- nak súlya <i>chargement</i>
		a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>	
	száma — <i>nombre</i>			q	száma — <i>nombre</i>			q
A) Szob forgalma — <i>Trafic à Szob</i>								
Angol — <i>Anglais</i>	98	51	47	344.357	—	—	—	—
Belga — <i>Belges</i>	110	65	45	354.520	1	—	1	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	48	37	11	134.897	—	—	—	—
Cseh-szlovák — <i>Tchécoslovaques</i>	903	691	212	2,887.191	39	39	—	59.066
Francia — <i>Français</i>	275	164	111	815.080	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	144	78	66	370.209	2	—	2	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	1.779	1.312	467	4,364.178	4	—	4	—
Magyar — <i>Hongrois</i>	887	672	215	2,018.775	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	2.236	1.703	533	6,501.632	33	33	—	98.929
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	263	181	82	801.800	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	1.241	767	474	3,798.345	3	—	3	—
Svájci — <i>Suisses</i>	18	8	10	40.001	—	—	—	—
Összesen — <i>Totaux</i> { 1938	8.002	5.729	2.273	22,430.985	82	72	10	157.995
{ 1937	9.749	7.250	2.499	28,202.477	109	109	—	386.117
B) Mohács forgalma — <i>Trafic à Mohács</i>								
Angol — <i>Anglais</i>	227	112	115	770.804	—	—	—	—
Belga — <i>Belges</i>	103	60	43	333.702	—	—	—	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	43	33	10	138.311	—	—	—	—
Cseh-szlovák — <i>Tchécoslovaques</i>	718	553	165	2,519.829	—	—	—	—
Francia — <i>Français</i>	221	135	86	715.588	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	139	73	66	370.930	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	2.010	1.451	559	4,903.949	29	21	8	44.763
Magyar — <i>Hongrois</i>	558	386	172	1,442.721	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	1.617	1.192	425	5,078.361	—	—	—	—
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	250	158	92	835.078	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	1.215	742	473	3,785.053	—	—	—	—
Svájci — <i>Suisses</i>	16	8	8	40.001	—	—	—	—
Összesen — <i>Totaux</i> { 1938	7.117	4.903	2.214	20,934.327	29	21	8	44.763
{ 1937	9.651	6.336	3.315	27,414.224	29	14	15	41.530
C) Szeged forgalma — <i>Trafic à Szeged</i>								
Belga — <i>Belges</i>	18	8	10	47.800	—	—	—	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	9	6	3	28.971	—	—	—	—
Cseh-szlovák — <i>Tchécoslovaques</i>	103	53	50	237.051	—	—	—	—
Francia — <i>Français</i>	71	28	43	149.293	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	27	15	12	76.701	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	77	41	36	189.853	—	—	—	—
Magyar — <i>Hongrois</i>	369	249	120	780.965	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	421	228	193	972.316	—	—	—	—
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	43	25	18	81.649	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	71	35	36	179.107	—	—	—	—
Összesen — <i>Totaux</i> { 1938	1.209	688	521	2,743.706	—	—	—	—
{ 1937	1.070	611	459	2,142.805	1	—	1	—

tak, mint az előző évben. Az uszályok 30·8 %-át jugoszláv, 21·5 %-át német, 18·5 %-át román, és 12·4 %-át magyar lobogójú gőzös vontatta. Az uszályok összesen 11·5 millió métermázsá árut, 39·4 %-kal kevesebbet szállítottak, mint az előző évben. Szobon az 1938. évben 19·1 %-kal több motor haladt keresztül, mint az előző évben, s számuk elérte az 1.511 darabot. A motorok 40·5 %-a német, 14·2 %-a cseh-szlovák volt. A magyar motorok a hatodik helyen állanak, 6·6 %-os részesedéssel. A motorok összesen 3.965 uszályt vontattak 17·8 %-kal többet, mint az előző évben. Az uszályok rakománya 11 millió métermázsát tett, ami 17·9 %-kal több az előző évinél. Az áruknak 33·2 %-át német, 17·2 %-át cseh-szlovák, 12·7 %-át jugoszláv, 7·2 %-át pedig magyar motorok által vont uszályok szállították.

A másik magyar dunai határállomásnak Mohácsnak forgalma az 1938. évben nagyobb mértékű visszaesést szenvedett mint Szobé. Az év folyamán Mohácson 1.088 darab gőzös haladt át, 30·1 %-kal kevesebb, mint 1937-ben. A gőzösök 33·6 %-a jugoszláv, 17·9 %-a német és csak 8·8 %-a volt magyar lobogójú. A gőzösök összesen 4.165 uszályt továbbítottak, 41·8 %-kal kevesebbet, mint az előző évben. Az uszályok 35·9 %-át jugoszláv, 22·4 %-át német, és 9·7 %-át magyar gőzösök vontatták. Mohács határállomáson áthaladt motorok száma 1938. évben 1.042 volt, számuk egy év alatt 19·6 %-kal emelkedett. A motorok közül 35·9 % német, 18·5 % jugoszláv, s 4·5 % pedig magyar nemzetiségű volt. A motorok összesen 2.952 uszályt vontattak, 18·4 %-kal többet, mint az előző évben. Az uszályok rakománya 8·6 millió métermázsá volt, itt a növekedés 19·0 %-nak felel meg. Az árumennyiségek 24·0 %-át német, 20·4 %-át cseh-szlovák, 17·4 %-át jugoszláv és csak 1·4 %-át magyar motorok vontatták.

Az 5. számú táblázat a határállomásokon áthaladt uszályokat nemzetiségük szerint mutatja ki. Az 1938. évben Szobon keresztül 8.002 darab uszály jött, illetve hagyta el az országot. Számuk 17·9 %-kal volt kevesebb, mint az előző évben. Az uszályok 71·6 %-a rakott volt. Nemzetiség szerinti megoszlásuk a következő: 27·9 %-a

A TISZA ÁRÚFORGALMA AZ 1937—38 ÉVEKBEN. MARCHANDISES TRANSPORTÉES SUR LA TISZA EN 1937 ET 1938

M. St. Sz. 1939

R. H. de St. 1939.

német, 22·2 %-a jugoszláv, 15·5 %-a román, 11·3 %-a cseh-szlovák, 11·1 %-a pedig magyar volt. Az uszályok összesen 22·4 millió métermázsá árut szállítottak 20·5 %-kal kevesebbet, mint 1937-ben. Ereszkedő uszály Szobon az év folyamán 82 haladt át; ezek közül 72 rakott volt.

Mohács forgalma az 1938. évben 7.117 uszályból állott, 26·3 %-kal kevesebb, mint az előző évben. Az uszályok 68·9 %-a volt rakott. Sorrendben első helyen állanak a jugoszláv uszályok 28·2 %-os részesedéssel, majd a németek következnek 22·7 %-kal, a románok 17·1 %-kal, a cseh-szlovákok 10·1

%-kal, s végül a magyarok 7·8%-os részese-déssel. A Mohácsot érintő uszályok rakománya 20·9 millió métermázsát tett, ami 23·6 %-kal volt kevesebb az előző évi forgalomnál. Az áruk legnagyobb részét német, jugoszláv és román uszályok szállították, ereszkedő uszály Mohácson az év folyamán 29 haladt át, ezek közül 21 rakottan úszott.

2. Tisza forgalma.

A Tisza nemzetközi áruforgalma az 1938. évben a Dunánál kedvezőbben alakult és a forgalom az egész vonalon megnövekedett. A felfelé irányuló forgalom 13·5 %-kal emelkedett és elérte a 0·4 millió métermázsát. A lefelé irányuló forgalom pedig 16·4%-kal növekedett és 3·3 millió métermázsát tett. A felfelé irányuló forgalomban a tűzifa és szén mennyisége, a lefelé irányulóban viszont a jó termés következtében a gabona növekedett meg nagy mértékben. A Tisza 1938. évi teljes forgalma 3·7 millió métermázsát tett és ezzel az utóbbi évek legmagasabb forgalmát érte el. A Tiszán az 1938. évben 403 gőzös, 1.126 uszályal közlekedett, az előző évi 405 gőzös, illetve 1.063 uszályal szemben. Az

uszályoknak 58·0%-a rakott volt, ezek összesen 2·6 millió métermázsát árut szállítottak az előző évi 2·1 millió métermázsával szemben. Megnövekedett a Tiszán közlekedő motorok száma is, amely 26 darab volt, az előző évi 12 darabbal szemben, a motorok 83 uszályt vontattak (1937-ben 7), amelyek közül 35 rakott volt. Az uszályok rakománya 167 ezer métermázsát áruból állott. Az ereszkedő uszályok és tutajok száma 7.390 volt, ezek összesen 947 ezer métermázsát árut vittek.

A Tisza határállomásán Szegeden az 1938. évben 403 gőzös haladt keresztül, amelyek 45·7%-a magyar, 21·1%-a jugoszláv, 16·4%-a cseh-szlovák nemzetiségű volt. Az uszályok 68·0%-át magyar, 14·0%-át pedig jugoszláv gőzösök vontatták. Szegeden keresztül az 1938. év folyamán 1.209 uszály érkezett, illetve távozott az országból, 13·0%-kal több, mint az előző évben. Az uszályok 34·8%-án német, 30·5%-án magyar, 8·5%-án cseh-szlovák, 6·4%-án pedig jugoszláv zászló lengett. Összes rakományuk 2·7 millió métermázsát tett, ami 28·0%-kal volt nagyobb az előző évi mennyiségénél.

Petrichevich-Horváth Miklós báró dr.

Magyarország benzin- és motalkóutainak 1938. évi forgalma.

Les distributeurs d'essence et de „motalko“ en Hongrie en 1938.

Résumé. En 1938, sur le territoire selon le traité de Trianon, le nombre des distributeurs d'essence (et de „motalko“), s'accroissant de 11, est monté à 989. 20·8% des distributeurs se trouvaient à Budapest; 10·7%, dans les villes autonomes; 20·2%, dans les villes départementales; 48·3%, dans des communes. Ils ont débité 895.632 litres d'essence (14·8% de moins que pendant l'année précédente) et 33,571.570 litres de motalko, soit 10·8% de plus qu'en 1937. De la quantité totale de l'essence débitée, 73·2% l'ont été à Budapest; 10·3%, dans les villes autonomes; 6·0%, dans les villes départementales; 10·5%, dans des communes. Du motalko débité par les distributeurs, il revint 44·6% à Budapest.

On voit, par le tableau 1, que pour l'essence, les quantités débitées ont, par rapport à 1937, augmenté en novembre et décembre et baissé dans les autres mois, et que pour le motalko, elles ont augmenté chaque mois.

Notre tableau 3 montre, par mois, la qualité de l'essence employée, ainsi que la quantité d'essence et d'alcool utilisée pour faire du motalko.

A géperejü járóművek üzemanyaggal való ellátására szolgáló benzin- (motalkó-) kutak hálózata

1. A kutak forgalma havonként.

Données mensuelles sur les distributeurs.

Hónap Mois	Kimért benzin mennyisége (liter) az — Essence (benzine) débitée, litres		Kimért benzinszeskeverék (motalkó) mennyisége (liter) az — Mélange d'essence et d'alcool (motalko) débité, litres	
	1937	1938	1937	1938
I.	55.378	46.059	1,697.775	1,971.097
II.	49.271	44.378	1,604.353	2,052.715
III.	71.724	52.009	1,867.886	2,384.064
IV.	83.163	59.684	2,164.627	2,651.654
V.	118.373	74.785	2,755.153	2,847.356
VI.	108.607	92.730	2,951.584	3,231.171
VII.	123.196	107.721	3,220.333	3,476.553
VIII.	135.539	122.677	3,354.965	3,498.807
IX.	115.686	102.884	3,062.166	3,451.192
X.	83.968	65.958	2,948.172	2,897.840
XI.	56.244	65.063	2,408.002	2,646.893
XII.	49.605	61.684	2,273.082	2,462.228
Összesen Total .	1,050.754	895.632	30,308.098	33,571.570

%-kal, s végül a magyarok 7·8%-os részese-déssel. A Mohácsot érintő uszályok rakománya 20·9 millió métermázsát tett, ami 23·6 %-kal volt kevesebb az előző évi forgalomnál. Az áruk legnagyobb részét német, jugoszláv és román uszályok szállították, ereszkedő uszály Mohácson az év folyamán 29 haladt át, ezek közül 21 rakottan úszott.

2. Tisza forgalma.

A Tisza nemzetközi áruforgalma az 1938. évben a Dunánál kedvezőbben alakult és a forgalom az egész vonalon megnövekedett. A felfelé irányuló forgalom 13·5 %-kal emelkedett és elérte a 0·4 millió métermázsát. A lefelé irányuló forgalom pedig 16·4%-kal növekedett és 3·3 millió métermázsát tett. A felfelé irányuló forgalomban a tűzifa és szén mennyisége, a lefelé irányulóban viszont a jó termés következtében a gabona növekedett meg nagy mértékben. A Tisza 1938. évi teljes forgalma 3·7 millió métermázsát tett és ezzel az utóbbi évek legmagasabb forgalmát érte el. A Tiszán az 1938. évben 403 gőzös, 1.126 uszályal közlekedett, az előző évi 405 gőzös, illetve 1.063 uszályal szemben. Az

uszályoknak 58·0%-a rakott volt, ezek összesen 2·6 millió métermázsá árut szállítottak az előző évi 2·1 millió métermázsával szemben. Megnövekedett a Tiszán közlekedő motorok száma is, amely 26 darab volt, az előző évi 12 darabbal szemben, a motorok 83 uszályt vontattak (1937-ben 7), amelyek közül 35 rakott volt. Az uszályok rakománya 167 ezer métermázsá áruból állott. Az ereszkedő uszályok és tutajok száma 7.390 volt, ezek összesen 947 ezer métermázsá árut vittek.

A Tisza határállomásán Szegeden az 1938. évben 403 gőzös haladt keresztül, amelyek 45·7%-a magyar, 21·1%-a jugoszláv, 16·4%-a cseh-szlovák nemzetiségű volt. Az uszályok 68·0%-át magyar, 14·0 %-át pedig jugoszláv gőzösök vontatták. Szegeden keresztül az 1938. év folyamán 1.209 uszály érkezett, illetve távozott az országból, 13·0%-kal több, mint az előző évben. Az uszályok 34·8%-án német, 30·5 %-án magyar, 8·5%-án cseh-szlovák, 6·4 %-án pedig jugoszláv zászló lengett. Összes rakományuk 2·7 millió métermázsá volt, ami 28·0%-kal volt nagyobb az előző évi mennyiségénél.

Petrichevich-Horváth Miklós báró dr.

Magyarország benzin- és motalkóutainak 1938. évi forgalma.

Les distributeurs d'essence et de „motalko“ en Hongrie en 1938.

Résumé. En 1938, sur le territoire selon le traité de Trianon, le nombre des distributeurs d'essence (et de „motalko“), s'accroissant de 11, est monté à 989. 20·8% des distributeurs se trouvaient à Budapest; 10·7%, dans les villes autonomes; 20·2%, dans les villes départementales; 48·3%, dans des communes. Ils ont débité 895.632 litres d'essence (14·8% de moins que pendant l'année précédente) et 33,571.570 litres de motalko, soit 10·8% de plus qu'en 1937. De la quantité totale de l'essence débitée, 73·2% l'ont été à Budapest; 10·3%, dans les villes autonomes; 6·0%, dans les villes départementales; 10·5%, dans des communes. Du motalko débité par les distributeurs, il revint 44·6% à Budapest.

On voit, par le tableau 1, que pour l'essence, les quantités débitées ont, par rapport à 1937, augmenté en novembre et décembre et baissé dans les autres mois, et que pour le motalko, elles ont augmenté chaque mois.

Notre tableau 3 montre, par mois, la qualité de l'essence employée, ainsi que la quantité d'essence et d'alcool utilisée pour faire du motalko.

A géperejü jároművek üzemanyaggal való ellátására szolgáló benzin- (motalkó-) kutak hálózata

1. A kutak forgalma havonként.

Données mensuelles sur les distributeurs.

Hónap Mois	Kimért benzin mennyisége (liter) az — Essence (benzine) débitée, litres		Kimért benzinszeskeverék (motalkó) mennyisége (liter) az — Mélange d'essence et d'alcool (motalko) débité, litres	
	1937	1938	1937	1938
	é v b e n			
I.	55.378	46.059	1,697.775	1,971.097
II.	49.271	44.378	1,604.353	2,052.715
III.	71.724	52.009	1,867.886	2,384.064
IV.	83.163	59.684	2 164.627	2,651.654
V.	118.373	74.785	2,755.153	2,847.356
VI.	108.607	92.730	2,951.584	3,231.171
VII.	123.196	107.721	3,220.333	3,476.553
VIII.	135.539	122.677	3,354.965	3,498.807
IX.	115.686	102.884	3,062.166	3,451.192
X.	83.968	65.958	2,948.172	2,897.840
XI.	56.244	65.063	2,408.002	2,646.893
XII.	49.605	61.684	2,273.082	2,462.228
Összesen Total .	1,050.754	895.632	30,308.098	33,571.570

2. A kutak forgalma városokint és vármegyénkint az 1938. évben.

Données sur les distributeurs, par ville et comitat (1938).

Megnevezés <i>Désignation des localités</i>	A kutak <i>Distrib.</i>		A kutakon át kiszolgáltatót		Megnevezés <i>Désignation des localités</i>	A kutak <i>Distrib.</i>		A kutakon át kiszolgáltatót	
	összes — száma <i>nombre</i>	közül a mozgó- kutak — <i>don't mobiles</i>	benzin <i>Essence (benzine)</i>	benzin- szesz- keverék <i>Mélange d'essence (benzine) et d'alcool</i>		összes — száma <i>nombre</i>	közül a mozgó- kutak — <i>don't mobiles</i>	benzin <i>Essence (benzine)</i>	benzin- szesz- keverék <i>Mélange d'essence (benzine) et d'alcool</i>
Budapest sz.-főváros <i>La capitale</i>	206	2	655.055	14,980.618	Szentes	2	—	—	56.797
Tj. városok <i>Villes autonomes</i>					Szolnok	11	1	3.881	181.664
Baja	5	—	—	140.894	Szombathely	9	1	5.990	470.946
Debrecen	11	—	—	771.789	Túrkeve	1	—	—	21.616
Győr	17	—	20.865	693.135	Újpest	4	—	620	152.264
Hódmezővásárhely	4	—	—	128.520	Vác	3	—	—	45.021
Kecskemét	3	—	5.704	98.539	Veszprém	9	1	3.406	191.404
Miskolc	16	1	18.555	898.996	Zalaegerszeg	5	—	—	176.484
Pécs	14	1	7.719	951.528	Együtt — Ensemble	200	15	54.031	6,145.071
Sopron	10	2	22.017	314.963	Községek <i>Communes</i>				
Szeged	15	—	17.615	414.865	Abaúj-Torna vm. — comit.	7	1	—	83.359
Székesfehérvár	11	2	—	315.441	Bács-Bodrog	5	—	—	79.942
Együtt — Ensemble	106	6	92.475	4,728.670	Baranya	17	2	—	213.586
Megyei városok <i>Villes départementales</i>					Békés	18	1	—	469.441
Balassagyarmat	4	1	670	116.846	Bihar	6	1	—	148.455
Békéscsaba	7	—	—	280.431	Borsod, Gömör és Kishont	23	1	3.836	302.132
Budafok	6	—	2.408	188.567	Csanád, Arad és Torontál	8	—	—	126.916
Cegléd	1	—	—	20.670	Csongrád	3	1	253	36.081
Csongrád	2	—	—	19.161	Fejér	19	1	9.537	242.541
Eger	7	—	—	159.252	Győr, Moson és Pozsony	23	3	25.011	285.550
Esztergom	6	1	1.440	89.885	Hajdu	6	—	—	72.426
Gyöngyös	7	2	5.325	357.858	Heves	24	2	—	360.700
Gyula	4	1	—	26.670	Jász-Nagykun- Szolnok	19	1	—	270.080
Hajduböszörmény	1	—	—	30.262	Komárom és Esztergom	19	2	6.177	252.163
Hajdunánás	2	—	—	16.895	Nógrád és Hont	10	1	160	100.477
Hajduszentmihály	2	—	—	78.795	Pest-P.-S.-Kiskun	81	9	15.221	1,541.248
Jászberény	3	—	—	91.553	Somogy	37	5	1.946	580.900
Kalocsa	6	—	—	89.744	Sopron	10	2	—	165.510
Kaposvár	10	2	—	313.717	Szabolcs és Ung Szatmár, Ugocea és Bereg	12	—	—	173.917
Karcag	4	—	—	72.387	Tolna	26	3	272	208.687
Kiskunfélegyháza	5	—	—	27.870	Vas	24	4	12.386	408.148
Kiskunhalas	4	—	—	93.146	Veszprém	22	4	8.031	338.699
Kispest	6	—	13.681	499.790	Zala	36	3	11.241	405.468
Kisújszállás	1	—	—	33.540	Zemplén	10	2	—	723.936
Komárom	4	—	—	100.274	Együtt — Ensemble	477	49	94.071	7,717.211
Kőszeg	3	—	—	46.332	Összesítés — Total				
Magyaróvár	4	1	3.816	66.827	Budapest	206	2	655.055	14,980.618
Makó	5	—	—	136.978	Tj. városok — Vil- les autonomes	106	6	92.475	4,728.670
Mezőtúr	1	—	—	20.493	Megyei városok Villes départem.	200	15	54.031	6,145.071
Mohács	3	—	—	36.188	Községek <i>Communes</i>	477	49	94.071	7,717.211
Nagykanizsa	8	—	1.444	292.314	Összesen	989	72	895.632	83,571.570
Nagykőrös	1	—	—	25.323	<i>Total général</i>				
Nyíregyháza	6	—	—	383.248					
Pápa	3	—	—	132.553					
Pestszenterzsébet	10	3	7.121	574.715					
Pestszentlőrinc	2	—	—	35.695					
Rákospalota	4	—	—	103.812					
Salgótarján	4	—	—	90.293					
Sátoraljaújhely	4	1	4.229	61.198					
Szekszárd	5	—	—	120.291					
Szentendre	1	—	—	15.302					

3. Magyarország benzin- és szeszkeverék-fogyasztása 1938-ban.
Consommation d'essence et de mélange d'essence et d'alcool en Hongrie en 1938.

Hónap Mois	Quantité d'essence (benzine)							A benzinszeszkeverék (motalkó) Pour faire du mélange d'essence (benzine) et d'alcool, dit motalko, on a employé combien		
	A 735 ^o -on aluli de moins de 735 ^o		A 735 ^o -on felüli de plus de 735 ^o		A z ö s s z e s a u t o t a l			készítéshez felhasznált		összes d'essence et d'alcool
	m i n ő s é g ű benzin mennyisége 100 kg-ban — en centaines de kilos							benzin d'essence	szesz d'alcool	
	megadózott assujettie à l'impôt	megadózott assujettie à l'impôt	adómentes exempte d'impôt	együtt ensemble	megadózott assujettie à l'impôt	adómentes exempte d'impôt	együtt ensemble			mennyisége 100 kg-ban en centaines de kilos
I.	1.457	3.081	1.114	4.195	4.538	1.114	5.652	27.102	9.875	36.977
II.	2.152	3.906	1.164	5.070	6.058	1.164	7.222	28.343	8.810	37.153
III.	2.868	5.073	1.805	6.878	7.941	1.805	9.746	35.020	9.771	44.791
IV.	2.464	4.543	1.372	5.915	7.007	1.372	8.379	36.606	12.178	48.784
V.	3.771	7.018	1.170	8.188	10.789	1.170	11.959	39.352	13.996	53.348
VI.	3.817	7.199	4.207	11.406	11.016	4.207	15.223	39.524	12.104	51.628
VII.	3.578	6.632	21.247	27.879	10.210	21.247	31.457	44.089	14.017	58.106
VIII.	3.472	5.218	11.616	16.834	8.690	11.616	20.306	50.667	16.225	66.892
IX.	9.141	10.359	3.800	14.159	19.500	3.800	23.300	53.469	17.805	71.274
X.	6.512	8.249	2.492	10.741	14.761	2.492	17.253	45.733	22.882	68.615
XI.	6.095	3.869	2.049	5.918	9.964	2.049	12.013	41.742	14.518	56.260
XII.	2.070	2.887	1.149	4.036	4.957	1.149	6.106	35.117	10.107	45.224
Összesen } 1938	47.397	68.034	53.185	121.219	115.431	53.185	168.616	476.764	162.288	639.052
Totaux } 1937	36.829	52.931	44.757	97.688	89.760	44.757	134.517	420.640	135.637	556.277

a trianoni Magyarország területén az 1938. év folyamán 11 kúttal szaporodott és az év végén 989 kútból állott. A kutak 20·8%-a a fővárosban, 10·7%-a a törvényhatósági jogú városokban, 20·2%-a a megyei városokban, 48·3%-a pedig a községekben állott a fogyasztók rendelkezésére. E kutakon az év folyamán összesen 895.632 liter benzint és 33,571.570 liter motalkót mértek ki a motorosoknak. Az elfogyasztott benzin mennyisége az év folyamán mintegy 14·7%-kal csökkent, ezzel szemben motalkóból 10·8%-kal több került eladásra. A benzin mennyiségének 73·2%-át Budapesten, 10·3%-át a törvényhatósági jogú városokban, 6·0%-át a megyei városokban és 10·5%-át pedig a községekben adták el. Az év folyamán kimért motalkó mennyiségének 44·6%-a a fővárosban, 14·1%-a a törvényhatósági jogú városokban, 18·3%-a a megyei városokban, 23·0%-a pedig a községekben adatott el.

Az egyes városokban benzinből a legtöbbet Budapest után Sopronban, Győrben és Miskolcon mérték ki. Motalkóból viszont a fővároson kívül a legtöbbet Pécsen, Miskolcon és Debrecenben adták el. A kutakon keresztül eladott benzin mennyisége az egész vonalon visszaesett, kivételt csak a törvényhatósági jogú városok képeznek, amelyeknél

emelkedés észlelhető. Motalkóból a kutakon át a fővárosban 5·4%-kal, a törvényhatósági jogú városokban 10·6%-kal, a megyei városokban 17·9%-kal, a községekben pedig 16·7%-kal többet mértek ki, mint az előző évben.

A benzin-, illetve motalkókutak 1937., és 1938. évi forgalmát havonként az 1. számú táblázat részletezi. Benzinből az eladott mennyiség az 1938. évben, november és december hónapot kivéve, minden hónapban kevesebb volt, mint az előző év megfelelő hónapjaiban. Ezzel szemben a motalkó kimért mennyisége minden hónapban lényegesen több volt, mint az előző évben. A legtöbb benzint és motalkót az év augusztus hónapjában adták el.

Az előállított benzin minőségéről, valamint a motalkó gyártásához felhasznált benzin és szesz mennyiségéről havonként részletezett adatokat közöl a 3. számú tábla, mely a Pénzügyminisztérium havi jelentései és a Szeszegyedárúsi Igazgatóság adatai alapján készült. A fogyasztott benzin és motalkó mennyisége itt nettó 100 kg-okban van kimutatva. Ebből megállapítható, hogy a megadózott és adómentes benzin összes mennyisége 25·3%-kal megnövekedett. A motalkó készítésére szolgáló benzin mennyisége 13·3%-kal, a szesz mennyisége pedig 19·6%-kal emelkedett. P.-H. M. br. dr.

EGYÉB TÁRGYÚ TANULMÁNYOK

Magyarország időszaki sajtója 1938-ban.

Les périodiques de Hongrie en 1938.

Résumé. L'Office central de statistique rassemble tous les quatre ans les principaux éléments de statistique des publications périodiques. Il a procédé en 1938 à la quatrième de ces enquêtes dont les résultats sont résumés dans les Tableaux 6 à 15. Par publication périodique, on entend dans la statistique hongroise les publications paraissant régulièrement au moins deux fois par an. Le nombre des publications périodiques va constamment en croissant; en 1938, il a été de 1934 dont 1243 paraissaient à Budapest. Le papier employé pour 1 numéro aurait couvert 80.000 m². On trouve aussi dans l'article un relevé (Tableau 1) indiquant le nombre absolu et relatif (rapporté au chiffre de la population) des publications périodiques dans divers États, d'après „Le Droit d'Auteur“ et l'„Almanach de Gotha“. Les Tableaux 2 à 5 reproduisent les statistiques dressées par la Poste royale hongroise sur les publications périodiques transportées par elle.

*

A Központi Statisztikai Hivatal 1926 óta minden negyedik évben begyűjti az időszaki sajtótermékek fontosabb statisztikai adatait. 1938-ban immár negyedízben hajtott végre a Hivatal időszaki sajtóstatistikai felvételt. Az 1938. évi felvétel is, mint az előzőek, az éveleji állapotot rögzíti meg, vagyis az 1938. évben létesült időszaki sajtótermékeket, hacsak azok nem az év későbbi folyamán indultak meg, a lehetőség szerint felöleli.

Az 1938. évi felvétel az akkori — trianoni — Magyarország területére vonatkozik. Az adatgyűjtés különös jelentősége, hogy éppen a sajtóval kapcsolatos újabb intézkedések (tömeges lapbeszüntetések) előtt hajtatott végre s így a mult képét megörökítvén, tanulságos összehasonlítási alapot nyújt a jelenlegi, változott sajtóviszonyok vizsgálatához is.

Időszaki sajtótermék alatt ezúttal is a hírlapokat és folyóiratokat (együttes néven újságokat) értjük, éspedig a szó statisztikai értelmében, amelynél a főismérv az évenként legalább kétszeri rendszeres megjelenés.

Felhasználjuk ezt az alkalmat arra is, hogy a magyar időszaki sajtó helyzetét nemzetközi háttérbe beállítsuk, úgyszintén

összefoglalóan áttekintjük a M. kir. Póstának sajtóforgalmi adatait is.

Nemzetközi adatok.

Mindenekelőtt az 1. sz. táblázatban bemutatjuk az egyes államok időszaki sajtótermékeinek statisztikáját. Ezeket az ada-

1. Az időszaki sajtótermékek nemzetközi adatai.¹⁾ *Données internationales sur les périodiques.¹⁾*

Ország — Pays	Év Années	Az időszaki sajtótermékek száma Nombre de périodiques	Egy időszaki sajtótermékre eső lélekszám - Proportion du nombre des habitants pour 1 périodique
Japán ²⁾ — Japon	1936	27.704	2.536
Amerikai Egyesült Államok ³⁾ — Etats-Unis	1937	13.792	9.312
Franciaország — France	1936/37	12.300	3.410
Szovjet-Unió — U.R.S.S.	1935	12.091	11.289
Németország ⁴⁾ — Allemagne	1937	8.046	8.340
Nagy-Britannia — Grande-Bretagne	1928	5.651	8.123
Kína ²⁾ — Chine	1936	3.378	135.534
Olaszország — Italie	1927/28	3.183	13.041
Németalföld ²⁾ — Pays-Bas	1936	3.150	2.717
Lengyelország — Pologne	1935	2.854	11.991
Ausztria — Autriche	1938	2.807	2.407
Dánia — Danemark	1937/38	2.487	1.497
Kanada ²⁾ — Canada	1936	2.455	4.492
Románia ⁵⁾ — Roumanie	1937	2.343	8.290
Svájc ²⁾ — Suisse	1935	2.135	1.950
Magyarorsz. — Hongrie	1938	1.934	4.694
Norvégia — Norvège	1933	1.649	1.756
Svédország ²⁾ — Suède	1935	1.630	3.781
Finnország — Finlande	1937	986	3.633
Jugoszlávia — Yougoslavie	1932	930	16.316
Bulgária — Bulgarie	1937	875	7.147
Portugália — Portugal	1934	704	10.371
Görögország ²⁾ — Grèce	1932	442	14.661

¹⁾ A Droit d'Auteur alapján.

²⁾ Almanach de Gotha 1937 alapján.

³⁾ Napi- és hetilapok, amelyek közé a 3.000 körüli szak- és technikai lapok valószínűleg nincsenek beszámítva.

⁴⁾ Külföldi német termékeket is beleértve; Ausztria s a Cseh-Szlovákiából történt területgyarapodás nélkül.

⁵⁾ Ebből román nyelvű 1878, magyar nyelvű 206, német nyelvű 124, francia nyelvű 33, egyéb 47, ve-gyes 55.

tokat a Nemzetközi Szerzőjogvédelmi Iroda gyűjti be s közli évről-évre Le Droit d'Auteur című folyóiratában. Néhány e forrásból hiányzó állam adatát a Gothai Almanachból pótoltuk.

A táblázat szerint az időszakai sajtótermékek száma legnagyobb Japánban, ahol közel 28 ezer időszakai sajtóterméket mutatnak ki. Feltehető azonban, hogy e számban sok olyan periodikus irat is szerepel, amely nem tartozik a szorosabban vett időszakai sajtótermékek közé. Táblázatunkban az időszakai termékek számát tekintve második helyen az Egyesült Államok áll közel 14 ezer termékkel, majd Franciaország és a Szovjet-Unió következik 12 ezret meghaladó időszakai sajtótermékkel. Németország 8 ezer időszakai sajtóterméket mutat ki, de e számban a külföldön németül megjelenő időszakai sajtótermékek is bennfoglaltatnak.

Jellemzőbb az egyes államok sajtókultúrájára a sajtótermékek számának a lélekszámhoz való viszonyítása. E szempontból állapítva meg az államok sorrendjét, Dánia kerül az első helyre, ahol egy időszakai sajtótermékre 1.497 lélek esik. Utána Norvégia és Svájc újsággal való ellátottsága a legnagyobb. Legrosszabb a helyzet a táblázatunkban szereplő államok között Kínában, ahol egy időszakai sajtótermékre 136 ezer lélek jut.

A magyarországi póstai adatok.

A M. kir. Póstának az időszakai sajtóra vonatkozó adatai, melyeket a Magyar Statisztikai Évkönyv is közölni szokott, első sorban postaforgalmi adatok (2., 3. és 4. sz. tábla). Bár ilyenképpen nem terjednek ki az összes időszakai sajtótermékekre, hanem csak a postára adottakra vonatkoznak, mégis hasznosan egészítik ki adatgyűjtésünk eredményeit. Becsesek különösen ezek az adatok azért, mert tájékoztatnak az időszakai sajtótermékek postára adott példányszámáról, míg a Statisztikai Hivatal adatgyűjtése a példányszámot kutatni meg sem kísérelte.

A póstai adatgyűjtés 1938-ban 1.564 olyan időszakai sajtótermékről (hírlap, folyóirat) tud, amely Magyarországon postára adatott. A 30-as évek elején ez a szám csak ezer körül mozgott. A posta kimutatása szerint az időszakai termékek kétharmada tudományos és szaklap.

2. A Magyarországon postára adott időszakai sajtótermékek tartalom szerint.

Répartition, suivant leur caractère, des périodiques expédiés par la poste en Hongrie.

É v Années	Nombre des périodiques				
	Politikai politiques	Szépiro- dalmi littéraires	Tudomá- nyos és szak- sci- entifiques ou profes- sionnels	Élc humo- ristiques	Összesen au total
l a p o k s z á m a					
1921	300	48	286	5	639
1922	216	39	285	5	545
1923	212	42	316	5	575
1924	213	39	359	4	615
1925	224	62	480	4	770
1926	243	72	504	4	823
1927	256	84	559	3	902
1928	272	90	597	2	961
1929	267	105	615	2	989
1930	276	97	660	2	1.035
1931	276	88	669	2	1.035
1932	287	106	690	3	1.086
1933	310	118	819	5	1.252
1934	316	143	822	8	1.289
1935	315	128	843	4	1.290
1936	308	131	890	5	1.334
1937	353	147	989	6	1.495
1938	376	138	1.043	7	1.564

3. A Magyarországon postára adott időszakai sajtótermékek példányszáma.

Nombre des exemplaires de périodiques expédiés par la poste en Hongrie.

É v Années	Belföldre Envoyés à l'intérieur		Külföldre Envoyés à l'étranger		Összesen évi millió példány En millions d'exemplaires, au total	Egy újságra eső átlag Moyenne pour 1 périodique
	évi millió példány en millions d'exemplaires	%	évi millió példány en millions d'exemplaires	%		
1921	74.1	97.2	2.1	2.8	76.2	119.249
1922	60.4	94.4	3.6	5.6	64.0	117.431
1923	63.2	94.8	3.5	5.2	66.7	116.000
1924	62.5	95.6	2.9	4.4	65.4	106.341
1925	78.7	95.7	3.5	4.3	82.2	106.753
1926	79.1	95.1	4.1	4.9	83.2	101.094
1927	88.4	94.0	5.6	6.0	94.0	104.213
1928	92.2	94.1	5.8	5.9	98.0	101.977
1929	103.6	94.4	6.1	5.6	109.7	110.920
1930	104.1	94.1	6.5	5.9	110.6	106.860
1931	97.9	94.2	6.0	5.8	103.9	100.386
1932	98.7	95.2	5.0	4.8	103.7	95.488
1933	95.2	94.1	6.0	5.9	101.2	80.830
1934	95.8	95.7	4.3	4.3	100.1	77.657
1935	98.6	95.5	4.6	4.5	103.2	80.000
1936	99.9	95.5	4.7	4.5	104.6	78.411
1937	99.7	95.3	4.9	4.7	104.6	69.967
1938	104.2	95.5	4.9	4.5	109.1	69.757

4. Póstán szállított időszaki sajtótermékpéldányszám Magyarországról külföldre és viszont.

Nombre des exemplaires de périodiques expédiés par la poste de Hongrie à l'étranger et de ce dernier en Hongrie.

Ország — Pays	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Magyarországról külföldre küldött példányszám 1.000-ben <i>Exemplaires expédiés de Hongrie à l'étranger, en milliers</i>								
<i>Expédiés</i> — Olaszországba — <i>en Italie</i>	741	622	737	607	397	445	510	426
” — Németországba — <i>en Allemagne</i>	528	444	414	555	752	686	515 ¹⁾	1.694
” — Ausztriába — <i>en Autriche</i>	640	566	549	548	885	727	1.098	—
” — Romániába — <i>en Roumanie</i>	196	519	650	425	357	396	338	279
” — Cseh-Szlov. — <i>en Tchéco-Slovaquie</i>	414	346	516	296	341	452	417	428
” — Jugoszláviába — <i>en Yougoslavie</i>	1.346	557	1.140	229	28	42	48	59
” — Lengyelországba — <i>en Pologne</i>	65	155	65	70	77	105	97	110
” — Egyéb külföldre — <i>en d'autres pays</i>	2.087	1.744	1.880	1.550	1.706	1.862	1.877	1.879
Összesen — Total	6.017	4.953	5.951	4.280	4.543	4.715	4.900	4.875
Külföldről Magyarországra érkezett példányszám 1.000-ben <i>Exemplaires arrivés de l'étranger en Hongrie, en milliers</i>								
<i>Arrivés</i> — Németországból — <i>d'Allemagne</i>	1.255	1.277	1.350	1.915	890	1.458	1.128 ¹⁾	1.777
” — Ausztriából — <i>d'Autriche</i>	1.636	1.472	1.359	1.600	1.475	1.528	1.317	—
” — Cseh-Szlov. — <i>de Tchéco-Slovaquie</i>	277	279	350	444	271	273	267	515
” — Romániából — <i>de Roumanie</i>	354	411	391	441	305	403	404	317
” — Olaszországból — <i>d'Italie</i>	208	96	77	197	195	295	175	331
” — Jugoszláviából — <i>de Yougoslavie</i>	87	73	82	84	82	115	96	131
” — Lengyelországból — <i>de Pologne</i>	43	34	42	40	25	27	45	72
” — Franciaországból — <i>de France</i>	—	—	—	—	479	664	689	801
” — Nagy-Britanniából — <i>de Gr.-Bretagne</i>	—	—	—	—	208	406	177	247
” — Egyéb külföldről — <i>d'autres pays</i>	1.680	1.426	1.274	1.730	680	725	883	1.018
Összesen — Total	5.540	5.068	4.925	6.451	4.610	5.894	5.181	5.209

¹⁾ Ostmarkkal együtt. — *Y compr. l'Ostmark.*

Az időszaki sajtótermékek póstán szállított példányszáma 1938-ban 109 millió példány volt. Az utóbbi évek során a szállított példányszám kevéssé változott s ellenében a sajtótermékek számával, mely 10 év alatt 50%-kal emelkedett, a példányszám ma is a 10 év előtti színvonalon van. Egy-egy újságot átlagban évi 70 ezer példányban szállított a posta. Ez az átlagszám 1938-ban minimumon állott a háború utáni évek sorában, a maximum 1921-ben volt észlelhető, amidőn az egy újságra eső átlag 119 ezer póstára adott példány volt. Az újságok átlagos példányszáma tehát határozottan leromlott és állandóan hanyatló irányt mutat az utolsó két évtizedben. Ma — legalább is a posta útján — több lap kevesebb átlagos példányszámban végzi azt a kultúrszolgálatot, amelyet korábban kevesebb lap végzett nagyobb példányszám útján.

A külföldre szállított példányok az összes póstára adott példányszámnak 4,5%-át teszik; a 4,9 millió külföldre küldött lap-példánnyal szemben belföldre 5,2 millió külföldi lappéldány érkezett. A póstán

5. A Budapesten megjelent főbb napilapok póstára adott és vasúton elszállított példányszáma.¹⁾

Nombre d'exemplaires des principaux quotidiens de Budapest mis à la poste et expédiés par chemin de fer.¹⁾

Év <i>Années</i>	A főbb napilapok sz. <i>Nombre des principaux quotidiens</i>	Évi példányszám <i>Nombre annuel d'exemplaires</i>		Egy napilapra eső évi átlagpéldány <i>Moyenne annuelle d'exempl. pour 1 quotidien</i>	
		1,000,000	1913=100	1,000,000	1913=100
1913	38	204.8	100.0	5.4	100.0
1920	31	95.8	46.8	3.1	57.4
1921	35	103.5	50.5	3.0	55.6
1922	30	92.0	44.9	3.1	57.4
1923	26	69.6	34.0	2.7	50.0
1924	28	55.2	27.0	2.0	37.0
1925	27	63.8	31.2	2.4	44.4
1926	24	70.2	34.3	2.9	53.7
1927	24	80.7	39.4	3.4	63.0
1928	22	89.1	43.5	4.1	75.9
1929	21	96.8	47.3	4.6	85.2
1930	21	113.4	55.4	5.4	100.0
1931	21	144.1	70.4	6.8	126.0
1932	20	146.1	71.3	7.3	135.2
1933	21	159.8	78.0	7.6	140.7
1934	21	170.3	83.1	8.1	150.0
1935	22	186.5	91.1	8.5	157.4
1936	23	187.0	91.3	8.1	150.0
1937	24	184.6	90.1	7.7	142.6
1938	25	195.7	95.6	7.8	144.4

¹⁾ Az Ibusz szállításával együtt. — *Y compr. ceux transportés par l'Ibusz.*

külföldre feladott példányok közül a legtöbb Németországba ment: 1938-ban 1·7 millió példány (Ausztriával). Ugyanezen évben Cseh-Szlovákiába 428 ezer, Olaszországba 426 ezer, Romániába 279 ezer példány szállított. A külföldről Magyarországra történő újságszállítás ugyancsak Németországból volt a legnagyobb: 1938-ban 1·8 millió példány érkezett (Ausztriával), második helyen Franciaország áll 801 ezer példánnyal, harmadik helyen Cseh-Szlovákia következett 515 ezer példánnyal, Olaszországból és Romániából is meghaladta a szállítás a 300 ezer példányt. Az utóbbi évekre visszapillantva, az egyes országokkal szemben a szállítás fejlődéséről vagy visszafejlődéséről 4. sz. táblázatunk rajzol részletes képet.

Az 5. sz. táblázat a Budapesten megjelent fontosabb napilapoknak — az újságolvasó közönség főtáplálóinak — példány-

szállításáról tájékoztat (ezekben az adatokban, az előbb ismertetett adatoktól eltérően, az Ibusz újságszállítása is benne van). Ez a számbavétel 1938-ban 25 fővárosi napilapra terjedt ki, amelyek együtt 196 millió példányban továbbítottak. Az utóbbi években évenként 20—25 fővárosi főbb napilap postai (vasúti) példányszállításáról végzett számlálást a posta. Az összpéldányszámban a mult évtized közepe óta állandó emelkedés van. Ma kb. kétszer annyi példány kerül Budapestről elszállításra, mint egy évtizeddel ezelőtt s háromszor annyi, mint a mult évtized közepén. Érdekes, hogy a háború előtti példányszám is alig volt nagyobb a jelenleginél, pedig akkor (1913) 38 fővárosi napilap példányai szerepeltek a számbavételben, melynek eredménye szerint 205 millió példány került szállításra. Egy-egy budapesti nagy napilapra évi 7·8 mil-

6. Az időszaki sajtótermékek száma és egy évfolyamának terjedelme m²-ben. 1938.

Nombre des périodiques et leur dimension annuelle (en m²). 1938.

Terület — Territoire ¹⁾	Az újságok száma Nombre des périodiques	Az összes terjedelem m ² -ben Dimension totale en m ²	Terület — Territoire ¹⁾	Az újságok száma Nombre des périodiques	Az összes terjedelem m ² -ben Dimension totale en m ²
Abaúj-Torna vm.			Borsod, Gömör és Kishont k. e. e. vm.		
Abaújszántó	1	32·28	Diósgyőr	1	1·74
Gönc	1	0·84	Mezőkövesd	2	87·57
Szikszó	3	31·62	Ózd	3	32·21
	5	64·74	Miskolc tjv.	19	817·95
Bács-Bodrog vm.				25	939·47
Jánoshalma	1	109·97	Csanád, Arad, Torontál k. e. e. vm.		
Baja tjv.	5	419·06	Dombegyház	1	4·17
	6	529·03	Kiszombor	1	6·33
Baranya vm.			Makó mv.	8	451·68
Bogdása	1	7·30		10	462·18
Mohács mv.	3	70·34	Csongrád vm.		
Siklós	1	6·17	Csongrád mv.	2	217·46
Pécs tjv.	33	924·20	Szentés mv.	8	621·70
	38	1.008·01	Hódmezővásárhely tjv.	10	912·72
Békés vm.			Szeged tjv.	57	2.617·18
Békés	1	38·00		77	4.369·06
Békéscsaba mv.	12	478·30	Fejér vm.		
Endrőd	1	13·10	Érd	2	20·02
Gyoma	3	91·76	Piszke	1	2·44
Gyula mv.	5	196·08	Székesfehérvár tjv.	14	619·35
Mezőberény	1	2·97		17	641·81
Orosháza	7	533·97	Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.		
Szarvas	3	88·38	e. vm.		
Szeghalom	1	25·82	Magyaróvár mv.	2	46·16
Tótkomlós	1	5·53	Pannonhalma	1	20·24
Vésztő	1	51·16	Győr tjv.	28	1.043·19
	36	1.525·07		1	1.109·59
Bihar vm.					
Berettyóújfalu	6	82·32			
Derecske	1	3·28			
Komádi	1	1·38			
Sarkad	2	14·34			
	10	101·32			

¹⁾ Vm. = comitat; tjv. ville autonome.

Terület — Territoire ¹⁾	Az újságok száma Nombre des périodiques	Az összes területem m ² -ben Dimension totale en m ²	Terület — Territoire ¹⁾	Az újságok száma Nombre des périodiques	Az összes területem m ² -ben Dimension totale en m ²
Hajdu vm.			Rákospalota mv.	11	146·62
Hajduböszörmény mv.	2	64·14	Rákosszentmihály	3	84·27
Hajdudorog	1	3·04	Sashalom	1	3·13
Hajduhadház	1	12·91	Soroksár	1	25·82
Hajdunánás mv.	1	46·74	Szentendre mv.	1	25·33
Hajduszoboszló mv.	2	96·22	Tápiószele	1	33·22
Püspökladány	1	32·84	Újkécske	1	1·76
Debrecen tjv.	49	2.203·63	Újpest mv.	15	361·70
			Vác mv.	9	90·44
	57	2.459·52	Vecses	3	71·13
Heves vm.			Kecskemét tjv.	18	739·37
Eger mv.	7	355·73	Budapest szföv.	1.243	56.829·50
Gyöngyös mv.	8	219·23		1.388	60.475·94
Hatvan	2	54·50	Somogy vm.		
Heves.	1	45·18	Csurgó	1	26·64
Pásztó	1	24·59	Kaposvár mv.	15	715·55
	19	699·23	Szigetvár	3	193·92
Jász-Nagykun-Szolnok vm.			Tab	1	7·84
Devaványa	1	64·09		20	943·95
Fegyvernek	1	8·58	Sopron vm.		
Jászapáti	1	32·66	Csorna	1	1·74
Jászárokszállás	1	32·28	Sopron tjv.	18	970·27
Jászberény mv.	1	45·18		19	972·01
Karcag mv.	4	262·07	Szabolcs és Ung k. e. e. vm.		
Kisújszállás mv.	3	77·04	Büdszentmihály	2	40·92
Kunhegyes	1	7·37	Kisvárdá	2	72·32
Kunszentmárton	2	57·49	Nyíregyháza mv.	13	605·43
Mezőtúr mv.	2	66·85		17	718·67
Szolnok mv.	16	544·54	Szatmár, Ugocea és Bereg k. e. e. vm.		
Tiszaöldvár	2	58·63	Mátészalka	4	88·34
Törökszentmiklós	4	117·08		4	88·34
Túrkeve mv.	3	83·21	Tolna vm.		
	42	1.457·07	Dombóvár	4	111·49
Komárom és Esztergom k. e. e. vm.			Szekszárd mv.	3	85·76
Bajód (Pélföldszentkereszt)	1	3·10		7	197·25
Esztergom mv.	8	116·33	Vas vm.		
Felsőgalla	1	4·42	Cellődömök	3	95·61
Komárom mv.	3	46·62	Körönd	1	5·62
Tatabánya	1	6·88	Kőszeg mv.	3	120·62
Tatatóváros	2	82·84	Sárvár	3	26·31
	16	260·19	Szentgotthárd	1	2·68
Nógrád és Hont k. e. e. vm.			Szombathely mv.	19	1.089·57
Balassagyarmat mv.	5	152·01		30	1.340·41
Salgótarján	3	44·13	Veszprém vm.		
	8	196·14	Pápa mv.	12	154·43
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.			Veszprém mv.	5	192·83
Abony	2	6·10	Zirc	1	25·33
Aszód	2	72·78		18	372·59
Békásmegyer	1	32·83	Zala vm.		
Budafok mv.	3	34·75	Balatonfüred	2	24·92
Budakeszi	1	12·28	Keszthely	4	116·57
Cegléd mv.	8	223·52	Nagykanizsa mv.	2	223·55
Csepel	2	48·18	Nova	1	3·12
Gödöllő	3	46·56	Pacsa	1	1·20
Gyömrő	2	47·20	Sümeg	1	25·33
Kalocsa mv.	5	91·50	Tapolca	2	77·46
Kiskőrös.	2	64·56	Zalaegerszeg mv.	6	266·41
Kiskunfélegyháza mv.	7	192·28		19	738·56
Kiskunhalas mv.	4	129·36	Zemplén vm.		
Kiskunmajsa	1	26·71	Sárospatlak	7	78·29
Kispest mv.	11	319·13	Sátoraljaújhegy mv.	7	136·43
Máriabesnyő	1	3·12	Szerencs	1	32·28
Mátyásföld	1	30·30		15	247·00
Monor	1	56·98	Mindössze — Total général .	1.934	81.917·15
Nagykátá	1	7·36			
Nagykőrös mv.	3	288·07			
Nagytétény	1	16·40			
Pestszenterzsébet mv.	6	148·10			
Pestszentimre	1	4·17			
Pestszentlőrinc mv.	6	108·52			
Pestújhegy	3	37·47			
Ráckeve	1	4·56			
Rákoscaba	2	10·86			

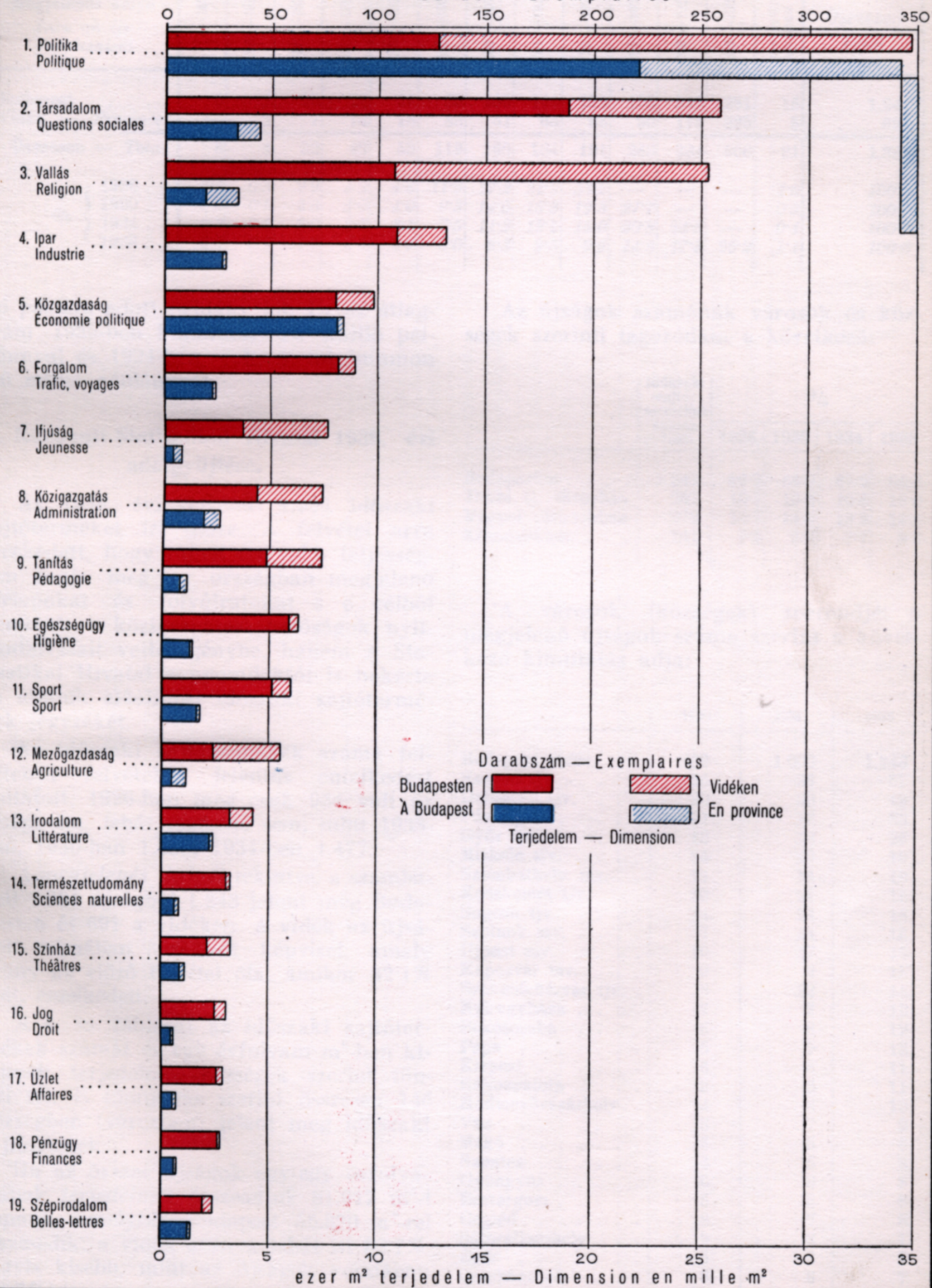
¹⁾ Vm. = comitat; tjv. = ville autonome.

AZ IDŐSZAKI SAJTÓTERMÉKEK SZÁMA ÉS TERJEDELME TARTALOM SZERINT 1938-BAN.

NOMBRE ET DIMENSION DES PÉRIODIQUES SUIVANT LES MATIÈRES EN 1938.

darab — Exemplaires

Darabszám — Exemplaires
 Budapest — À Budapest
 Vidéken — En province

Terjedelem — Dimension

ezer m² terjedelem — Dimension en mille m²

7. Az időszaki sajtótermékek száma alapítási év szerint. 1938.

Nombre des périodiques, suivant l'année de la fondation. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	1850—	1851—1860	1861—1870	1871—1880	1881—1890	1891—1900	1901—1910	1911—1920	1921—1925	1926—1930	1931—1934	1935—1938	Ismeretlen <i>Inconnu</i>	Összesen <i>Total</i>
Budapest	5	2	25	28	35	86	109	119	125	193	219	281	16	1.243
Vidék — <i>Province</i>	—	2	7	14	18	33	51	65	66	90	115	225	5	691
Összesen — <i>Total</i>	5	4	32	42	53	119	160	184	191	283	334	506	21	1.934
%														
1926	0.3	0.5	2.9	4.2	4.6	11.9	17.2	24.2	33.2	—	—	—	1.0	100.0
1930	0.2	0.6	2.5	3.6	4.0	9.3	14.0	18.3	19.3	27.7	—	—	0.5	100.0
1934	0.3	0.2	2.0	2.5	3.1	7.5	11.2	12.5	15.0	20.8	24.5	—	0.4	100.0
1938	0.3	0.2	1.7	2.2	2.7	6.0	8.3	9.5	9.9	14.6	17.3	26.2	1.1	100.0

lió póstára adott példány jut. Ez az átlagszám 1935-ben kulminált 8.5 millió példánnyal és 1924-ben volt a minimumon 2.0 millió példánnyal

A Központi Statisztikai Hivatal 1938. évi adatgyűjtése.

Az 1938. évi felvétel 1.934 időszaki sajtóterméket írt össze. A felvétel arra törekedett, hogy minél nagyobb teljességben fogja meg az országban megjelenő hírlapokat és folyóiratokat s e célból nemcsak a közigazgatási hatóságok nyilvántartásait vette igénybe, hanem a Statisztikai Hivatal a nyomdaktól is bekérte az általuk előállított időszaki sajtótermékek jegyzékét.

Az időszaki sajtótermékek száma felvételtől felvételre jelentős emelkedést mutatott. 1926-ban még csak 934 volt az újságszám, tehát félfannyi sem, mint 1938-ban, 1930-ban 1.230, 1934-ben 1.477.

A megjelenés helyét tekintve, a számbavett 1.934 újságból 1.243 jelent meg Budapesten és 691 a vidéken. A vidék az újságok számában 35.7%-ot képvisel, amely arány az előző felvétel óta, amikor 32.1% volt, emelkedett.

A 6. sz. táblázat az időszaki sajtótermékek számát és egy évfolyam m²-ben kifejezett terjedelmét községek szerint tünteti fel. E kimutatás szerint összesen 146 községben (városban) jelent meg időszaki sajtótermék.

Ha az összes újságok egy-egy évfolyamának terjedelmét összeadjuk 81.917 m²-t kapunk, amelyből Budapest 56.830 m²-rel részesedik; a vidék aránya tehát itt 32.7%, vagyis kisebb, mint az újságok számában (35.7%).

Az újságok számának városok és községek szerinti tagozódása a következő:

	Időszaki sajtótermékek száma 1938	%			
		1926	1930	1934	1938
Budapesten	1.243	66.2	65.8	67.9	64.3
Többi tj. városban	251	10.7	10.9	10.5	13.0
Megyei városokban	279	15.7	14.5	13.9	14.4
Községekben	161	7.4	8.8	7.7	8.3

A városok (községek) sorrendjét a megjelenő újságok száma szerint a következő kimutatás adja:

	1930	1934	1938
Budapest szföv.	809	1.003	1.243
Szeged tjv.	25	26	57
Debrecen tjv.	20	30	49
Pécs tjv.	21	13	33
Győr tjv.	13	18	28
Miskolc tjv.	15	19	19
Szombathely mv.	11	14	19
Kecskemét tjv.	10	11	18
Sopron tjv.	14	14	18
Szolnok mv.	7	14	16
Ujpest mv.	10	17	15
Kaposvár mv.	9	9	15
Székesfehérvár tjv.	8	12	14
Nyíregyháza	7	7	13
Békéscsaba	6	8	12
Pápa	5	7	12
Kispest	6	5	11
Rákospalota	2	3	11
Hódmezővásárhely	4	8	10
Vác	3	7	9
Makó	5	5	8
Szentes	4	5	8
Gyöngyös	6	8	8
Esztergom	5	5	8
Cegléd	8	7	8
Sátoraljaújhely	9	8	7
Eger	5	6	7
Orosháza nk.	8	6	7
Sárospatak	5	4	7

számba, valamint a sorban következő Pécsett, ahol 33 termék jelent meg és Győrött, ahol számuk 28.

dekü és 590 helyi érdekü volt. A helyi érdekü lapok aránya tehát 30,5%-ot tesz.

A 7. sz. táblázat az újságokat az alapítási éve szerint csoportosítja. Öt olyan la-

főbb adatai tartalom szerint. 1938.

périodiques de Hongrie, suivant les matières. 1938.

<i>d i q u e s</i>																<i>Numéro d'ordre</i>			
<i>r é p a n d u s</i>				<i>d'une dimension annuelle de</i>				Egy évfolyam terjedelme				<i>Matières des périodiques</i>							
<i>Csak belföldön — seulement en Hongrie</i>	<i>Belföldön kívül aussi</i>			— 10 m ²	10—100 m ²	100 m ² —	Időszaki sajtótermék összesen				Dimension totale d'une année								
	<i>elcsatolt területen — sur les territoires enlevés à la Hongrie</i>	<i>egyéb külföldön — en d'autres pays</i>	<i>elcs. ter. és egy. külf. — dans l. territ. enlevés et en d'aut. pays</i>				<i>paraisant en Hongrie, au total</i>												
<i>évfolyamonkénti terjedelemben</i>				<i>szám</i>	<i>%</i>				<i>m²</i>	<i>%</i>									
<i>elterjedt</i>					<i>megjelent</i>					<i>szám</i>									
<i>száma — leur nombre</i>																			
							1926	1930	1934	1938		1926	1930	1934	1938				
1	1	3	2	2	4	1	7	0.5	0.2	0.1	0.4	278.87	0.2	0.0	0.1	0.4	Philosophie	1	
74	4	7	21	71	33	2	106	4.9	4.6	4.5	5.5	1.477.07	0.7	0.9	0.9	1.8	Religieux: catholiques r. calvinistes luthériens israélites autres	2	
53	4	2	16	60	15	—	75	3.1	3.0	2.8	3.9	675.68	0.7	0.9	0.6	0.8			3
16	2	—	11	20	8	1	29	1.3	1.2	1.1	1.5	413.06	0.3	0.3	0.2	0.5			4
8	1	—	8	6	11	—	17	0.5	1.2	0.9	0.9	378.49	0.2	0.6	0.7	0.5			5
9	1	1	15	18	6	2	26	0.9	1.1	1.2	1.3	455.64	0.1	0.3	0.3	0.6			6
207	14	15	22	140	114	4	258	8.3	8.9	15.4	13.3	4.458.36	2.2	3.0	5.3	5.4		Sociaux en général	7
5	—	1	3	—	8	1	9	0.4	0.5	0.5	0.5	423.44	0.1	0.3	0.5	0.5	Statistiques	8	
207	13	69	58	37	229	81	347	21.8	20.2	19.0	17.9	41.449.90	64.0	49.1	54.3	50.6	Politiques	9	
22	—	2	6	11	19	—	30	1.4	1.9	1.7	1.5	522.21	0.4	0.6	0.5	0.6	Droit	10	
65	1	2	6	18	51	5	74	4.0	4.1	3.9	3.8	2.547.07	2.8	4.1	2.4	3.1	Administr. police, art militaire	11	
5	1	1	—	6	1	—	7	0.5	0.2	0.6	0.4	43.43	0.1	0.0	0.1	0.1	Assistance	12	
57	1	4	12	22	52	—	74	5.4	4.4	4.9	3.8	1.116.16	1.1	1.4	1.5	1.4	Enseignem., éducation	13	
47	6	5	18	56	20	—	76	3.2	3.4	2.9	3.9	708.37	0.6	1.0	0.9	0.9	P. la jeunesse et pour enf.	14	
54	10	7	27	25	67	6	98	2.8	4.2	4.8	5.1	8.389.03	1.6	3.6	3.4	10.2	Économie polit. en gén.	15	
—	—	1	—	—	1	—	1	0.3	0.2	0.1	0.1	19.87	0.1	0.1	0.1	0.0	Mines, métallurgie	16	
34	4	2	15	21	33	1	55	2.9	3.4	2.4	2.8	1.058.90	1.2	2.1	0.9	1.3	Agricult., sylvic., etc.	17	
7	1	2	10	10	10	—	20	1.6	1.2	1.8	1.0	278.11	0.3	0.6	0.5	0.3	Elevage, chasse, pêche	18	
91	5	5	30	55	73	3	131	10.8	8.4	5.9	6.8	2.860.20	2.9	3.8	2.3	3.5	Industrie	19	
55	7	11	16	31	54	4	89	5.9	4.5	4.1	4.6	2.444.06	3.3	3.5	2.7	3.0	Commerce, transp., voyage	20	
22	1	1	3	9	17	1	27	1.9	1.8	1.6	1.4	605.81	3.0	0.8	0.6	0.7	Crédit assurances, etc.	21	
21	2	—	6	14	14	1	29	1.1	0.7	1.2	1.5	565.57	0.7	0.7	0.4	0.7	Affaires, publicité	22	
10	1	4	17	12	18	2	32	1.9	2.1	1.9	1.7	770.89	0.4	0.8	0.7	1.0	Sciences naturelles	23	
31	4	2	26	20	42	1	63	3.1	3.7	2.9	3.2	1.413.09	1.5	2.0	1.7	1.7	Hygiène publ., médecine	24	
6	1	—	6	5	8	—	13	0.4	0.7	0.8	0.7	209.56	0.2	0.3	0.4	0.3	Arts en général	25	
1	1	—	1	1	2	—	3	0.2	0.2	0.2	0.1	69.52	0.1	0.1	0.1	0.1	Architecture, sculpture	26	
22	1	—	9	9	22	1	32	1.1	1.5	1.2	1.6	1.009.13	1.7	2.0	1.7	1.2	Théâtres, cinémas	27	
5	5	—	11	18	3	—	21	0.4	1.1	0.9	1.1	178.19	0.1	0.2	0.2	0.2	Musique	28	
37	6	1	16	22	36	2	60	3.2	3.6	3.3	3.1	1.738.37	2.2	3.2	2.4	2.1	Sports	29	
2	—	—	3	1	4	—	5	0.6	0.3	0.4	0.3	168.35	0.2	0.2	0.2	0.2	Mode	30	
23	3	2	14	14	26	2	42	1.6	1.7	2.4	2.2	2.316.05	4.6	0.8	9.4	2.8	Littérat., en gén., linguist.	31	
9	1	2	12	8	11	5	24	1.6	2.0	1.6	1.2	1.299.96	1.7	3.1	2.5	1.6	Belles-lettres	32	
6	3	2	8	5	9	5	19	1.0	1.2	0.7	1.0	982.49	0.3	1.1	0.7	1.1	Divertissement.	33	
4	—	—	3	1	6	—	7	0.5	0.2	0.2	0.4	208.96	0.2	0.1	0.2	0.3	Humour	34	
10	—	2	2	7	7	—	14	0.4	0.7	0.5	0.7	159.34	0.1	0.2	0.2	0.2	Histoire	35	
2	—	3	2	2	5	—	7	0.5	0.6	0.4	0.4	74.97	0.1	0.2	0.1	0.1	Géographie	36	
3	—	2	2	3	4	—	7	—	1.1	1.2	0.4	148.98	—	8.0	0.3	0.2	Autres	37	
1.231	105	161	437	760	1.043	131	1.934	100.0	100.0	100.0	100.0	81.917.15	100.0	100.0	100.0	100.0	Total		
—	—	—	—	28.7	60.3	11.0	100.0	—	—	—	—	100.0	—	—	—	—	1926	} %	
54.5	4.6	10.1	30.8	26.1	63.8	10.1	100.0	—	—	—	—	100.0	—	—	—	—	1930		
61.0	5.2	8.3	25.5	35.1	57.3	7.6	100.0	—	—	—	—	100.0	—	—	—	—	1934		
63.7	5.4	8.3	22.6	39.3	53.9	6.8	100.0	—	—	—	—	100.0	—	—	—	—	1938		

9. Az időszaki sajtótermékek száma a megjelenés ideje szerint. 1938.

Nombre des périodiques, suivant la périodicité. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	Naponként <i>Paraissant par jour</i>			Hetenként <i>Paraissant par semaine</i>			Havonként <i>Paraissant par mois</i>			Évenként <i>Paraissant par an</i>				Egyébként <i>A d'autres intervalles</i>	Összesen <i>Total</i>	
	többször <i>plusieurs fois</i>	2 ×	1 ×	5-3 ×	2 ×	1 ×	3 ×	2 ×	1 ×	11-7 ×	6 ×	5-4 ×	3-1 ×			
Budapest	3	3	40	3	8	179	14	157	451	204	39	93	45	4	1.243	
Vidék — <i>Province</i>	—	—	47	3	20	201	2	46	159	135	13	41	22	2	691	
Összesen — <i>Total</i>	3	3	87	6	28	380	16	203	610	339	52	134	67	6	1.934	
% {	1926	0.5	0.2	7.7	0.5	2.6	29.2	0.6	15.5	30.0	3.7	3.9	2.8	1.3	1.5	100.0
1930	0.8	0.1	6.3	1.0	2.7	26.7	1.2	15.1	35.0	1.5	2.4	4.9	2.0	0.3	100.0	
1934	0.5	0.1	5.3	0.3	2.1	23.4	1.0	13.8	29.2	11.2	2.8	5.9	1.8	2.6	100.0	
1938	0.2	0.2	4.5	0.3	1.5	19.6	0.8	10.5	31.5	17.5	2.7	6.9	3.5	0.3	100.0	

10. Az időszaki sajtótermékek száma nyelv szerint. 1938.

Nombre des périodiques, suivant la langue. 1938.

Az időszaki sajtótermék nyelve — <i>Langue des périodiques</i>	Összesen <i>Total</i>	%			
		1926	1930	1934	1938
Magyar — <i>Hongrois</i>	1.758	94.2	95.1	96.3	90.9
Magyar, német — <i>Hongrois et allemand</i>	40				
Magyar, német, francia — <i>Hongrois, allem. et français</i>	8				
Magyar, német, francia, angol — <i>Hongrois, allem., français, anglais</i>	17				
Magy., ném., francia, angol, olasz — <i>Hongr., all., fr., anglais, italien</i>	18				
Magyar, német, francia, angol, olasz, spanyol — <i>Hongrois, allemand, français, anglais, italien, espagnol</i>	2				
Magy., ném., francia, ang., latin — <i>Hongr., all., français, angl., latin</i>	2				
Magyar, német, francia, olasz — <i>Hongrois, allemand, français, italien</i>	2				
Magyar, német, francia, latin — <i>Hongrois, allemand, français, latin</i>	1				
Magyar, német, angol, holland — <i>Hongrois, allem., anglais, holland.</i>	1				
Magyar, német, angol, héber — <i>Hongrois, allem., anglais, hébreu</i>	1				
Magyar, német, angol — <i>Hongrois, allemand, anglais</i>	7				
Magyar, német, olasz — <i>Hongrois, allemand, italien</i>	1				
Magyar, francia — <i>Hongrois et français</i>	7	2.8	1.9	0.8	6.6
Magyar, francia, angol — <i>Hongrois, français, anglais</i>	1				
Magyar, francia, angol, olasz — <i>Hongrois, français, anglais, italien</i>	1				
Magy., fr., ang., olasz, spanyol — <i>Hongr., fr., angl., italien, espagnol</i>	1				
Magy., fr., finn, eszt, bulg., török — <i>Hongr., fr., fin., est., bulg., turc</i>	1				
Magyar, francia, szlovák — <i>Hongrois, français, slovaque</i>	1				
Magyar, angol — <i>Hongrois et anglais</i>	5				
Magyar, héber — <i>Hongrois et hébreu</i>	1				
Magyar, horvát — <i>Hongrois et croate</i>	1				
Magyar, latin — <i>Hongrois et latin</i>	4				
Magyar, latin, görög — <i>Hongrois, latin, grec</i>	1				
Magyar, eszperantó — <i>Hongrois et espéranto</i>	2				
Magyar, egyéb — <i>Hongrois et d'autres langues</i>	1				
Német — <i>Allemand</i>	21				
Német, francia, angol — <i>Allemand, français, anglais</i>	8				
Német, francia, angol, olasz — <i>Allemand, français, anglais, italien</i>	3				
Német, francia, angol, olasz, holland, portugál, svéd — <i>Allemand, français, anglais, italien, holland., portug., suédois</i>	1				
Ném., fr., angol, olasz, latin, görög — <i>All., fr., angl., it., latin, grec</i>	1				
Német, angol — <i>Allemand et anglais</i>	1				
Német, egyéb — <i>Allemand et d'autres langues</i>	1	3.0	3.0	2.9	2.5
Francia — <i>Français</i>	3				
Francia, angol — <i>Français et anglais</i>	1				
Angol — <i>Anglais</i>	4				
Olasz — <i>Italien</i>	2				
Latin — <i>Latin</i>	—				
Szlovák — <i>Slovaque</i>	3				
Horvát — <i>Croate</i>	—				
Összesen — <i>Total</i>	1.934	100.0	100.0	100.0	100.0

11. Az időszaki sajtótermékekben használt nyelvek megoszlása. 1938.

Répartition des langues employées dans les périodiques. 1938.

Nyelv — Langues	Kizárólagosan Exclusivement	Főnyelvként Comme langue principale	Társnyelvként Parallèlement	Melléknnyelvként Comme langue secondaire	Összesen — Total	%				
						használt nyelvek száma 1938-ban — nombre des langues employées en 1938 de la façon indiquée plus haut				
						1926	1930	1934	1938	
Magyar — Hongrois	1.759	108	13	2	1.882	84.9	84.1	87.8	84.4	
Német — Allemand	21	16	39	60	136	8.3	7.9	5.9	6.1	
Francia — Français	3	1	30	43	77	3.3	3.2	2.5	3.5	
Angol — Anglais	4	3	30	37	74	2.2	2.4	1.7	3.3	
Olasz — Italien	2	—	11	17	30	0.4	1.0	1.1	1.3	
Svéd — Suédois	—	—	1	—	1	0.1	—	—	0.1	
Görög — Grec	—	—	1	1	2	—	0.1	0.1	0.1	
Horvát — Croate	—	—	—	1	1	—	—	0.1	—	
Szlovák — Slovaque	3	—	1	—	4	0.1	0.1	0.2	0.2	
Spanyol — Espagnol	—	—	1	1	2	—	—	0.1	0.1	
Portugál — Portugais	—	—	—	1	1	—	—	—	0.1	
Cseh — Tchèque	—	—	—	—	—	—	0.1	—	—	
Szerb — Serbe	—	—	—	—	—	—	0.1	—	—	
Román — Roumain	—	—	—	—	—	—	0.1	—	—	
Holland — Hollandais	—	—	2	—	2	—	—	—	0.1	
Finn — Finnois	—	—	—	1	1	—	—	—	0.1	
Észt — Estonien	—	—	—	1	1	—	—	—	—	
Bulgár — Bulgare	—	—	—	1	1	—	—	—	—	
Török — Turc	—	—	—	1	1	—	—	—	—	
Héber — Hébreu	—	—	1	1	2	—	0.1	0.1	0.1	
Latin — Latin	—	1	4	4	9	0.3	0.7	0.3	0.4	
Eszperanto — Espéranto	—	—	2	—	2	0.4	0.1	0.1	0.1	
Összesen — Total	1.792	129	136	172	2.229	100.0	100.0	100.0	100.0	

pot találtunk, amely már 1850-ben létezett. — A 8. sz. táblázat az újságokat tartalom szerint is részletezi. Az osztályozásnál kétes esetekben a főtárgykört igyekeztünk megállapítani. A tárgybeosztás keretei mindazáltal sokhelyütt elmosódnak s így ezek az adatok csak megközelítően tájékoztatnak. A legnagyobb a politikai lapok száma, amelyek közé a hírlapok túlnyomó

részét is sorozzuk: 347. Vezető csoportok még: társadalmi lapok: 258, vallásiak: 253, ipari tartalmúak: 131.

Érdekes megfigyelni, hogy a vidéken a sajtó tartalom szerinti megoszlása más, mint a fővárosban. Míg Budapesten a társadalmi tárgyú újságok vezetnek (188), vidéken a politikaiak, vagyis a „hírlapok” (220).

12. A megjelent időszaki sajtótermékek hosszmérete. 1938.

Périodiques suivant leur longueur. 1938.

Megjelenés helye Lieu où ils paraissent	Hosszméret cm — Longueur en cm																Ismeretlen Longueur inconnue	Összesen Total		
	—20	20—22	22—24	24—26	26—28	28—30	30—32	32—34	34—36	36—38	38—40	40—42	42—44	44—46	46—48	48—50			50—	
Budapest	18	29	129	240	30	126	262	108	41	6	4	46	114	3	52	25	9	1	1.243	
Vidék — Province	9	11	84	81	8	90	87	36	15	13	1	18	191	5	21	8	13	—	691	
Össz. — Total	27	40	213	321	38	216	349	144	56	19	5	64	305	8	73	33	22	1	1.934	
%	1926	2.6	1.7	13.6	4.8	6.2	15.7	17.5	2.2	3.3	1.1	2.1	21.1	2.1	1.4	2.8	0.4	1.4	—	100.0
	1930	3.1	3.2	17.6	6.1	6.1	13.2	14.7	2.6	3.5	1.4	1.9	19.6	1.5	1.0	3.5	0.1	0.4	0.5	100.0
	1934	1.6	1.2	19.2	8.1	4.0	12.9	20.9	1.2	1.9	0.5	1.7	15.5	4.3	0.7	5.2	0.3	0.7	0.1	100.0
	1938	1.4	2.1	11.0	16.6	2.0	11.2	18.0	7.4	2.9	0.9	0.3	3.3	15.8	0.4	3.8	1.7	1.1	0.1	100.0

13. Az időszaki sajtótermékek száma átlagos oldalszám szerint. 1938.

Nombre des périodiques, suivant le nombre moyen de pages. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	Átlagos oldalszám — <i>Nombre moyen de pages</i>												Bizonytalan <i>Incertain</i>	Összesen <i>Total</i>	
	1—2	3—4	5—6	7—8	9—10	11—12	13—14	15—16	17—32	33—48	49—64	65—			
Budapest . . .	15	138	79	216	68	110	23	154	234	75	45	84	2	1.243	
Vidék — <i>Province</i> . . .	8	203	107	139	26	30	5	76	64	12	7	14	—	691	
Össz. — <i>Total</i>	23	341	186	355	94	140	28	230	298	87	52	98	2	1.934	
% {	1926 . . .	1.6	17.8	11.7	20.2	5.1	6.9	1.5	9.3	15.7	3.7	2.4	3.5	0.6	100.0
	1930 . . .	1.9	14.9	10.4	17.2	3.3	5.3	1.1	13.6	16.9	4.9	3.7	6.6	0.2	100.0
	1934 . . .	1.2	18.0	10.8	18.2	4.1	8.0	1.6	11.3	15.1	4.3	2.6	4.7	0.1	100.0
	1938 . . .	1.2	17.6	9.6	18.4	4.9	7.2	1.4	11.9	15.4	4.5	2.7	5.1	0.1	100.0

A 9. sz. táblázat a megjelenés gyakoriságáról tájékoztat. A napilapok száma 87 s van további 6 olyan lap, amely naponként többször jelenik meg. A hetilapok száma 380, a havonként megjelenőké 610, tehát az utóbbi kategória a legnagyobb.

A 10. sz. táblázat a nyelv szerinti megoszlást taglalja. Látható a táblázatból, hogy az időszaki sajtótermékek közül 1.758 (90.9%) kizárólag magyar nyelven jelenik meg s a többi lapok nagy része (további 6.6%) is olyan, amelyben a magyar nyelv — bár esetleg csak mellékesen — előfordul. Aránylag legtöbb még a németnyelvű lap, melyeknek száma 21, ezenkívül a né-

met nyelv is, más nyelvekkel együtt, társnyelvként vagy melléknelvként több sajtótermékben szerepel.

A 11. sz. táblázat az időszaki termékekben használt nyelveket részletezi. E táblázatban a nyelv az egység és nem az újság, mint az előző táblázatban. A magyar nyelv hatalmasan dominál e kimutató szerint is.

Az időszaki sajtótermékek közül, amint a 7. sz. táblázatból kitűnik, 1.491 közölt hirdetést, e szám az összes sajtótermékeknek 77.1%-a.

Ugyancsak a 8. táblázat az elterjedés területéről is közöl adatokat. Ezek szerint

14. A megjelent időszaki sajtótermékek példányonkinti ára. 1938.

Prix au numéro des périodiques. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	Termékek száma — <i>Nombre des périodiques se vendant</i>																		Ingyenes, határozatlan <i>Gratuits ou de prix non défini</i>	Ujság összesen <i>Total des périodiques</i>		
	4	5	6	8	10	12	13—16	17—20	21—24	25—32	33—40	41—48	49—60	61—80	81—100	101—120	121—160	161—200			201—	
Budapest	8	1	18	8	94	16	22	92	22	52	85	—	157	51	91	10	39	58	60	359	1.243	
Vidék — <i>Province</i>	15	—	13	22	124	57	46	74	6	36	15	—	36	13	10	3	4	9	8	200	691	
Összesen — <i>Total</i>	23	1	31	30	218	73	68	166	28	88	100	—	193	64	101	13	43	67	68	559	1.934	
% {	1926	0.4	4.8	6.1	18.9	3.2	8.1	6.6	11.9	4.5	3.5	10.3	5.0	3.4	4.4	8.9	100.0					
	1930	0.1	0.3	0.7	1.2	5.8	3.4	8.0	10.2	2.0	5.3	6.4	0.1	10.9	4.5	7.8	1.3	2.0	3.7	4.2	22.1	100.0
	1934	0.9	0.1	1.8	1.6	11.7	3.0	4.9	10.6	1.2	5.8	6.1	0.1	11.0	3.4	6.5	1.3	2.0	3.0	4.1	20.9	100.0
	1938	1.2	0.1	1.6	1.5	11.3	3.8	3.5	8.6	1.4	4.5	5.2	—	10.0	3.3	5.2	0.7	2.2	3.5	3.5	28.9	100.0

15. A megjelent időszakai sajtótermékek évi előfizetési ára. 1938.

Prix de l'abonnement annuel des périodiques. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	A termékek száma — <i>Nombre des périodiques d'un prix d'abonnement annuel de</i>															Ujság összesen <i>Total des périodiques</i>
	—1-00	1-61—3-20	3-21—4-80	4-81—6-40	6-41—8-00	8-01—9-60	9-61—11-20	11-21—12-80	12-81—16-00	16-01—19-20	19-21—24-00	24-01—32-00	32-01—40-00	40-01—	Ingyenes, határozatl. Gratuits ou d'un prix d'abonn. incertain	
	pengő előfizetési árral — pengős															
Budapest	51	105	95	177	71	16	78	74	47	12	164	55	19	18	261	1.243
Vidék — <i>Province</i>	89	117	63	79	80	10	35	27	18	5	24	23	6	3	112	691
Összesen — <i>Total</i>	140	222	158	256	151	26	113	101	65	17	188	78	25	21	373	1.934
%	5-0	8-7	12-1	10-1	11-4	8-0	2-6	5-5	7-0	3-7	5-7	5-5	5-6		9-1	100-0
1926	2-0	6-7	7-5	13-4	11-1	1-7	8-9	7-6	6-3	1-5	13-0	5-3	2-5	1-9	10-6	100-0
1930	4-5	10-6	8-4	15-9	8-3	1-7	7-9	6-8	4-0	0-9	11-8	4-2	1-6	1-3	12-1	100-0
1934	7-2	11-5	8-2	13-2	7-8	1-3	5-9	5-2	3-4	0-9	9-7	4-0	1-3	1-1	19-3	100-0
1938																

az újságok 63,7%-a csak belföldön talált olvasókat, az elcsatolt területekre kijutott 5,4%, egyéb külföldre 8,3%.

Az időszakai sajtótermékek *hosszméretéről* a 12. sz. táblázatban talál tájékoztatást az olvasó. E táblázat szerint a leggyakoribbak a 30—32 cm hosszúságú lapok (18,0%).

Az *átlagos oldalszám* szempontjából leggyakoribb a 8 oldalas kategória (18,4%), csaknem hasonló arányú a 4 oldalas (17,6%).

Ami az *előfizetési árat*, illetve *példá-*

nyonkinti árat illeti, erről a 14. és 15. sz. táblázat nyújt felvilágosítást. Legsűrűbb a 10 filléres példányonkinti ár és az 5—pengő körül mozgó évi előfizetési ár.

A közölt táblázatok bővebb kommentálásától eltekintünk, annál is inkább, mert az előző felvételekről szóló ismertetéseink¹⁾ a részletproblémákat már kellőképpen megvilágították.

Elekes Dezső dr.

¹⁾ L.: Magyar Statisztikai Szemle 1927. 3. sz. 250., 1931. 6. sz. 578. és az 1935. 12. sz. 1100 l.-on.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Az 1938. évi felvidéki nép-, földbirtok- és állatösszeírás.

Recensement de la population, des propriétés foncières et du cheptel en 1938 dans la zone nord réincorporée à la Hongrie.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 108. sz. Szerkeszti és kiadja: a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. Numéro 108. Rédigées et publiées par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 51* + 277 l. — p.

1939 májusában hagyta el a sajtót a Magyar Statisztikai Közlemények 108. kötete, mely az 1938 november 2-i bécsi döntés alapján visszacsatolt területen az 1938 december közepén végrehajtott összeírás eredményeit tartalmazza. A tri-

noni rabbilincs szétpattanása után tehát alig félév múlva már önálló kötetben mutatja be a Központi Statisztikai Hivatal a visszatért 12 ezer négyzetkilométernyi terület és a több mint 1 millió lakosság képét. Az eredményeknek ilyen rövid idő alatt történt nyilvánosságra hozatalára még nem volt példa a magyar hivatalos statisztika történetében. A fokozott munkteljesítményt — mint a kötet előszava megemlíti — az tette szükségessé, hogy az ilyen rendkívüli adatgyűjtés csak a leggyorsabb adatközlés mellett érheti el célját.

Az összeírás időpontja az 1938 december 14. és 15. közti éjféli időpont, illetve a határrendezés során visszacsatolt 18 községben 1939 március 15-e volt. Az összeírás összefoglaló és a községi

15. A megjelent időszakai sajtótermékek évi előfizetési ára. 1938.

Prix de l'abonnement annuel des périodiques. 1938.

Megjelenés helye <i>Lieu où ils paraissaient</i>	A termékek száma — <i>Nombre des périodiques d'un prix d'abonnement annuel de</i>															Ujság összesen <i>Total des périodiques</i>
	—1-00	1-61—3-20	3-21—4-80	4-81—6-40	6-41—8-00	8-01—9-60	9-61—11-20	11-21—12-80	12-81—16-00	16-01—19-20	19-21—24-00	24-01—32-00	32-01—40-00	40-01—	Ingyenes, határozatl. Gratuits ou d'un prix d'abonn. incertain	
	pengő előfizetési árral — pengős															
Budapest	51	105	95	177	71	16	78	74	47	12	164	55	19	18	261	1.243
Vidék — <i>Province</i>	89	117	63	79	80	10	35	27	18	5	24	23	6	3	112	691
Összesen — <i>Total</i>	140	222	158	256	151	26	113	101	65	17	188	78	25	21	373	1.934
%	5-0	8-7	12-1	10-1	11-4	8-0	2-6	5-5	7-0	3-7	5-7	5-5	5-6		9-1	100-0
1926	2-0	6-7	7-5	13-4	11-1	1-7	8-9	7-6	6-3	1-5	13-0	5-3	2-5	1-9	10-6	100-0
1930	4-5	10-6	8-4	15-9	8-3	1-7	7-9	6-8	4-0	0-9	11-8	4-2	1-6	1-3	12-1	100-0
1934	7-2	11-5	8-2	13-2	7-8	1-3	5-9	5-2	3-4	0-9	9-7	4-0	1-3	1-1	19-3	100-0
1938																

az újságok 63,7%-a csak belföldön talált olvasókat, az elcsatolt területekre kijutott 5,4%, egyéb külföldre 8,3%.

Az időszakai sajtótermékek *hosszméretéről* a 12. sz. táblázatban talál tájékoztatást az olvasó. E táblázat szerint a leggyakoribbak a 30—32 cm hosszúságú lapok (18,0%).

Az *átlagos oldalszám* szempontjából leggyakoribb a 8 oldalas kategória (18,4%), csaknem hasonló arányú a 4 oldalas (17,6%).

Ami az *előfizetési árat*, illetve *példá-*

nyonkinti árat illeti, erről a 14. és 15. sz. táblázat nyújt felvilágosítást. Legsűrűbb a 10 filléres példányonkinti ár és az 5—pengő körül mozgó évi előfizetési ár.

A közölt táblázatok bővebb kommentálásától eltekintünk, annál is inkább, mert az előző felvételekről szóló ismertetéseink¹⁾ a részletproblémákat már kellőképpen megvilágították.

Elekes Dezső dr.

¹⁾ L.: Magyar Statisztikai Szemle 1927. 3. sz. 250., 1931. 6. sz. 578. és az 1935. 12. sz. 1100 l.-on.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Az 1938. évi felvidéki nép-, földbirtok- és állatösszeírás.

Recensement de la population, des propriétés foncières et du cheptel en 1938 dans la zone nord réincorporée à la Hongrie.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 108. sz. Szerkeszti és kiadja: a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. Numéro 108. Rédigées et publiées par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1939. 51* + 277 l. — p.

1939 májusában hagyta el a sajtót a Magyar Statisztikai Közlemények 108. kötete, mely az 1938 november 2-i bécsi döntés alapján visszacsatolt területen az 1938 december közepén végrehajtott összeírás eredményeit tartalmazza. A tri-

noni rabbilincs szétpattanása után tehát alig félév múlva már önálló kötetben mutatja be a Központi Statisztikai Hivatal a visszatért 12 ezer négyzetkilométernyi terület és a több mint 1 millió lakosság képét. Az eredményeknek ilyen rövid idő alatt történt nyilvánosságra hozatalára még nem volt példa a magyar hivatalos statisztika történetében. A fokozott munkteljesítményt — mint a kötet előszava megemlíti — az tette szükségessé, hogy az ilyen rendkívüli adatgyűjtés csak a leggyorsabb adatközlés mellett érheti el célját.

Az összeírás időpontja az 1938 december 14. és 15. közti éjféli időpont, illetve a határrendezés során visszacsatolt 18 községben 1939 március 15-e volt. Az összeírás összefoglaló és a községi

népességi adatokra, tehát a tízévenkénti népszámlálások terjedelmét csaknem elérően a lakóházak számára, a népsűrűsége, a nem, életkor, születési év, családi állapot, a nők házassági termékenysége, vallás, anyanyelv, magyarul tudás, írni-olvasni tudás, iskolai végzettség és foglalkozás adataira terjed ki. A földbirtokviszonyok táblái a szabad és korlátolt forgalmú földbirtokok számát, összes, szántóföld- és erdőterületeit, valamint a csehszlovák földbirtokreform főeredményeit foglalják egybe, továbbá a korlátolt forgalmú földbirtokok adatait jogcímenként tüntetik fel. Az állatállomány táblái az állatállomány számát, kor- és ivarszerinti megoszlását tartalmazza.

A törvényhatósági és járási összefoglaló táblázatokban az 1938. évi adatok mellett az 1910. évi népszámlálás, illetve 1911. évi mezőgazdasági felvétel adatai is fel vannak tüntetve, úgyszintén több kombinált táblát találunk a foglalkozás, életkor, családi állapot, vallás, anyanyelv stb. adataival összevetve. Az összeírás teljes tárgyilagosságra törekedően csupán a jelenlévő polgári népesség számbavételére terjeszkedett ki, kirekesztve ezzel a Csonka-országból az összeíráskor ottartózkodó katonaság elég jelentős és így alaposan torzító számát.

Az összeírás végrehajtásáról és általános kérdéseiről, továbbá eredményeiről a Magyar Statisztikai Szemle 1939. évi 5. számában a kötet szerkesztői külön cikkekben számoltak be.¹⁾ A kötethez *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár, a Hivatal akkori elnöke írt előszót.

1. Pótfüzet Magyarország Helységnévtára 1937. évi kiadásához.

Dictionnaire des communes de Hongrie, 1937. 1er supplément.

Szerkeszti és kiadja: a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique.
Budapest, 1939. 149. l. — p.

Magyarország Helységnévtára 1937. évi kiadásának folyó év májusában megjelent Pótfüzete közrebocsátását országunknak az 1938. november 2-i bécsi döntéssel történt megnagyobbodásának örvendetes eseménye tette szükségessé. A Helységnévtár Pótfüzetének munkálatai még be sem fejeződtek, amikor Kárpátalja visszaszerzésével Magyarország újabb jelentős területtel gyarapodott. A Pótfüzet csak a novemberi bécsi döntés alapján visszakapott községek adatait tartalmazza és három főrésze tagozódik: I. Közigazgatási beosztás, II. Betűrendes rész és III. A mai Magyarország

¹⁾ L. *Thirring* Lajos dr.: „A népesség a Felvidék visszacsatolt részén.“ — *Szóllósy* Zoltán dr.: „A földbirtokviszonyok a Felvidék visszacsatolt részén“ és „Állatállomány a Felvidék visszacsatolt részén.“

(Kárpátaljával együtt) összes városainak és községeinek betűrendes névjegyzéke. Az első rész a „Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területek közigazgatásáról“ szóló 9.330/1938. M. E. sz. rendelet alapján nemcsak a bécsi döntéssel visszacsatolt területek közigazgatási beosztására vonatkozó adatokat közli, hanem az azokkal határos csonkaországbeli adatokat is. A „II. Betűrendes rész“ az 1937. évi Helységnévtár rendszere szerint közli a visszatért helységek részletes adatait. A III. fejezet első része a bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország összes városainak és községeinek egybefoglalt betűrendes névjegyzékét nyújtja, a második részben pedig az 1939. március-áprilisában visszaszerzett Kárpátalja községeinek névjegyzékét találjuk az 1918. év végén érvényben volt vármegyei beosztás feltüntetésével. A füzet „Függeléke“ a mai Magyarország területén történt községegyesítéseket, községnévátvitásokat és az új községalakulásokat tünteti fel az egyes vármegyék községneveinek az 1898. évi IV. t.-c. alapján történt törzskönyvezésétől kezdve. A Pótfüzet előszava megemlíti, hogy a Kárpátaljával kapcsolatos kérdések rendezése után a kárpátaljai községekre vonatkozó helységnévtári adatokat a Központi Statisztikai Hivatal külön pótfüzetben fogja az érdeklődők rendelkezésére bocsátani.

Molnár Olga dr.: Munkanélküliség a szellemi pályákon alkalmazott nők körében.

Dr. Olga Molnár: Le chômage parmi les femmes des professions intellectuelles.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 88. kötet, 4. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr. Louis I. Illyefalvi). 88e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.
Budapest, 1938. 200 l. — p.

Molnár Olga dr. rendkívül alapos új tanulmányában a háború utáni társadalmi rendnek, jobban mondva rendellenességeknek egészen különleges és igen szomorú jelenségét, az értelmiségi osztály női részének a munkahelyekről való kiszorulását és ennek társadalmi kihatásait tárja elénk. A probléma több tekintetben speciális; egyrészt mivel a fővárost öleli fel, másrészt mivel a szellemi munkások rétegében a munkanélküliek sorát s itt is a nőket veszi tárgyalás alá. Ezen az elkülönített alaphatáron azonban messze túlmennek *Molnár* Olga dr. sok más szempontot is felölelő, számos egyéb, összefüggő jelenséget is megvilágító vizsgálódásai, úgyhogy azok nyomán a háború utáni általános munkanélküliségről és ezen túl is az összes szellemi munkások helyzetéről (tehát a férfiakéről is) egységes és átfogó képet kapunk.

A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal nagyobb

népességi adatokra, tehát a tízévenkénti népszámlálások terjedelmét csaknem elérően a lakóházak számára, a népsűrűsége, a nem, életkor, születési év, családi állapot, a nők házassági termékenysége, vallás, anyanyelv, magyarul tudás, írni-olvasni tudás, iskolai végzettség és foglalkozás adataira terjed ki. A földbirtokviszonyok táblái a szabad és korlátolt forgalmú földbirtokok számát, összes, szántóföld- és erdőterületeit, valamint a cseh-szlovák földbirtokreform főeredményeit foglalják egybe, továbbá a korlátolt forgalmú földbirtokok adatait jogcímenként tüntetik fel. Az állatállomány táblái az állatállomány számát, kor- és ivarszerinti megoszlását tartalmazza.

A törvényhatósági és járási összefoglaló táblázatokban az 1938. évi adatok mellett az 1910. évi népszámlálás, illetve 1911. évi mezőgazdasági felvétel adatai is fel vannak tüntetve, úgyszintén több kombinált táblát találunk a foglalkozás, életkor, családi állapot, vallás, anyanyelv stb. adataival összevetve. Az összeírás teljes tárgyilagosságra törekedően csupán a jelenlévő polgári népesség számbavételére terjeszkedett ki, kirekesztve ezzel a Csonka-országból az összeíráskor ottartózkodó katonaság elég jelentős és így alaposan torzító számát.

Az összeírás végrehajtásáról és általános kérdéseiről, továbbá eredményeiről a Magyar Statisztikai Szemle 1939. évi 5. számában a kötet szerkesztői külön cikkekben számoltak be.¹⁾ A kötethez *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár, a Hivatal akkori elnöke írt előszót.

1. Pótfüzet Magyarország Helységnévtára 1937. évi kiadásához.

Dictionnaire des communes de Hongrie, 1937. 1er supplément.

Szerkeszti és kiadja: a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique.
Budapest, 1939. 149. l. — p.

Magyarország Helységnévtára 1937. évi kiadásának folyó év májusában megjelent Pótfüzete közrebocsátását országunknak az 1938. november 2-i bécsi döntéssel történt megnagyobbodásának örvendetes eseménye tette szükségessé. A Helységnévtár Pótfüzetének munkálatai még be sem fejeződtek, amikor Kárpátalja visszaszerzésével Magyarország újabb jelentős területtel gyarapodott. A Pótfüzet csak a novemberi bécsi döntés alapján visszakapott községek adatait tartalmazza és három főrésze tagozódik: I. Közigazgatási beosztás, II. Betűrendes rész és III. A mai Magyarország

¹⁾ L. *Thirring* Lajos dr.: „A népesség a Felvidék visszacsatolt részén.“ — *Szóllósy* Zoltán dr.: „A földbirtokviszonyok a Felvidék visszacsatolt részén“ és „Állatállomány a Felvidék visszacsatolt részén.“

(Kárpátaljával együtt) összes városainak és községeinek betűrendes névjegyzéke. Az első rész a „Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területek közigazgatásáról“ szóló 9.330/1938. M. E. sz. rendelet alapján nemcsak a bécsi döntéssel visszacsatolt területek közigazgatási beosztására vonatkozó adatokat közli, hanem az azokkal határos csonkaországbeli adatokat is. A „II. Betűrendes rész“ az 1937. évi Helységnévtár rendszere szerint közli a visszatért helységek részletes adatait. A III. fejezet első része a bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország összes városainak és községeinek egybefoglalt betűrendes névjegyzékét nyújtja, a második részben pedig az 1939. március-áprilisában visszaszerzett Kárpátalja községeinek névjegyzékét találjuk az 1918. év végén érvényben volt vármegyei beosztás feltüntetésével. A füzet „Függeléke“ a mai Magyarország területén történt községegyesítéseket, községnévátvitásokat és az új községalakulásokat tünteti fel az egyes vármegyék községneveinek az 1898. évi IV. t.-c. alapján történt törzskönyvezésétől kezdve. A Pótfüzet előszava megemlíti, hogy a Kárpátaljával kapcsolatos kérdések rendezése után a kárpátaljai községekre vonatkozó helységnévtári adatokat a Központi Statisztikai Hivatal külön pótfüzetben fogja az érdeklődők rendelkezésére bocsátani.

Molnár Olga dr.: Munkanélküliség a szellemi pályákon alkalmazott nők körében.

Dr. Olga Molnár: Le chômage parmi les femmes des professions intellectuelles.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 88. kötet, 4. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr. Louis I. Illyefalvi). 88e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.
Budapest, 1938. 200 l. — p.

Molnár Olga dr. rendkívül alapos új tanulmányában a háború utáni társadalmi rendnek, jobban mondva rendellenességeknek egészen különleges és igen szomorú jelenségét, az értelmiségi osztály női részének a munkahelyekről való kiszorulását és ennek társadalmi kihatásait tárja elénk. A probléma több tekintetben speciális; egyrészt mivel a fővárost öleli fel, másrészt mivel a szellemi munkások rétegében a munkanélküliek sorát s itt is a nőket veszi tárgyalás alá. Ezen az elkülönített alaphatáron azonban messze túlmennek *Molnár* Olga dr. sok más szempontot is felölelő, számos egyéb, összefüggő jelenséget is megvilágító vizsgálódásai, úgyhogy azok nyomán a háború utáni általános munkanélküliségről és ezen túl is az összes szellemi munkások helyzetéről (tehát a férfiakéről is) egységes és átfogó képet kapunk.

A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal nagyobb

szociális adatfelvétel keretében három ízben kísérte meg — éspedig 1926-ban, 1928-ban és 1935-ben — a szellemi munkanélküliek tömegének a felmérését és gazdasági viszonyaik megvilágítását. A felvételek önkéntes bevalláson alapultak s így teljességre nem tarthattak igényt, tehát inkább reprezentatív jellegűek voltak. Tanulságaik azonban így is bőségesek s a szerző méltán érezhette szükségét annak, hogy vizsgálódásairól és megállapításairól elsősorban éppen az érdekelt szellemi munkásréteget tájékoztassa. Rendkívül fontos és szakszerű tájékoztató művéből alább csak néhány, a lényegesebb szempontot megvilágító szemelvényt ragadjunk ki.

Budapesten 1935-ben 234 ezer kereső nőt talált a népszámlálás. Ennek a tömegnek azonban csak mintegy 8%-a (közel 19 ezer nő) az, amelyik legalább 8 középiskolát végzett vagy ezzel egyenértékű végzettségű, tehát a szellemi pályán dolgozó nők címére igényt tarthat. Ezzel szemben a fővárosban (a tanszemélyzettel együtt) közel 37 ezer nőtisztviselő van alkalmazásban s ezeknek csak jó $\frac{1}{3}$ része rendelkezik az imént jelzett képesítéssel. Ez az arány a minősítési igényeknek, a képzettségi színvonalnak a leszállítását jelzi. A szellemi munkanélküliek száma a fővárosban 10 év alatt (1926-tól 1935-ig) megkétszereződött: 6.500-ról 13.200-ra nőtt. Ez utóbbi számból 5.738 (43,5%) jutott a nőkre. Ezek nagyobbrésze (46%) magántisztviselő, míg 7% köztisztviselő volt, 47% pedig még nem volt állásban. Kor szerint a többség a 20—25 évesek (31%) és a 25—30 évesek (21%) korcsoportjába tartozott. Családi állapot szerint 77% volt köztük hajadon. Vallás szerint 60% róm. katolikust és 25% izraelitát találunk; ezzel szemben alacsony a reformátusok (9%) és az evangélikusok (5%) aránya. Az állástkereső magántisztviselőknél 38%-ra szökik fel az izraeliták aránya. Születési hely szerint 55% budapesti születésű; 15% az elszakított területeken született. Részletes tájékozást kapunk arra nézve is, hogy a számbavett munkanélküli nők mióta tartózkodnak a fővárosban. E szerint 62%-nál a 20 évet meghaladja az itt tartózkodás ideje. A számbavettek 51%-a viszont állandóan Budapesten lakott.

Érdekes képet nyújt a tanulmány általában a kereső nők iskolai végzettségéről s azt túlságosan alacsony fokúnak állapítja meg. A munkanélküli nők közt 21% végezte a középiskola négy osztályát, illetőleg a felsőbb osztályok valamelyikét, 17% a felső kereskedelmi iskola egy vagy több osztályát járta; 20% szakiskolát, 34% szaktanfolyamot, 8% pedig főiskolát végzett. Iskolai tanulmányait 31% már legalább 20 év óta befejezte; 19% 10—20 évvel, 18% 5—10 évvel ezelőtt, 32% pedig 5 éve vagy korábban fejezte be tanulmányait.

A beszélt idegen nyelvek szerint a következő

megoszlást látjuk: 48% nem beszélt idegen nyelven, 34% egy, 13% két, 4% három, 1% pedig négy idegen nyelven tudott. Gyorsírást 58%, gépirást 71%, könyvelést 13%, kereskedelmi levelezést 56% tudott. Tájékozást kapunk a munkanélküli nők átképzését illetőleg is; eszerint 11% tanult valamilyen mesterséget, 3% vett részt átképző tanfolyamon és egy igen kis rész (0,1%) folytatott főiskolai tanulmányokat. Az átképzésben részesült nőket szakok szerint is részletezi a tanulmány. Ugyancsak az utolsó alkalmazás minősége, a munkanélküliség és az alkalmazás tartama, az utolsó fizetés nagysága, a munkanélküliség oka, a felmondási idő tartama, a végkielégítés éve és összege szerint is csoportosítja a tanulmány a munkanélkülieket. Mindezekből sok érdekes, de legtöbbször szomorú társadalmi jelenségnek jövünk a nyomára.

A munkanélküli nők egyéb szociális viszonyai közül a lakásviszonyok és a családi körülmények jöhetnek még figyelembe s *Molnár Olga* dr. tanulmánya további részeiben ezeket is sorra veszi. A számbavett egyének 11%-a mint főbérlő, 8%-a mint albérlő, 75%-a pedig mint családtag lakott lakásában. A lakás nagysága és a fizetett lakbér itt természetesen szerepet játszanak s szerző erről az oldalról is megvilágítja a kérdést. Az egyszobás lakás 11%-kal, a kétszobás lakás 18%-kal szerepel azonkívül, hogy a számbavettek 57%-ának nem volt önálló lakása. Ehhez igazodik a negyedévi lakbér is, amely 47%-nál 50 pengőn alul, 37%-nál 50—100 pengő között mozgott. Az önálló lakással rendelkező 658 nő közül csaknem 40% albérlővel osztja meg lakását. Önálló háztartása volt a nők fele részének; a családjával együtt él 62%.

Végül a szerző rámutat arra is, hogy milyen munkából, illetőleg jövedelmi forrásból élnek a munkanélküliek kényszerű munkaszünetük alatt és a munkanélküli családját ki tartotta el ezalatt. Megemlíthetjük azt, hogy a munkanélküli nők 76%-ának a családjában legalább egy kereső családtag volt. Ugyancsak az eltartott családtagok és az iskolába járó gyermekek száma is figyelembe jön e kérdés megvilágításánál.

Molnár Olga dr. számításai szerint a fővárosban 1935-ben minden ezer dolgozó nőre 145 munkanélküli jutott. A szellemi pályákon dolgozó teljes képesítésű (középiskolai érettségivel vagy hasonló képzettséggel bíró) nőket véve tekintetbe, minden ezer dolgozó nőre 86 alkalmazás nélküli jut. A képzettségnek megfelelő hivatásszerű elhelyezkedés — szerző szerint — a kenyérkereseti pályákon semmivel sem sikerül inkább a férfiaknak, mint a nőknek. Ez a kérdés tehát aligha dönthető el egyik nem javára; a világháború utáni nehéz viszonyok egyforma súllyal nehezettek tehát mind a férfi-, mind a női munkakeresőkre. A szociális viszonyok ezen a téren rendkívül nehezek, amenny-

nyiben az ország háború utáni nehéz gazdasági viszonyaiban kell keresnünk a bajok okait és azoknak gyökeres változásáig e tekintetben alig várhatunk javulást.

A. J. dr.

Benisch Artur: Vármegyei határkiigazítások.

Arthur Benisch: Rectifications de limites de comitats.

A korszerű közszolgálat útja. 6. Közzéteszi vitéz *Keresztes-Fischer* Ferenc dr. belügyminiszter.

Série de l'„Administration moderne“, n° 6. Publié par le Dr François Keresztes-Fischer, ministre de l'Intérieur.

Budapest, 1938. 44 l. — p.

Benisch Artúrnak, a magyar közigazgatási statisztika jeles művelőjének ez a nagy helyi ismeretekről tanuskodó, számos térképpel illusztrált és bő statisztikai adatokon nyugvó tanulmánya arra vet világot, hogy nem minden szempontból megfelelő vármegyei területi beosztásunk legbájtóbb és egyben legkönnyebben lenyesegethető hibáit miként lehetne és kellene a megyerendszer teljes megbolygatása nélkül megjavítani. A vármegyei területrendezések mintegy másfélszázéves történeté-

vel bevezetett mű e célból számos községi határrendezést, több községi átkebelezést és végül néhány nagyobb terület (járás) más megyébe való átkebelezését hozza javaslatba. A javasolt átkebelezéseknek e háromféle csoportjára vonatkozó főbb adatokat (megye, község s határrész neve, terület, lélekszám, adóalap, az átkebelezés oka és az új törvényhatóság ill. község neve), úgyszintén vármegyei mérlegüket a mű végén helyet foglaló táblákban találjuk meg. A *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter előszavával bevezetett, még 1938-ban lezárt mű megjelenése óta megyerendszerünk az északi határok módosulása következtében elég lényegesen megváltozott. Ez *Benisch* sok fontos helyi megállapításban bővelkedő fejtegetéseit és javaslatait csupán részben érinti; a trianoni országterület belső részeiben fekvő községek és határrészek átkebelezésére vonatkozó javaslatai túlnyomórésben ma is időszerűek. Egyébként is a dolgozat gyakorlati-közigazgatási vonatkozásaitól teljesen eltekintve országismereti és statisztikai szempontból is a felvidéki események által nem befolyásolt számos fontos megállapítást tartalmaz.

Th. L. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Aperçu de la situation monétaire, 1938/9.* Société des nations. Genève. (Monnaies et banques. I.)

Comité d'experts statisticiens. Rapport au conseil sur les travaux de la huitième session. (Tenue à Genève du 22 au 27 avril 1939.) Société des nations. Genève.

Indices de la production industrielle. Rapport établi par le Comité d'experts statisticiens. Société des nations. Genève. 1939. (Études et rapports sur les méthodes statistiques. 6.)

Les banques commerciales et centrales, 1938/9. Société des nations. Genève. (Monnaies et banques. II.)

Statistical year book of the International tin research and development council, 1939. Statistical office of the International tin research and development council. The Hague.

Statistique de l'habitation. Programme minimum de statistiques de l'habitation établi par le Comité d'experts statisticiens. Société des nations. Genève. 1939. (Études et rapports sur les méthodes statistiques. 5.)

The dynamics of automobile demand. Based upon papers presented at a joint meeting of the American statistical association and the Econometric society in Detroit, 1938. General motors corporation. 139 l. New York.

Bak S. Richárd: A világ fontosabb árupiacai és tőzsdéi gazdaságföldrajzi szempontból. 161 l. Szeged. 1938. (Földrajzi értekezések. 1.)

Bikkal Dénes dr.: Családi munkabér külföldön és Magyarországon. 36 l. Budapest. 1938.

Huhle, Dr. Fritz: Statistik als ein Erkenntnis-mittel der Wirtschaftspolitik. VI+158 l. Jena. 1938.

Köves József: A fokozatos adózás gondolata és rendszerei. Részletek doktori értekezésből. 18 l. Budapest. 1938.

Markó Frigyes: A merkantil gazdaságpolitikai irány kialakulása és sajátossága, különös tekintettel a mezőgazdasági viszonyokra. 12 l. Budapest. 1939.

Mickwitz, Dr. Eugen von: Aussenhandel unter Zwang. Auf Grund von Material des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs. 84 l. Hamburg. 1938.

Pechartscheck, Dr. Karl: Neugestaltung der Industriestatistik. Eine wehrwirtschaftliche Forderung. 30 l. Berlin. 1939.

Pivány Jenő: Hitelintézetek ellenőrzése a külföldön. 37 l. + 1 tábla. Budapest. 1939. (Kiny. a Magyar takarékpénztárak és bankok évkönyve 1939. évi köt.-éből.)

Sapper, Dr. Karl: Die Ernährungswirtschaft der Erde und ihre Zukunftsaussichten für die Menschheit. XI+157 l. Stuttgart. 1939. (Strömungen der Weltwirtschaft. 5.)

Szász Béla dr.: Diktatúra és diktátorok. 45 l. Budapest. 1938.

Magyarország. (Hongrie.) — *A kereskedelem-politikai helyzet 1938-ban.* A Magyar vámpolitikai központ jelentése. Budapest.

A közlekedésügyi m. kir. tanfolyamok 50 éves fennállásának története. Budapest. 1938.

A m. kir. országos közegészségügyi intézet összegyűjtött közleményei, 1936. Budapest.

A szegedi kereskedelmi és iparkamara jelen-

K Ü L Ö N F É L E

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

A Központi Statisztikai Hivatal új elnöke.

Le nouveau président de l'Office.

Son Altesse Sérénissime le Régent de Hongrie, par sa résolution du 30 juin 1939, a nommé M. Alexandre de Dobrovits de Pozsonyligetfalva, jusqu'ici conseiller ministériel ayant le titre de chef de section, chef de section ministériel et président de l'Office Central de Statistique.

M. Alexandre de Dobrovits est né le 4 mars 1889 à Pozsony. Entré en 1912 comme rédacteur auxiliaire au service de l'Office, il s'élevait progressivement sur l'échelle administrative et devint vice-président de l'Office en 1937; c'est en remplissant les fonctions de vice-président qu'il obtint à la fin de 1938 le titre de chef de section ministériel. Dans les années 1914 à 1918, il combattait au front et fut démobilisé comme premier lieutenant d'artillerie. Après la guerre, entre 1918 et 1921, il était attaché au ministère du ravitaillement et, pendant le règne du communisme, au gouvernement national de Szeged. En 1929, il entra à la présidence du conseil pour surveiller les travaux que l'application de la nouvelle loi sur le service statistique officiel rendait nécessaires; là, jusqu'en 1936, il était rapporteur des affaires statistiques et chef adjoint de la section de politique sociale.

Ses travaux scientifiques avaient principalement pour objet l'analyse et la discussion de questions d'organisation. Il a consacré aux problèmes de cet ordre un grand nombre de mémoires, examinant la question sous son aspect hongrois et international; la loi XIX de 1929 sur le service statistique officiel, le règlement d'application de cette loi, le statut organique du Conseil Général de Statistique, le nouveau règlement de l'examen spécial de statistique sont tous des créations dont nous lui sommes redevables. Il a publié plusieurs études traitant des questions de méthode et d'exécution pour la statistique internationale, et il a fait oeuvre de précurseur dans l'organisation et la mise au point de la statistique des socié-

A Kormányzó Úr Öfőméltósága 1939 június 30-án kelt legfelsőbb elhatározásával pozsonyligetfalvai Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnöki címmel felruházott miniszteri tanácsost miniszteri osztályfőnökké és a Központi Statisztikai Hivatal elnökévé nevezte ki.

Dobrovits Sándor dr. 1889 március 4-én született Pozsonyban. A Központi Statisztikai Hivatal szolgálatába 1912-ben lépett miniszteri segédfogalmazóként. Hivatali pályáján fokozatosan emelkedve, 1937-ben a Központi Statisztikai Hivatal alelnöke lett; ebben az állásában nyerte el 1938 végén a miniszteri osztályfőnöki címet. Az 1914—1918. években tűzharcosként vett részt a világháborúban és mint tartalékos tüzérfőhadnagy szerelt le. A háborús évek után 1918 és 1921 között a Közélelmezési minisztériumban, az ú. n. kommunizmus időszakában pedig a szegedi Nemzeti Kormány mellett teljesített szolgálatot. 1929-ben a hivatalos statisztikai szolgálatról szóló új törvény végrehajtásával kapcsolatos munkálatok elvégzésére a M. kir. Miniszterelnökségre rendeltetett be; itt 1936-ig a statisztikai ügyek szakreferensi teendőit látta el, egyúttal pedig a társadalompolitikai osztály osztályvezetőhelyettese is volt.

Tudományos munkássága elsősorban a szervezeti kérdések taglalására és feltárására terjeszkedett ki. Számos hazai és nemzetközi vonatkozású tanulmánya foglalkozott az idevágó problémákkal; munkásságának ezekhez az eredményeihez sorozható a hivatalos statisztikai szolgálatról szóló 1929. évi XIX. törvénycikk, ennek végrehajtási utasítása, az Országos Statisztikai Tanács szervezeti szabályzata s az új statisztikai szakvizsgaszabályzat is. Több tanulmánya tárgyalta a nemzetközi statisztika módszertani és gyakorlati kérdéseit, a statisztika különböző területein folytatott munkássága során pedig különösen az egyesületi statisztika megszervezése és kiépítése terén fejtett

tés. Depuis sa fondation en 1923, il était rédacteur de la Revue Hongroise de Statistique.

Il a reçu: la Reconnaissance du Régent (en 1934) et plusieurs décorations de guerre (Médaille d'argent avec sabres, Médaille de bronze avec sabres, Croix de troupe Charles, Croix de fer prussienne de IIe classe, etc.).

Depuis plusieurs années, il appartient à des commissions et conseils nationaux.

Il est membre ordinaire de l'Institut International de Statistique, membre du Comité de la Société Hongroise de Statistique, membre du Conseil présidentiel de l'Institut Hongrois pour les Recherches Économiques, et membre d'un grand nombre de sociétés savantes.

Dans la Société Hongroise de Statistique, depuis sa fondation en 1922 jusqu'à 1932, il fut d'abord secrétaire, ensuite secrétaire général, et pareillement il était secrétaire général de la Commission nationale de statistique économique et de Recherches sur les conjonctures. Il a représenté le Gouvernement hongrois dans de nombreux Congrès internationaux de statistique.

ki úttörő tevékenységet. Megindításától, az 1923. esztendőől fogva szerkesztette a Magyar Statisztikai Szemlét.

Kitüntetései: Kormányzói elismerés (1934) és több háborús kitüntetés (Ezüst érdemérem a kardokkal, Bronz érdemérem a kardokkal, Károly csapatkereszt, Porosz II. o. Vaskereszt stb.).

Hosszabb ideje tagja több országos bizottságnak és tanácsnak.

Rendes tagja a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, választmányi tagja a Magyar Statisztikai Társaságnak, tagja a Magyar Gazdaságkutató Intézet elnöki tanácsának, valamint számos más tudományos egyesületnek és társaságnak.

A Magyar Statisztikai Társaságban annak megalapításától, 1922-től 1932-ig mint titkár, majd a titkári állás átszervezése után mint főtitkár, az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottságban pedig a Bizottságnak működési ideje folyamán mint főtitkár munkálkodott. Társadalmi téren ugyancsak több irányban fejt ki tevékenységet s számos nemzetközi statisztikai kongresszuson képviselte a magyar kormányt.

Kinevezések. — Nominations.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten 1939. évi június hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásával Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnöki címmel felruházott miniszteri tanácsost, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal alelnökét miniszteri osztályfőnöké és a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnökévé, — 1939. évi július hó 20. napján kelt legfelsőbb elhatározásával pedig Asztalos József dr. miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri osztálytanácsost miniszteri tanácsossá, Szőnyi Gyula dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkárt miniszteri osztálytanácsossá, Maslowski Károly statisztikai főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai tanácsost statisztikai főtanácsossá nevezte ki.

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában vitéz Pap László dr. miniszteri titkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri segédtitkárt miniszteri titkárrá, Soós Imre dr. miniszteri fogalmazót miniszteri segédtitkárrá, Gidófalvy Ele-

mér dr. miniszteri segédfogalmazót miniszteri fogalmazóvá, Barsy Gyula dr. díjnokot, valamint Schneider Árpád dr. és Páll András dr. fogalmazógyakornokokat, továbbá Farkasfalvy Ervin dr. ideiglenes alkalmazottat miniszteri segédfogalmazókká, Mári László dr. statisztikai tanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai felügyelőt statisztikai tanácsossá, Hefty Ádám, Dely Zoltán, Fülöp János, Maróti Sándor, Belle József és Vas Miklós statisztikai gyakornokokat statisztikai tisztekké, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal „egyéb tudományos és szakszemélyzetének“ létszámába pedig Rónai András dr.-t, az Államtudományi Intézet aligazgatóját miniszteri titkárrá, Bernolák Jenő dr. pénzügyi fogalmazót, Mikó Tibor dr. Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézeti segédfogalmazót, Birkás Géza dr. székesfővárosi segédfogalmazót és Artner L. László dr.-t miniszteri fogalmazókká, Rózsa Albert dr.-t miniszteri segédfogalmazóvá nevezte ki.

A Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában ifj. Mészöly Kálmán, Tombor István László, Páll András, Balázs Barnabás, Buláth Tibor kezelési gyakornokokat, ifj.

Landthaller Ede kezelőt, Krisztics Árpád, Hary József dr., Stancsich György szakdíjnokokat, Szállási Sándor dr. ideiglenes alkalmazottat, Dobosy Ferenc szakdíjnokot statisztikai gyakornokokká, Formáty Péter irodafőtisztet irodafelügyelővé, Orosz Istváné irodatisztet irodafőtiszté, Kopócsy Gézané

és Binder Felicitas irodasegédtszteket irodatiszteké, Cséfalvay Vendel I. osztályú altisztet szakaltiszté, Szombati János II. osztályú altisztet I. osztályú altiszté és Vértes Henrik kisegítő szolgát ideiglenes minőségű II. osztályú altiszté nevezte ki.

Címadományozás. — Promotion.

A Kormányzó Úr Ö Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában Budapesten 1939. évi július hó 20. napján kelt legfelsőbb elhatározásával Mozolovszky

Sándor dr. miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet, Bakos Jenő statisztikai tanácsosnak a statisztikai főtanácsosi címet és vitéz Jánossa Zoltán statisztikai főtisztnek a statisztikai felügyelői címet adományozta.

Nyugdíjazás, kiválás. — *Mise à la retraite et démission.*

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából Konkoly Thege Gyula dr. államtitkári címmel felruházott miniszteri osztályfőnököt, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnökét és Sas Béla statisztikai főtanácsost — saját kérelmükre — nyugállományba helyezte, egyben Konkoly Thege Gyula dr. államtitkári címmel felruházott miniszteri osztályfőnöknek, a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal elnökének, a tényleges szolgálat alól való felmentésével kapcsolatban hosszú közszolgálat alatt kifejtett kiválóan eredményes

működéséért teljes elismerését és őszinte köszönetét fejezte ki.

Donáth György dr. miniszteri fogalmazó a folyó év június havában megejtett országgyűlési képviseléválasztáskor országgyűlési képviselővé választatott meg és ennek folytán a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából kivált. Ebből az alkalomból a magyar királyi miniszterelnök Donáth György dr. miniszteri fogalmazónak buzgó és érdemes munkásságáért elismerését fejezte ki.

Konkoly Thege Gyula dr. nyugalombavonulása.

La retraite de M. Jules de Konkoly Thege.

Le Président du Conseil des Ministres r. h. a admis M. Jules de Konkoly Thege, à sa demande et avec pleine reconnaissance de ses mérites, à faire valoir ses droits à la retraite à partir de fin juin 1939.

Jules de Konkoly Thege est né le 21 décembre 1876 à Aranyosmarót. Il a fait ses études universitaires à Budapest, puis, en 1898, il est entré au service de l'Office central de statistique dont il est devenu en 1926 sous-directeur, en 1929 — lors de la réorganisation du service statistique — vice-président, enfin, en 1936, président.

Il a donc servi pendant 41 ans la statistique hongroise et il a fait oeuvre hautement utile tant sur le terrain administratif que par ses travaux scientifiques. Son sujet de prédilection était la statistique économique et, dans le cadre de celle-ci, les questions de statistique agraire retenaient surtout son attention. Le plus beau fruit de ses efforts a été le recensement général agricole dont il avait élaboré le plan dès le début des années 20 de ce siècle, et qui fut mis à exécution au printemps de 1935 entièrement suivant ses idées. Cette enquête de vaste conception a donné le premier bilan complet et clair de la propriété foncière et de l'état

A magyar királyi miniszterelnök Konkoly Thege Gyula dr. államtitkárt, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnökét 1939. évi június végével, kiválóan eredményes működésének teljes elismerése mellett, saját kérelmére végleges nyugalomba helyezte.

Konkoly Thege Gyula dr. 1876 december 21-én Aranyosmaróton született. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A Központi Statisztikai Hivatal szolgálatába 1898-ban lépett. 1926-ban a Hivatal aligazgatója, majd a hivatalos statisztikai szolgálat átszervezésekor, 1929-ben alelnöke lett, 1936-ban pedig a Hivatal elnökévé neveztetett ki.

Konkoly Thege Gyula dr. tehát 41 éven át fejtett ki működést a magyar hivatalos statisztikai szolgálat terén. Ez alatt az emberöltőnyi idő alatt mind adminisztratív, mind szakirodalmi irányokban egyaránt kiváló eredménnyel munkálkodott. Elsősorban a gazdasági statisztika, kivált az agrárstatisztika kérdéseivel foglalkozott előszeretettel. Legnagyobb műve az általános mezőgazdasági összeírás, melynek tervezetét eredetileg már a huszas évek elején kidolgozta s mely az 1935. év tavaszán teljesen tervei szerint került végrehajtásra. Nagy érdeme, hogy ez az átfogó adatgyűjtés,

agraire de la Hongrie de Trianon; quoique son plan dépassât largement celui de la dernière enquête de ce genre (de 1895), et qu'elle dût s'accomoder de crédits restreints, les travaux se poursuivaient à un rythme rapide et les résultats ont pu être publiés sans délai. C'est à M. Jules de Konkoly Thege qu'on doit les travaux statistiques concernant les circonscriptions électorales d'avant-guerre et de fin de la guerre, la situation de la population rurale, les charges grevant la propriété foncière (qu'il importait de connaître pour la revision des dettes agraires), la préparation de l'assurance-vieillesse, de l'assurance-invalidité, etc. des ouvriers agricoles; on lui doit aussi une part importante du travail de réorganisation de la statistique du commerce extérieur. Il s'est occupé dans ses études d'un grand nombre d'autres questions encore, de celles notamment que soulèvent les branches de la statistique agricole dont la refonte avait été inspirée précisément par ses propositions, ensuite de questions de mouvement de la population, de statistique électorale, de situation économique, de recherches sur les conjonctures. L'ouvrage qu'il a publié sous le titre „La Statistique Agricole en Hongrie“ (édition de l'Institut International d'Agriculture, siégeant à Rome) et la longue série des propositions présentées par lui et adoptées par les conférences internationales consacrées aux questions des recensements agricoles ont acquis pour lui la réputation mondiale. Quant à son activité variée, déployée dans d'autres domaines, il convient de mentionner que dans les temps les plus difficiles, en 1920, pendant une année, il était commissaire du Gouvernement à la tête du Ravitaillement des fonctionnaires publics.

La période pendant laquelle il dirigeait l'Office central de statistique était une des plus mouvementées de l'histoire de l'Office. En ces trois années, il fallait achever le recensement agricole et éclairer à la lumière de la statistique un grand nombre d'autres questions intéressant la nation entière. Toute cette tâche fut accomplie avec une rapidité et une précision exemplaires, grâce aux éminentes qualités organisatrices et à la science de M. de Konkoly Thege. Parmi ces travaux, la documentation préliminaire relative à la zone hongroise du Nord, l'enquête rapide qui devait y permettre une orientation, sommaire, ensuite le recensement la population, de la propriété foncière et du cheptel effectué le 15 décembre 1938 et, pour citer aussi quelques travaux antérieurs, le recensement de la classe des intellectuels, la statistique intéressant le droit électoral méritent au moins une mention spéciale. Ajoutons que c'est pendant la présidence de M. de Konkoly Thege que la Revue Hongroise de Statistique a fait paraître ses numéros spécialement consacrés à l'Italie, à la Hongrie et à la Haute-Hongrie.

Ses mérites ont reçu plusieurs récompenses; il est titulaire de la croix de commandeur de l'Ordre du Mérite hongrois; il eut le titre de secrétaire

mely először adott teljes és tiszta képet a trianoni Magyarország földbirtok- és mezőgazdasági viszonyairól s terjedelmében a legutolsó (1895. évi) összeírást lényegesen meghaladta, aránylag szűk költségvetési keretek között gyors ütemben folyt le s a feldolgozások elkészítése és az eredmények közzététele is haladéktalanul megtörtént. Nevéhez fűződnek a békebeli és világháborúvégi Magyarország választókerületi beosztásával kapcsolatos munkálatok, valamint fontos agrárszociális feldolgozások, így a gazdaadósságok rendezésénél alapul szolgáló földbirtokmegterhelési statisztikai, továbbá a mezőgazdasági népesség öregségi, rokkantsági stb. biztosításának előkészítésével kapcsolatos adatgyűjtések; a külkereskedelmi statisztika újjászervezésében is iránytmutató részt vett. Számos értékes dolgozatában nemcsak a felsorolt problémaköröket tárta fel, hanem sok más kérdést is; igen behatóan foglalkozott a mezőgazdasági statisztika jórészen javaslatainak megfelelően újjászervezett szinte minden ágával, továbbá népesedési, választási statisztikai, gazdasági helyzetrajzi és konjunktúrastatisztikai kérdésekkel is. Nemzetközi viszonylatban a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet kiadásában „La Statistique Agricole en Hongrie“ címen megjelent munkája és a mezőgazdasági összeírások kérdéseivel foglalkozó nemzetközi értekezleteken tett s elfogadott javaslatainak hosszú sora szerzett számára világszerte elismerést. Nem statisztikai téren kifejtett sokoldalú munkásságából pedig külön is kiemelendő, hogy a legnehezebb időben, 1920-ban egy éven át a Közszolgálati Alkalmazottak Közéllátási Kormánybiztosa is volt.

A Központi Statisztikai Hivatal élén kifejtett tevékenysége a Hivatal egyik legmozgalmasabb időszakára esett. Ebben a hároméves szakaszban a mezőgazdasági összeírás még folyamatban lévő feldolgozásai mellett számos nagy nemzeti kérdés statisztikai megvilágításának feladata háramlott a Hivatalra. Ezeket a feladatokat kiváló szaktudása és szervezőképessége révén mintaszerűen és a legnagyobb gyorsasággal hajtatta végre. Az idevágó munkák közül külön is ki kell emelni a magyarlakta felvidéki területsáv visszaszerzését megelőző statisztikai dokumentációs munkálatokat, az e területen tájékoztatás céljából végrehajtott ú. n. gyorsstatisztikát, majd az 1938 december 15-iki felvidéki nép-, mezőgazdasági és állatösszeírást; a korábbi munkálatok közül pedig többek között az értelmiségi statisztikai és a választójogi statisztikai feldolgozásokat. A Magyar Statisztikai Szemle olaszországi, Hungaria- és felvidéki számai is elnöki működése mellett jelentek meg.

Érdemeit több elismerés koszorúzta; így tulajdonosa a magyar érdemrend középkeresztjének, az 1937. év végén pedig az államtitkári cím adomá-

d'État en 1937 (il a obtenu le premier ce haut grade parmi les présidents de l'Office); il est membre de l'Académie Hongroise des Sciences, ainsi que de l'Institut International de Statistique — en reconnaissance de ses mérites purement scientifiques. Il est professeur agrégé à l'Université Palatin Joseph r. h. des Sciences techniques et économiques pour la „Statistique agricole“. La Société Hongroise de Statistique l'a élu président. Vu ses excellents services, il a été maintenu en activité pour un an encore après avoir achevé sa quarantième année dans le cadre de l'administration.

nyozásában részesült (az első volt, aki elnöki tevékenysége idején nyerte el ezt a magas címet). Tudományos munkásságának elismerésül tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának és a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek. A M. kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karán a „Válogatott fejezetek a mezőgazdasági statisztika köréből“ c. tárgykör magántanára. Elnöke a Magyar Statisztikai Társaságnak. Kiváló működésére való tekintettel 40 éves szolgálati ideje 1938-ban egy évvel meghosszabbított.

Változás a Magyar Statisztikai Szemle szerkesztésében.

Un changement à la rédaction de la Revue Hongroise de Statistique.

M. Alexandre de Dobrovits, vice-président de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique, a, après avoir été nommé président de l'Office, confié la rédaction de la Revue Hongroise de Statistique, qu'il dirigeait jusqu'à ces temps tout derniers, à M. Désiré D'Elekes, secrétaire ministériel, professeur agrégé d'Université, lequel figurait déjà comme rédacteur dans le 6e numéro de 1939.

M. Alexandre de Dobrovits avait été le rédacteur de la Revue à partir de 1923 où elle fut fondée, remplissant cette fonction pendant près de 16 années et demie. Le nouvel rédacteur de la Revue, M. Désiré D'Elekes, en était un des collaborateurs les plus constants. Il prit part aux travaux de rédaction presque sans interruption depuis la création de la Revue, et en était le rédacteur-adjoint à partir de l'automne de 1936.

Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnök, a Magyar Statisztikai Szemle eddigi szerkesztője a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnökévé történt kinevezésével kapcsolatban a Szemle szerkesztését Elekes Dezső dr. miniszteri titkár, egyetemi magántanárra bízta; a Szemle 1939. évi 6. számát mint szerkesztő, már Elekes Dezső dr. jegyezte.

Dobrovits Sándor dr. a Szemle megindításától, az 1923. esztendőől fogva, tehát csaknem tizenhat és fél évfolyamon át megszakítás nélkül látta el a szerkesztői munkakört. A Szemle új szerkesztője, Elekes Dezső dr. szintén a folyóirat legállandóbb munkatársai közé tartozik: a Szemle megalapítása óta csaknem megszakítás nélkül vett részt — 1936. őszétől mint a folyóirat helyettes szerkesztője — a szerkesztőségi munkában.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

XVII. ünnepi ülés Kassán. — XVIIe réunion solennelle à Kassa.

Résumé. La Société a organisé pour le 4 juin 1939 une réunion solennelle à Kassa, — ville libérée grâce à l'arbitrage de Vienne de novembre dernier, — pour marquer le rôle tenu par la statistique dans l'oeuvre de libération. Cent participants venus de Budapest assistaient à la réunion; on remarquait parmi eux les représentants des ministères et d'autres autorités et institutions. Le vice-bourgmestre de Kassa, M. Charles Vukovich, a souhaité la bienvenue à la Société au nom de la ville en soulignant l'importance de la statistique; le président de la Société, M. Jules de Konkoly Thege, a prononcé ensuite des paroles de remerciement; enfin, le membre ordinaire M. Tibor Pataky a fait une conférence solennelle. Avant et après la réunion, les participants ont visité la ville; ils se sont recueillis sous le célèbre dôme et ils ont déposé une couronne sur la tombe de François II Rákóczi, héros de la liberté hongroise.

A Társaság 1939. június 4-én Kassán tartotta meg XVII. ünnepi ülését. Kassa város vezetősége és közönsége megértéssel karolta fel a Társaság vendégszereplését, melynek aktualitást adott az a felismerés is, hogy az országfelszabadítás munkájából a statisztika is kivette részét. Az ünnepségre Budapestről a MÁV által rendelkezésre bocsátott különkocsikon mintegy 100 budapesti résztvevő érkezett. Az ünnepi ülést megelőző este társasvacsora volt a Schalkház-étteremben. Június 4-én délelőtt a budapesti vendégek Kassa nevezetességeit tekintették meg.

Az ünnepi ülés színhelyét, a Vármegyeház közgyűlési termét, előkelő közönség töltötte meg.

Konkoly Thege Gyula, a Társaság elnöke meleg szavakkal üdvözölte a megjelent közönséget és a képviselőket.

Elekes Dezső főtitkár bejelentette, hogy az:

d'État en 1937 (il a obtenu le premier ce haut grade parmi les présidents de l'Office); il est membre de l'Académie Hongroise des Sciences, ainsi que de l'Institut International de Statistique — en reconnaissance de ses mérites purement scientifiques. Il est professeur agrégé à l'Université Palatin Joseph r. h. des Sciences techniques et économiques pour la „Statistique agricole“. La Société Hongroise de Statistique l'a élu président. Vu ses excellents services, il a été maintenu en activité pour un an encore après avoir achevé sa quarantième année dans le cadre de l'administration.

nyozásában részesült (az első volt, aki elnöki tevékenysége idején nyerte el ezt a magas címet). Tudományos munkásságának elismerésül tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának és a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek. A M. kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karán a „Válogatott fejezetek a mezőgazdasági statisztika köréből“ c. tárgykör magántanára. Elnöke a Magyar Statisztikai Társaságnak. Kiváló működésére való tekintettel 40 éves szolgálati ideje 1938-ban egy évvel meghosszabbított.

Változás a Magyar Statisztikai Szemle szerkesztésében.

Un changement à la rédaction de la Revue Hongroise de Statistique.

M. Alexandre de Dobrovits, vice-président de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique, a, après avoir été nommé président de l'Office, confié la rédaction de la Revue Hongroise de Statistique, qu'il dirigeait jusqu'à ces temps tout derniers, à M. Désiré D'Elekes, secrétaire ministériel, professeur agrégé d'Université, lequel figurait déjà comme rédacteur dans le 6e numéro de 1939.

M. Alexandre de Dobrovits avait été le rédacteur de la Revue à partir de 1923 où elle fut fondée, remplissant cette fonction pendant près de 16 années et demie. Le nouvel rédacteur de la Revue, M. Désiré D'Elekes, en était un des collaborateurs les plus constants. Il prit part aux travaux de rédaction presque sans interruption depuis la création de la Revue, et en était le rédacteur-adjoint à partir de l'automne de 1936.

Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnök, a Magyar Statisztikai Szemle eddigi szerkesztője a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnökévé történt kinevezésével kapcsolatban a Szemle szerkesztését Elekes Dezső dr. miniszteri titkár, egyetemi magántanárra bízta; a Szemle 1939. évi 6. számát mint szerkesztő, már Elekes Dezső dr. jegyezte.

Dobrovits Sándor dr. a Szemle megindításától, az 1923. esztendőől fogva, tehát csaknem tizenhat és fél évfolyamon át megszakítás nélkül látta el a szerkesztői munkakört. A Szemle új szerkesztője, Elekes Dezső dr. szintén a folyóirat legállandóbb munkatársai közé tartozik: a Szemle megalapítása óta csaknem megszakítás nélkül vett részt — 1936. őszétől mint a folyóirat helyettes szerkesztője — a szerkesztőségi munkában.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

XVII. ünnepi ülés Kassán. — XVIIe réunion solennelle à Kassa.

Résumé. La Société a organisé pour le 4 juin 1939 une réunion solennelle à Kassa, — ville libérée grâce à l'arbitrage de Vienne de novembre dernier, — pour marquer le rôle tenu par la statistique dans l'oeuvre de libération. Cent participants venus de Budapest assistaient à la réunion; on remarquait parmi eux les représentants des ministères et d'autres autorités et institutions. Le vice-bourgmestre de Kassa, M. Charles Vukovich, a souhaité la bienvenue à la Société au nom de la ville en soulignant l'importance de la statistique; le président de la Société, M. Jules de Konkoly Thege, a prononcé ensuite des paroles de remerciement; enfin, le membre ordinaire M. Tibor Pataky a fait une conférence solennelle. Avant et après la réunion, les participants ont visité la ville; ils se sont recueillis sous le célèbre dôme et ils ont déposé une couronne sur la tombe de François II Rákóczi, héros de la liberté hongroise.

A Társaság 1939. június 4-én Kassán tartotta meg XVII. ünnepi ülését. Kassa város vezetősége és közönsége megértéssel karolta fel a Társaság vendégszereplését, melynek aktualitást adott az a felismerés is, hogy az országfelszabadítás munkájából a statisztika is kivette részét. Az ünnepségre Budapestről a MÁV által rendelkezésre bocsátott különkocsikon mintegy 100 budapesti résztvevő érkezett. Az ünnepi ülést megelőző este társasvacsora volt a Schalkház-étteremben. Június 4-én délelőtt a budapesti vendégek Kassa nevezetességeit tekintették meg.

Az ünnepi ülés színhelyét, a Vármegyeház közgyűlési termét, előkelő közönség töltötte meg.

Konkoly Thege Gyula, a Társaság elnöke meleg szavakkal üdvözölte a megjelent közönséget és a képviselőket.

Elekes Dezső főtitkár bejelentette, hogy az:

ülésein a következő hatóságok és intézmények vannak képviselve:

Miniszterelnök: *Pataky* Tibor államtitkár, külügyminiszter: báró *Villani* Lajos követségi tanácsos, belügyminiszter: *Kovacsics* Gyula miniszteri osztálytanácsos, pénzügyminiszter: *Zobel* Lajos miniszteri tanácsos, földművelésügyi miniszter: *Moór* Elemér miniszteri osztálytanácsos, iparügyi miniszter: *Nötel* Vilmos előadó, vallás- és közoktatásügyi miniszter: *Szombatfalvy* György állami középiskolai igazgató, igazságügyminiszter: *Zehery* Lajos miniszteri tanácsos, honvédelmi miniszter: *Szentkirályi* Gyula alezredes és vitéz *Szombathelyi* Ferenc tábornok, Legfelsőbb Állami Számvevőszék elnöke: *Lobmayer* Iván számvevőszéki osztályfőnök, Országos Statisztikai Tanács: vitéz *Mike* Gyula miniszteri osztálytanácsos, főtitkár, M. kir. Központi Statisztikai Hivatal: *Dobrovits* Sándor, miniszteri osztályfőnök, alelnök, Budapest Székesfőváros: *Illyefalvi* I. Lajos Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának igazgatója, Abauj Torna vármegye: *Szent-Imrey* Pál alispán, Kassa tj. város: *Vukovich* Károly polgármesterhelyettes, M. kir. Külkereskedelmi Hivatal: *Szöts* Gyula főelőadó, Országos Idegenforgalmi Hivatal: *Hallósy* István elnök, Kecskeméti Egyetemes Református Jogakadémia: *Rácz* Béla dékán, Tiszai Evangélikus Egyházkerület Miskolci Jogakadémiája: *Hacker* Ervin jogakadémiai ny. r. tanár, Társadalmi Egyesületek Szövetsége: *Kovács* Alajos ny. államtitkár, Magyar Tudományos Akadémia: *Thirring* Gusztáv kormányfőtanácsos, r. tag, Magyar Meteorológiai Társaság: *Thirring* Gusztáv kormányfőtanácsos, l. tag, Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete: *Nyulászi* János igazgató, Országos Társadalombiztosító Intézet: *Gortvay* György OTI orvosigazgató, Országos Stefánia Szövetség: *Szénássy* József főorvos, Magyar Külügyi Társaság: *Eöttevényi* Olivér ügyv. elnök és *Toporczy* Emil orvos segédtitkár, Magyar Vasművek- és Gépgyárak Országos Egyesülete: *Hubert* István kereskedelmi tanácsos, Magyar Racionalizálási Bizottság: *Kelemen* Móric ügyvezető alelnök, Magyar Gazdaságkutató Intézet: *Varga* István igazgató, Egyesült Keresztény Nemzeti Liga: *Kovács* Alajos ny. államtitkár, Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézete: *Márffy* Albin igazgató, Magyar Közgazdasági Társaság: *Varga* István a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója, Budapesti Mérnöki Kamara: *Sipos* Sándor kormánytanácsos, Kir. Magyar József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Statisztikai Szeminárium: *Schweng* Lóránt adjunktus által.

Vukovich Károly Kassa tjv. h. polgármestere üdvözölte a Társaságot s méltatta a statisztika jelentőségét. (Tetszés.)

Vukovich Károly: A társaság üdvözlése.

Talán az első alkalom az, hogy a magyar tudományos intézmények egyik legkiválóbb reprezentánsa, a Magyar Statisztikai Társaság, Kassán gyűlt össze, hogy évi munkásságát bezáró ünnepi ülését felszabadított városunk falai között tartsa meg.

Akkor, amikor ezen közgyűlés megtartásával egy különleges alkalom jelentkezik arra, hogy városunk területén ezen társaság keretén belül a magyar tudományos világnak a statisztikai tudományokat művelő legkiválóbbjait üdvözölhetjük, annál nagyobb örömmel és csékélységemet különösen kitüntető kötelességteljesítés reám nézve az, hogy e társaság mélyen tisztelt Tagjait s annak nagyrabecsült vendégeit Kassa sz. kir. város közönsége nevében üdvözölhetem. Kétszeres öröm tölti el mindnyájunk szívét, mert e kiváló Társaságunk ünnepi ülése összekapcsolódik egyúttal felszabadulásunk fenséges gondolatával.

Azt a testvéri szeretetet, melyet Önök, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, e látogatásuk alkalmával magukkal hoztak, mi azt többszörösen őszinte és kurucos magyar testvéri szeretettel kívánjuk viszonzni, mert megtisztelő megjelenésükkel, de tudományos munkásságukkal is igazolva látjuk azt a nagy élniakarását a nemzetnek, mely minket kassaiakat felszabadulásunkhoz vezetett.

Nem kívánok ma itt, mélyen tisztelt Uraim, elmefuttatásokat végezni a statisztikai tudományról, méltóztassanak megengedni azonban, hogy egy-két szóval mégis megemlékezzem én is e különleges tudományágazatról. Tudom azt, hogy statisztikai felkészültségem nem oly nagy, hogy megközelítem a magyar tudományos élet itt megjelent kiválóságait, mindamellett azonban, mint közigazgatási tisztviselőnek, hivatásomat is képezi az, hogy a statisztikát figyeljem és azzal behatóan foglalkozzam.

A statisztikai tudományok fejlődése az utolsó évtizedben egyenesen bámulatos. Ágazatainak sokfélesége a tudósoknak egy egész tömegét foglalkoztatja már. Sajnos, a napi életben előttünk megjelenő laikus ember, ha statisztikáról hall beszélni, csupán holt számoszlopokat képzel maga elé, melyek reánézve teljesen közömbösek, nem volt alkalma meggyőződni arról, hogy minden életmegnyilvánulásban és minden életkérdés megoldásánál, tartozzék az bármiféle vonatkozású, akár kulturális, egészségügyi, népjóléti, szociális vagy technikai kérdésekhez, ha e kérdéseket alaposan és eredményesen kívánják megoldani, ez a statisztika adatai nélkül elképzelhetetlen.

A statisztikai tudomány, véleményem szerint, ma már nem segédeszköz. Saját tapasztalatomból állíthatom, hogy szülőanyaja lehet olyan kérdések megoldásának, amely kérdések csupán akkor vetődnek fel, ha valaki szemlé-

lódó tanulmányt folytat a statisztikában. A közigazgatási tisztviselőt a statisztikai tudomány két oldalról érinti. Egyrészt akkor, amikor a statisztikai adatok feldolgozására hivatott központi szerv részére az adatgyűjtéseket eszközli, másrészt akkor, amikor ezeket a statisztikai adatokat, melyek akként jutottak rendelkezésre, saját hivatásában jelentkező feladatok megoldásánál veszi figyelembe.

Azonban statisztikai adatokat csak akkor szolgáltatathat a tisztviselő, ha ezeket az adatokat tudatosan gyűjti össze, mert ettől az első bevezető munkától van függővé téve a statisztikának az az eredménye, melyet e tekintetben a tudományos világ elvár.

Éppen azért, minthogy a közigazgatásnak magának is jelentős érdekei fűződnek a statisztikai adatok lehető legpontosabb összegyűjtéséhez, kell, hogy az összes közigazgatási szervek tisztában legyenek a kérdésnek fontosságával, mert már látjuk a közigazgatás életében, annak bármely vonatkozásában, hogy nagy és fontos kérdéseket statisztikai adatok ismerete nélkül megoldani lehetetlen. Nem is képzelhető el, hogy a közigazgatási tisztviselő, ki hivatva van hivatásánál fogva a politikai, gazdasági, társadalmi és minden életmegnyilvánulást figyelemmel kíséreni, megfelelő politikai, gazdasági, szociális és demografiai statisztikai tájékozódás nélkül, a közéleti jelenségek útján felvetődő közigazgatási kérdésekben hatályos intézkedésre és azt megelőzően a feladatok komoly mérlegelésére és bírálatára, ezek révén egy pozitív alkotó munkára képes volna.

A statisztika tudománya a mai időben mindig nagyobb és nagyobb tért hódít a kormányzat és közigazgatás minden ágazatában, éppen ezért a fiatal közigazgatási tisztviselőnemzedék nem elégedhetik meg csupán azzal a statisztikai készséggel, amelyet főiskolai tanulmányai útján szerzett, ez az ismeret kibővítésre szorul és azt hiszem, nem tévedek, hogy a mai tisztviselői képzésnél, most már az illetékes kormányzati szerv kell, hogy nagyobb súlyt helyezzen a statisztikára, mert csupán ilyen szakképzettséggel látom magam előtt ezt a képesített, ideálisan elgondolt magyar közigazgatási tisztviselőt, akinek tudásában benne van a komoly és öntudatos igyekezet a statisztikai tudomány ágazatával való foglalkozás. A haladó, rohanó élet a közigazgatási tisztviselő elé sok minden, előtte ismeretlen életjelenséget hoz fel, ezeknek az életjelenségeknek logikus és gyakorlatilag helyes megfigyelése és az azok révén jelentkező közigazgatási feladatok okszerű megoldása csak akkor képzelhető el, ha azok alapját a tisztviselő statisztikai tudása képezi.

Nem kívánok azonban a statisztikának jelentőségével most már tovább is foglalkozni, ehhez a rendelkezésemre álló idő nem elegendő, de csak egyet kell még leszögezni, hogy a statisztika ma már nem csak államtudomány, tehát nem csak az úgynevezett státus-tudo-

mány, amelytől nevét is nyerte, hanem egy fontos kiegészítő, sőt nélkülözhetetlen része az összes tudományos ágazatoknak, mely ma talán önkéntelenül is művelve lesz az összes tudományos ágazatok által.

Úgy az exakt, mint a praktikus tudományok a statisztikai adatok alapján levont következtetésekkel fejlesztik tudományos eredményeiket, számszerű adatok nélkül sem a tudományos, sem a gyakorlati téren megbízható eredmények el nem érhetők. Vigyáznunk kell azonban, hogy ne csak számokat halmozzunk és kombináljunk össze több-kevesebb logikával és szerencsével, nehogy abból esetleg szofizmák álljanak elő. Ha tehát ezekkel a statisztikai adatokkal logikusan dolgoztunk, e munkáknak eredménye elsőrangú, következményeiben sokszor beláthatatlan.

A statisztikának ma már nagy és hosszú története van. Napoleonról is azt mondják, hogy a saját állami életének berendezésében elsősorban a statisztikai adatokra támaszkodott. Személyéhez fűződik az a mondás, mely szerint „Statisztika, adatok költségvetése, költségvetés nélkül pedig nincs boldogulás“. Oly komoly kijelentés, melyet csak az tehet, aki maga is meg van győződve a statisztikának fontosságáról. Nem kívánom azonban tovább úntatni mélyen tisztelt hölgyeimet és uraimat saját megfigyeléssel a statisztikai tudományt illetően, az illetékes majd itt elhangzó nagyfontosságú tudományos szavak inkább lesznek alkalmasak arra, hogy elérhesse a kiváló tudományos társaság azt a célját, amely kívánatos az egyetemes emberiség érdekében.

Én a magam részéről e város közönségének nevében ismételten nagyon köszönöm ezt a megtiszteltetést a magyar tudományos élet itt megjelent kiválóságainak, amellyel városunkat a mai napon megnyilatkozó, kiváló tudományos munkásságuk színhelyévé tették. Ehhez, valamint a további kiváló, nagyértékű és közérdekű munkásságához kérem a jó Isten áldását.

Konkoly Thege Gyula elnök az üdvözlést megköszönve, örömeinek adott kifejezést, hogy eljött végre az idő, amikor a statisztika nagy értékét nyilvánosan is elismerik. Ezután megtartotta elnöki megnyitó beszédét, amelyet itt közlünk.

Konkoly Thege Gyula : Elnöki megnyitó.

A Magyar Statisztikai Társaságnak ünnepi ülése Kassán, a Nagyságos Fejedelem városában, húszesztendei raboskodás után, ismét szabad magyaroknak szabad földjén, Istennek olyan csodálatos ajándéka, reményeinknek olyan beteljesedése, hogy ezt csak prófétáknak beszéde mérhetné fel a maga teljességében és maradéktalan boldogságában.

Minden igaz magyarral együtt mi statisztikusok is húsz esztendőn át néztünk errefelé a csonka haza tájairól és vártuk annak a feltámadásnak napját, amelynek eljövételében lan-kadatlan hittel hittünk. Húsz esztendőn át éreztük az innen felénk szálló vágyat és sóhaj-tásokat és egy számra kicsiny, a győztes hatal-maktól teljesen gúzsbakötött, magánál kiseb-beknek kiszolgáltatott, de lelkében rabsága alatt is mindig nagy nemzet odaadásával készültünk a találkozásnak, az egybeolvadásnak, a haza-jövetelnek erre a szent pillanatára.

Várnunk és egyre csak várunk kellett az évek alatt, de a várakozásnak ezek az évei szor-gos munkában teltek el. Mindig tudtuk, hogy a várakozás nem érlelheti meg a reménysége-ket s hogy a történelem kerekének lassú for-dulása közben éberem kell kutatnunk a szá-munkra kínálkozó lehetőségeket, mert szünte-lenül készen és felkészülten kell állanunk arra, amit számunkra a jövő hozhat. Különösen mi, magyar statisztikusok beszélhetünk joggal arról a munkáról, amelyet ezek alatt az évek alatt végezni kellett és amelyet végeztünk is, üzelve a szétszakíttatás korbácsától és ébren tartva a reménységek által, amelyek a magyar nemzet igazságában gyökereztek. Ha a társta-lan, az eltiport magyar nemzet egy pillanatra sem fogadta el a trianoni ítéletet és ha a maga fellebbezésében szüntelenül kereste az utat a rosszul tájékoztatott, hazugságokkal félrevezet-tett bíraktól a jobban tájékozottak felé, akkor ehhez a szívós és odaadó munkához a magyar statisztika szolgáltatta legelsősorban a szüksé-ges alapot, az adatoknak nélkülözhetetlen hal-mazát és az igazságnak tükörképét. Amikor Trianonról beszélünk, azt is mondhatjuk, hogy a megtévedt, az elvakult, az igazságából kivet-között cseh statisztika bűne volt az, hogy az ezeréves földet a félrevezetett, megtévesztett, hamis adatokkal megszedített nagyhatalmak szétszaggatták, mert nem volt még a történe-lemben példa a ferdítésnek, a rágalomnak, a hazugságoknak arra a gigászi mértékére, amit velünk szemben a békekötések előkészítéséül ellenségeink alkalmaztak. De mondhatjuk ez-zel szemben azt is, hogy a magyar statisztikai tudomány haladéktalanul harcbaszállott e rém-ség ellen és ezzel a hazajövetelnek nagy pil-lanatát statisztikai eszközökkel is szüntelenül előkészítettük.

Nem véletlen az, hogy amikor a történelem e legnagyobb igazságtalanságának részben való jóvátételére sor került, a magyar kormány tag-jai közül hárman is tagjai voltak a Magyar Statisztikai Társaságnak, amelynek ünnepi ülését most idehoztuk Kassára, a hazatért Fel-vidék szívébe. *Imrédy* Béla miniszterelnök, *Teleki* Pál kultuszminiszter és *Hóman* Bálint tárcanélküli miniszter képviselte az akkori ma-gyar kormányban a mi Társaságunkat és vele azt a szellemet, amely a nemzet szörnyű fáj-dalmának orvoslását a valóságnak minél hite-

lesebb megismerésében és minél alaposabb és lelkiismeretesebb feltárásában kereste.

Nem tehattünk mást ezek alatt az évek alatt, — amelyek mindenféle vonatkozásban a megpróbáltatásoknak, a válságok sorozatának évei voltak — mint amit a fegyvertelennek megenged az Úr: barátokat kutatni fel és ba-rátokat teremteni, tudva, hogy barátainkat részben éppen a volt ellenségek soraiból kell megnyernünk a magunk számára. Nem teremt-hette meg más ezt a barátságot és a barátsá-goknak ezt a láncát, nem hozhatta meg a meg-értést, a magyar szenvedések felismerését és annak a belátását, hogy szenvedéseit nem ér-demelte meg, s azokat el sem viselheti, csak az igazság törhetetlen szolgálata. A magyar sta-tisztika ezekben az években fokozott erővel, minden akaratának megfeszítésével és a szol-gálat szellemének beteljesedésével vállalta a maga feladatát és igyekezett ellátni fontos sze-repét a készülődésnek, a jóvátétel megalapozá-sának ellátása körül.

Egy nemzet vergődött itt húsz esztendőn át, darabokra szabdalva és mégis teljes és legyöz-hetetlen lelki egységben, amelyet semmiféle történelmi bíraskodás meg nem semmisíthet, amíg maga a nemzeti lélek darabjaira nem szakad. Az a munka azonban, amelyet a ma-gyar statisztikusok — hivatalos szervek, tudó-sok és kutatók együttesen — ezek alatt az évek alatt végeztek, tevékeny szellemet jelentett és nagy szolgálatot épített be a nemzet jövő-djébe. A mi munkánk ezek alatt a szenvedés-teljes évek alatt vált igazán tudatossá. Nem véletlen az, hogy a Magyar Statisztikai Társa-ság éppen ennek a húsz esztendőnek a legele-jén alakult meg, s nem régebben, a régi béke-boldog évei alatt került arra sor. Társaságunk már 1921 elején megkezdte szervezkedését, vi-lágosan érezve, hogy legelsősorban éppen itt kell elkezdni az összekapcsolódást, az erők tömörítését és talán a szerepek kiosztását is. S alig teltek el a magunkhoztérésnek azok a legelső hónapjai, amelyek ahhoz kellett, hogy sorsunkra ráeszméljünk és az előttünk álló fel-adatnak szinte reménytelenül nagy mivoltát világosan megítélhessük, a Magyar Statisztikai Társaság 1922 nyarán már megtartotta alakuló-ülését és megszövegezte a maga célját, amit így fogalmazott meg: „különösen a magyar közállapotok statisztikai úton való feltárásá-nak, tanulmányozásának és úgy az országban, mint a külföldön való ismertetésének előmoz-dítása“. Tudatos felismerése volt ez annak, hogy a magyar statisztika számára éppen az teremt bizonyos lehetőségeket a jóvátétel ügyé-ben való közreműködésre, hogy az ítéletet Trianonban főként statisztikákra hivatkozva hozták meg. Ki tudhatta volna jobban, mint a magyar statisztikusok lelkes gárdája, hogy ez a trianoni statisztika minden adatával ha-misságon és ferdítésen nyugszik és ki vehette volna el tőlünk, magyar statisztikusoktól azt a hitet, hogy elegendő, ha ezeket a tévedéseket

megmutatjuk a világnak és még a győzelemnek is szét kell foszlania az igazság ereje előtt!

Ezerkilencszázhuszonkettő még olyan esztendő volt a legújabb magyar történelemben, amely a szenvedések korszakának nem a lezárását, hanem csak a kezdetét jelentette. Az infláció korszakát, amely erre következett, minden, még a statisztika is megsínylette a csonkává lett hazában. De azért még ezek az évek is új meg új eredményeket hoztak nekünk s majdnem azt mondhatnók, hogy éppen e szenvedések alatt találtuk meg azt az utat, amely bennünket a nemzet élő valóságához közel visz és a nemzet munkájának hétköznapijaiba bekapcsol. A Központi Statisztikai Hivatal ekkor indította meg a Magyar Statisztikai Szemlét, hogy legyen egy olyan folyóiratunk, amilyen-nel a békebeli és boldog Magyarország nem dicsekedhetett, s amely elé azt a feladatot tűztük, hogy a magyar közállapotokat a hazai közönséggel olyan nyelven és olyan leegyszerűsített formákban ismertesse, hogy a statisztika csakugyan részévé lehessen az általános gondolkodásnak és alapjává a közvéleménynek. A Társaság részéről pedig ekkor indult meg annak francia nyelvű folyóirata: a Journal, amely negyedévenként megy ki a nagyvilág szellemi fórumai elé, hogy a magyar felfogást tükröztesse és a magyar igazságot szolgálja, egyúttal pedig megmutassa, hogy az a munka, amelyet mi idehaza végzünk, méltó társa és nélkülözhetetlen kiegészítése minden olyan munkának, amelyet bárhol ezen a világon hit-tel, odaadással és az igazságért való rajongással végeznek.

Közben maga a Társaság is egyre izmosodott és új meg új munkaterületeket ölelt fel. Rendes tagjainak számát százhuszban korlátozta, és azok felvételét szigorú feltételekhez kötötte, mert nem volt szabad megengednie, hogy korunk e legfontosabb szellemi fegyverének körébe akár a tudatlan jószándék, akár pedig a szakképzett rosszindulat beférközhessen. A Társaság rövidesen felölelte a magyar közélet legjobbait és teljes vértességgel vehette fel harcát a maga sajátos területén, — mondhatnók azt is, hogy a szellemi fegyverekkel vívott harc legnehezebb terepén. Majd 1924-ben külön demografiai szakosztályt alakított, mert világos volt előtte, hogy az ember itt a közép-pont, az ember itt az anyag, az eszköz és a cél, s hogy mi legelsősorban nem hegyeink és vizeink, hanem elszakított véreink után vágyó-dunk és őket akarjuk a nemzeti lélek és a nemzeti lét egységébe újra befoglalni.

De éppen ebben a vonatkozásban, amelyről itt most szó van, legfontosabb és legértékesebb alkotása a Társaságnak az Államtudományi Intézet. A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetét abból a célból létesítették, hogy a tőlünk elszakított területeken és más külföldön élő magyarság helyzetét szüntelenül tanulmányozza, megismerje és az erre vonatkozó adatokat szakadatlanul, lehető teljesség-

gel gyűjtse; hogy a mi nemzetünket és sorsunkat közvetve is érintő, a mi elszakított véreink életét pedig irányító és befolyásoló törvények-ről, rendeletekről, valamint gyakorlati célú és gyakorlati eredményű intézkedésekről világos áttekintést szerezzen, s ezekből rendszerezett és teljes gyűjteménye legyen; végül abból a célból is, hogy figyelemmel kísérje az utódállamok sajtójának minden ágát és egyformán tájékozódjék úgy az elszakítottak életéről, mint azokról is, akik ennek az életnek intézését a sors kegyéből egy időre olyan kevés joggal kezükbe kaphatták. Büszkén hivatkozhatom itt arra, hogy ennek a szervnek a lelke, annak szakadatlan lendületben tartója és az intézmény szolgálatainak legfőbb méltánylója gróf Teleki Pál volt, aki egyéni munkájával is állandóan bekapcsolódott az Intézet működésébe és aki a bekövetkezett rész-siker előkészítésében ezen az Intézeten keresztül is éppen olyan nagy mértékben részt vett, mint ahogy az Intézet munkáját és gyűjteményeit, felkészültségét teljes mértékben hasznosítani tudta akkor is, amikor a részben való jóvátétel órája elkövetkezett.

S ha most itt, az emlékezések órájában egyszerre gondolunk a múltra, a jelenre és a jövőre is, nem szabad áztatnunk magunkat az-zal, hogy a nemzet már túlesett nehéz megpróbáltatásának korszakán. De most már örömmel készülhetünk fel arra, hogy a sorstól nekünk megadott erőgyarapodással törhetetlenül fogunk tovább küzdeni a magyar igazság győzelméért. Az átkapcsolás több, mint másfél millió lelket adott vissza a hazának és a megnagyobbodott ország ereje is ugyanezt a célt szolgálja, mint az eddigi csonké: küzdeni azért, hogy a mi csonkaságunk teljesen eltűnjék, hogy a mi ezeréves egységünk újra politikai, állami egységgé válhassék, mert nemzeti és gazdasági egysége nem szűnt meg annak soha és nem is szűnhet meg addig, amíg a Kárpátok koszorúja szét nem nyílik és el nem simul a föld színén.

Másfél millió magyar egyesült most az eddigi csonk kilenc milliójával. Az egyesülésnek még gyakorlati nehézségei is vannak. Nem lennénk őszinték önmagunkhoz, ha nem látnánk, hogy az a húsz esztendő, amelyet az elszakított rész egy új, velünk szemben a környörtelenségig ellenséges államalakulás keretében töltött el, a mindennapi élet szempontjából nem mult el nyomtalanul az itt élő magyarságra nézve. Különösen, hogy ez az ellenséges nép, a cseh, egyúttal gazdag is volt, bárha ezt a gazdagságát nagyrészen németjeinek és magyarjainak köszönhette, mert hiszen a szudeta-németek iparral, a termékeny magyar dombos-vidék pedig bőséges élelemmel láthatta el. A hazakerülő részeknek az eddigi gazdasági szervezetből egy másik szervezetbe való átkapcsolása zökkenőkkel is jár, mert a csonkaország szegény és szegénységét nem tudja mindig át-hidalni az a szeretet, amellyel a hazatérőket fogadja és feléjük fordul. A hazatérőknek azt

kell látniuk és érezniük az átszervezés nehézségei közepette, hogy eddig egy ellenséges népszolgaságában nyögtek, ma pedig visszakapták szabadságukat és nemzeti fejlődésük teljes, korlátlan lehetőségét. Talán a történelem értetetlen szeszélyéből a maga erejénél sokkalta nagyobbra nőtt cseh hatalom jelentett bizonyos anyagi természetű előnyt és kedvezést az elnyomottaknak is, de mi volt ez azzal az erőgyarapodással szemben, amit a visszakapcsolás ténye jelent, amit az hoz magával, hogy most ez az eddig olyan nagy mértékben meggyötört, nemzeti mivoltában megtámadott másfél milliónál is nagyobb tömeg ismét a maga hazájában szabadon élhet és teljes lelki felemelkedettségével láthat hozzá legjobb erőinek kifejlesztéséhez és annak a maga javára való hasznosításához. A visszatért terület most egészen másnemű gazdasági rendszerbe kapcsolódik vissza, mint amelyben az utolsó húsz évet eltöltötte, de ha a cseh medence a német alkotóerő eredményeképpen és az uralkodóház kegyéből, s mindenek felett a magyar vér oltalma alatt annyi századon át kifejleszthette a maga nagy gazdagságát, akkor ezzel szemben elég nekem itt arra az alkotó munkára utalnom, amit az utolsó húsz év alatt a csonka magyarság a maga tökéletes magárahagyottságában, megcsonkítottságában és jövőjének reménytelenségében végzett. Felszabadult testvéreink hamarosan meg fogják érezni ennek a felfelé törekvésnek lendületét és érezni annak meggazdagító, minden anyagi nehézséget legyőző erejét. Legyen szabad nekem itt mint statisztikusnak, hivatásomnál fogva is megállapítanom, hogy az a teremtő munka, amelyet a legjobb erőitől megfosztott csonka nemzet az utolsó húsz év alatt végzett, nemzetünk

dicsőségének legszebb lapjai közé tartozik. Ezentúl pedig ezt a munkát már megnagyobbodott területtel, erejében a rabság alatt is megacélosodott véreink milliós munkahadseregével és a beteljesülések felé közelítő remények szent örömeivel fogja majd tovább folytatni.

Legyen a magyarok hatalmas Istenének segedelme és áldása mindig velünk, hogy a magyar igazság teljes diadalát, amelyért minden hazafi küzd és minden statisztikus életének egész munkásságát áldozza, mielőbb csorbítatlanul érhessek el!

A közönség nagy tetszésnyilvánítása után *Konkoly Thege Gyula* elnök felkérte *Pataky Tibor* r. tagot, aki a nemzeti kisebbségek érdekében kifejtett eredményes működésével minden magyar háláját érdemli ki, előadása megtartására.

Pataky Tibor r. tag zajos tetszéstől kísérvé tartotta meg nagyhatású ünnepi előadását. (Az előadást Szemlénk következő számában közöljük.)

Konkoly Thege Gyula elnök az igen értékes előadást megköszönve, az ülést bezárta.

Az ünnepi ülés után *Konkoly Thege Gyula* elnök a Társaság nevében megkoszorúzta *II. Rákóczi Ferenc* síremlékét.

Délben társasabéd volt a Bankón, amelyen *Vukovich Károly* h. polgármester a kormányzóra, *Pataky Tibor* a vendégekre, *Révay István* gróf, a Felvidéki magyar Párt ügyvezető elnöke a Magyar Statisztikai Társaságra, *Konkoly Thege Gyula* elnök pedig a vendéglátó városra és vezetőségére mondott pohárköszöntőt. Délután a résztvevők folytatták a város nevezetességeinek megtekintését, hosszabban időzve a kassai Dómban.

XVII. évi rendes közgyűlés. — XVIIe Assemblée ordinaire.

Résumé. L'Assemblée ordinaire de 1938—39 a été tenue le 22 juin 1939 sous la présidence de M. Jules de Konkoly Thege, Président de la Société. Après le rapport du secrétaire général, M. Désiré D'Elkes, le rapport du trésorier, M. Jules Mike, et le rapport des vérificateurs des comptes, présenté par M. Alexandre Farkasfalvy, M. Louis Thirring a rendu compte de l'activité du Comité hongrois de l'Union Démographique Internationale. L'Assemblée a élu ensuite les membres ordinaires: MM. Louis Bartucz, Daniel Fábry, Zoltán Guothfalvy Dorner, Jules Jánski, Denis k. Nagy, le comte Étienne Révay, André Rónai, Étienne Török, et les membres honoraires étrangers: MM. Carlo Bonferroni (Italie), Michel-Auguste-Adolphe Landry (France), Maximilien Meyer (Allemagne), Alessandro Molinari (Italie), Giorgio Mortara (Italie), Wolfgang Reichardt (Allemagne), Stuart Arthur Rice (États-Unis d'Amérique), Édouard

Szturm de Sztrem (Pologne). Aucun mémoire n'a été envoyé à la question mise au concours par la Société: Méthode de détermination du revenu national et système de la statistique fiscale en Hongrie. La Société a remis la question au concours en en modifiant les conditions. Sur la proposition de M. Jules de Konkoly Thege, l'Assemblée générale a remercié l'Institut de Sciences Politiques de la Société pour l'activité zélée et laborieuse qu'il avait déployée à l'heure décisive dans l'intérêt du retour de territoires.

*

A június 13-ára összehívott 1938—39. évi közgyűlés határozatképtelen lévén, a közgyűlést június 22-én tartották meg.

A közgyűlésen *Konkoly Thege Gyula*, a Társaság elnöke elnökölt.

Elkes Dezső főtitkár a Társaság 1938—39. évi működéséről a következőkben számolt be:

Elekes Dezső: Főtitkári jelentés.

A letűnt esztendő — Társulatunk 17-ik munkaéve — feladatterhes éve volt a statisztikának, amely fontos fegyvernek bizonyult az ősi határok kiküzdésében s a visszatért területek leltározásával az elszakadt országdarabok összeforrását is előmozdította.

A Magyar Statisztikai Társaság tagjai és szervei útján vette ki részét a fontos nemzeti munkából, a tulajdonképeni társasági működést a rendkívüli események inkább bénították.

Az év személyi krónikájában fájdalmas és örvendetes események váltakoztak.

A munkaév folyamán egy külföldi tiszteletbeli tagunk elhúnytáról van értesülésünk. A francia tudományos- és közélet egyik nesztora, *Colson Clément Léon* halt meg 86 éves korában. Sokáig működött az állami közlekedésügy vezető pozícióiban, majd az államtanács alelnöke lett; tudományos tisztségei: közgazdasági professzor, a Párisi Statisztikai Társaság elnöke, a Nemzetközi Statisztikai Intézet tagja, stb.

Rendes tagjaink közül hármat sirattunk el: *Podmaniczky Horácot*, *Börcsök Andort* és *Teleszky Jánost*.

Podmaniczky Horác báró miniszteri tanácsos változatos pályafutásában mint hivatásos statisztikus, nyelvész s egyideig mint a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet könyvtárosa működött. *Börcsök Andor* m. kir. titkos tanácsos, az Országos Földbirtokrendező Bíróság másodelnöke, egyik legnagyobb szaktudású vezetője volt a földreform lebonyolításának, akinek sokirányú munkásságát a statisztika iránti kitűnő érzeke jellemezte. *Teleszky János* belső titkos tanácsos, ny. miniszter, felsőházi tag, a magyar pénzügyi élet korifeusa, Társaságunk alapító tagja volt.

Rendes tagjaink létszáma a három elhunyt tag leszámításával jelenleg 110. A belföldi tiszteletbeli tagok száma 4, a külföldi tiszteletbeli tagoké eggyel kevesebb, mint múlt évben, 64, az alapító tagoké változatlanul 108, a pártoló tagoké hattal csökkenvén, 105.

A tagjainknak jutott tudományos és közéleti kitüntetések közül csak a fontosabbakat említem.

Teleki Pál gróf t. tagunkat immár másodízben emelte az államfő bizalma a kormányelnöki polcra. Utódja a vallás- és közoktatásügyi miniszterségben *Hóman Bálint* r. tag, aki szintén ismételten tölti be magas tiszttét, *Imrédy Béla* r. tagot, valamint *Teleki Pál* gróf t. tagot a magyar érdemrend nagykeresztjével tüntette ki Magyarország kormányzója.

Tagjainknak a politikai életben vitt jelentős szerepére mutat, hogy a közelmúltban lezajlott képviseléválasztásokon heten kerültek be a képviselőházba, és pedig *Hóman Bálint*, *Imrédy Béla*, *Matolcsy Mátyás* és *Teleki Pál* gróf régebbi képviselők és három új képviselő: *Balás Károly*, *Bencs Zoltán* és *Laky Dezső*.

Domanovszky Sándor r. tag a Pázmány Péter Egyetem rektorává választatott. *Erekly István* r. tag a most záruló tanévben viselte a szegedi Ferenc József Tudomány Egyetem rektori méltóságát.

Thirring Lajos, Társaságunk titkára, a Budapesti M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karán a népességi statisztika tárgykörből egyetemi magántanárrá képesítettetett.

Navratil Ákos r. tag a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává, *Neubauer Gyula* r. tag az Akadémia levelező tagjává választatott.

Tagjaink az Akadémia legszebb jutalmait nyerték el a lefolyt évben. *Erekly István* r. tag az Akadémia nagy jutalmát, *Thirring Gusztáv* t. tag „Magyarország népessége II. József korában” című munkájával a Marczibányi mellékjutalmat, *Kovács Ferenc* r. tag pedig a *Chorin* Ferenc jutalmat kapta meg.

Ritka jubileumot ünnepelt Társaságunk, amidőn *Földes Béla* t. tagot születésének 90. évfordulója alkalmából üdvözölte. Folyóiratunkban *Surányi-Unger Tivadar* r. tag méltatta ez alkalomból *Földes* nagy tudományos érdemeit.

Nemzetközi jelentőségű *Dobrovits Sándor* r. tagnak a Nemzetközi Statisztikai Intézet tagjává való megválasztása, amely nemcsak a megválasztottnak, hanem a magyar statisztikának is nagy elismerést jelent, tekintve, hogy kis országunk eddig is magasan arányon felül nyert képviselőt a statisztika legfőbb tudományos intézményében.

Egyébként a Nemzetközi Statisztikai Intézet munkájába az idén is élénken kapcsolódott be Társaságunk. Az Intézet Prágában tartott XXIV. ülészakán tagjaink nagy számmal vettek részt, mégpedig *Konkoly Thege Gyula* és *Fellner Frigyes* mint a magyar kormány képviselői, *Illyefalvi I. Lajos* és *Kovács Alajos* mint az Intézet tagjai, *Dobrovits Sándor*, *Elekes Dezső* és *Thirring Lajos* mint meghívottak. *Fellner Frigyes* az ülészak egyik szakosztályának alelnökévé választották. A kongresszus gazdag programjából, sajnos, csak két nap anyaga került tárgyalásra, mert a Prágában éppen ekkor kirobbanással fenyegető zavarok miatt a kongresszust idő előtt berekesztették.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet negyedévenként megjelenő Revüjét Társaságunk ez évben is rendszeresen informálta működéséről.

A Német Statisztikai Társaság wüzburgi ülésén Társaságunk képviselőjében *Szigeti Gyula* r. tag jelent meg.

Mint már jeleztem, Társaságunk tagjainak fontos szerep jutott az őszi és tavaszi terület-visszacsatolások sikerre vitt tárgyalásainál s azoknál a sürgős összeírásoknál, amelyeket a visszakapott területeken végrehajtottunk. Nem szükséges itt méltatnom *Teleki Pál* t. tag érdemeit, aki szellemi vezetője volt a honszerző munkának. Társaságunk tagjai közül főleg *Pataký Tibor*, *Kovács Alajos*, *Thirring Lajos*, *Be-*

nisch Artúr szaktudása jelentett kitűnő segítséget. A Statisztikai Hivatalra háruló nehéz feladatok elvégzésében a Hivatal személyzete *Konkoly Thege* Gyula, a Hivatal elnöke és *Dobrovits* Sándor, a Hivatal alelnöke irányításával éjt-napot egyé téve, lelkesedéssel vette ki részét a munkából. Ki kell emelni Társaságunk Államtudományi Intézetének szolgálatait, amelynek kitűnő tisztviselőkara, *Márffy* Albin igazgatóval az élen, az Intézet nagyértékű anyaggyűjteményével nyújtott támogatást a tárgyalásoknál. Az események beigazolták, mennyire szükség volt egy ilyen intézmény felállítására. Ennek előrelátásáért *Teleki* Pál t. tagot illeti a dícséret.

Az előadások száma aránylag kevés volt a lefolyt munkaévben. Mint a legtöbb egyesület, a történelmi hónapokban — munkaéve első felében — Társaságunk sem tartott előadóületeket. A teljesség kedvéért, minthogy utolsó jelentésem előbb záródott, még az előző munkaév programjából említtem *Csekey* István r. tagnak 1938. évi június 10-én tartott „Új magyar nemzetfogalom” című előadását, ugyan ezen az ülésen *Dobrovits* Sándor r. tag „Egy magyar hadtörténelmi kartogramm” tervét mutatta be. 1939. február 6-án nagynevű német vendég, *Ernst Wagemann* külföldi tiszteletbeli tag tartott előadást „Weltwirtschaftspolitik der Nachkriegszeit” címen. *Wagemann*t és kíséretét Társaságunk elnöke estebéden is vendégül látta. Március 21-én *Földes* Béla t. tag „Jegyzetek a statisztikai összeírások kérdéséhez különös tekintettel a népszámlálásokra” címen, május 9-én *Szél* Tivadar r. tag „Az érzelmesedés és következményei a statisztika tükrében” címen, május 21-én *Szombatfalvy* György r. tag „Iskolapolitikai szempontok a zsidótörvénnyel kapcsolatban” címen tartott előadást.

Ünnepi ülésünket Kassán rendeztük június 4-én. A visszatért városok legjelentősebbikét azért választottuk ünnepi ülésünk székhelyéül, hogy ezzel is demonstráljuk a statisztika tevékeny részét az integer Magyarországért folyó szellemi harcban. Ünnepi ülésünk a helyhez és az alkalomhoz méltóan Kassa város vezetőségének megértő támogatásával folyt le. Budapestről mintegy százan utaztak az ülésre. *Vukovich* Károly h. polgármester üdvözlő beszéde s *Konkoly Thege* Gyula nagyhatású elnöki megnyitója után *Pataky* Tibor r. tag a statisztika országépítő szerepéről mondotta el ünnepi előadását, mely igen közvetlenül és nagy szakszerűséggel tárta föl az országcsönkítés megakadályozása és a területek visszaszerzése érdekében végzett tudományos munka statisztikai vonatkozásait. Az ünnepi ülés után a Társaság *Rákóczi* Ferenc fejedelem, a nagy szabadsághős síremlékére helyezett koszorút.

Az elmúlt évben elhangzott előadások közül székfoglaló volt *Szombatfalvy* György r. tag előadása és választmányunk határozatából székfoglalónak tekintjük *Pataky* Tibor r. tag kassai ünnepi előadását.

Francia nyelvű folyóiratunknak, a *Journal de la Société Hongroise de Statistique*-nak utolsó beszámolója óta megjelent az 1938. évi 1., 2—3. és 4. száma. A 2—3. egyesített számot a prágai nemzetközi statisztikai kongresszus alkalmára gazdag aktuális tartalommal jelentettük meg s a kongresszus résztvevői közt kiosztottuk. A *Journal* külföldi értékelését jelzi, hogy a folyóirat hasábjain külföldi szerzők is egyre gyakrabban szólalnak meg, így pl. utolsó számunkba *Julin* A. külföldi t. tag, a Nemzetközi Statisztikai Intézet elnöke írt cikket.

A magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének s a magyar adóstatistika rendszerének megállapítására kiírt pályázatok f. évi április 30-án lejártak. A pályázatok eredményét a mai közgyűlésen hirdetjük ki.

Végezetül ezúttal is Társaságunk háláját és köszönetét tolmácsolom támogatóinknak, elsősorban a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatalnak, valamint alapító és pártoló tagjainak s a pénztári jelentésben szereplő intézményeknek, akiknek áldozatkészsége tette lehetővé, hogy a Társaság a most befejezett munkaévben is folytathatta nemzeti és közhasznú működését.

Mike Gyula pénztáros a pénztári jelentést, *Farkasfalvy* Sándor számvizsgáló bizottsági tag a számvizsgáló bizottság jelentését terjesztette elő.

Thirring Lajos, a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportjának titkára a Csoport működését ismertette.

Thirring Lajos: Jelentés a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportjának működéséről.

Az elmúlt tél történelmi eseményei a magyar népeségtudományi s népesedéspolitikai tevékenység szempontjából is rendkívüli horderejűek. Hiszen 1938 novemberében és 1939 márciusában nemcsak egy-egy jelentős kiterjedésű, értékes földdarabbal nagyobbodott meg a csonka országterület, hanem és legfőképpen több mint másfélmilliónyi néptömeg — sorában a húszéves kisebbségi küzdelmekben megedződött lelkű, mintegy kilencszázezer magyarral — is visszatérhetett oda, ahová a történelmi jog, a gazdasági észszerűség és az azonos etnikum ill. az ezeréves együttélés alapján mindig is tartozott. Elsősorban népességi igazságszolgáltatás zajlott le tehát — bár csak részlegesen — az ősz óta elszállt hónapok alatt; olyan országépítés, mely kifejezetten népességstatisztikai alapokon nyugodott és végsősorban hazánk népességi problémáinak színesebbé, változatosabbá válását is eredményezte.

A népességkutatás fontosságának illetően fokozódása ellenére Csoportunk az 1938/39. egyesületi évben az események torlódása miatt mindössze három ízben gyűlhetett össze. Mindhárom ülésünk napirendjén egy-egy rendkívül

nagyjelentőségű téma szerepelt. Ezúttal ismét örömmel szegezhetjük le, hogy az eddigi sorozatot szerencsésen kiegészítő három előadás iránt a már meglehetősen megszokott általános érdeklődés nyilvánult meg. Munkaévünk első ülésén *Bartucz Lajos* „A magyarság faji összetétele“ címen tartott mult munkaévi előadásához csatlakozó előadást; a másodikon *Rónai András* „Erdély népességi problémái“ címen értekezett, a harmadikon pedig *Doros Gábor* „A mennyiségi és minőségi népesedéspolitika gyakorlati eszközei“ című előadását hallhattuk. Az igen tartalmas előadások színvonalát és érdekességét még képek és térképek bemutatása s értékes hozzászólások is emelték. A Csoport e három ülésén kifejtett munkásságáról — megfelelő külön népességtudományi folyóirat hiányában — ezúttal is a Magyar Statisztikai Szemle számolt be.

Külföldi viszonylatban jelenleg 40 tagot számláló Csoportunk tevékenységét a rokonszervekkel való együttműködés fokozatos kiépítése jellemezte; belföldi szempontból pedig az előadóüléseken kívül említést érdemel még, hogy *Balás Károly* elnökünk a legutolsó ülés határozata alapján a tervezett birtokpolitikai javaslattal kapcsolatban népesedéspolitikai vonatkozású előterjesztéssel fordult a Miniszterelnök Úrhoz, valamint a Földművelésügyi miniszter Úrhoz. Ezzel régi tervet valósított meg. Nagyobb terveink megvalósítását viszont a rendkívüli körülmények akadályozták. Így a tervbevett népességstatisztikai és népesedésgyűlési ankétet is nyugalmasabb időkre kellett halasztani; a Csoport azonban reméli, hogy bár csendes, de állandó munkásságával az egyre sorsdöntőbb népességi problémák megvilágításához s az időszerű népesedéspolitikai kérdések megoldásához is hozzájárulhat.

A Társaság ezután rendes tagokat választott. A betölthető 10 helyre 19 jelöltet ajánlottak, akik közül az alapszabályokban megkívánt kétharmad szótöbbséget a következők kapták meg s választották meg rendes tagokká: *Bartucz Lajos*, vitéz *Fábry Dániel*, *Guothfalvy Dorner Zoltán*, *Jánki Gyula*, k. *Nagy Dénes*, *Révay István* gróf, *Rónai András*, *Török István*.

Külföldi tiszteletbeli tagokul a következőket választotta meg a közgyűlés: *Bonferonni Carlo* (Olaszország) *Landry Michel Auguste Adolphe* (Franciaország), *Meyer Maximilian* (Németország), *Molinari Alexandro* (Olaszország), *Mortala Giorgio* (Olaszország), *Reichard Wolfgang* (Németország), *Rice Stuart Arthur* (Északamerikai Egyesült Államok), *Szturm de Sztém Eduard* (Lengyelország).

A közgyűlés *Némethy Károly*, *Dobrovits Sándor*, *Pataky Tibor*, *Heller Farkas* választmányi tagokat, *Ajtay József*, *Farkasfalvy Sándor* és *Kresz Károly* számvizsgáló tagokat újra megválasztotta.

A Társaságnak a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatistika rendszerének megállapítására kiírt pályázata meddő maradt. Egyetlen pályamű érkezett be „Közgazdaság-statisztika“ jelige alatt, amely a nemzeti jövedelem módszerének megállapításával foglalkozott. E pályamű 300 pengő szorgalmi díjban részesült, a pályázatot módosított feltételekkel a Társaság újból kiírta. (Lásd folyóiratunk más helyén.)

Konkoly Thege Gyula elnök javaslatára a közgyűlés köszönetet szavazott a Társaság Államtudományi Intézetének azért a lelkes és fáradságos munkáért, amelyet a területek visszacsatolásával kapcsolatban az ország sorsdöntő óráiban végzett.

Előadóülések. — Séances d'études.

Résumé. Dans la séance d'études tenue par la Société Hongroise de Statistique le 9 mai 1939 sous la présidence du vice-président, M. Jules Altenburger, M. Théodore Szél, membre ordinaire, fit une conférence ayant pour titre *L'artériosclérose et ses conséquences à la lumière de la statistique, que nous publions d'autre part.*

*

A Magyar Statisztikai Társaság május 9-én *Altenburger Gyula* alelnök elnöklete alatt megtartott

előadóülésén *Szél Tivadar* dr. r. tag tartott előadást „Az érlelmeszedés és következményei a statisztika tükrében“ címmel. Az előadást Szemlénk más helyén közli.

Altenburger Gyula alelnök köszönetet mondott az értékes előadásért, amelyből a nem szakemberek is sokat okulhattak. A feltárt statisztikai adatok nagy szolgálatot tesznek a közegészségügynek s kéri előadót, hogy kutatásainak az előadásban mellőzött részleteit is bocsássa nyilvánosságra.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

(Harmadik közlemény. — Communication n° 3.)

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság 1939. évi szakosztályülései közül, amelyek az 1938. évi külkereskedelmi forgalom egységértékeinek megállapítása céljából hivattak össze, az I., III., VIII. és X. szakosztályok ülésein a Bizottság elnökségét *Farkas János* dr. miniszteri tanácsos, h. elnök képviselte, az előadó pedig *vitéz Pap László* dr. miniszteri titkár, a Bizottság titkára volt.

A III. szakosztály március 2-án megtartott ülésén *Jeszenszky Pál* m. kir. udvari tanácsos, szakosztályelnök elnökölt. Jelen voltak: *Fonó László*, *Mayer Jenő*, *Nagy Imre*, *Ország Sándor* dr. kereskedelmi tanácsos, *Pellegrini Félix* m. kir. gazdasági főtanácsos, *Rege Károly* gazdasági tanácsos, *Wellisch László* és *Zádor Félix* kereskedelmi tanácsos tagok, valamint *Gelléri Zoltán*, *Hesz Árpád*, *Mautner Frigyes* és *Zoltán Zsigmond* szakértők.

Az ülés megnyitása után a szakosztályelnök a szakosztály új szakértőit: *Gelléri Zoltán* terménykereskedőt és *Hesz Árpádot*, a Hangya Szövetkezet csoportvezető tisztviselőjét üdvözölte. Majd *Pellegrini Félix* a *gabonapiac* helyzetét ismertette.

Ország Sándor dr. jelentése a *magvak* termelési és értékesítési viszonyairól számolt be.

Ezután *Gelléri Zoltán* a *hüvelyesek* kiviteli helyzetét vázolta:

Étkezési célokra szolgáló hüvelyes veteményeket jóval kisebb mértékben vittünk ki, mint 1937-ben. Ennek okát mind mennyiségben, mind minőségben gyengén sikerült babtermésünkben találhatjuk meg.

Minthogy 1938 első felében a megelőző évi termés került kivitelre, a visszaesés ekkor még nem mutatkozik olyan nagynak, mint amikor az utolsó két gazdasági év eredményeit hasonlítjuk össze. A visszaesés az egész évre számítva, a babnál kb. 50%-ot tesz, s ennek folytán körülbelül ugyanennyi visszaesés mutatkozik a hüvelyes veteményekért befolyt szabad devizáknál. Minthogy a Felvidék egy részének visszacsatolása során babtermő vidéket kaptunk vissza, nyomtatékkal kell rámutatni az e cikknél nagyon fontos szerepet játszó minőségi termelésre. Ebben az irányban már történtek a múltban gyakorlati intézkedések, de kívánatos volna, ha ezek még mélyrehatóbban tovább folytatódnának, mert csupán a jó minőségű árut lehet olyan országokban elhelyezni, ahol az áruért szabad devizát kaphatunk.

Étkezési borsóból csak kis mértékben tudunk olyan minőséget termelni, amelyek a szabad devizával bíró országok igényét kielégítették és ennek folytán főképp a termelési szerződések alapján kivitt borsómennyiségek kerültek non clearing országokba. Az idejekorán történő sterilizálás e cikk külföldi értékesítésén nagyot lendíthetne.

A lencsetermés értékesítése az utolsó két évben egyre súlyosabb akadályokba ütközik. Exportunk nagy része az utolsó évekig Németország felé irányult. Az ottani egészségügyi intézkedések azonban megakadályozták a magyar lencse németországi kivitelét.

A múlt évben az ország különböző helyein felállított állami sterilizálóknak már jelentékenyen csökkentették a magyar lencse zsizsiktartalmát, mégis

1938 végéig az év termésének $\frac{1}{3}$ részét alig tudtuk külföldön elhelyezni. Némi megkönnyebbülés azonban 1939 elején már jelentkezett e cikk exportjában. Remélhető, hogy a magyar lencse minőségének további javításával nemcsak régi piacainkat sikerül majd visszaszerezni, hanem új piacokat is teremthetünk.

Stux Sándor jelentése a *malomipar* helyzetéről ekként számolt be:

A malomipar őrlési tevékenysége az egész év folyamán állandóan visszaesett, ami elsősorban a külföldi export folytonos hanyatlásában leli magyarázatát. A lisztforgalmi adóváltás ebben az évben is teljes egészében fennmaradt. A belföldi lisztfogyasztásban nem volt emelkedés és a már évek óta állandóan gyenge fogyasztás megszerzéseért a malmok nagyon éles versenyt fejtettek ki.

Megnehezítette a kivitel a belföldi és a külföldi búzaár között fennálló disparitás, mit még a lisztkivitel támogató intézkedésekkel sem sikerült ellensúlyozni. A belföldi búzaárak ugyanis teljesen függetlenítték magukat a nemzetközi gabonapiac áraitól annyira, hogy a külföldi piacokon a búza ára egész éven át 13—15 pengővel olcsóbb volt, mint a mi búzánk. Az export visszaeséséhez hozzájárult még Ausztriának Németországhoz való csatlóása, mert ezáltal az Ausztriában fennállott előjegyzések tekintélyes részét kénytelenek voltunk törölni. Kivitelünk exkliring viszonylatban a már amúgy is nagyon gyenge 1937-es exportnak a fele alá süllyedt.

Végül *Mautner Frigyes* a *maláta* kiviteli viszonyait ismertette:

A maláta kivitele kedvezőtlenebbül alakult, mint az előző évben. Míg ugyanis kivitelünk 1937-ben 4.012 vagónt tett és kereken 10 millió pengő értéket képviselt, addig 1938-ban csak 3.031 vagón került kivitelre 7.2 millió pengő értékben. Ez mennyiségben 24.45%, értékben pedig 27.38% visszaesésnek felel meg.

Ez a sajnálatos visszafejlődés azonban nem lepte meg a szakköröket. A tavalyi amerikai árpatermés igen kedvező adatainak ismertté válása után már valószínű volt, hogy ennek első hatásaként az amerikai malátaüzlet fog nagyon észrevehetően összezsugorodni, mert az Amerikai Egyesült Államok csak azokban az években jelennek meg a malátapiacra, mint vásárlók, amikor náluk rossz az árpatermés. Jó termés esetében azonban nemcsak az USA piac esik ki majdnem teljesen, hanem ebben az esetben az Egyesült Államok, de főleg Kanada malátaipara, mint versenytárs jelenik meg malátafeleslegével a többi amerikai piacon, tehát délamerikai kivitelünk ilyen években érezhetően csökken.

Az árpatermés 1937 őszén azonban nemcsak az USA-ban sikerült igen kedvezően, hanem a világ árpavidékeinek majdnem mindegyikén, úgyhogy a bőséges árpatermés folytán mindenütt nagy áresés következett be. Rekordtermés volt p. o. Lengyelországban, amely azután az egész világot hihetetlen olcsó árajánlatokkal halmozta el. Ennek következtében a malátaárakban rendkívüli esés állott be. A lengyel és a belga malátaipar ezt az áresést igen

ügyesen használta ki és a nyomott árak mellett több tengerentúli piac tőlük szerezte be malátaszükségletét.

Nálunk is jó volt a termés, ennek azonban az árpa ára nem volt befolyása, mert egyrészt a magyar kukoricaárak, másrészt a búzának jóval világparitási nivófeletti ármegállapítása természetesen magas árat biztosítottak az árpanak is, úgy, hogy malátaiparunk a kedvező terméseredmény mellett is sokkal magasabb malátaárakat volt kénytelen kérni, mint versenytársaink.

A magas árpaárakból eredő hátrányunkhoz még az is hozzájárult, hogy versenytársaink: a lengyel, cseh-szlovák, belga és dán malátaiparok jelentős anyagi támogatást kapnak kormányaiktól, amivel versenyképességüket jelentékenyen fokozni tudják. Természetes, hogy külföldi versenytársainkkal mi is csak úgy vehetjük fel a siker reményében a harcot, ha malátaiparunk is kormánytámogatásban részesül, ami a malátakivitel devizaszerző természetéből kifolyólag is mindenképpen indokolt, mert ez a devizahozam egyébként az ország részére veszendőbe menne.

Súlyosan érintette továbbá az 1938. évi malátakivitel az év folyamán életbeléptetett kétszeri tengeri hajófuvardíj-emelés is, ami ellen védekezni természetesen nem tudtunk. A nyomott árakon történt eladások így veszteséges üzletté váltak.

Ezután a szakosztály az élő, levágott és szárított növények, gabona, hüvelyesek, magvak, malomipari termékek és maláta külkereskedelmi egysegértékének megállapítására tért át.

Az I. szakosztály *Mutschenbacher* Emil dr., a Felsőház tagja, m. kir. gazdasági és kereskedelmi főtanácsos szakosztályelnök elnöklete alatt folyó évi március hó 6-án tartotta meg ülését, amelyen jelen voltak: *Benedek* Sándor, *Bokor* Adorján kereskedelmi tanácsos, *Düsing* Miksa m. kir. gazdasági főtanácsos, *Hegyesi* József, *Kertész* Ferenc, *Kienast* Ferenc kereskedelmi tanácsos, *Konkoly Thege* Sándor m. kir. gazdasági főtanácsos, *Paluzsa* László dr., *Rottersmann* Leó kereskedelmi tanácsos, *Zimmer* Ferenc m. kir. kereskedelmi főtanácsos tagok, *Konkoly Thege* György meghívott tag, továbbá *Csáky* Ferenc, *Fáy* László, *Landesmann* István dr. és *Vági* Jakab szakértők.

Először *Paluzsa* László dr. és *Zimmer* Ferenc tette meg jelentését Magyarország *halkiviteléről*. *Paluzsa* László jelentése ekképen hangzott:

Halexportunk 1938-ban 9.650 q-t tett az 1937. évi 9.250 q-val szemben. Az emelkedés 400 q, vagyis 4,3%. Érték szerint pedig a kivitel 910 ezer pengőt tett az 1937. évi 796 ezer pengővel szemben. Ez a 114 ezer pengős, tehát 14%-os értékemelkedés azonban a valóságnál kedvezőbb képet mutat, mint ahogy hiba lenne a 400 q-s többletkivitelről halexportunk javulására következtetni.

Megállapítható elsősorban, hogy Lengyelország, amely még 1930-ban 8.500 q élőpontyot vett át tőlünk körülbelül másfélmillió pengő értékben, az 1938-as évvel teljesen megszűnik exportpiacunk lenni. Ez a tény nem váratlanul következett be, hiszen 1937. évi 365 q-ra összezsugorodott lengyelországi exportunk ezt előreláthatóvá tette.

Cseh-Szlovákiába a múlt esztendőben csak 273 q élőhalat exportáltunk, az előző évi 582 q-val szemben. A több mint 300 q-ás kiesés oka Cseh-Szlovákiának a múlt év őszén bekövetkezett összeomlásában keresendő, melynek folyamán a kereskedelmi kapcsolatok — egyelőre időlegesen — szüneteltek. Már akkor nyilvánvaló volt, hogy a jövő-

ben a megkisebbedett és anyagilag is rosszabb helyzetbe került Cseh-Szlovákia még azt a minimális, évi 500 q-s kontingenst sem tudja majd igénybe venni, amely eddig a magyar halexport részére biztosított. Annál öröndetesebb, hogy a magyar Felvidék felszabadult része a belföldi fogyasztást emelni fogja.

Olaszországi — egyébként jelentéktelen — compóexportunk 1938. évi többlete 76 q-t tett. Ez az emelkedés az 1938. évi gyenge magyar pontytermés következtében előállott nagyobb compótermésben találja nem éppen öröndetes magyarázatát.

Palesztínába 1938-ban változatlanul 720 q-t exportáltunk az előző évi árakon.

Ausztriának a Németbirodalomba való beolvasztása halexportunkat — legalább is egyelőre — kedvezőtlenül befolyásolta. Ennek látszólag ellentmond az a tény, hogy nagynémetországi exportunk 1938-ban majdnem 1200 q-val emelkedett az 1937. évhez viszonyítva. Ez az emelkedés azonban csak ideiglenes jellegű és csak az 1938-as évre korlátozódott. A múlt esztendőben ugyanis Németország kivételesen kontingenstöbbletet adott és ezenkívül több vagon tenyészanyagot is volt kénytelen Magyarországon vásárolni. A folyó gazdasági évre azonban e többlet nyújtását máris megtagadta és a tenyészanyagvásárlások is elmaradtak. De legfőképpen a német árpolitika érint bennünket igen hátrányosan. Évről-évre csökken az átvételi ár, ami különösen a folyó évi exportunkban fog kifejezésre jutni. Ha tekintetbe vesszük, hogy 1931-ben Németország és Ausztria 14.200 q-t vett át tőlünk majdnem 2 millió pengő értékben, míg ezzel szemben 1938-ban a Nagynémet-birodalomba mindössze 7.400 q-t exportáltunk 790 ezer pengő értékben, akkor elképzelhető, hogy mit jelent a magyar haltermelés részére németországi exportunk további mennyiségi és értékcsökkenése.

Végül a sok reménységgel és még több áldozattal megkezdett angliai export nem váltotta be a hozzá fűzött várakozásokat. Évről-évre csökken az exportált halmennyiség és az elért ár. Kivitelünk az 1937. évi 1.076 q-ról 895 q-ra esett vissza és a vételár további 1 pennyvel csökkent. Ennek oka a francia hal konkurrenciája. A francia franknak a múlt év első felében bekövetkezett áresése, az a nagy fuvardíjtöbblet és szállítási kockázat, amelyet a magyar halnak a franciával szemben viselnie kell, egyenlőtlené teszi a harcot a londoni piacon.

Összefoglalva az elmondottakat, az 1938-as év exportjával kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy Lengyelországot teljesen elvesztettük, Anglia és Cseh-Szlovákia tovább veszített jelentőségéből. Olaszország továbbra is jelentéktelen piac maradt, palesztínai exportunk változatlan keretek között mozgott, a nagynémet piac pedig, amennyiben a német árpolitikát magyar részről megfelelően ellen-súlyozni nem tudjuk, oly meglepetésekkel szolgálhat, melyek beláthatatlanul súlyos következményekkel járhatnak az amúgyis kedvezőtlen helyzetben levő magyar halexportra.

Zimmer Ferenc jelentése ugyancsak halkivitelünk nehézségeit világította meg:

Pontykivitelünk az utolsó években fokozatosan visszafejlődött, számottevő piacként csak a német maradt meg. Itt is nehézségekkel találkoztunk. A magyar exportőr ugyanis kénytelen volt elfogadni azt az üzletfelet, amelyet a német halgazdaság vezetősége neki kijelölt. Annak ellenére, hogy a német piacokon a régi nagybani és kicsinybani igen ma-

gas árak megmaradtak, a kiszállítási árakat alacsonyan limitálták.

Ezenkívül a német halmagykereskedők, különösen a bécsiék, olyan igényekkel léptek fel, amelyeket nem lehetett kielégíteni. Olyan nagy halakat kerestek vételre, amelyekben nagy volt a hiány és amelyeket már az alacsony árak miatt sem lehetett szállítani. Más partner részére pedig, aki a halak súlya tekintetében kevésbé igényes lett volna, a német hatóságok üzletkötést nem engedélyeztek.

A német átvéők mellett majdnem minden egyes küldeménynél aránytalan nagy súlyhiányt állapítottak meg, azonfelül késedelmesen fizettek, úgy, hogy az exportőr csak 3—4 hónap múlva jutott követeléséhez. Pedig az exportőrnek sokszor előre, de legkésőbb az átvételkor mindig ki kellett fizetnie az árut.

Különösen nehéz helyzetbe került a magyar exportőr az őszi folyamán. Egyesek ugyanis megakadályozták, hogy a német pontykontingensek kellő időben szétosztásra kerüljenek. A novemberi kontingenst ezért csak decemberben osztották szét és annak ellenére, hogy kocsijainkat sokszor gyorsárúként menesztettük és hozattuk vissza, nem tudtuk a kontingenseket kihasználni.

A fogasfélék beviteléhez szükséges devizaengedélyt a német hatóságok csak nagy utánjárással adták meg és akkor is csak önkényesen leszállított árak mellett.

Benedek Sándor a baromfi- és tojásexport helyzetét vázolta.

Baromfikivitelünk általában véve nagyobb elváltozást nem mutatott. Főpiacunk, a németországi, a kontingentálás mellett valamivel csökkent, aminek oka részben a termelési ár magas színvonalon való kialakulásában keresendő. Az osztrák piac lényegében szintén nem változott, amióta a Német-írodalomhoz csatoltatott. A jövőben azonban bizonyos aggodalommal látjuk, hogy korai csirke- és libatermelésünk nem talál majd értékesítési piacra, mert önköltségi áraink olyan magasak, hogy azokat Európa egyetlenegy piaca sem tudja megfizetni. A múlt évben új piacként egyedül a svéd piac mutatkozott, de itt is magas áraink folytán a versenyállamok nagyon megnehezítik a magyar áru elterjedését.

Angliába irányuló szárnyas-exportunk normálisan bonyolódott le. A karácsonyi nagy pulyka-export tekintetében sem voltak zavarok, miután az exportőrök az árut a termelőktől kellő időben vették át és exportálták. Ez a körülmény az 1939. évi exportra is kihatott, mert a folyó év január és február hónapjaiban Angliába összesen pár vagon pulyka szállított ki a tavalyi 80 vagonnal szemben.

Baromfikivitelünket, amint ez már említett, nagyon megnehezíti a magas takarmányköltség, annál is inkább, mert a versenytermelő államok jóval olcsóbb takarmányt használnak a baromfi hizlalásánál. Ez az oka annak, hogy a magyar baromfi-export nagy mértékben való növelésére kevés kilátás van s így valószínű, hogy exportunkat továbbra is csak az utóbbi évek keretében tudjuk lebonyolítani.

Tojáskivitelünk sikeresnek volt mondható. A kínai háború következtében ugyanis több száz vagon fagyasztott ú. n. kanna-tojáást sikerült az angol piacra kivinnünk, s így tojástermelésünket állandóan el tudtuk helyezni.

Tojástermelésünknel is azonban ugyanazok a nehézségek mutatkoznak, mint a baromfitermelés-

nél: a magas takarmányárak, s így az export fokozására kevés kilátás van. A versenytermelő államok mind jóval olcsóbb takarmánnyal dolgoznak, a termelők tehát olcsóbban tudják az árut eladni, miáltal a magyar tojásexportnak nagy konkurenciát okoznak. Amennyiben nem történik takarmányárpolitikai változás, úgy a közel jövőben a magyar tojásexport növekedésére, sajnos, nem számíthatunk.

Bokor Adorján a szalámiiparról számolt be:

Évek hosszú sora óta panaszkodtuk, hogy a belföldi fogyasztás csökken, az export elé alig leküzdhető nehézségek tornyosulnak, a szalámiipar termelését állandóan csökkenteni kénytelen. Ez a lefelé menő tendencia a múlt esztendőben mintha megtorpant volna.

A termelés megindításakor, 1937 őszén az ipar helyzetét a gyárosok nagyon kedvezőtlenül ítélték meg. Az előző évben gyártott szalámiából még tekintélyes készlet volt a piacon, úgy, hogy az öreg és az új szalámi versenye megnehezítette az áru elhelyezését. A sertéshús ára belföldi viszonylatban is nagyon magas volt, külföldön pedig annyira magasán állott a jugoszláv és a román húsarok felett, hogy a drága magyar húsból készült áru versenyképtelen volt. Ezek a budapesti paritásában 126 filléres magas kezdőárak a gyártás felvétele után néhány napon belül 135 fillérré ugrottak fel és december közepén az idény legmagasabb árát 140 fillérral érték el. Ez a magas árszint 1—2 filléres kilengéssel január közepéig volt tartható, amikor lassú olcsóbbodási folyamat állott be és a húsarok fokozatosan 120 fillérig estek vissza. A gyárak telítve voltak magas árakon vásárolt hússal. Érthető tehát, hogy a csökkenő árak mellett minden tételt felvettek, hogy a már meggyártott árut olcsóbbá tegyék. Ennek az lett az eredménye, hogy minden pesszimizmus ellenére is az 1938-as idény termelése nem maradt az előző idény mögött.

A termelés húsbeszerzés szempontjából zökkenőmentes volt, viszont az egyes segédanyagokban beállott áremelkedés a gyártást megdrágította. Emelkedés mutatkozott a munkabérekben és a különböző szociális berendezkedések következményeként a munkabérekkel kapcsolatos járulékiadásokban.

A belföldi fogyasztás a téli és kora tavaszi hónapokban kissé vontatott volt, a későbbi hónapokban ellenben erős lendületet vett. Egészen kivételes kereslet jelentkezett a cikkben a nyár végén és a kora őszi hónapokban, amikor a fogyasztóközönség figyelme kettős okból fordult a szalámi felé: könnyen és kezelést nem igénylően hosszabb ideig tárolható és a legerősebb kereslet idejében is változatlan árakon volt vásárolható.

A kivitel az előző évinél valamivel nagyobb volt, amennyiben az 1937. évi 5.110 q-s exporttal szemben 1938-ban 5.308 q szalámit vittünk ki. Az emelkedés osztrák viszonylatban állott elő, ahol az 1937. évi 3.320 q-val szemben 3.603 q-t helyeztünk el. Az „Anschluss“ következtében a piac felvevőképessége erősen emelkedett. Sajnos, a jelek arra engednek következtetni, hogy ebből a magyar szalámiiparnak nem lesz haszna, mert a német hatóságok nem fogják engedélyezni a szalámi bevitelét. A magyar szalámiipar szempontjából ennek az évi 36 vagonos exportmennyiségnek elvesztése végzetes lehet. De nem közömbös ez a kérdés a magyar mezőgazdaság szempontjából sem, amely sok ezer sertés felhizlalhatásától esik el, ha a német szalámiexport úgynevezett nyer kedvező elintézését. Cseh-

Szlovákiába irányuló exportunk annak ellenére, hogy az év folyamán ezzel az országgal minden kapcsolat hosszabb ideig szünetelt, némileg emelkedett, mert az 1937. évi 754 q-val szemben 784 q-t vittünk ki. Megfelelő kereskedelmi szerződéssel ez a mennyiség még lényegesen fokozható lett volna. Egyéb exportviszonylatainkban lényegesebb eltolódás nem volt.

Külön fel kell azonban említenünk a svájci piacot, amely szalámifogyasztás szempontjából a legjelentősebb. E négyemillió lakosságú ország évente közel 200 vagón szalámít importál. Ebből a nagy mennyiségből a magyar szalámiiparra csak néhány — 1938. évben 33 — métermázsa esik, a többit az olasz szalámiipar szolgáltatja. A magyar ipar ismételten felpanaszolta, hogy megfelelő állat-egészségügyi egyezmény nélkül a piacon komoly eredményeket elérni nem lehet, míg ily egyezmény mellett a magyar ipar eredményesen dolgozhatna a piac megszerzése érdekében.

A kedvező bel- és külföldi fogyasztás következtében a gyártott készletek normális időben elfogytak. Az új 1938/39-es gyártási idény mégis a szokottnál két héttel későbbben kezdődött, egyrészt az őszi sertéspiac rendkívül szilárdtsága, másrészt a kedvezőtlen exportkilátások miatt.

Végül *Düsing* Miksa ismertette néhány szóval a tejipar helyzetét.

A szakosztály ezután az élő állatok, állati eredetű élelmiszerek s egyéb állati termékek egységértékeinek megállapítását végezte el.

A **X. szakosztály** — *Augenfeld* Lajos m. kir. kereskedelmi főtanácsos, szakosztályelnök elnöklése alatt — folyó évi március hó 9-én tartott ülésén jelen voltak *Aczél* Rezső kereskedelmi tanácsos, *Dán* Leó m. kir. kormányfőtanácsos, *Dán* Viktor, *Grünwald* Albert, *Hirsch* Andor, *Ranschburg* Pál, *Robitsek* Géza és *Vértes* H. Hugó kereskedelmi tanácsos tagok, továbbá *Árvai* László György, *Kálmán* Árpád, *Kovács* Sándor dr., *Kövér* Győző, *Lajtha* György, *Polnauer* Béla és *Schwarz* Emil szakértők.

A szakosztályelnök mindenekelőtt *Kovács* Sándor dr.-t, a *Wolfner* Gyula és *Társas* bőrgyár főtitviselőjét üdvözölte, mint a legújabbban behívott szakértőt. Majd *Ranschburg* Pál ismertette röviden a *kaucukipar* helyzetét az 1938. évben:

Iparunk forgalmát az év első felében úgy beföldön, mint exportviszonylatban a nemzetközi helyzet feszültsége befolyásolta. A nagy beruházási program végrehajtása a beföldön bizonyos mértékben kedvező kihatással volt foglalkoztatottságunkra, a kivitel azonban mind a nemzetközi helyzet izgalma, mind pedig a dumpingelő államok újabb rendkívüli erőfeszítéseit alaposan megsínylette.

A legfontosabb nyersanyag, a nyersgumminak ára erős árhullámzás jegyében állott. A londoni jegyzés az év elején 6¼ d körül mozgott, majd március—áprilisban 5½ d alá, tehát kb. 20%-kal visszaesett. Később fokozatosan 8½ d-ig emelkedett, a mélyponthoz viszonyítva tehát majdnem 60%-kal drágult. Ez az ingadozó alakulás nem kedvezett az iparnak.

A Felvidék visszacsatolása a magyar gummiiparra nagyjelentőségű szervezési feladatokat rótt. Ezeknek teljes felkészültséggel eleget tudott tenni és a visszanyert területek ellátását kezdettől fogva minden tekintetben zavartalanul biztosította.

A kaucukipari cikkek kivitele együttréve mind mennyiségileg, mind értékben csökkent, egyes

árucsoportoknál azonban az elmúlt évhez képest magasabb egységárakat lehetett elérni. Ez főleg annak tudható be, hogy azonos vámtarifátételszámon belül főleg olyan különlegességeket tudunk külföldön elhelyezni, amelyeknél magasabb kg-árakat sikerült elérni. Ez áll a 671. vt.-tétel alá tartozó összes műszaki cikkekre, valamint a 676/b. vt.-tétel alá tartozó lágykaucuk-árakra is.

Majd *Aczél* Rezső dr. számolt be *mechanikai cipőiparunk* viszonyairól:

A fokozott kivitel folytán a cipőgyári termelés ez évben is örvendetes gyarapodásról számolhat be, sőt egyes vállalatok mozgékonyágának újabb piacokat is sikerült felkutatni, ami annál örvendetesebb jelenség, mert ez mind értékes „nemes” valutát termelt a Nemzeti Bank részére. Hogy mennyire fejlődőképes ez az iparág, ezt jól jellemzi az a tény, hogy 1930-ban még nem kevesebb, mint 270.000 pár cipőt importáltunk 71.000 páros export mellett, a jelentési évben azonban már csak 15.000 pár cipő jött be, míg exportunk 680.000 párra emelkedett.

A belső fogyasztás az 1938-as évben továbbra is csökkent, elsősorban a vásárlóképesség visszaesése következtében. Belső fogyasztásunk fejkvótája félpár alá süllyedt, holott 1914-ben közel másfélpárt tett ki. Magát a termelést nagyon befolyásolta a nagy árhullámzás és a különböző szociális intézmények bevezetése, amelyek tagadhatatlanul szükségesek, azonban a keresztülvitel tempója mintha túlgyors lenne. Ilyenek voltak a maximális munkaidő bevezetése, a minimális munkabérek 10%-os emelése, az ipari alkalmazottak fizetésének és munkaidejének rendezése, a családi pótlék bevezetése, a fizetéses szabadság elrendelése, az egy-szeri beruházási hozzájárulás és az úgynevezett papírrendelet. A Felvidék egy részének visszacsatolása nemcsak a bőriparban, hanem a cipőiparban is lényeges erőgyarapodást jelentett. Egyrészt az erdős vidékről nyersbőrt kapunk, másrészt a tölgyes-, fenyőcses- és gubacsszükségletünk jobb kielégítést nyer. Érsekújvárott a Bata-cégnek bőrgyára van és 7000 páros napi termelésre berendezett cipőgyára, amely kb. 125 fiókteleppel rendelkező eladási szervezettel és javítóműhelyekkel rendelkezik. A Batakérdés megoldása a multban Európa legtöbb államának gondott okozott. Nálunk is nehéz feladat elé állítja az arra hivatottakat, de reméljük, hogy e kérdés megfelelő elintézését nyer, ami a csonka Magyarországon élő 32.000 cipőkisiparost és azok családtagjait nem dönti romlásba, mint annakidején a Felvidéken. Ott ugyanis kb. 12.000 cipész azért ment tönkre, mert az eladási telepek mellett működő javítóüzemekkel a versenyt képtelen volt felvenni. Az a feltevés, hogy minden kis cipész-mester a Bata-üzemben talál elhelyezkedést, tévesnek bizonyult, mert egy mechanikai üzembeli gyári-munkás anélkül, hogy szaktudása lenne, tíz kézműiparost pótol. Egy meglévő üzem megsemmisítése senkinek sem lehet célja, de annak továbbterjeszkedését, úgy mint Európa többi államai is tették, nálunk is meg kell akadályozni. Olcsó és jó cipőt a meglévő gyáripar és elsőrendű kisipar is termel, amennyire csak szükség lehet, csak meg tudja fizetni az, akinek szüksége van rá. Ingyen Bata sem szállít cipőt, sőt egyenlő minőség mellett még olcsóbbat sem.

A cipőüzemek, mint már az elmúlt évben is, főleg beföldi bőroket dolgoztak fel, egyrészt azért, mert ezek minőségileg teljesen megfelelnek, másrészt a behozatali nehézségek és valutáris viszo-

nyok folytán. Talpanyag, néhány száz kilót kivéve, egyáltalán nem jött be. Felsőbőrben is csak chevreauv — amely egyáltalában nem készül az országban — és néhány fajta reptilia, boxcalf, lakk és különlegességek, amelyekre főleg a kisiparnak és az exportnak volt szüksége. Ezeket az anyagokat főleg Németország szállította. A gyártási anyagok és gépek között még mindig akad, amely egyáltalában nem, vagy nem megfelelő minőségben készül itthon, de ezek behozatalánál állandó nehézségekkel kell megküzdenünk.

A jövőre jóslásokba bocsátkozni hálátlan lenne, de amennyiben az általános világhelyzet megnyugszik és a zavartalan működés lehetséges lesz, iparunk a megkezdett úton remélhetőleg kedvezően fog tovább haladni és fejlődni annál is inkább, mert a kitűnő ízléssel készülő magyar árut mindenütt elismerik és világviszonylatban is elsőrendűnek bizonyult. A közel jövőben termékeink Londonban és New-Yorkban a kiállításon bemutatásra kerülnek.

Lajtha Pál betérjlesztett jelentése a nyersbőr termeléséről, piaci viszonyairól így szól:

Az elmúlt év nyersbőrtermelése, forgalma és áralakulása egyenetlen képet mutat. Egyszer felhalmozott tételek heverték eladatlanul, máskor kellemtelen áruhiány zavarta a termelés folytonosságát.

Január 14-én szakértekezlet volt a M. kir. Kereskedelmi Minisztériumban, amely a különböző nyersbőrfajták forgalmának szabályozásával foglalkozott. Ezen a már korábban kivitelre engedélyezett könnyű marhabőrökre a nyersbőrkereskedelem nem kért kiviteli engedélyt, mert a hazai bőrgyárosok a teljes mennyiséget felvették. Ellenben továbbra is engedélyezték az 50 kg-nál nehezebb súlyú bikabőrök és minden fajtájú lóbor kivitelét. A minisztérium a jövőre nézve feltételeesen hozzájárult a magasgyapjas birkabőrök kiviteléhez is. A nyúlbor kivitelével kapcsolatosan az értekezlet úgy határozott, hogy továbbra is minden tételt fel kell ajánlani a hazai kalaptompgyárnak. Amennyiben az 24 órán belül az átvételre vonatkozóan nem nyilatkozik, a kivitel megtörténhet.

A nyers nemes prémbőrök (vidra, borz, nyest, róka, pézsmapatkány) vámkülföldre exportálhatók.

Az értekezlet tudomásul vette egyszersmind a kormány intézkedését, amely az ott fellépett állati betegségek miatt eltiltotta a Franciaországból, Luxemburgból, Hollandiából, Németországból, Svájcban és Belgiumból származó nyersbőrök behozatalát. Az egyéb államokból származó nyersbőrök, amennyiben fenti országokon keresztül hozatnak be, az említett országokon át csak leölmozott vagonokban szállíthatók.

Ez az ankét nem oldotta meg végérvényesen a problémákat. Májusban kb. 8.000 drb könnyű és középsúlyú marhabőr tárolt az ország nyersbőrraktáraiban, amit a gyáripár nem tudott megvásárolni. Május 15-én a M. kir. Külkereskedelmi Hivatal újabb értekezletet hívott össze a nyersbőrkereskedelem és bőrgyárosok érdekképviseletének bevonásával. A Külkereskedelmi Hivatal részéről azt a kívánságot jutatták kifejezésre, hogy az ország érdekében állónak tartják a felgyülemlett marhabőrnek a bőripar részéről történő felvételét. Az értekezlet vezetője közölte az érdekeltekkel, hogy elegendő deviza áll rendelkezésre a törökországi juhbőrök behozatalára és kívánatosnak tartja e célból egy szerv létesítését.

Szeptember 25-i hatállyal lépett életbe az a

kormányrendelet, amely a nyersbőrök behozatalát engedélyhez köti, de a behozott nyersbőrök után a $\frac{1}{2}\%$ -os vámkezelési illetéket nem kell megfizetni.

Végül érdekessége még az évnek az egyéb kész- és nyersanyagok sorában a nyersbőrkészletek bejelentési kötelezettsége.

Ami az árakat illeti, úgy azok január hónapban — bár erős hullámzást mutattak — mégis változatlanok maradtak.

Februárban sem változtak a magyar nyersbőrárak és bár külföldön áresések mutatkoztak, ez nálunk csupán annyiban jutott kifejezésre, hogy sómentes áruban több nyersbőrajánlat történt, mint rendesen. Tengerentúli sózott és száraz bőrbehozatalunk jelentékeny volt.

Márciusban a nyersbőrárak irányzata lanyhult, az árak 10%-kal estek.

Áprilisban a nyersbőrüzlet csendes volt, az árak a bizonytalan külpolitikai helyzet következtében lanyhák. Az áresés a marhabőröknél kisebb, a borjúbőröknél nagyobb mérvű volt.

Májusban az árak a rossz készbőrüzlet és a kedvezőtlen külföldi nyersbőrjelentések következtében lanyhulásra hajlottak.

A júniusi árszint meglehetősen változatlan volt. A marhabőrök jegyzései nem változtak, s a borjú-, ló- és juhbőröknél is csak jelentéktelen olcsóbbodás volt észlelhető.

Júliusban a hangulat javult, de az árak nem változtak.

Augusztusban emelkedő irányzat vált érezhetővé. Az árak 5—10%-kal emelkedtek.

Szeptemberben további emelkedés következett be, ami a marhabőröknél 10%-os, a borjúbőröknél 5%-os volt.

Október első felében igen élénk volt az üzlet. Az árak a külföldi irányzathoz igazodva tovább emelkedtek. Október második felében a kormánybiztosság a készbőráraknak a júniusi nívóra való leszállítását határozta el. Ez a körülmény a nyersbőrárak helyzetét megingatta.

Novemberben nem volt említésre méltó változás. A hó vége felé a gyengébb külföldi jelentések következtében itt is kis lanyhulás volt észlelhető.

Decemberben a nyersbőrüzlet csendes volt. Az árak ellanyhultak, a marhabőrök és borjúbőrök jegyzései 5 fillérrel csökkentek. A készbőrüzlet igen gyenge volt és ezért a bőrgyárosok és timárok a bevásárlásnál tartózkodók.

Majd részletesen ismertette a jelentés az egyes nyersbőrfajták havi áralakulásának számszerű adatait.

Kálmán Árpád a cserzőanyagok piaci helyzetét ismertette:

Tölgyfacser-termelésünk mennyiségileg valamelyes emelkedést mutat az előző évvel szemben. Hozzávetőlegesen mintegy 1.400 vagon került ki-termelésre. Ez a mennyiség a Felvidék egy részének visszacsatolásával kb. 80 vagonnal növekedett, bár a Felvidékről az ott termelt készletek jórészt már a visszacsatolás előtt elszállításra kerültek. A kedvező időjárás folytán a minőség megfelelő volt. Ami az áralakulást illeti, a vételárak 5·50—6·20 pengő között mozogtak 100 kg-ként, gyűjtőállomásra beszállítva. E magasabb áraknak megfelelően a kezelési költségek is magasabbak voltak, minthogy a Földművelésügyi Minisztérium kívánságára szociális okokból magasabb termelési munkabéreket kellett fizetni. A munkabérek alakulását a M. kir. Külkereskedelmi Hivatal szakközegei útján időnként ellenőriztette.

Az illetékes hatóságok ezidén is gondoskodtak arról, hogy a termelés arányában biztosítsák a magyar bőripar szükséglete. A tengerentúli cserzőanyag-kivonatok behozatalát a M. kir. Külkereskedelmi Hivatal az 1938. évben is a tölgyfacser átvételéhez kötötte, még pedig ezúttal már 1:1 arányban. E rendelkezés alapján a hazai bőripar részére fenntartott mennyiségből 150—160 vagón került belföldön elhelyezésre, míg exportra kb. 1.000 vagón jutott. Minthogy az 1937. évről csak csekély készletek maradtak és az új cserzés megkezdéséig ez a mennyiség is elszállításra kerül, a németországi áralakulás szilárdan indult és az árak állandóan szilárduló irányzatot mutattak. A kivitel az ismert őszi események folytán, később pedig a cseh vasútforgalom lezárása következtében szeptember második felétől kezdődőleg megakadt. Ennek tulajdonítható, hogy az 1939. évre mintegy 300 vagón tölgyfacser visszamaradt. Nem kétséges, hogy az új cseridény meginduláig ez a mennyiség is elhelyezésre talál.

Az 1938. évi *gubacstermelés* csak mennyiségileg volt kielégítő, amennyiben úgy a Felvidéken, mint Dunántúl bő termés volt. Az összegyűjtött mennyiség a visszacsatolt Felvidék kb. 20 vagónra tehető készletével együtt 170 vagónra becsülhető. Ezt a mennyiséget teljes egészében a belföldi bőripar vette fel. Részben a megnagyobbodott kínálat, főleg azonban a korán beállott őszi esőzés miatt leromlott minőség folytán az árak lényegesen csökkentek. Miután elsőrendű áru alig került a piacra, az e minőségre szabott 10—11 pengős ár csak névleges volt: a 90%-ban szekunda áru kb. 20%-kal alacsonyabb áralapon került eladásra.

Az *egyéb cserzőanyagok* behozatala általában 15—20%-kal csökkent, ami arra vezethető vissza, hogy a bőripar foglalkoztatottsága az 1937. év utolsó negyedében megtorpant és így még az 1937. évről nagyobb készletek mutatkoztak. A behozatal volumene ilyen módon hanyatló volt. Az árak nagyjából az előző évi nívón mozogtak. Valamelyes csökkenés mutatkozott ugyan a Jugoszláviából behozott gesztenye- és tölgykivonatok importjánál, azonban a tengerentúli cserzőanyag-kivonatokhoz viszonyítva a behozatal lényeges csökkenést nem mutat.

A *bőrgyártáshoz szükséges zsiradékok és speciális olajok* belföldi gyártása örvendetesen haladt előre. Megállapítható, hogy e termékek minőség tekintetében sem maradnak el a külföldi gyártmányok mögött. A vegytiszta halzsír behozatala nehézségbe ütközött. Végül is ez a kérdés úgy nyert rendezést, hogy a Központi Vámigazgatóság a közvetlenül importáló bőrgyáraknak fix mennyiség vámmentes behozatalára adott engedélyt, ezenfelül pedig a közép- és kisipar ellátásával néhány viszontelárúsító céget, mint elosztóhelyet, bízott meg. A napraforgóolaj-válság az elmúlt év utolsó negyedétől kezdődőleg lényegesen megdrágította minden olyan zsiradékanyag árát, amelynek alapanyaga a halzsír.

Wolfner György jelentése a *bőriparról* számolt be:

Az év folyamán a bevásárlási nehézségek, amelyek már a korábbi években is fennállottak, fokozódtak. Ausztriának a Németbirodalomhoz való csatlakozása következtében ismét egy nyersbőrbevásárlási forrás zárult el. Egyéb viszonylatokban is fokozódó nehézségekbe ütközött a bevásárlás, mint Jugoszláviában vagy Lengyelországban, ahol különösen az év utolsó részében a Magyarország részére korábban megállapított

nyersbőr-kiviteli kontingenseket nem újították meg.

A nyersbőrvasárlást rendkívül megnehezítették az év folyamán fellépett gyakori és meglehetősen erős árhullámzások is, annál is inkább, mert az emelkedést gyakorlatban a készgyártmányok áraiban nem lehetett keresztülvinni.

Az árhullámzásokat, melyek alakulásában leggyakrabban az általános politikai viszonyok vitték a vezető szerepet, a következő néhány példa is kellőképpen megvilágítja:

A délamerikai Frigcrific ökörbőrök ára június elejéig kb. $5\frac{1}{4}$ d körül mozgott, októberig közel 7 d-ig emelkedett. Az ekkor előállott krízis folytán azonban az árak ismét visszaestek $5\frac{7}{8}$ d-ig, hogy annak elmúltával decemberben ismét $6\frac{1}{4}$ d-re emelkedjenek.

A külföldi nyers borjúbőrök árai ugyancsak erős hullámzásokat mutattak fel. Így pl. a jugoszláv borjúbőrök ára, amely júniusig 19 dinár körül mozgott, decemberig 21 dinárra emelkedett. December folyamán az emelkedés még tovább folytatódott és a hó végén, illetve a folyó év elején e bőrök ára 26—27 dinár körül mozgott.

A francia borjúbőrök 1938 elején 11 francia frankba, az év végén 16 frankba kerültek. A belga borjúbőrök ára az 1938. év tavaszán érvényben volt 10 belga frankos árral szemben 1938. év folyamán 12 belga frankig, a folyó év első hónapjában még tovább, 14 frankig emelkedett.

A hazai nyersbőrpiacon szintén jelentkezett az áremelkedés. A budapesti vágóhídi marhabőrök ára 1938 március havában 1—P volt, s december végéig 1·20 P-re emelkedett. Hasonló volt az áremelkedés a nyers borjúbőröknél is. Legmagasabb árak az elmúlt év folyamán 1·50—1·60 P volt.

A nyersbőröknek ez az általános áremelkedése, mint már említettük, különösen azért okozott a bőripar szempontjából rendkívüli nehézséget, mert a készgyártmányok árában megfelelő áremelés távolról sem volt keresztülvihető, mind a hivatalos intézkedések, mind pedig a vásárló közönségnek a magasabb árakkal való megfizetésével szemben tanúsított ellenállása folytán.

A kikészített bőrök kivitele az év folyamán nem mutatott kedvező képet. A talpbőr-kivitel, amely már évek óta következetesen erősen csökkentő irányzatot követ, 1938 folyamán még tovább csökkent, illetve jóformán teljesen kiszorult még arról a néhány közelkeleti piacról is, ahol eddig versenyképes volt, az egyre fokozódó külföldi, elsősorban belga, olasz és cseh verseny folytán.

A felsőbőrök exportja is általános csökkenést mutat. A csökkenés mérve a megelőző 1937. évhez viszonyítva átlag 30%.

A kivitel állandóan nehezebbé válásának okai egyrészt az általános politikai és gazdasági viszonyokban keresendők: mind több és több állam teszi lehetetlenné a készbőr importját vámemelésekkel vagy egyéb tiltó rendelkezésekkel és rendezkedik be egyre jobban az önellátásra.

A távolkeleti piacokon viszont, amelyeket a magyar bőripar az 1936. évben elvesztett angol piac helyett szép sikerrel megszerzett, az ott most már közel két éve dúló háború érezteti katasztrofális hatását. Japánban pl. egyáltalán tilos külföldi bőr behozatala, valamint bőrnek más célra, mint katonai lábbelik készítésére való felhasználása.

Azokon a piacokon, ahol a magyar bőrkivitelnek még elhelyezési lehetőségei nyílnának, a kivitelt rendkívül megnehezíti és sok helyen lehetet-

lenné teszi Magyarország és az illető államok között kereskedelmi szerződés hiánya, aminek folytán magyar árura behozatali engedélyek megadását vagy egyáltalában megtagadják (ez a helyzet pl. Mandzsukuóban), vagy a kontingensek oly csekély mérvűek (mint pl. Lengyelországban), hogy a tényleges elhelyezési lehetőségeknek csak kis részét fedezik. Az egyes közép- és délamerikai viszonylatokban viszont (Kolumbia, Guatemala) a magyar áru a behozatalnál oly kedvezőtlen elbánásban részesül a vámot illetően — 100%-ig is terjedő vám-felár alá esvén —, hogy ez a magyar kivitt az egyéb államok kivitelével szemben versenyképtelenné teszi. Ez általános nehézségek javulására szinte alig van remény, sőt a különböző országok egyre fokozódó exporttevékenységet kívánva kifejtteni, készbőr-kivitelük állami támogatásával és premizálásával a kivitt a magyar ipar részére — amely az 1938. év folyamán még az eddig élvezett egészen csekély-mérvű, alig néhány százalékot kitevő forgalmiadó visszatérítés kedvezményét is csaknem teljesen elvesztette — mind nehezebbé teszik. Amennyiben pedig a bőrgyárak exportjukat tovább fenntartják, részben, minthogy valutáris szempontból önellátásra vannak utalva, azaz jelentős külföldi nyersanyag- és deviza-szükségletüket saját exportjukból kell fedezniök, részben a hosszú évtizedes összeköttetések folytonosságának ápolása érdekében, úgy ez mindig növekvő veszteséggel jár. A külföldi versenytársak állandóan szaporodnak és a német gyárak államilag lehetővé tett dumping-versenye mellett, amihez most a régi ausztriai és szudéta-területi gyárak versenye is hasonló alapon járul, a valutárisan előnyös helyzetbe került francia, az államilag támogatott lengyel és cseh verseny, valamint egyéb államok versenye is fellép.

Az itt vázolt képet különösen az teszi sötétté, hogy hivatalos részről a korábbi támogatások fokozása helyett azok csökkentésére, sőt szinte teljes megvonására került sor.

Vértés H. Hugó a *bőrnagykereskedelem* helyzetének alakulását vázolta:

Az 1937-es év szilárdságát a készbőrpiacra lanyhulás követte, ami 1938 májusában és júniusában az egész vonalon nagyon erősen érezhetővé vált. A készbőrindex a nagykereskedelemben a 105-ös januári színvonalról az év közepére 91·4-re szállt alá. A visszaesés kétségen kívül összefüggésben volt a nyersbőrök áresésével: a nyers marhabőr nagykereskedelmi indexszáma ezidő alatt 87·6-ról 80·3-ra, a nyers borjúbőrre 84·4-ről 67·5-re hanyatlott. Ez az irányzat egészen novemberig tartott, szilárdulási hajlam a felvidéki eseményekkel kapcsolatosan jelentkezett ugyan, de a valóságban nem érvényesült.

Bár a mezőgazdaság vásárlóereje jelentékenyen emelkedett és bár a Felvidék egy részének visszakapcsolásával iparunk és kereskedelmünk számára megnagyobbodott működési lehetőség állt elő, üzleti fellendülés nem következett be, sőt a szakmában fizetésképtelenségek álltak elő és általános volt a panasz az üzletmenet kedvezőtlen alakulása miatt.

Ez a jelenség akként magyarázható, hogy az 1938-as év utolsó negyedében a katonai behívások folytán a polgári ellátást szolgáló forgalomban és fogyasztásban visszaesés állott elő, a Felvidék visszatért részének szerves bekapcsolásához pedig idő kell. Ahhoz nem fér kétség, hogy a nemzet hő vágyának teljesülése nemcsak politikai szempontból korszakalkotó esemény, hanem gazdasági szem-

pontból is. Számos középvárosunk, helységünk került vissza, amelyek lakossága rövidesen részt vesz úgy a nemzeti termelés, mint a forgalom és fogyasztás processzusában és a jó hatások kétségtelenek.

Végül Árvai László György a *könyvkötővászón, linóleum, műbőr és viaszosvászón* piaci helyzetét taglalta:

Noha a könyvfogyasztás csökkenése egészben véve nem volt nagyobb arányú, amire abból is következtetni lehet, hogy a sokszorosítóipar munkanélkülieinek száma az elmúlt évvel szemben mindössze 4½%-kal emelkedett, a *könyvkötővászón* forgalmának lanyhulása mégis érezhetővé vált s a termelés a tavalyi színvonal alá süllyedt. A belföldi szükséglet ezévből is, elenyészően csekély behozattól eltekintve, amely kizárólag itt nem termelt különlegességekre szorítkozott, a hazai ipar fedezte. A belföldi forgalmat két nagy teljesítő-képességű gyárunk versenye következtében a nyomott árnyó jellemezte.

A könyvkötővászón leglényegesebb nyersanyaga, a könnyű pamutszövet csupán 3—5%-kal lett olcsóbb, ami a készárak alakulásában is kifejezésre jutott.

A 608-as vámtétel alá tartozó padlóburkolóanyagok, nagyrészt *linoleumok*, behozatalának volumene csökkent, ami, minthogy a linóleumforgalom elsősorban az építkezési tevékenység alakulásától függ, az építőipar ki nem elégítő foglalkoztatottságának természetes következménye. A beruházási folyamat lanyhuló irányzata nemcsak abban leli magyarázatát, hogy a magánvállalkozás a bizonytalan helyzet következtében tartózkodásra hajlott, de abban is, hogy a rendelkezésre álló tőkék egy része vagyonszállás, vagyis beruházási hozzájárulás céljára tartalékolatott. A linóleumbehozatal csökkenése nagyjából megfelel az építőipari munkanélküliség növekedésének, amely a jelentési időszakban 10·3%-ot tett ki.

A linóleumbehozatalra jellemző, hogy csak a 608 b/1. tétel alá tartozó, belföldi gyártmányokkal nem pótolható nehéz minőségek importja tudta az 1937. évi nívót tartani, míg a b/2. tételhez tartozó 2½ mm-en aluli minőségek behozatala közel 20%-kal süllyedt. A könnyű linóleumok behozatalának visszafejlődése a hazai ipar szempontjából örvedetes, mert azt jelenti, hogy a fogyasztás mindjobban megbarátkozik a belföldi olcsóbb minőségekkel és ezeket egyre szélesebb területeken alkalmazza.

A linóleumimport egység- és összértéke sem érte el a tavalyi magasságot, ami az általános vásárlóerő gyengülésére és olcsóbb cikkek iránti keresletre mutat. Így a luxuscikkek számító drága inlaid-árak behozatalának hanyatlása még gyorsabb ütemű volt, amennyiben a behozatal a tavalyinak körülbelül csak a felét tette. A linóleumárak, amelyeket egyetlen kartell diktál, ebben az évben sem változtak.

Országok szerint való megoszlás szempontjából említésreméltó, hogy a jelentés évében Svájc is bekapcsolódott a magyar piac ellátásába, sőt Franciaország is részesedett ebben csekély mennyiséggel. Olaszország részesedése kb. 20%-kal volt nagyobb a tavalyinál, ami részben a líraelszámolások alakulására vezethető vissza. Ausztria ez évben több mint 30%-kal kevesebbet szállított, mert az Anschluss következtében a nagyobb és jobb minőségeket gyártó birodalmi német gyárak verse-

nyével azonos feltételek mellett nem igen tudott megbirkózni.

A *műbőrbehozatal* ebben az évben is változatlanul alacsony színvonalon mozgott, mert a belföldi termelés a fogyasztás különleges igényeit is ki tudja elégíteni.

A nehéz, vagyis m²-ként 500 gr-nál súlyosabb árukból valamivel több jött be, mint a múlt évben. A behozott mennyiség nagyrésze német személygépkocsik javítására szolgált, csekély hányada pedig különleges nyomdaipari célra nyert felhasználást.

A könnyű anyagok behozatala mennyiségileg a tavalyi szinten mozgott, csupán értékben csökkent, ami arra mutat, hogy a piac ebben a cikkben is az olcsóbb minőségeket kereste.

Származási országok szempontjából érdekes, hogy az eddigi német és osztrák árukon kívül Csehország is szállított kis mennyiséget.

A jelentési időszak fejleményeire az autópiac érzékenyen reagált, ami a műbőrfogyasztás kedvezőtlen alakulásában is kifejezésre jutott. Noha a belföldi forgalom érezhetően csökkent, mégis a termelésben zökkenés nem állott be.

A *viaszsvászonárak* forgalma egészben véve kielégítően alakult, bár a fejlődés üteme érezhetően meglassúbbodott. A jó eredményt produkáló 1937-es évvel szemben úgy mennyiségileg, mint értékben kerekben kb. 10% a csökkenés, ami részben abban leli magyarázatát, hogy a kereskedők a folyamatban levő kül- és belpolitikai események várható kihatásait tisztán megítélni nem tudván, érthető tartózkodást tanúsítottak, készleteiket csak vontatottan és csak a tényleges szükséglet mértékében pótolták s ha a mezőgazdasági fogyasztórétegek vásárlóképeségének növekedése a piac alakulását kedvezően nem befolyásolta volna, úgy lényegesen nagyobb forgalomcsökkenésről kellene beszámolnunk.

Bár az ötéves terv, valamint a honvédség korszerű kiépítése a rokonszakmában már éreztette lendítő hatását, amennyiben egyes vállalatok jelentős állami megrendeléseket kaptak, ez a hullám a viaszsvászon, bőrvászon és olajvászon szakmához még nem jutott el. Mint tipikusan békés iparág, a viaszsvászonipar a hadfelszereléssel kapcsolatosan mit sem profitált s csak egy légtalmi cikk gyártásában nyert újabb munkaalkalmat.

Az év vége felé bizonyos fokig már a Felvidék visszacsatolása is éreztette hatását, amennyiben a viaszsvászonipar fogyasztási területe számottevően megnövekedett, azonban az újabb szociális intézkedésekből, a munkaidő- és munkabérek szabályozásából származó megterhelések, valamint a közterhek szaporodása a viaszsvászoniparban is éreztették hatásukat. Minthogy pedig a készáru-árak részben 2—3%-os lemorzsolódást szenvedtek, az eddig is gyenge rentabilitás még jobban leromlott.

Hosszú évek óta első ízben próbálkozott ismét exporttal a magyar viaszsvászonipar. A déli szomszédunknak szállított csekély mennyiség, amely csak kezdetnek tekintendő s amely remélhetőleg a jövőben örvendetesen emelkedni fog, jó eredménynek mondható, tekintettel arra, hogy ezen a felvevőképes és egészséges piacon a hazai iparnak a sokkal nagyobb teljesítőképességű német, cseh és francia versennyel kell megküzdenie.

Bár a világpiacon a viaszsvászon legfontosabb nyersanyagai csak kivételesen drágultak, viszont a pamut kb. 3—5%-kal, a kínai faolaj kb. 20%-kal, a lenolaj pedig közel 30%-kal lett ol-

csóbb, a termelést mégsem sikerült számottevően olcsóbbá tenni. A közterhek, a szociális megterhelések, valamint a lenolajbehozatalnak különleges célra való megadóztatása ugyanis az említett olcsóbbodást ellensúlyozta. A készáru-árak kisebbarányú lekerekítése mégis lehetséges volt.

A behozatal, ha a multévi importnak több mint másfélszerese is, még mindig szórványos és úgy érték, mint mennyiség tekintetében jelentéktelen volt és jóformán kizárólag divatcikk, így pl. esernyő és esőkabát készítéséhez használt *oil silk*-re és néhány műszaki bőrvászonra szorítkozott. Eddigi szállítóinkon kívül Olaszország, Csehország és Svájc is részesedett a magyar importban, részesedésük azonban alig haladta meg a próbarendelések kereteit.

A fizetésképtelenségek száma és a passzívák összege a múlt évvel összehasonlítva emelkedett, a hitelbiztonság azonban a többi szakmához képest még mindig kedvezőnek mondható.

Ezután a szakosztály a bőrgyártás, a bőr-, szűcs- és gummiipar nyersanyagainak és termékeinek egységértékét állapította meg.

A VIII. szakosztály folyó évi március hó 20-án ült össze *Ferentzy József* dr. m. kir. kereskedelmi főtanácsos szakosztályelnök vezetése mellett. Jelen voltak: *Bien Ernő* m. kir. kormányfőtanácsos, *Fillinger Dezső*, *Gonda Húgó*, *Noseda Kálmán* dr., *Pserhofer Arnold*, *Róbert Rudolf*, *Stauber Lajos* és *Vilim Zoltán* dr. kereskedelmi tanácsos tagok, valamint *Ernuszt Lajos* dr., *Hege-düs Izsó*, *Lovass János* és *Szirmai Olivér* szakértők.

Az ülésen mindenekelőtt a gyengélkedése miatt meg nem jelent *Szirmai Oszkár* m. kir. kormányfőtanácsos jelentése olvastatott fel a magyar *ásványolajfinomító ipar* helyzetéről:

A Felvidék részleges visszacsatolása, annak előzményei, valamint következményei a petróleumipar foglalkoztatása szempontjából is igen nagy fontosságúak.

A Felvidék visszacsatolása következtében iparunk két finomítóval bővült és a Kárpátaljával is egy finomítót kapunk vissza.

Honvédségünk örvendetes fejlesztése, valamint az autók behozatalát terhelő vámok leszállítása e mellett olyan tényezők, melyek alkalmasak a fogyasztás növelésére.

Fékezi az ásványolajtermékek fogyasztásának emelkedését az aránytalanul magas motalkoszeszár és a benzint és kenőanyagokat terhelő nagyon súlyos fogyasztási adó, valamint a magas gépjárműadó. Miután a kormány az automobilizmus fejlesztésének érdekében az első döntő lépést az autók vámjának csökkentésével már megtette, remélhető, hogy 1939 folyamán az automobilizmus fejlesztése érdekében még az automobiladó és a fogyasztási adó lényeges leszállítása is lehetővé válik.

A fogyasztás 1938-ban az előző évi fogyasztással szemben csaknem minden termékben — kivéve az alumíniumgyárak részére illetékmertesen felhasználható fűtőolajat és néhány kisebb mellékterméket — emelkedett, s összesen, a motalkoszeszettel együtt, 24.539 vagónt tett, 5.7%-kal többet, mint az előző évben (23.216 vagón).

Mivel a Felvidék fogyasztása 1938-ban még nem szerepel a fogyasztási statisztikában, az autómobilvám leszállítása pedig már a folyó esztendőre esik, túlzott optimizmus nélkül feltehető, hogy az idejű fogyasztás, figyelembe véve Kárpát-

aljának hazatérését is, további kb. 15%-os emelkedést fog mutatni.

Örvendetes tényként kell felemlíteni, hogy a fogyasztás emelkedése nemcsak nem vonta maga után a nyersolaj és ásványolajtermék behozatalának növekedését, hanem a behozott nyersolaj mennyisége az előző év behozatalával szemben mintegy 5000 vagónnal 17.000 vagónra csökkent, ami külkereskedelmi mérlegünk nagy tehermentesítését jelenti. A kész- és félkészárúk behozatalában lényeges eltolódások nem voltak. Ez az örvendetes tény a bükkszéki kincstári feltárások és a Magyar-Amerikai Olajipari r.-t. lispei fúrásainak igen komoly eredményeire vezethető vissza. Ezek, különösen pedig az utóbbiak — pompás tudományos munka eredményeképpen — indokoltá teszik a reményt, hogy az 1939-es megnövekedett fogyasztásnak mintegy $\frac{1}{3}$ része már belföldi nyersanyagból lesz fedezhető. Különös elismeréssel kell ezen a helyen adózni a kincstári fúrások nagy körültekintéssel és tudományos felkészültséggel történt vezetéséről, különösen Telegdi-Roth Károly min. tanácsos munkájáról, valamint a Magyar-Amerikai Olajipari r.-t. amerikai és magyar geológusai és mérnöki kara, különösen Papp Simon főgeológus elsőrendű munkájáról, amellyel a magyar föld rejtett kincseinek feltárását előmozdították. Mindkét helyen a termelés fokozása érdekében komoly és áldozatot nem ismerő további munkálatok vannak folyamatban. A visszacsatolt területek egyes részei is komoly reményekre jogosítanak. A cseh-szlovák bányajog szerint engedélyezett zártkutatómunkákat a m. kir. kormány rendelkezései a folyó évi november 2-ig érvényben tartják ugyan, de a bányajog megadása igen szigorú, alig teljesíthető feltételekhez van kötve s így nem valószínű, hogy ezeken a területeken az 1939-es év folyamán számbajövő eredmények elérhetőek lennének.

A legtöbb ásványolajtermék árában lényeges változás nem volt. A világító kőolaj árát a gyárak az árkormánybiztos kifejezett óhájának megfelelően tetemesen, mázsánként 4 pengővel mérsékeltek.

Stauber Lajos jelentése a zsírok piaci árviszonyairól számolt be:

A kemény zsírok ára a világpiacokon az 1938. év folyamán lefelé tendált és az árcsökkenés az éveleji és évvégi aukciós faggyúáraknál angol mázsánként $2\frac{1}{2}$ shillinget tett. Nálunk a behozatali korlátozások, a vámvédelem és a napraforgóolaj-keményítési akció a faggyúüzletet szűk keretek közé szorította és pl. a piperefaggyú ára csak az év végén emelkedett fel az évközepi 105 pengős mélypontról 128 pengőre. A húsfogyasztás általában tovább csökkent hazánkban. Ennek folyományaképpen a faggyútermelés is visszaesett, de míg a múltban — mivel nemes devizát faggyúbevételre nem engedélyeztek — a szomszéd Ausztriából klíring útján segíthettük ki magunkat a bécsi vágóhidak faggyújával, addig az „Anschluss” óta ez a beszerzési lehetőség megszűnt és csak az év elején bonyolódott le még 18 vagónos import Ausztriából piperezappangyarak részére. A faggyúkivitel még német relációban is teljesen megszűnt.

A belföld csontzsír-termelése továbbra sem elegendő a belföldi szükséglet fedezésére, különösen, amikor a húsfogyasztás említett csökkenése a nagy állatok vágását reduktálta és a csonttermelés is kisebb. A bőrenyvgyárak által termelt zsír nem nagy mennyiségű és jórészt a gépgyárak veszik fel, míg a csontipari gyárak a nyers csont-

zsírt tökéletes eljárásokkal finomítják, fehérítik és kényesebb célokra is alkalmassá teszik. Stearin- és elaingyártásra kedvezményes vám mellett hozzák be a nyers benzincsontzsírt. A múlt évben Ausztriából még 100 vagónnal jöhetett be, Cseh-Szlovákiából 20, Svájcban klíring útján 21 és Hollandiából 12 vagónnal. Újabban Franciaország illeszkedett be szállítóink közé. A belföldi árak árhullámozása az évben csak pár százalékot tett.

A halzsíroknál az árirányzat az egész évben hanyatló volt, ami nem is csodálni való. A vezető anyag a bálnazsír és míg az 1936. évi halászat 2,711.000, az 1937. évi 2,983.000, addig az 1938. évi halászat már 3,558.000 barrelt eredményezett. A japán bálnazsír legmagasabb ára a múlt évben 13, 10, a legalacsonyabb 11, 10 font volt tonnánként. Egy évvel ezelőtt még csak 31 bálnazsír-feldolgozó és 256 bálnavadászahajó működött, tavaly már 35, illetve 281. A további alakulás részben a japán-orosz halászati konfliktus megoldásától is függ. A norvég fókaszsír 51 norvég koronáról 41-re, a hering-halzsír 43-ról 35-re ment le. A magyar import különböző korlátozó intézkedések — a napraforgómagolaj és lenolaj védelme — folytán 80 vagónra szállt le s csak cserzési, gyógyászati, állategészségügyi és jutagári célokra hozható be. Az egész mennyiségnek majdnem felét Norvégiából hoztuk be, utána ez a sorrend: Svédország, Japán, Portugália, Dánia, Németalföld, stb.

Végül Róbert Rudolf ismertette a növényi olajok helyzetét:

A hazai lenolajfogyasztás az elmúlt évek szintjén mozgott és kb. 2.200 tonnát tett. Kedvezményes vámtétel mellett a viaszosvászon- és bitumenes tetővászongyárak részére 230 tonnát hoztunk be. Az előző évi lenmagtermés elégtelen volta miatt az ipar az év elején kénytelen volt 140 tonna lenolajat importálni. A tavalyi, 9.000 holdon folytatott lenmagtermelést sikerült a folyó évben 13.500 holdra felemelni, 6.500 tonnás hozammal, vagyis a kat. holdankénti átlaghozam az előző évi 4 q-ról 4,75 q-ra emelkedett. A nagyobb lenmagtermés a felemelt lenmagárnak volt köszönhető; az előző évi 33—34 pengős lenmagár helyett a jelentés évében 40—41,20 pengős beváltási ár volt érvényben. A nagyobb terméshez azonban nem bizonyult elegendőnek az 1939. évi vetőmagszükséglet fedezésére. Az 1938. év folyamán vetőmagnak és lenolajfeldolgozásra 3.000 tonna lenmagot kellett behozni. A lenolajárak 114 P-től 127,21 P-ig mozogtak a felemelt lenmagbeváltási árakkal arányban, míg a lenolajkence ára 132—145 P körül volt.¹⁾

Mint ahogy a múlt évben jelentettük,¹⁾ a kormány megtette a szükséges intézkedéseket a halzsír-behozatal megszüntetésére és a hazai napraforgómagtermés racionális felhasználása érdekében. Az 1938. év folyamán tehát ezek az intézkedések éreztették hatásukat. A napraforgómagkivitel 1.250 tonnára zsugorodott össze és főként madáreleségül szolgáló kiválogatott magvakból állott. A napraforgóolajkivitel teljesen megszűnt, halzsírból viszont mindössze 800 tonnát hoztunk be a bőr- és textilipar szükségletének kielégítésére. A hazai szappan- és ételzsírpar tehát hazai napraforgóolajjal gazdálkodott. A napraforgómagtermés nemcsak a szükségletet elégítette ki, hanem feleslegeket is eredményezett, úgyhogy az ipar kb. 1.500 tonna olajat volt kénytelen az 1938/39. évi kampányra átvinni. A napraforgómagyárak 1938

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 9. szám, 913., 914. l.

őszén átlagosan 21 P-vel lettek szabályozva. A napraforgóolaj ára ezzel arányosan 83 P-ben lett megállapítva.

A kókuszolaj-fogyasztás a kormány elhatározása folytán az előző évi szinten mozgott. A kormány ugyanis évi 7.500—8.000 tonnáig terjedő kopra behozatalát engedélyezte. A külkereskedelmi adatok mégis kerekén 10.400 tonna importját tüntetik fel, ami arra vezetendő vissza, hogy a kormányzat az 1938. év őszén uralkodott háborús veszély miatt előbb engedélyezte az 1938/39. évi kampányra szolgáló kopramennyiségek behozatalát. Az 1939. év folyamán tehát majd kevesebb kopra jön be és a két évi számadatnak egybevetése a behozatal normális képét fogja mutatni. A kókuszolajárak a kopra áresése folytán 1938 folyamán visszaestek és átlagosan 70—80 P körül mozogtak.

A hazai repceolaj-termés az előző évi 4.500 tonnával szemben kerekén 9.000 tonnát tett. Ebből kerekén 4.400 tonna kivitelre került és 4.600 tonnát a hazai gyárak dolgoztak fel. A termés emelkedése az előző évi magas, 30—32 pengős árakra vezetendő vissza. A jelentés évében — a nagy termésre való tekintettel — az árak átlagosan 28 P-re mérséklődtek, a repceolajárak pedig 100 P körül mozogtak.

Az ipar nyersanyagellátása általában, a koprabehozattól eltekintve, teljesen autark volt. A szükséges len-, napraforgó- és repcemag úgyszólván teljes egészében hazánkban termelt, a kormányzat az év vége felé a kopra behozatalát is úgy szabályozta, hogy junktimot állított fel a koprabehozatal és a napraforgómagátvétel között. Kopra behozatalára elvben engedélyt csak az kapott, aki kötelezte magát arra, hogy 100 kg kopra behozatalának engedélyezése esetén 350 kg napraforgómagot, illetve 77 kg napraforgóolajat átvesz. Ezzel az intézkedéssel — amelynek keresztülvitele még folyamatban van — az ipar nyersanyagellátása szabályoztatott. A kormányzat megállapította a lenolaj és a napraforgómagolaj árát és szabályozta a kész gyártmánynak, vagyis a szappannak az árát is. Az ipar működése tehát úgyszólván teljes egészében a kormány felügyelete alatt állott.

Az 1938. év forgalma átlagban kielégítőnek volt mondható, az év vége felé azonban depresszió előjelei mutatkoztak, ami az 1939. év elején érezeti hatását.

A szakosztály ezek után áttért az ásványi, növényi és állati eredetű olajok, zsírok, viaszok és ezek termékei egységértékeinek megállapítására.

Nemzetközi Statisztikai Intézet.

Institut International de Statistique.

Tagválasztás. — *Election de membres.*

A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1939. évi tagválasztásainak első menete 1939 június 16-án záródott le. Az Intézet 205 tiszteletbeli és rendes tagja közül 163-an küldték be (póstai úton) szavazataikat, ami meglehetősen nagy érdeklődésre, a tagoknak az Intézet életében való elég erőteljes részvételére mutat. A választás első menetére megállapított kétharmados többség megszerzéséhez ezúttal 109 szavazatra volt szükség. Az 1939. évi tagválasztás alkalmából az Intézet 3 rendes tagja volt tiszteletbeli tagságra ajánlva s mindhárman elnyerték — és pedig ketten elég lényeges többlettel — a szükséges szavazatszámot, míg a 31 betöltésre váró rendes tagi helyre javaslatba hozott 36 statisztikus közül az első menetben szokásos szavazat-szétforgácsolódás miatt csak tíz került be az Intézet rendes tagjai sorába.

Az Intézet újonnan megválasztott tiszteletbeli tagjai:

Gini Corrado (Olaszország), a milánói, genfi és a Harvard-egyetem tiszteletbeli doktora, a római egyetem statisztika tanára, statisztikai intézetének igazgatója s statisztikai, demográfiai és biztosításiügyi fakultásának elnöke, az olasz Központi Statisztikai Intézet és Legfelsőbb Statisztikai Tanács 1926—1932-ben volt elnöke és újjászervezője, a magyar, londoni, manchesteri, amerikai, belga, mexikói, argentínai, brit-indiai statisztikai társulatok tiszteletbeli tagja, a Nemzetközi Szociológiai Intézet alelnöke, a „Metron“ c. folyóirat megalapítója

és szerkesztője. Rendkívül nagy és sok szempontból új utakon járó irodalmi munkásságában a statisztika elméletének s a matematikai és biológiai ágaknak különösen bő teret juttatott. A nemek arányáról, a népesség ciklikus emelkedéséről és eséséről, a közgazdasági patológia alapjairól írt művei s statisztikai és demográfiai kézikönyvei külön is említést érdemelnek. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1923 óta rendes tagja.

Jensen Adolphe Ludvig Otto (Dánia), a dán statisztikai hivatal volt igazgatója, a dán antropológiai bizottság tagja, hosszabb időn át a Nemzetek Szövetsége gazdasági bizottságának tagja, több tudományos egyesület, köztük a Magyar Statisztikai Társaság tiszteletbeli tagja. Nemcsak a dán hivatalos statisztikai kiadványokat szerkesztette hosszú időn át, hanem számos, különösen népességelméleti vonatkozású könyvet és tanulmányt is írt; a reprezentatív módszernek a statisztika terén való alkalmazásáról szóló dolgozata alapját alkotta az idevonatkozó nemzetközi megvitatásoknak. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1923-ban megválasztott rendes tagja.

Liesse André (Franciaország), az „Institut de France“ tagja, a statisztika volt tanára több főiskolán, így a politikai tudományok főiskoláján. Nagyobb könyvei közül „A statisztika. Nehézségei, módszerei és eredményei“ c. alapmunkájának 1908-ig öt kiadása jelent meg. „La question Sociale“ c. műve német nyelven is megjelent, a francia hi-

őszén átlagosan 21 P-vel lettek szabályozva. A napraforgóolaj ára ezzel arányosan 83 P-ben lett megállapítva.

A kókuszolaj-fogyasztás a kormány elhatározása folytán az előző évi szinten mozgott. A kormány ugyanis évi 7.500—8.000 tonnáig terjedő kopra behozatalát engedélyezte. A külkereskedelmi adatok mégis kerekén 10.400 tonna importját tüntetik fel, ami arra vezetendő vissza, hogy a kormányzat az 1938. év őszén uralkodott háborús veszély miatt előbb engedélyezte az 1938/39. évi kampányra szolgáló kopramennyiségek behozatalát. Az 1939. év folyamán tehát majd kevesebb kopra jön be és a két évi számadatnak egybevetése a behozatal normális képét fogja mutatni. A kókuszolajárak a kopra áresése folytán 1938 folyamán visszaestek és átlagosan 70—80 P körül mozogtak.

A hazai repceolaj-termés az előző évi 4.500 tonnával szemben kerekén 9.000 tonnát tett. Ebből kerekén 4.400 tonna kivitelre került és 4.600 tonnát a hazai gyárak dolgoztak fel. A termés emelkedése az előző évi magas, 30—32 pengős árakra vezetendő vissza. A jelentés évében — a nagy termésre való tekintettel — az árak átlagosan 28 P-re mérséklődtek, a repceolajárak pedig 100 P körül mozogtak.

Az ipar nyersanyagellátása általában, a koprabehozataltól eltekintve, teljesen autark volt. A szükséges len-, napraforgó- és repcemag úgyszólván teljes egészében hazánkban termelt, a kormányzat az év vége felé a kopra behozatalát is úgy szabályozta, hogy junktimot állított fel a koprabehozatal és a napraforgómagátvétel között. Kopra behozatalára elvben engedélyt csak az kapott, aki kötelezte magát arra, hogy 100 kg kopra behozatalának engedélyezése esetén 350 kg napraforgómagot, illetve 77 kg napraforgóolajat átvesz. Ezzel az intézkedéssel — amelynek keresztülvitele még folyamatban van — az ipar nyersanyagellátása szabályoztatott. A kormányzat megállapította a lenolaj és a napraforgómagolaj árát és szabályozta a kész gyártmánynak, vagyis a szappannak az árát is. Az ipar működése tehát úgyszólván teljes egészében a kormány felügyelete alatt állott.

Az 1938. év forgalma átlagban kielégítőnek volt mondható, az év vége felé azonban depresszió előjelei mutatkoztak, ami az 1939. év elején érezeti hatását.

A szakosztály ezek után áttért az ásványi, növényi és állati eredetű olajok, zsírok, viaszok és ezek termékei egységértékeinek megállapítására.

Nemzetközi Statisztikai Intézet.

Institut International de Statistique.

Tagválasztás. — *Election de membres.*

A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1939. évi tagválasztásainak első menete 1939 június 16-án záródott le. Az Intézet 205 tiszteletbeli és rendes tagja közül 163-an küldték be (póstai úton) szavazataikat, ami meglehetősen nagy érdeklődésre, a tagoknak az Intézet életében való elég erőteljes részvételére mutat. A választás első menetére megállapított kétharmados többség megszerzéséhez ezúttal 109 szavazatra volt szükség. Az 1939. évi tagválasztás alkalmából az Intézet 3 rendes tagja volt tiszteletbeli tagságra ajánlva s mindhárman elnyerték — és pedig ketten elég lényeges többlettel — a szükséges szavazatszámot, míg a 31 betöltésre váró rendes tagi helyre javaslatba hozott 36 statisztikus közül az első menetben szokásos szavazat-szétforgácsolódás miatt csak tíz került be az Intézet rendes tagjai sorába.

Az Intézet újonnan megválasztott tiszteletbeli tagjai:

Gini Corrado (Olaszország), a milánói, genfi és a Harvard-egyetem tiszteletbeli doktora, a római egyetem statisztika tanára, statisztikai intézetének igazgatója s statisztikai, demográfiai és biztosításiügyi fakultásának elnöke, az olasz Központi Statisztikai Intézet és Legfelsőbb Statisztikai Tanács 1926—1932-ben volt elnöke és újjászervezője, a magyar, londoni, manchesteri, amerikai, belga, mexikói, argentinai, brit-indiai statisztikai társulatok tiszteletbeli tagja, a Nemzetközi Szociológiai Intézet alelnöke, a „Metron“ c. folyóirat megalapítója

és szerkesztője. Rendkívül nagy és sok szempontból új utakon járó irodalmi munkásságában a statisztika elméletének s a matematikai és biológiai ágaknak különösen bő teret juttatott. A nemek arányáról, a népesség ciklikus emelkedéséről és eséséről, a közgazdasági patológia alapjairól írt művei s statisztikai és demográfiai kézikönyvei külön is említést érdemelnek. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1923 óta rendes tagja.

Jensen Adolphe Ludvig Otto (Dánia), a dán statisztikai hivatal volt igazgatója, a dán antropológiai bizottság tagja, hosszabb időn át a Nemzetek Szövetsége gazdasági bizottságának tagja, több tudományos egyesület, köztük a Magyar Statisztikai Társaság tiszteletbeli tagja. Nemcsak a dán hivatalos statisztikai kiadványokat szerkesztette hosszú időn át, hanem számos, különösen népességelméleti vonatkozású könyvet és tanulmányt is írt; a reprezentatív módszernek a statisztika terén való alkalmazásáról szóló dolgozata alapját alkotta az idevonatkozó nemzetközi megvitatásoknak. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1923-ban megválasztott rendes tagja.

Liesse André (Franciaország), az „Institut de France“ tagja, a statisztika volt tanára több főiskolán, így a politikai tudományok főiskoláján. Nagyobb könyvei közül „A statisztika. Nehézségei, módszerei és eredményei“ c. alapmunkájának 1908-ig öt kiadása jelent meg. „La question Sociale“ c. műve német nyelven is megjelent, a francia hi-

taglétszámának¹⁾ országokkinti megoszlása a következő:

	Tiszteletbeli tag	Rendes tag	Együtt
Amerikai Egyesült Államok	2	21	23
Argentína	—	1	1
Ausztrália	—	1	1
Belgium	—	6	6
Brazília	—	3	3
Brit-India	—	3	3
Bulgária	—	4	4
Cseh-morva protektorátus	—	4	4
Dánia	1	3	4
Délafrikai Unió	—	1	1
Egyiptom	—	2	2
Esztország	—	1	1
Finnország	—	3	3
Franciaország	2	19	21
Görögország	—	3	3
Ír szabad állam	—	2	2
Japán	—	5	5
Jugoszlávia	—	1	1
Kanada	—	4	4
Kína	—	1	1
Lengyelország	—	6	6
Lettország	—	1	1
Magyarország	2	²⁾ 8	²⁾ 10
Mexikó	—	2	2
Nagy-Britannia	2	23	25
Németalföld	2	6	8
Németország	³⁾ 2	21	23
Norvégia	1	3	4
Olaszország	2	20	22
Portugália	—	1	1
Románia	—	4	4
Spanyolország	—	2	2
Svájc	—	5	5
Svédország	—	4	4
Szovjet-Oroszország	—	3	3
Törökország	—	1	1
Új-Zéland	—	1	1
Összesen	16	199	215

¹⁾ Alapszabály szerint a tiszteletbeli tagok száma nem lehet több mint 25, a rendes tagoké pedig legfeljebb 225-re emelkedhet. — ²⁾ Az összeállításnál Teleszky János időközben történt halála még nem volt figyelembevéve; nélküle a rendes tagok száma 7, az összes tagoké pedig 9. — ³⁾ 1 tiszteletbeli elnök és 1 tiszteletbeli tag.

Említést érdemel, hogy az alapszabályok értelmében egy állam tiszteletbeli tagjainak a száma sem haladhatja meg az ötöt, a rendes tagoké pedig a 25-öt. Fenti kimutatásunk pontosan ragaszkodik az Intézet eredeti közléséhez, melynek összeállításánál Teleszky Jánosnak alig néhány nappal a választások lezárása előtt bekövetkezett váratlan elhúnyt még nem volt figyelembevéve. De még ha ezt a sajnálatos taglétszámcsökkenést tekintetbe is vesszük, Magyarország akkor is igen tekintélyes helyet mondhat sajátjának a statisztikusok zártkörű világakadémiájában: hiszen tiszteletbeli tagjainak száma 2, tehát ugyanannyi, mint az egyesült államokbeli, a francia, az angol, a német, az olasz és a holland tiszteletbeli tagoké; s összes taglétszámát csak a nagyhatalmaké: Nagy-Britanniáé (25), az Amerikai Egyesült Államoké s Németországé (23—23), Olaszországé (22) és Franciaországé (21), vagyis *mindössze öt államé* haladja meg. A rangsorban elfoglalt *hatodik helyével* hazánk 31 államot előz meg; a kisebb országok közül csak Németalföld (8) áll hozzá közel, de már például az Intézet lengyel tagjainak száma mindössze 6, a japán tagoké 5, a román tagoké 4, stb.

Befejezésül ideiktatjuk az Intézet *jelenlegi magyar tagjainak* névsorát, zárójelben feltüntetve taggaválasztásuk évét is:

Tiszteletbeli tagok:

Földes Béla (1885; tb. tag: 1928).
Thirring Gusztáv (1903; tb. tag: 1937).

Rendes tagok:

Dobrovits Sándor (1939).
Fellner Frigyes (1909).
Illyefalvi I. Lajos (1929).
Kenéz Béla (1933).
Konkoly Thege Gyula (1937).
Kovács Alajos (1927).
Laky Dezső (1935).

Mint említettük, a legutóbbi Intézeti tagnévsorban a magyar rendes tagok közt ott szerepel még a közelmúltban elhunyt Teleszky János (1913) neve is.

Személyi hírek. — Nouvelles.

Teleszky János † (1868—1939). A magyar közélet kiváló reprezentánsának, Teleszky Jánosnak 1939 június 13-án történt váratlan elhalálásával a magyar statisztika problémái iránt mindig érdeklődő egyéniséget, a Magyar Statisztikai Társaság pedig alapítótagjainak egyikét veszítette el. Teleszky Nagyváradon született 1868 szeptember 15-én. Középiskolai és részben jogi tanulmányait is szülővárosában végezte, majd a budapesti Kir. Magyar Páz-

mány Péter tudományegyetemen fejezte be. 1889-ben pénzügyi fogalmazóként a pénzügyminisztérium kötelékébe lépett. Itt kiváló képességeivel és szakismeretével igen gyorsan haladt előre; már 1903-ban mint osztálytanácsos vezette a költségvetési és zárszámadási osztály igen nagy horderejű munkálatait s ebben az állásában *Wekerle* oldalán Bécsben számos közös pénzügyi tárgyaláson vett eredményesen részt. 1909-ben miniszteri tanácsos lett,

taglétszámának¹⁾ országokkinti megoszlása a következő:

	Tiszteletbeli tag	Rendes tag	Együtt
Amerikai Egyesült Államok	2	21	23
Argentína	—	1	1
Ausztrália	—	1	1
Belgium	—	6	6
Brazília	—	3	3
Brit-India	—	3	3
Bulgária	—	4	4
Cseh-morva protektorátus	—	4	4
Dánia	1	3	4
Délafrikai Unió	—	1	1
Egyiptom	—	2	2
Esztország	—	1	1
Finnország	—	3	3
Franciaország	2	19	21
Görögország	—	3	3
Ír szabad állam	—	2	2
Japán	—	5	5
Jugoszlávia	—	1	1
Kanada	—	4	4
Kína	—	1	1
Lengyelország	—	6	6
Lettország	—	1	1
Magyarország	2	²⁾ 8	²⁾ 10
Mexikó	—	2	2
Nagy-Britannia	2	23	25
Németalföld	2	6	8
Németország	³⁾ 2	21	23
Norvégia	1	3	4
Olaszország	2	20	22
Portugália	—	1	1
Románia	—	4	4
Spanyolország	—	2	2
Svájc	—	5	5
Svédország	—	4	4
Szovjet-Oroszország	—	3	3
Törökország	—	1	1
Új-Zéland	—	1	1
Összesen	16	199	215

¹⁾ Alapszabály szerint a tiszteletbeli tagok száma nem lehet több mint 25, a rendes tagoké pedig legfeljebb 225-re emelkedhet. — ²⁾ Az összeállításnál *Teleszky* János időközben történt halála még nem volt figyelembevételre; nélküle a rendes tagok száma 7, az összes tagoké pedig 9. — ³⁾ 1 tiszteletbeli elnök és 1 tiszteletbeli tag.

Említést érdemel, hogy az alapszabályok értelmében egy állam tiszteletbeli tagjainak a száma sem haladhatja meg az ötöt, a rendes tagoké pedig a 25-öt. Fenti kimutatásunk pontosan ragaszkodik az Intézet eredeti közléséhez, melynek összeállításánál *Teleszky* Jánosnak alig néhány nappal a választások lezárása előtt bekövetkezett váratlan elhúnyt még nem volt figyelembevételre. De még ha ezt a sajnálatos taglétszámcsökkenést tekintetbe is vesszük, Magyarország akkor is igen tekintélyes helyet mondhat sajátjának a statisztikusok zártkörű világakadémiájában: hiszen tiszteletbeli tagjainak száma 2, tehát ugyanannyi, mint az egyesült államokbeli, a francia, az angol, a német, az olasz és a holland tiszteletbeli tagoké; s összes taglétszámát csak a nagyhatalmaké: Nagy-Britanniáé (25), az Amerikai Egyesült Államoké s Németországé (23—23), Olaszországé (22) és Franciaországé (21), vagyis *mindössze öt államé* haladja meg. A rangsorban elfoglalt *hatodik helyével* hazánk 31 államot előz meg; a kisebb országok közül csak Németalföld (8) áll hozzá közel, de már például az Intézet lengyel tagjainak száma mindössze 6, a japán tagoké 5, a román tagoké 4, stb.

Befejezésül ideiktatjuk az Intézet *jelenlegi magyar tagjainak* névsorát, zárójelben feltüntetve taggaválasztásuk évét is:

Tiszteletbeli tagok:

Földes Béla (1885; tb. tag: 1928).
Thirring Gusztáv (1903; tb. tag: 1937).

Rendes tagok:

Dobrovits Sándor (1939).
Fellner Frigyes (1909).
Illyefalvi I. Lajos (1929).
Kenéz Béla (1933).
Konkoly Thege Gyula (1937).
Kovács Alajos (1927).
Laky Dezső (1935).

Mint említettük, a legutóbbi Intézeti tagnévsorban a magyar rendes tagok közt ott szerepel még a közelmúltban elhunyt *Teleszky* János (1913) neve is.

Személyi hírek. — Nouvelles.

Teleszky János † (1868—1939). A magyar közélet kiváló reprezentánsának, *Teleszky* Jánosnak 1939 június 13-án történt váratlan elhalálásával a magyar statisztika problémái iránt mindig érdeklődő egyéniséget, a Magyar Statisztikai Társaság pedig alapítótagjainak egyikét veszítette el. *Teleszky* Nagyváradon született 1868 szeptember 15-én. Középiskolai és részben jogi tanulmányait is szülővárosában végezte, majd a budapesti Kir. Magyar Páz-

mány Péter tudományegyetemen fejezte be. 1889-ben pénzügyi fogalmazóként a pénzügyminisztérium kötelékébe lépett. Itt kiváló képességeivel és szakismeretével igen gyorsan haladt előre; már 1903-ban mint osztálytanácsos vezette a költségvetési és zárszámadási osztály igen nagy horderejű munkálatait s ebben az állásában *Wekerle* oldalán Bécsben számos közös pénzügyi tárgyaláson vett eredményesen részt. 1909-ben miniszteri tanácsos lett,

de még ugyanebben az évben az államtitkári címet és jelleget is elnyerte. Államtitkárrá 1911-ben nevezetett ki, azonban már egy évvel utóbb, 1912-ben az ország pénzügyminisztere volt. Öt évig: a Tisza-kormány 1917. közepén történt lemondásáig vezette hazánk pénzügyeit. Nevéhez számos fontos törvényjavaslat megalkotása s nehéz háborús pénzügyi feladatok sorozatának megoldása fűződik. Nyugalombavonulása után sem kapcsolódott ki teljesen a közéletből, hanem tevékeny részt vett a békeszerződés végrehajtásával és az ú. n. szanálással kapcsolatos tárgyalásokban s munkálatokban, 1927 óta pedig mint felsőházi tag, majd mint a felsőház pénzügyi bizottságának elnöke, törvényhozói munkakört töltött be. A világháború vége óta a magán-gazdaság számos munkahelyén szolgálta az ország közgazdasági érdekeit; élete utolsó két évtizedében ez volt fő működési tere. *Teleszky* sokirányú munkássága mellett azonban a tudományos szakirodalom művelésére is tudott magának időt szakítani; több tanulmánya, így 1927-ben „A magyar állam pénzügyei a háború alatt” címen megjelent szép könyve statisztikai vonatkozásokban is bővelkedik. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának, valamint — 1913 óta — a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek; az utóbbi intézmény egyik háború előtti ülészakán részt vett, később azonban másirányú elfoglaltságai a személyes részvételt már megakadályozták. A Magyar Statisztikai Társaság több ülésén jelent meg; így a Társaság megalakulásával kapcsolatos tárgyalásokon, legutoljára pedig 1938-ban a nemzeti jövedelem és az adó-statisztika kérdéseit megvitató anketén. Halála a magyar gazdasági élet számos intézményében jelent nagy veszteséget és a magyar statisztikusok társulatának is súlyos gyászja.

Colson C. L. † (1853—1939). 1939 március 24-én hunyt el a francia statisztikai élet egyik legnagyobb tekintélye. *Colson C. L.* Versaillesben született 1853 november 13-án; középiskolai tanulmányai után mérnökké képezte ki magát, később

folytatott közgazdasági tanulmányai révén azonban a statisztikával is szoros kapcsolatba jutott. Franciaország közéletében és közigazgatásában 1878 és 1928 közt rendkívül nagy munkásságot fejtett ki, részben az államtanács kötelékében, melynek nyugalmabavonulásakor alelnöke volt, részben nagyfontosságú mérnöki munkakörökben, legutoljára, mint híd- és útügyi országos felügyelő. Sokoldalú tanári munkássága során főleg közgazdaságtant adott elő különböző főiskolákon (a kereskedelmi főiskolán, a híd- és útügyi főiskolán, az államtudományi főiskolán és a műegyetemen); a párizsi egyetem statisztikai intézetének igazgatóbizottsági munkálatait is hosszú időn át irányította és egy ideig a francia legfelsőbb statisztikai tanács alelnöke, 1929-ben pedig a Párizsi Statisztikai Társaság elnöke volt. Kitüntetései közül a francia becsületrend nagykeresztje s a francia akadémia (*Académie des Sciences morales et politiques*) tagsága a legmagasabb. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1906-ban lett rendes, 1929-ben pedig tiszteletbeli tagja; az Intézet számos ülészakán vett — elnökléssel, felszólalásokkal — részt s a legtekintélyesebb tagok közé számított. Sokirányú tanulmányai közül főleg közlekedésügyi dolgozatainak volt kimondottan statisztikai jellege; „*Cours d'Economie politique*” c. hétkötetes műve is gazdag statisztikai tartalmú. *Colson* tiszteletbeli tagja volt a londoni Királyi Statisztikai Társaságnak; benne a Magyar Statisztikai Társaság 1929-ben megválasztott külföldi tiszteletbeli tagját gyászolja.

Silbergleit H. †. Az 1939 március 15-én elhunyt *Silbergleit*ben a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1899-ben megválasztott tagja vált ki az Intézet régebben megválasztott tagjainak egyre rövidülő sorából. *Silbergleit* egyetemi tanári tevékenysége mellett hosszú időn át Berlin város statisztikai hivatala élén állott; értékes hivatalvezetői és sokirányú tudományos irodalmi munkásságával a külföldön, Magyarországon is ismert nevet vívott ki magának.

A Magyar Statisztikai Társaság új pályázata a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének megállapítására.

Un nouveau concours organisé par la Société Hongroise de Statistique au sujet du calcul du revenu national et d'une nouvelle méthode concernant la statistique des impôts.

A Magyar Statisztikai Társaság a múlt évben rendezett anketéjével kapcsolatban pályatételeket tűzött ki a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének megállapítására. A pályázatok eredményét a Társaság f. évi június hó 22-én tartott közgyűlésén hirdette ki. A két pályatétel közül csupán a nemzeti jövedelem témára érkezett be pályamunka, amelynek jellegéje „Közgazdaság-statisztika” volt. A

bírálóbizottság e pályaművet sem találta abszolút értékűnek, de javaslatára a szerző, Verő Ubul dr. 300 pengő szorgalmi díjban részesült.

Minthogy mindkét pályázat meddő maradt, a Társaság újból pályázatot hirdet a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének kidolgozására. Az előző kiírással szemben ezúttal egyetlen pályadíjat tűz ki a Társaság, amelyre akár magyar nemzeti jövede-

de még ugyanebben az évben az államtitkári címet és jelleget is elnyerte. Államtitkárrá 1911-ben nevezetett ki, azonban már egy évvel utóbb, 1912-ben az ország pénzügyminisztere volt. Öt évig: a Tisza-kormány 1917. közepén történt lemondásáig vezette hazánk pénzügyeit. Nevéhez számos fontos törvényjavaslat megalkotása s nehéz háborús pénzügyi feladatok sorozatának megoldása fűződik. Nyugalombavonulása után sem kapcsolódott ki teljesen a közéletből, hanem tevékeny részt vett a békeszerződés végrehajtásával és az ú. n. szanálással kapcsolatos tárgyalásokban s munkálatokban, 1927 óta pedig mint felsőházi tag, majd mint a felsőház pénzügyi bizottságának elnöke, törvényhozói munkakört töltött be. A világháború vége óta a magán-gazdaság számos munkahelyén szolgálta az ország közgazdasági érdekeit; élete utolsó két évtizedében ez volt fő működési tere. *Teleszky* sokirányú munkássága mellett azonban a tudományos szakirodalom művelésére is tudott magának időt szakítani; több tanulmánya, így 1927-ben „A magyar állam pénzügyei a háború alatt” címen megjelent szép könyve statisztikai vonatkozásokban is bővelkedik. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia igazgatótanácsának, valamint — 1913 óta — a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek; az utóbbi intézmény egyik háború előtti ülészakán részt vett, később azonban másirányú elfoglaltságai a személyes részvételt már megakadályozták. A Magyar Statisztikai Társaság több ülésén jelent meg; így a Társaság megalakulásával kapcsolatos tárgyalásokon, legutoljára pedig 1938-ban a nemzeti jövedelem és az adó-statisztika kérdéseit megvitató ankéten. Halála a magyar gazdasági élet számos intézményében jelent nagy veszteséget és a magyar statisztikusok társulatának is súlyos gyászja.

Colson C. L. † (1853—1939). 1939 március 24-én hunyt el a francia statisztikai élet egyik legnagyobb tekintélye. *Colson C. L.* Versaillesben született 1853 november 13-án; középiskolai tanulmányai után mérnökké képezte ki magát, később

folytatott közgazdasági tanulmányai révén azonban a statisztikával is szoros kapcsolatba jutott. Franciaország közéletében és közigazgatásában 1878 és 1928 közt rendkívül nagy munkásságot fejtett ki, részben az államtanács kötelékében, melynek nyugalombavonulásakor alelnöke volt, részben nagyfontosságú mérnöki munkakörökben, legutoljára, mint híd- és útügyi országos felügyelő. Sokoldalú tanári munkássága során főleg közgazdaságtant adott elő különböző főiskolákon (a kereskedelmi főiskolán, a híd- és útügyi főiskolán, az államtudományi főiskolán és a műegyetemen); a párizsi egyetem statisztikai intézetének igazgatóbizottsági munkálatait is hosszú időn át irányította és egy ideig a francia legfelsőbb statisztikai tanács alelnöke, 1929-ben pedig a Párizsi Statisztikai Társaság elnöke volt. Kitüntetései közül a francia becsületrend nagykeresztje s a francia akadémia (*Académie des Sciences morales et politiques*) tagsága a legmagasabb. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 1906-ban lett rendes, 1929-ben pedig tiszteletbeli tagja; az Intézet számos ülészakán vett — elnökléssel, felszólalásokkal — részt s a legtekintélyesebb tagok közé számított. Sokirányú tanulmányai közül főleg közlekedésügyi dolgozatainak volt kimondottan statisztikai jellege; „*Cours d'Economie politique*” c. hétkötetes műve is gazdag statisztikai tartalmú. *Colson* tiszteletbeli tagja volt a londoni Királyi Statisztikai Társaságnak; benne a Magyar Statisztikai Társaság 1929-ben megválasztott külföldi tiszteletbeli tagját gyászolja.

Silbergleit H. †. Az 1939 március 15-én elhunyt *Silbergleit*ben a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1899-ben megválasztott tagja vált ki az Intézet régebben megválasztott tagjainak egyre rövidülő sorából. *Silbergleit* egyetemi tanári tevékenysége mellett hosszú időn át Berlin város statisztikai hivatala élén állott; értékes hivatalvezetői és sokirányú tudományos irodalmi munkásságával a külföldön, Magyarországon is ismert nevet vívott ki magának.

A Magyar Statisztikai Társaság új pályázata a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének megállapítására.

Un nouveau concours organisé par la Société Hongroise de Statistique au sujet du calcul du revenu national et d'une nouvelle méthode concernant la statistique des impôts.

A Magyar Statisztikai Társaság a múlt évben rendezett ankétjével kapcsolatban pályatételeket tűzött ki a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének megállapítására. A pályázatok eredményét a Társaság f. évi június hó 22-én tartott közgyűlésén hirdette ki. A két pályatétel közül csupán a nemzeti jövedelem témára érkezett be pályamunka, amelynek jellegéje „Közgazdaság-statisztika” volt. A

bírálóbizottság e pályaművet sem találta abszolút értékűnek, de javaslatára a szerző, Verő Ubul dr. 300 pengő szorgalmi díjban részesült.

Minthogy mindkét pályázat meddő maradt, a Társaság újból pályázatot hirdet a magyar nemzeti jövedelem számítási módszerének és a magyar adóstatisztika rendszerének kidolgozására. Az előző kiírással szemben ezúttal egyetlen pályadíjat tűz ki a Társaság, amelyre akár magyar nemzeti jövede-

lemszámítást, akár az adóstatistikát tárgyaló munka pályázhat. A munkának az első kiírásban körvonalazott s a Magyar Statisztikai Szemle 1938. évi 5—6. számában közölt szempontokat lehetőleg figyelembe kell vennie; a nemzeti jövedelem kiszámításának azonban nem az 1936. évre, hanem az utolsó rendelkezésre álló adatok alapján kell történnie. A pályadíj csak akkor adható ki, ha a pályamunka abszolút értékű s a két tudományos probléma valamelyikét érdemlegesen előbbreviszi. A pályázat 1939 június 22-én történt kihirdetése és

a benyújtási határidő között Magyarországon nyomtatásban megjelent és könyvpiacra került ily-tárgyú munkákat a bíráló bizottság figyelembeveszi abban az esetben is, ha ezek a pályázatra be nem nyújthatnak. A közzétételre még nem került munkát a Társaság titkárságához (Budapest, II., Buday László u. 1.) kell eljuttatni. A pályadíj 1.500 pengő. Pályázati határidő 1941. március 1. A pályázat eredményét a Magyar Statisztikai Szemle fogja közölni.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Az 1939. június hó. — *Chiffres de juin 1939.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Agriculture. — Industrie et mines. — Consommation. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique annuel.

Graphiques au tableau économique annuel.

Résumé. Nous présentons les chiffres de juin 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon Trianon, 4.817 et 6.5 pour 1.000, sur celui augmenté du fait de l'arbitrage dit de Vienne, 5.476 et 6.6 ‰, ont été inférieurs aux chiffres du mois correspondant de l'année précédente. Mais pendant le premier semestre, ils ont fort augmenté par rapport à la même époque de l'année d'avant. Quant au nombre et à la fréquence des naissances vivantes (respectivement 13.680 et 15.243, 18.4‰ et 18.4‰), ils ont baissé par rapport au mois précédent et à juin 1938. Pour le premier semestre de 1939, on constate pour les naissances vivantes une régression de 2.2% sur le chiffre correspondant de l'année précédente. En ce qui concerne le nombre des décès — sur le territoire selon Trianon, 9.294 (12.5‰) et sur celui augmenté du fait de l'arbitrage de Vienne, 10.382 (12.5‰), — il a été au-dessous des chiffres de mai dernier et de juin de l'année précédente; pendant la première moitié de cette année, il a décliné de 3.2% comparativement à la même période de 1938. L'accroissement dit naturel — 4.386 et 4.861 (5.9‰ et également 5.9‰) — a légèrement monté par rapport à juin de l'année précédente et baissé par rapport à mai dernier; pendant le premier semestre de cette année, il a un peu progressé comparativement à la même période de l'année d'avant.

En juin dernier, où nos importations ont représenté 42 millions de pengős et nos exportations 43.5 millions, la balance commerciale s'est soldée par un excédent de 1.5 million. Par rapport au même mois de l'année dernière, la valeur des im-

portations a monté de 22% et celle des exportations, de 19%. L'excédent des exportations a été de 0.6 million de pengős (29%) inférieur à celui du mois correspondant de l'année dernière. Pour la première moitié de l'année, on voit des changements semblables: les importations, montant de 21%, progressaient plus que les exportations (+12%) et l'excédent de la balance commerciale a été au-dessous de celui de la première moitié de l'année dernière (—12.7 millions de pengős, soit —25%).

A l'importation, on constate pour la quantité des principales matières industrielles dites de base, un accroissement considérable indiquant un progrès de l'activité des industries qui les firent venir. Le pourcentage de l'accroissement dépassa l'augmentation proportionnelle de la valeur de l'ensemble des importations (+22%).

Les importations de l'industrie textile, et notamment celles du coton, de la laine, de la soie artificielle et du jute, montrent une augmentation particulière. Celles effectuées par les fabriques de cuir, les raffineries d'huile minérale et l'industrie du caoutchouc, ont été aussi supérieures aux résultats correspondants du mois de juin de l'année dernière. L'industrie lourde a augmenté l'importation pour le minerai de fer, les métaux bruts, le coke; mais elle l'a diminuée quant à la fonte brute et à la ferraille, la production du pays ayant grandi sous ce rapport. Comme la production intérieure grandissait également en bois bruts et ouvrés (du fait de la réincorporation de la Subcarpathie), nous étions à cet égard moins obligés d'importer de l'étranger, et pour ces bois-là les importations ont fort baissé (—53%). Parmi

lemszámítást, akár az adóstatistikát tárgyaló munka pályázhat. A munkának az első kiírásban körvonalazott s a Magyar Statisztikai Szemle 1938. évi 5—6. számában közölt szempontokat lehetőleg figyelembe kell vennie; a nemzeti jövedelem kiszámításának azonban nem az 1936. évre, hanem az utolsó rendelkezésre álló adatok alapján kell történnie. A pályadíj csak akkor adható ki, ha a pályamunka abszolút értékű s a két tudományos probléma valamelyikét érdemlegesen előbbreviszi. A pályázat 1939 június 22-én történt kihirdetése és

a benyújtási határidő között Magyarországon nyomtatásban megjelent és könyvpiacra került ily-tárgyú munkákat a bíráló bizottság figyelembeveszi abban az esetben is, ha ezek a pályázatra be nem nyújthatnak. A közzétételre még nem került munkát a Társaság titkárságához (Budapest, II., Buday László u. 1.) kell eljuttatni. A pályadíj 1.500 pengő. Pályázati határidő 1941. március 1. A pályázat eredményét a Magyar Statisztikai Szemle fogja közölni.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Az 1939. június hó. — *Chiffres de juin 1939.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Agriculture. — Industrie et mines. — Consommation. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique annuel.

Graphiques au tableau économique annuel.

Résumé. Nous présentons les chiffres de juin 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon Trianon, 4.817 et 6.5 pour 1.000, sur celui augmenté du fait de l'arbitrage dit de Vienne, 5.476 et 6.6 ‰, ont été inférieurs aux chiffres du mois correspondant de l'année précédente. Mais pendant le premier semestre, ils ont fort augmenté par rapport à la même époque de l'année d'avant. Quant au nombre et à la fréquence des naissances vivantes (respectivement 13.680 et 15.243, 18.4‰ et 18.4‰), ils ont baissé par rapport au mois précédent et à juin 1938. Pour le premier semestre de 1939, on constate pour les naissances vivantes une régression de 2.2% sur le chiffre correspondant de l'année précédente. En ce qui concerne le nombre des décès — sur le territoire selon Trianon, 9.294 (12.5‰) et sur celui augmenté du fait de l'arbitrage de Vienne, 10.382 (12.5‰), — il a été au-dessous des chiffres de mai dernier et de juin de l'année précédente; pendant la première moitié de cette année, il a décliné de 3.2% comparativement à la même période de 1938. L'accroissement dit naturel — 4.386 et 4.861 (5.9‰ et également 5.9‰) — a légèrement monté par rapport à juin de l'année précédente et baissé par rapport à mai dernier; pendant le premier semestre de cette année, il a un peu progressé comparativement à la même période de l'année d'avant.

En juin dernier, où nos importations ont représenté 42 millions de pengős et nos exportations 43.5 millions, la balance commerciale s'est soldée par un excédent de 1.5 million. Par rapport au même mois de l'année dernière, la valeur des im-

portations a monté de 22% et celle des exportations, de 19%. L'excédent des exportations a été de 0.6 million de pengős (29%) inférieur à celui du mois correspondant de l'année dernière. Pour la première moitié de l'année, on voit des changements semblables: les importations, montant de 21%, progressaient plus que les exportations (+12%) et l'excédent de la balance commerciale a été au-dessous de celui de la première moitié de l'année dernière (—12.7 millions de pengős, soit —25%).

A l'importation, on constate pour la quantité des principales matières industrielles dites de base, un accroissement considérable indiquant un progrès de l'activité des industries qui les firent venir. Le pourcentage de l'accroissement dépassa l'augmentation proportionnelle de la valeur de l'ensemble des importations (+22%).

Les importations de l'industrie textile, et notamment celles du coton, de la laine, de la soie artificielle et du jute, montrent une augmentation particulière. Celles effectuées par les fabriques de cuir, les raffineries d'huile minérale et l'industrie du caoutchouc, ont été aussi supérieures aux résultats correspondants du mois de juin de l'année dernière. L'industrie lourde a augmenté l'importation pour le minerai de fer, les métaux bruts, le coke; mais elle l'a diminuée quant à la fonte brute et à la ferraille, la production du pays ayant grandi sous ce rapport. Comme la production intérieure grandissait également en bois bruts et ouvrés (du fait de la réincorporation de la Subcarpathie), nous étions à cet égard moins obligés d'importer de l'étranger, et pour ces bois-là les importations ont fort baissé (—53%). Parmi

les objets fabriqués achetés à l'étranger, on voit une augmentation frappante pour les automobiles: sous ce rapport, l'importation a quadruplé comparativement au mois de juin de l'année dernière.

L'exportation a été caractérisée surtout par l'accroissement des ventes d'animaux (de boucherie et de trait) et de froment. L'Italie a continué à importer des bêtes à cornes hongroises; l'Allemagne, à faire chez nous de gros achats de porcs. A cause de cela, pour les animaux de boucherie et de trait, nos exportations ont dépassé de 4.4 millions de pengős celles de juin précédent. On a également vu progresser nos ventes de maïs, de plumes et de fruits frais. Mais pour plusieurs produits de l'agriculture et de l'élevage (oeufs, saindoux, lard, seigle, beurre, volaille, etc.), l'exportation a été inférieure à celle du mois de juin de l'année dernière; et il en a été de même pour nos industries exportatrices, surtout pour l'industrie lourde.

En raison des investissements effectués par l'Etat et des commandes faites pour l'équipement de l'armée, l'activité économique a continué à augmenter. Le trafic ferroviaire et certains autres données économiques indiquent également une amélioration.

En juin, le trafic ferroviaire, montant fort par rapport aux chiffres correspondants de l'année dernière, progressa de 25% pour la quantité des marchandises, de 25.4% pour les tonnes kilométriques, de 30.1% pour les wagons chargés et de 19.1% pour le nombre des voyageurs, lequel s'éleva à 8.2 millions. Pendant le premier semestre, il a également augmenté (+16.8%, +22.9%, +18.6%, +16.9%).

Le trafic postal, bien que baissant fort pour des causes saisonnières, a dépassé celui de juin précédent (+26.2% pour le nombre des correspondances, +28.0% pour les colis, +41.1% pour le nombre des mandats-poste, 24.0% pour le montant de ces derniers, +22.3% pour le nombre des télégrammes). A Budapest, le nombre des conversations téléphoniques locales s'est élevé de 4.0%. Pendant le premier semestre, le trafic postal progressait également. Le nombre des correspondances a été alors de 293 millions, s'accroissant de 56 mille (+23.5%) par rapport à la même période précédente; celui des mandats-poste, de 6.6 millions (+1.5 million, +29.0%); le montant de ceux-ci, de 421.7 millions (+57.9 millions, +19.2%); le nombre des télégrammes, de 1.8 million (+0.4 million, +29.2%). A la fin de juin, il y avait 127.985 postes téléphoniques principaux (+599 comparativement au mois précédent, +12.009 par rapport à la fin du mois de juin de l'année dernière). Le nombre des usagers de la Radio s'est élevé à plus de 470 mille, montant de plus de 75 mille par rapport à

juin précédent; ces chiffres comprennent aussi la zone nord libérée l'année dernière et la Subcarpathie réincorporée cette année.

Le nombre des véhicules à moteur en service a été de 40.713 à la fin de juin, dont 19.098 à Budapest. En juin, le nombre de ces véhicules a monté dans le pays de 2.019 (+5.2% par rapport au mois précédent) et de bien plus — +5.867 (+16.8%) — par rapport au mois de juin de l'année dernière. Le nombre des automobiles à personnes a monté de 1.355; à la fin de juin, il y en avait en circulation 19.631, soit 27.7% de plus qu'à la même époque de l'année précédente. Quant au nombre des camions automobiles, il était de 3.996 à la fin de juin; on y constate un accroissement peu considérable, ne représentant que 409 (+11.4%) comparativement au chiffre correspondant de l'année dernière.

Le niveau général des prix de gros, ayant accusé une stagnation ces derniers temps, baissait pendant les deux derniers mois. En juin, la baisse s'étant accentuée, l'indice officiel des prix de gros est descendu à 84.9 (—0.6 point par rapport à mai, — 2.8 points par rapport au mois de juin de l'année précédente). Il est à remarquer qu'il y eut certaines hausses comparativement à juin 1938: les prix de bestiaux montaient, tandis que ceux des produits végétaux baissaient. Par rapport également à juin de l'année dernière, l'indice des matières premières a monté de 0.5 point, revenant à 99.7, et celui des objets fabriqués, baissant de 1 point, est descendu à 91.1.

L'indice du coût de la vie, augmentant de 0.7 point, est monté à 106.4. Par rapport à juin de l'année dernière, il a baissé de 1.5 point, le prix de détail des vivres ayant diminué.

La circulation fiduciaire a monté à 884.9 millions de pengős, s'accroissant de 16.9 millions par rapport à mai dernier et de 303.8 millions par rapport à juin de l'année précédente. Cette dernière augmentation a été due surtout à celle du territoire national. Le portefeuille-effets de la Banque Nationale, représentant 438.4 millions, se dégonfla de 20.2 millions comparativement à mai dernier, ne montrant qu'une légère régression par rapport au mois de juin de l'année précédente.

A la Bourse de Budapest, la baisse, commencée il y a plus de deux ans, s'est bien accentuée. L'indice des actions, descendant à 76.7, a atteint son minimum pour la dernière période de baisse; il a diminué de 36.6 points par rapport à juin de l'année précédente et de 108.8 points comparativement au maximum noté ces derniers temps, en avril 1937. Il a été vendu 87.198 actions. Ce nombre, considérable par rapport au mois précédent (57.617), n'est même pas la moitié de celui de juin de l'année dernière. Le montant total des livraisons et des

réceptions n'a été que de 4.3 millions de pengős (—6.9 millions comparativement à juin de l'année précédente). Pendant le premier semestre de l'année en cours, on a vendu 608 mille actions, contre 1.324 à la même époque précédente (—54.1%).

Il n'y eut que 56 insolvabilités, soit 2 de moins (—3.4%) qu'en mai dernier et 43 de moins qu'au mois de juin de l'année précédente (—43.4%). Mais le passif total des concordats privés et judiciaires, représentant 3.5 millions de pengős, a dépassé de 922 mille pengős (+36.0%) celui de mai dernier et de 10.7% celui de juin de l'année précédente. Pendant le premier semestre, où il n'y a eu que 468 insolvabilités, soit 17 de moins qu'à la même époque précédente, le passif total des concordats en question a été de 18.4 millions de pengős, contre 17.1 millions pendant la période correspondante de l'année dernière.

On a constaté une régression tant pour le nombre des protêts (—4.1% par rapport à mai dernier, —19.3% par rapport à juin de l'année précédente) que pour le montant des lettres de change protestées (—30.1% et —19.9%).

*

Népmozgalom.

1939 júniusában a házasságkötések arányszáma jóval alacsonyabb volt, mint az előző hónapokban. Kisebb volt az elveszültek száma és az összes népességhez viszonyított arányszáma is, mint az előző hónapokban, vagy az előző év júniusában. 1938 júniusához képest azonban a halálzási arányszám javulása némileg felülmúlta az elveszülési gyakoriság romlását és ennek következtében a természetes szaporulat egy árnyalattal kedvezőbb alakult.

Kárpátalja népmozgalmi adatszolgáltatása ezideig még nem volt megindítható. Minthogy pedig az előző évek adataival való összehasonlítás céljára csak a trianoni terület eredményei alkalmasak, következő összeállításunk a trianoni terület és a bécsi döntéssel vizatért északi határsáv júniusai népmozgalmi adatait külön-külön mutatja be.

	Trianoni terület	Visszacsatolt északi terület ¹⁾	Együtt ¹⁾
Házasságkötés	4.817	659	5.476
„ ezer lélekre	6.5	7.7	6.6
Élveszültség	13.680	1.563	15.243
„ ezer lélekre	18.4	18.3	18.4
Halálzási	9.294	1.088	10.382
„ ezer lélekre	12.5	12.7	12.5
Egy éven aluli elhalt	1.706	211	1.917
Egy éven aluli elhalt száz élveszülöttre	12.5	13.5	12.6

¹⁾ Kárpátalja nélkül.

	Trianoni terület	Visszacsatolt északi terület ¹⁾	Együtt ¹⁾
Gümőkóiban elhalt	982	119	1.101
„ „ ezer lélekre	1.32	1.39	1.33
Természetes szaporodás	4.386	475	4.861
Természetes szaporodás ezer lélekre	5.9	5.6	5.9

¹⁾ Kárpátalja nélkül.

A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések gyakorisága jóval alacsonyabb volt (6.6‰), mint az előző hónapokban. Ugyancsak kedvezőtlenül alakult az élveszülési arányszám is és 18.4‰-ével sajnos már jelentősen elmaradt még az egykehatárnak tekintett 20‰-tól. Halálzási arányszámunk (12.5‰) továbbra is javult, de nem tudta ellensúlyozni az élveszültek számában mutatkozó csökkenést: a természetes szaporulat csupán 5.9‰ volt, alatta maradt tehát az előző hónap 6.4‰-es természetes szaporulatának.

A trianoni terület és a visszacsatolt északi terület népmozgalmi adatainak összehasonlításában a trianoni terület házasságkötési gyakorisága (6.5‰) ezuttal alacsonyabb, mint a bécsi döntés területén (7.7‰). Egyébként a visszacsatolt északi terület népmozgalma kedvezőtlenebb volt. Élveszülési arányszáma (18.3‰) valamivel gyengébb, mint a trianoni területen (18.4‰), halálzási (12.7‰) pedig nagyobb az utóbbiánál (12.5‰). Kedvezőtlenebb volt a Felvidék vizatért részén a csecsemő és a gümőkóros halálzási is. Természetes szaporulata (5.6‰) mindezek következtében némileg kisebb volt, mint a trianoni Magyarországon.

A trianoni területen a házasságkötések száma (4.817) és gyakorisága (6.5‰) alacsonyabb volt, mint az előző év júniusában (5.652, ill. 7.7‰). Kisebb volt az élveszültek száma (13.680) és arányszáma (18.4‰) is, mint egy évvel korábban (14.296, ill. 19.4‰). Örvedetesen csökkent az előző év júniusához képest a halálzásiok száma; 1939 júniusában 9.294 haláleset történt, míg 1938 júniusában 10.056. A halálzási gyakorisága ennek megfelelően 12.5‰-re hanyatlott 1938 júniusának 13.6‰-ével szemben. A csecsemőhalottak száma (1.706) a folyó év júniusában ugyan kisebb volt, mint az előző év megfelelő hónapjában (1.737), a csecsemőhalálzási arányszáma azonban ennek ellenére emelkedett annak következtében, hogy a születések száma kisebb volt; száz élveszülöttre így 12.5% volt az egy évnél fiatalabb halottak aránya, míg egy évvel korábban 12.1%. Erősen romlott a csecsemőhalálzási 1939 májusához képest is, amikor a csecsemőhalottaknak az élveszültekhez viszonyított arányszáma csupán 11.4%-ot tett. Az 1—6 éves halottak száma (467) az előző hónaphoz

képest (420) emelkedett, de kisebb, mint 1938 júniusában volt (478). A 7 évnél idősebb halottak száma (7.121) örvendetesen csökkent úgy az előző hónap (7.768), mint az előző év megfelelő hónapjának (7.841) adatával szemben. Kevesebb áldozatot szedett júniusban a gümőkór is (982 halott, 1·32‰), mint egy hónappal (1.202, ill. 1·56‰) vagy egy évvel korábban (1.143, ill. 1·55‰) és kisebb volt a fontosabb fertőzőbetegségekben elhaltak száma is. A halálozási arányszám javulása az előző év megfelelő hónapjával szemben némileg felülmutta az elveszületési gyakoriság romlását. A természetes szaporulat 1939 júniusában (4.386 fő, 5·9‰) ennek megfelelően valamivel magasabb volt, mint egy évvel korábban (4.240 lélek, ezer lakosra 5·8). 1939 májusában azonban természetes szaporulatunk még 4.756 fő, vagyis 6·2‰ volt; ehhez az adatahoz képest a júniusi eredmény sajnos észrevehető visszaesést jelent.

1939 első hat hónapjának népmozgalmi eredményeit a korábbi évek megfelelő adataival veti egybe következő kis összeállításunk. Az adatok tanúsága szerint a házasságkötések számában észlelhető emelkedés mutatkozik. A születések száma az elmúlt félévben kevesebb volt, mint egy évvel korábban. Minthogy azonban a halandóság javulása a születéscsökkenést valamivel felülmutta, a természetes szaporodás árnyalatilag emelkedett.

Időszak	Házasságkötések	Élveszületések		Halálozások	Természetes szaporodás
		s	z á m a		
1929. I—VI.	38.261	105.279	81.819	23.460	
1930. I—VI.	38.290	106.790	67.255	39.535	
1931. I—VI.	37.589	104.499	77.658	26.841	
1932. I—VI.	34.371	104.080	77.834	26.246	
1933. I—VI.	35.494	94.563	70.117	24.446	
1934. I—VI.	30.077	96.633	63.716	32.917	
1935. I—VI.	35.177	95.480	70.455	25.025	
1936. I—VI.	37.301	89.217	65.354	23.863	
1937. I—VI.	38.418	89.158	66.486	22.672	
1938. I—VI.	37.260	89.988	70.050	19.938	
1939. I—VI. ¹⁾	42.992	98.075	75.409	22.666	
²⁾	39.252	88.023	67.837	20.186	

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

Időszak	Házasságkötések	Élveszületések	Halálozások	Természetes szaporodás
1929. I—VI.	—	—	—	—
1930. I—VI.	+ 0·1	+ 1·4	— 17·8	+ 68·5
1931. I—VI.	— 1·8	— 2·1	+ 15·5	— 32·1
1932. I—VI.	— 8·6	— 0·3	+ 0·2	— 2·2
1933. I—VI.	+ 3·3	— 9·1	— 9·9	— 6·9
1934. I—VI.	+ 4·5	+ 2·2	— 9·1	+ 34·6
1935. I—VI.	— 5·1	— 1·2	+ 10·6	— 22·8
1936. I—VI.	+ 6·0	— 6·6	— 7·2	— 4·6
1937. I—VI.	+ 3·0	— 0·1	+ 1·7	— 5·0
1938. I—VI.	— 3·0	+ 0·9	+ 5·4	— 8·8
1939. I—VI.	+ 5·3	— 2·2	— 3·2	+ 1·2

¹⁾ A bécsi döntés által visszacsatolt területtel együtt.

²⁾ A trianoni területre vonatkozó adatok.

Kereskedelem és közlekedés.

Csaknem valamennyi fontos ipari alapanyag behozatala — kivéve a nyers és megmunkált fát, nyers- és ócskavasat — jelentős mértékben emelkedett, míg a kivitel kedvező alakulását főként a vágó- és igásállatok, valamint a búza tételénél mutatkozó javulás tette lehetővé. Az ipari kivitel csaknem valamennyi iparágnál a tavalyinál kedvezőtlenebb volt.

A gazdasági élet ütemének gyorsulása folytán az év eddig lefolyt hónapjaiban a vasuti forgalom kivétel nélkül magasabb szinten mozgott a tavalyinál. Az első félévi eredmények is jelentős százalékos arányú emelkedést mutatnak.

A fontosabb postaforgalmi számsorok a tárgyalt hó folyamán évszaki behatásokra ugyan erőteljes visszaesést szenvedtek, a multévihez képest azonban igen jelentős arányú növekedés jött létre.

A gépjárműállomány emelkedésének üteme meggyorsult s az állomány a félév végével újabb tetőpontot ért el.

Külkereskedelem. A június havi forgalom a behozatal oldalán 42 millió pengős, a kivitelén 43·5 milliós értéket mutat 1·5 milliós aktív egyenleggel. A mérleg mindkét oldala nagyobb értékű, mint a mult évi: a behozatal 22%-kal, a kivitel 19%-kal emelkedett. A kiviteli többlet 0·6 millió pengővel (29%) alacsonyabb a tavalyinál. Az idei első félév mérlegében — amint ezt visszatekintő adatok keretében az alábbi összeállítás mutatja — ugyanezek a változások állapíthatók meg: az import erős, 21%-os növekedését a kivitel emelkedése kíséri, ami azonban kisebb mérvű (12%), mint a behozatalé, s így az aktív egyenleg is alatta marad az előző évi eredményeknek (— 12·7 millió P, 25%). Kiténik ebből az adatsorból az is, hogy az utolsó tíz év eredményeivel szembeállítva, az 1939. év első fele igen kedvező eredménnyel zárult: behozatalunk 1931 óta nem volt ily magas értékű, kivitelünk pedig — az 1937. évi nagyobb értéktől eltekintve — 1930 óta nem volt ily magas. A mérleg aktív szaldóját az utolsó két évin kívül csak az 1930. évi haladja meg.

Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	
			m i l l i ó p e n g ő b e n	
1930. I—VI.	404·2	452·3	+ 48·1	
1931. I—VI.	300·2	258·4	— 41·8	
1932. I—VI.	165·8	153·5	— 12·3	
1933. I—VI.	143·7	158·6	+ 14·9	
1934. I—VI.	163·4	182·8	+ 19·4	
1935. I—VI.	175·4	189·8	+ 14·4	
1936. I—VI.	221·3	215·2	— 6·1	
1937. I—VI.	222·6	292·9	+ 70·3	
1938. I—VI.	200·3	251·6	+ 51·3	
1939. I—VI.	243·2	281·8	+ 38·6	

A behozatalra kerülő fontosabb ipari alapanyagok mennyisége június havában általában jelentékenyen, a behozatal egész értékének 22%-os emelkedésénél jóval nagyobb mértékben meghaladta a mult évi eredményeket, mutatva a megfelelő ipar-

ágak kedvezőbb foglalkoztatottságát. Elsősorban áll ez a *textiliparra*. A pamutipar 11·5%-kal több nyers pamutot (223 vagón), a gyapjúfonódák több mint kétszerannyi nyers gyapjút (13 vagón) és több mint háromszor annyi fésült gyapjút (10 vagón), a műselyemipar, valamint a jutafonók több mint kétszer annyi műselyemfonalat (29 vagón), illetve nyers jutát (132 vagón) vásároltak, mellett a műrost importja is megduplázódott (17 vagón). Csak a rongynál (28 vagón) állapítható meg 12%-os visszaesés. A *bőrgyárak* 69%-kal több nyers bőrt (206 vagón) és másfélannyi cserzőanyagkivonatot (79 vagón) szereztek be, mint tavaly. A *nehézipar* nagyobb igénybevétele a nyersfémek beszerzésén keresztül (263 vagón) mutatkozik, ami 35%-kal nőtt, továbbá a vasércnél (4.641 vagón), ahol az emelkedés 55%-os, valamint a koksziport (3.879 vagón) 42%-os növekedésén. A nyers- és ócskavasnál (316 vagón) előállott 18%-os visszaesés a Gömör-Szepesi-Érchegység egyrésztének visszatérésével lehetővé tett nagyobb belső vasérctermelésnek a következménye. A belső szükségletnek ásványolajtermékek iránt való fokozódása hatott részben közre a *nyersásványolajimport* (1.391 vagón) 22%-os emelkedésében, s emellett a tavalyi mennyiség — a szállításban bekövetkezett zavarok folytán — általában aluli volt. A *gummiipar* a nyerskaucsuk behozatalát (25 vagón) kb. 8%-kal emelte. — *Nyers-és megmunkált fából* (5.060 vagón) 53%-kal visszaesett a behozatal, amiben egyrészt már a Kárpátaljával visszatért hatalmas erdőségek kitermelésének hatása mutatkozik, másrészt azoknak a nehézségeknek az eredménye, ami az Ostmark túlevelű fa szállítmányainak átmeneti elmaradása folytán az utolsó hónapokban keletkezett. Legnagyobb a visszaesés, 88%-os a tűzifánál (237 vagón), — e tételnél jelentkezik Kárpátalja hatása a legtisztábban —, igen jelentékeny, 66%-os a gömbfánál (1.789 vagón), s legkisebb 12%-os a bárdolt és fűrészelt fánál (3.034 vagón), amely tételnél a fenyőfa a domináló. A fa-tétel nagyfokú visszaesése azt hozta magával, hogy 3·3 millió pengős összértékével behozatalunk vezető helyéről ebben a hónapban is a 3·6 milliós automobil-import mögé a második helyre került. A *papirosanyag*nál (257 vagón) jelentéktelen, mintegy 4%-os visszaesés mutatkozott. A *készgyártmányok* közül az *automobilimport* alakulása a feltűnő: négyszerannyit hoztunk be (134 vagón), mint a múlt esztendőben.

Kivitelünk alakulására a vágó- és igásállatok, valamint a búza exportjának emelkedése nyomta rá bélyegét. Az olasz piac e hónapban is nyitva volt már a magyar szarvasmarha számára, s így 11.567 db-ot (4·9 millió P) tudtunk eladni a külföldnek a múlt évi 5.617 db-bal szemben (2·4 millió P). A német piac pedig folytatta intenzív sertésvásárlá-

sait, ennek folytán 31.461 db. sertést (5·3 millió P) adtunk el a tavalyi 21.252 db. helyett (3·1 millió P). A vágó- és igásállatok tételénél így 4·4 millió pengős többlet állott elő a tavalyihoz képest. *Búzából* 4.373 vagónnal exportáltunk (4·4 millió P), míg a múlt évben csak 407 vagónnal (850 ezer P), ami 3·6 millió pengős többletet eredményezett. Kedvezőbb volt még az agrárcikkek közül a tengeri (+1·4 millió P), a toll (+1·1 millió P), s a friss gyümölcs külföldi elhelyezése (+880 ezer P), míg az iparcikkek közül jóformán csak a villamosgépek és készülékek exportjánál mutatkozik az előbbieknél jóval szerényebb, 270 ezer pengős emelkedés.

Friss gyümölcskivitelünk az egyes gyümölcsfajták között a következőképp oszlott meg:

Árumeznevezés	Mennyiség q-ban		Érték ezer P-ben	
	1938	1939	1938	1939
	június havában			
Meggy	2.211	13.609	130	712
Cseresznye	2.186	4.982	176	219
Kajsziparack	—	5.810	—	207
Egres	833	3.235	33	81
Ribizke	775	1.404	43	47
Egyéb	30	16	2	*)
Összesen	6.035	29.056	384	1.266

*) Érték 500 P-n alul.

A tavalyihoz képest lényegesen nagyobb, s részben a múlt évinél jóval korábban kivitelre kerülő mennyiségek elhelyezése nyilván csak oly módon volt lehetséges, hogy a kivitt intéző szervek kellő időben gondoskodtak az elhelyezés lehetőségéről.

Fontos kiviteli cikkeink egész soránál kedvezőtlenebb eredményeket értünk el a múlt évihez képest. Így a mezőgazdasági termékek közül a tojásnál 870 ezer pengős, a disznózsírnál és szalonnánál 860 ezer, a rozsnál 440 ezer, a vajnál 250 ezer, a baromfinál 210 ezer pengős a visszaesés. Kedvezőtlenebb volt általában a mezőgazdasági ipari termékek kivitele is mind a lisztnél, mind a húskonzervnél és a szesznél. De a többi iparág is általában kisebb exporttevékenységet tudott kifejteni. Különösen áll ez a nehéziparra, amely 1·2 millió pengővel kevesebb értékű vasfélgymártmányt exportált, s emellett gépekből és készülékekből 820 ezer, sínautóbuszokból 700 ezer, vasárúkból 240 ezer pengővel kevesebb értékűt vitt ki külföldre.

Vasuti forgalom. A forgalmi teljesítményekre vonatkozó adatsorok alakulása meglehetősen egyöntetű képet mutat. A bekövetkezett változásokra azonban természetszerűleg az árutonnakilométer és az utaskilométer számsorai érzékenyebben rea-

gáltak. Június hóban a vasúti áruforgalom évszaki behatásokra árnyalatilag visszaesett s ezzel az idényszerű hanyatlás véget ért. Mostantól kezdve október hó végéig a forgalom hónapról-hónapra fokozatosan emelkedni fog. Június hó folyamán a *szállított áruk* mennyisége 1.731 ezer tonnát tett s mindössze csak 16 ezer tonnával, 0·9%-kal maradt el az előző havi mögött. A gazdasági helyzet javulása folytán azonban a mult évihez képest 341 ezer tonnás, több, mint 25%-os gyarapodás mutatkozik. A június havi kedvezőtlen évszaki erők hatásáról tisztább képet nyerhetünk az *árutonnakilométer* adata révén. Június hóban ez 230 millió km-re rúgott, szemben az előző havi 262 és a mult évi 183 millió km-rel. Ennél a számsornál tehát a június havi visszahanyatlás meghaladta a 12%-ot, a mult évihez képest ellenben 25·4% volt az emelkedés. A tárgyalt hó folyamán összesen 127.811 *megrakott teherkocsi* került szállításra, 3.292-vel több, mint a megelőző hóban és közel 30 ezerrel több, mint a mult év azonos hónapjaiban (+2·6, +30·1%). A június havi *utasforgalom* 8·2 millió volt s csak árnyalatilag múlta felül a megelőző havit (+1·0%), a mult évvel szemben azonban 19·1%-os emelkedés mutatkozik. Az *utaskilométer* számsoránál 9·1%-os csökkenés, de a tavalyihoz képest 19·2%-os gyarapodás mutatkozik.

A fontosabb vasutforgalmi számsorok január—június időszekekre vonatkozó eredményeit a százalékos változásokkal együtt, 10 évre visszatekintően, a csatolt összeállítás tünteti fel:

Időszak	Szállított áru 1.000 tonna	Árutonna- kilométer millió km.	Megrakott teherkocsi száma e z r e k b e n	Szállított utasok száma
1930. I—VI.	9.656	1.138	613·6	41.299
1931. I—VI.	7.996	964	547·3	36.606
1932. I—VI.	6.117	809	428·8	27.036
1933. I—VI.	5.533	740	422·7	26.133
1934. I—VI.	6.634	930	468·6	28.648
1935. I—VI.	6.564	890	466·7	29.823
1936. I—VI.	7.137	946	497·1	32.642
1937. I—VI.	8.706	1.191	575·4	35.824
1938. I—VI.	¹⁾ 8.385	¹⁾ 1.122	580·7	¹⁾ 38.254
1939. I—VI.	¹⁾ 9.798	¹⁾ 1.379	688·9	¹⁾ 44.757

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

Időszak	Szállított áru	Árutonna- kilométer	Megrakott teherkocsi	Szállított utasok
1930. I—VI.	—	—	—	—
1931. I—VI.	-17·2	-15·3	-10·8	-11·4
1932. I—VI.	-23·5	-16·1	-21·7	-26·2
1933. I—VI.	-9·5	-8·5	-1·4	-3·3
1934. I—VI.	+19·9	+25·7	+10·9	+9·6
1935. I—VI.	-1·1	-4·3	-0·4	+4·1
1936. I—VI.	+8·7	+6·3	+6·5	+9·5
1937. I—VI.	+22·0	+25·9	+15·8	+9·8
1938. I—VI.	¹⁾ -3·7	¹⁾ -5·8	+1·0	¹⁾ +6·8
1939. I—VI.	¹⁾ +16·8	¹⁾ +22·9	+18·6	¹⁾ +16·9

¹⁾ Ideiglenes adatok.

Az év első felében összesen 9·8 millió tonna áru került szállításra a mult év azonos időszakának 8·4 millió tonnás eredményével szemben (+16·8%). 1938 január—június időszekeának eredménye az előző évihez képest még közel 4%-os hanyatlást mutatott. 1937-ben ellenben 22·0% volt a növekedés. Az 1938 első felében bekövetkezett konjunkturális lassúbbodást ezek az adatok híven regisztrálják. Az árutonnakilométer számsorának első hat hónapi eredménye 22·9%-kal, a megrakott teherkocsiké pedig 18·6%-kal múlta felül 1938 január—június időszekeának eredményét. Az év első felében összesen 44·7 millió utas került szállításra, 6·3 millióval (+16·9%) több, mint 1938 azonos időszakában.

Postaforgalom. A konjunktúra hullámszásai iránt különösebb érzékenységgel nem viseltető postaforgalmi számsorok június hó folyamán erős szezonális hanyatlást szenvedtek. A 45·6 milliót kitevő *levélküldemények* darabszáma 5·8 millióval, 11·3%-kal maradt el az előző havi mögött. A *csomagküldemények* darabszámánál 3·3%-os csökkenés következett be. A *postautalványok* számánál az évszaki erők már nem érvényesültek ily nagy mértékben, a május havival szemben mutatkozó emelkedés azonban nem érte el az 1·0%-ot sem. A *postautalványok* összegénél 1·1%, a *táviratok* számánál pedig 2·9% volt a hanyatlás. A budapesti helyibeszélgetések száma is 0·8%-kal csökkent. A gazdasági élet megerősödése, illetve a mult év közepétől kezdve ismét megindult konjunkturális fellendülés folytán a tavalyihoz képest ezek a számsorok kivétel nélkül igen magas százalékos arányú növekedést értek el. A levélküldemények darabszámánál 26·2%, a csomagküldeményekénél 28·0% volt az emelkedés. A postautalványok számánál 41·1%-os, azok összegénél pedig 24·0%-os növekedés következett be. A táviratok darabszáma 22·3%-kal, a budapesti helyi beszélgetések száma pedig közel 4%-kal haladta meg a tavalyit.

A négy legfontosabb postaforgalmi számsor első félévi adatait, a százalékos változásokkal együtt, a csatolt összeállítás tünteti fel:

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautal- ványok száma 1.000 db.	Postautal- ványok összege ezer P	Táviratok száma 1.000 db.
1930. I—VI.	211.729	5.288·0	877.528	1.764·6
1931. I—VI.	188.091	5.067·0	802.541	1.593·3
1932. I—VI.	162.942	4.581·0	379.252	1.315·5
1933. I—VI.	175.183	4.278·1	362.595	1.211·2
1934. I—VI.	173.342	4.422·3	372.451	1.221·3
1935. I—VI.	191.765	4.605·3	384.517	1.218·8
1936. I—VI.	211.874	4.882·2	404.351	1.200·7
1937. I—VI.	225.019	4.919·7	331.530	1.310·0
1938. I—VI.	237.293	5.128·5	353.806	1.375·7
1939. I—VI.	293.009	6.613·0	421.660	1.777·5

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautalványok száma 1.000 db.	Postautalványok összege ezer P	Táviratok száma 1.000 db.
	V á l t o z á s s z á z a l é k b a n			
1930. I—VI.	—	—	—	—
1931. I—VI.	— 11·2	— 4·2	— 8·5	— 9·7
1932. I—VI.	— 13·4	— 9·6	— 52·7	— 17·4
1933. I—VI.	+ 7·5	— 6·6	— 4·4	— 7·9
1934. I—VI.	— 1·6	+ 3·4	+ 2·7	+ 0·8
1935. I—VI.	+ 11·3	+ 4·1	+ 3·8	— 0·2
1936. I—VI.	+ 10·5	+ 6·0	+ 5·2	— 1·5
1937. I—VI.	+ 6·2	+ 0·8	— 18·0	+ 9·1
1938. I—VI.	+ 5·5	+ 4·2	+ 6·7	+ 5·0
1939. I—VI.	+ 23·5	+ 29·0	+ 19·2	+ 29·2

Az idei első félévben a közönséges és ajánlott levelek darabszáma 23·5%-kal, a postautalványoké 29·0%-kal, a postautalványok összege 19·2%-kal, a táviratok darabszáma pedig 29·2%-kal multa felül a mult év azonos időszakának eredményét. Az elmult 10 esztendő alatt az első félévi eredmények ilyen magas százalékos arányú növekedését egyik évben sem érték el.

A félév végén Magyarországon 127.985 *távbeszélőállomás* volt, az előző havi 127.386-tal és a tavalyi 115.976-tal szemben. Az engedélyezett *rádióvevőberendezések* száma 470.334-re rúgott s 2.150-nel haladta meg az előző havit s 75.159-cel a mult évit. A tavalyihoz képest jelentkező igen nagyarányú gyarapodásban természetesen a felszabadult felvidéki részen és a később visszacsatolt kárpátaljai területen levő berendezések is bennfoglaltak.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya az első félévben előbb lassúbb, később pedig gyorsabb ütemben emelkedett. A június havi nagyarányú gyarapodás folytán a gépjárműállomány a hó végén 40.713-mal újabb tetőpontot ért el. Az előző havinhoz képest a növekedés 2.019, a mult évihez képest pedig 5.867-et tett (+ 5·2%, + 16·8%). A hó végén kimutatott állományból 19.098, tehát az egész állománynak közel fele Budapestre esett. A budapesti állomány június havi növekedése 743-at tett (+ 4·0%), az előző évihez képest 1.992 volt a gyarapodás (+ 11·6%).

A forgalomban levő gépjárművek számát a félév végén 10 évre visszatekintően, a százalékos változásokkal együtt, az alábbi táblázat tünteti fel:

	Magyarországon	Változás %-ban	Budapesten	Változás %-ban
1930 június végén	30.345	+ 10·9	15.751	+ 5·3
1931 " "	30.500	+ 0·5	15.426	— 2·1
1932 " "	28.516	— 6·5	14.130	— 8·4
1933 " "	27.031	— 5·2	13.341	— 5·6
1934 " "	23.263	— 13·9	11.724	— 12·1
1935 " "	25.939	+ 11·5	13.199	+ 12·6
1936 " "	28.311	+ 9·1	14.408	+ 9·2
1937 " "	31.341	+ 10·7	15.766	+ 9·4
1938 " "	34.846	+ 11·2	17.106	+ 8·5
1939 " "	40.713	+ 16·8	19.098	+ 11·6

A június havi növekedésből a személykocsik állományára 1.355, a teherkocsikéra 129, a motorkerékpárokéra pedig 436 esett (+ 7·4%, + 3·6%, + 3·7%). Egy év leforgása alatt a személykocsik állománya 4.257-tel, 19.631-re emelkedett (+ 27·7%), a teherkocsik száma továbbra is csak igen mérsékelt arányban emelkedik, a mult évihez képest a gyarapodás mindössze 409 volt (+ 11·4%) s így a hó végén az összes teherkocsik száma csak 3.996-ra rúgott. Egy év leforgása alatt a motorkerékpárok száma 1.049-cel 12.237-re emelkedett (+ 9·4%).

Áralakulás.

A nagykereskedelmi árnívó süllyedése tovább folytatódott, de a hanyatlás nem öltött nagyobb arányokat. A mult évihez képest azonban már elég jelentős a süllyedés. Sem a mezőgazdasági termékek, sem az ipari anyagok és termékek áralakulása nem volt egyöntetű.

A megélhetési költségek indexe az élelmezési cikkek drágulása folytán kisebb mértékben emelkedett.

A nagykereskedelmi árnívó hanyatlása június hó folyamán tovább folytatódott. A félév végén a hivatalos nagykereskedelmi árindex 84·9-en állott, 0·6 ponttal alacsonyabban, mint az előző hó végén és 2·8 ponttal alacsonyabban, mint egy évvel ezelőtt. Az árszínvonal kedvezőtlen alakulását részben a növényi eredetű termékek árnyatlása, részben pedig az ipari készáruk ársüllyedése idézte elő. A *mezőgazdaság és állattenyésztés* csoportindexe egy hó leforgása alatt 1·2 ponttal 73·3-ra süllyedt s ekkor az egy év előttinél is egy ponttal állott alacsonyabban. A mezőgazdasági termékek áralakulása azonban nem volt egyöntetű. Az előző havinhoz képest ugyan úgy az állati, mint a növényi eredetű termékek árindexe hanyatlott, a mult évihez képest azonban az állati eredetű termékeknél jelentkező árjavulást a növényi eredetű termékek ársüllyedése teljesen ellensúlyozta. Az *ipari anyagok és termékek* indexe a hó végén 92·2-den állott, árnyalatilag magasabban az előző havinál, de közel egy ponttal alacsonyabban, mint a mult év ugyanazon időpontjában. A nyersanyagok és a gyártmányok áralakulása szintén nem volt egyöntetű, mert amíg az ipari anyagok indexe egy év leforgása alatt 0·5 ponttal 99·7-re emelkedett, addig a gyártmányok indexe egy ponttal 91·1-re süllyedt. A mezőgazdasági termékek ársüllyedése folytán az *agrárrolló* széjelebb nyílt. A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára között a félév végén a diszparitás 19·5%-ot tett, az előző havi 18·1%-kal és a mult évi 19·3%-kal szemben.

Az új mérlegelt nagykereskedelmi árindex és a fontosabb csoportindexek június hóvégi állását, a százalékos változásokkal együtt, 1930-ig visszatekintően a csatolt táblázat tünteti fel:

Időszak	Főátlag	Mezőgazdaság és állattenyésztés			Ipari anyagok és termékek				Agrárrolló
		Állati eredetű	Növényi eredetű	Összes	Nyersanyagok	Gyártmányok	Tüzelőanyagok	Összes	
1930 jún. végén	85·6	81·8	67·2	71·7	90·5	96·2	98·1	95·4	25·5
1931 " "	80·9	69·3	75·8	73·8	76·0	86·1	95·7	85·0	14·3
1932 " "	82·9	60·3	80·7	74·3	69·2	85·8	97·1	83·3	13·4
1933 " "	74·7	51·5	57·2	55·4	73·2	82·4	95·9	82·1	32·8
1934 " "	71·7	47·5	59·3	55·6	78·2	80·5	96·9	81·3	30·9
1935 " "	75·1	49·3	67·6	61·8	83·1	81·9	99·9	82·8	24·5
1936 " "	77·7	60·8	62·5	62·0	89·0	87·4	99·6	88·1	29·1
1937 " "	85·8	64·4	67·4	66·4	99·0	95·5	105·3	96·1	30·5
1938 " "	87·7	59·8	80·9	74·3	99·2	92·1	103·6	93·0	19·3
1939 " "	84·9	63·8	77·7	73·3	99·7	91·1	102·0	92·2	19·5

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1930 jún. végén	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1931 " "	— 5·5	— 15·3	+ 12·8	+ 2·9	— 16·0	— 10·5	— 2·4	— 10·9	— 39·9
1932 " "	+ 2·5	— 13·0	+ 6·5	+ 0·1	— 8·9	— 0·0	+ 1·5	— 1·4	— 6·3
1933 " "	— 9·9	— 14·6	— 29·1	— 25·4	+ 5·8	— 4·0	— 1·2	— 2·0	+ 144·8
1934 " "	— 4·0	— 7·8	+ 3·7	0·0	+ 6·8	— 2·3	+ 1·0	— 1·0	— 5·8
1935 " "	+ 4·7	+ 3·8	+ 14·0	+ 11·2	+ 6·3	+ 1·7	+ 3·1	+ 1·8	— 20·7
1936 " "	+ 3·5	+ 23·3	— 7·5	0·0	+ 7·1	+ 6·7	— 0·3	+ 6·4	+ 18·8
1937 " "	+ 10·4	+ 5·9	+ 7·8	+ 7·1	+ 11·2	+ 9·3	+ 5·7	+ 9·1	+ 4·8
1938 " "	+ 2·2	— 7·1	+ 20·0	+ 11·9	0·0	— 3·6	— 1·6	— 3·2	+ 36·7
1939 " "	— 3·2	+ 6·7	— 4·0	— 1·3	+ 0·1	— 1·1	— 1·5	— 0·9	+ 1·0

Megélhetési költségek indexe. A tárgyalt hónap végén a megélhetési költségek indexe 106·4-den állott, az előző havi 105·7-del és a múlt évi június hóvégi 107·9-del szemben. Az egy év előtti állapothoz képest jelentkező 1·5 pontos hanyatlást az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának fokozatos lemorzsolódása idézte elő. Az élelmezési cikkek csoportindexe ugyan egy hó leforgása alatt 1·1 ponttal 92·7-re emelkedett, a múlt évvel szemben azonban 2·1 pontos süllyedés jött létre. A többi csoportindexek közül lényegesebb változás csak a fűtési és világítási cikkek indexénél mutatkozik, amely egy év leforgása alatt 0·4 ponttal 137·7-re esett.

A csatolt összeállítás a megélhetési költségek indexének és a csoportindexeknek június hóvégi állását tünteti fel a százalékos változásokkal együtt.

	Élelmezés	Fűtés, világítás	Ruházat	Össz. lakbér nélkül
1930 VI. hó végén	102·4	129·4	127·5	110·6
1931 " " "	96·5	128·6	114·8	104·4
1932 " " "	93·3	136·6	111·2	102·8
1933 " " "	84·4	128·8	101·3	93·9
1934 " " "	79·6	135·2	101·7	91·7
1935 " " "	79·8	132·7	101·7	91·4
1936 " " "	86·4	133·3	115·0	98·2
1937 " " "	92·3	139·3	136·9	106·8
1938 " " "	94·8	138·1	134·1	107·9
1939 " " "	92·7	137·7	134·3	106·4

Élelmezés Fűtés, világítás Ruházat Össz. lakbér nélkül

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1930 VI. hó végén	—	—	—	—
1931 " " "	— 5·8	— 0·6	— 10·0	— 5·6
1932 " " "	— 3·3	+ 6·2	— 3·1	— 1·5
1933 " " "	— 9·5	— 5·7	— 8·9	— 8·7
1934 " " "	— 5·7	+ 5·0	+ 0·3	— 2·3
1935 " " "	+ 0·3	— 1·8	0·0	— 0·3
1936 " " "	+ 8·3	+ 0·5	+ 13·1	+ 7·4
1937 " " "	+ 6·8	+ 4·5	+ 19·0	+ 8·8
1938 " " "	+ 2·7	— 0·9	— 2·0	+ 1·0
1939 " " "	— 2·2	— 0·3	+ 0·1	— 1·4

Pénz és hitel.

A bankjegyek mennyisége számottevő emelkedést ért el, a váltótárca állománya ellenben hanyatlott s a múlt évinél is alacsonyabban állott. Az érckészlet az egy év előttihez képest öröndetes gyarapodást mutat.

A budapesti értéktőzsdén az árfolyamhanyatlások kimélyültek s ennek folytán a részvényindex a félév végén érte a legmélyebb állását. A jelenlegi besszperiódusban az árfolyamhanyatlások sokkal gyorsabb üteműek, mint az előzőben voltak. Egy év leforgása alatt a részvényindex 32·3%-ot, az 1937. évi március hóvégi tetőponthoz képest pedig már 58·6%-ot esett. A tőzsdéi forgalom szűk keretek között mozgott s a felét sem érte el a tavalyinak.

A hitelbiztonsági viszonyokban az egy év előttihez képest nem következett be lényegesebb változás, a múlt évvel szemben azonban lényegesen kedvezőbb a helyzet.

A félévi ultimóval kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott bankjegyek mennyisége egy hó leforgása alatt 16·9 millió pengővel

884·9 millióra emelkedett s ekkor főleg az ország területi megnagyobbodása folytán az egy év előtti-nél kereken 303·8 millió pengővel állott magasabban. A váltótárca állománya 20·2 millióval 438·4 millióra esett s a múlt évi június hó végénél is árnyalatilag alacsonyabban állott. Az *érckészlet* a devizák és valuták állományának hanyatlása folytán 1·4 millió pengővel 217·6 millióra csökkent. Az egy év előttihez képest azonban igen jelentős arányú, közel 62 milliós gyarapodás mutatkozik. Az ércfedezeti arány június hóra 25·3%-ban nyert megállapítást. Az előző hóban az arány 25·4%, a múlt évi június hóban pedig 27·1% volt. A kamattételek továbbra is változatlanok. A hivatalos leszámítolási kamatláb 1935 augusztus óta változatlanul 4%-on áll.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén jegyzett értékpapírok árfolyama az új gazdasági fellendülésben, 1937 márciusában kulminált. Az ezt követőleg megindult árfolyamesések, az átmeneti javulásoktól eltekintve, fokozatosan kimélyültek s egyre nagyobb arányokat öltöttek. Különösen kedvezőtlenül alakultak a részvények árfolyamai az idej első félév második részében, úgyannyira, hogy a hivatalos részvényindex a több, mint két év óta tartó besszperiódusban a félév végével 76·7-del érte el legmélyebb állását. Az előző havihoz képest a részvényindex 7·8 pontos hanyatlást szenvedett; egy év leforgása alatt pedig 36·6 pontos csökkenés következett be (—32·3%). Az 1937. évi április havi tetőponthoz képest pedig a hivatalos részvényindex már 108·8 ponttal áll alacsonyabban. A részvényárfolyamoknak ez a gyorsütemű hanyatlása példa nélkül áll. A világgazdasági válság folyamán, tehát a megelőző tőzsdei besszperiódusban is sokkal lassabb ütemű volt az árfolyamok esése.

A részvényindex évközepi állását a százalékos változásokkal együtt a csatolt összeállítás tünteti fel:

	A részvényindex 1929 = 100	Változás %-ban
1930 VI. hó végén	119·5	—
1931 " "	92·9	— 22·3
1932 " "	¹⁾ —	¹⁾ —
1933 " "	80·4	— 13·5
1934 " "	68·0	— 15·4
1935 " "	99·6	+ 46·5
1936 " "	121·7	+ 22·2
1937 " "	159·8	+ 31·3
1938 " "	113·3	— 29·1
1939 " "	76·7	— 32·3

¹⁾ A budapesti tőzsde zárva volt.

A június havi árfolyamhanyatlásokat élénk tőzsdei forgalom kísérte. Így lényegesen nagyobb mennyiségű részvény cserélt kezét, mint a megelőző hóban. Az *eladott részvények darabszáma* 87.198-ra rúgott, az előző havi 57.617-tel szemben, a múlt évnek azonban a felét sem érte el. A *szállítások és*

átvételek összege az árfolyamhanyatlások folytán mindössze csak 4·3 millió pengőt tett, 0·8 millió pengővel ugyan meghaladta a május havit, de még így is 6·9 millióval maradt el a tavalyi mögött. Az év első felében is összesen csak 608 ezer darab részvény cserélt kezét, 1938 azonos időszakának 1.324 darabjával szemben (—54·1%). A *szállítások és átvételek összege* hat hónap alatt sem érte el a 34 millió pengőt sem s kereken 59%-kal volt kisebb, mint tavaly.

Az alábbi összeállítás a tőzsdei forgalomra vonatkozó két fontos adatsor első hat hónapjának eredményét tünteti fel, a százalékos változásokkal együtt, 10 évre visszatekintően:

Időszak	Az eladott részvények darabszáma ezrekben	Változás %-ban	Szállítások és átvételek összege millió P	Változás %-ban
1930. I—VI.	1.970	—	81·5	—
1931. I—VI.	1.555	— 21·1	72·5	— 11·0
1932. I—VI.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
1933. I—VI.	275	— 82·3	17·9	— 75·3
1934. I—VI.	528	+ 92·0	18·2	+ 1·6
1935. I—VI.	1.413	+ 167·7	71·4	+ 291·3
1936. I—VI.	1.514	+ 7·1	115·6	+ 61·9
1937. I—VI.	2.997	+ 98·0	209·7	+ 81·4
1938. I—VI.	1.324	— 61·2	81·4	— 55·8
1939. I—VI.	608	— 54·1	33·5	— 58·9

¹⁾ A budapesti tőzsde zárva volt.

Hitelbiztonság. Június hó folyamán Magyarországon összesen csak 56 új *fizetésektelenségi* eset fordult elő, 2-vel kevesebb, mint a megelőző hóban (—3·4%) s 43-mal kevesebb, mint tavaly (—43·4%). A *magán- és kényszeregyességek passzívái* ellenben 922 ezer pengővel 3·5 millió pengőre emelkedtek (+36·0%). A tavalyihoz képest 336 ezer pengős növekedés mutatkozik. (+10·7%). Az év első felében 468 új fizetésektelenségi eset fordult elő, 17-tel kevesebb, mint a múlt év azonos időszakában (—3·5%). A *magán- és kényszeregyességek passzívái* a január—június időszakban 18·4 millió pengőre rúgtak, a múlt évi 17·1 millió pengővel szemben (+7·6%).

A csatolt összeállítás a fizetésektelenségekre és a magán- és kényszeregyességekre vonatkozó félévi adatokat tünteti fel a százalékos változásokkal együtt:

Időszak	Fizetésektelenségek száma	Magán- és kényszeregyességek aktívája millió	passzívája pengőben
1930. I—VI.	1.467	48·0	77·4
1931. I—VI.	1.329	42·2	65·6
1932. I—VI.	1.045	42·9	62·2
1933. I—VI.	298	19·9	24·8
1934. I—VI.	331	9·6	11·3
1935. I—VI.	415	6·7	10·8
1936. I—VI.	398	5·2	9·0
1937. I—VI.	398	7·8	12·3
1938. I—VI.	485	10·7	17·1
1939. I—VI.	468	12·9	18·4

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8							
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août
Népmozgalom.											
1 Házasságkötés	szám	6.613	6.107	5.675	8.728	3.979	5.457	7.769	5.652	3.870	5.125
2 Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·8	8·2	7·4	12·5	5·2	7·4	10·1	7·7	5·0	6·7
3 Élveszületés	"	14.818	14.728	15.071	14.307	15.835	15.433	15.046	14.296	14.980	14.901
4 Élveszületés 1000 lélekre	"	19·8	19·6	19·6	20·6	20·6	20·8	19·6	19·4	19·5	19·4
5 Halálozás	"	10.566	10.759	12.472	10.917	12.728	12.208	11.669	10.056	10.082	10.802
6 Halálozás 1000 lélekre	"	14·1	14·3	16·2	15·7	16·6	16·5	15·2	13·6	13·1	14·1
7 Egy éven aluli elhalt	"	1.999	1.972	2.019	2.027	2.393	1.849	2.058	1.737	1.988	2.559
8 Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	13·4	13·3	13·4	14·2	15·1	12·0	13·7	12·1	13·3	17·2
9 Gümőkórban elhalt	"	1.082	1.033	1.186	1.089	1.307	1.398	1.341	1.143	958	865
10 Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·45	1·38	1·55	1·57	1·70	1·89	1·75	1·55	1·25	1·13
11 Természetes szaporodás	"	4.252	3.969	2.599	3.390	3.107	3.225	3.377	4.240	4.898	4.099
12 Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·3	3·4	4·9	4·0	4·3	4·4	5·8	6·4	5·3
13 Kivándorolt	"	128	134	120	120	176	118	146	96	110	141
14 Visszavándorolt	"	40	19	13	27	28	29	39	11	19	18
Munkapiac.											
15 Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.043·8	1.067·4	1.132·2	1.158·0	1.170·5	1.152·7	1.160·6	1.196·5
Ebből:											
16 Férfi	"	—	—	674·7	694·1	743·4	769·8	776·6	761·0	773·9	806·0
17 Nő	"	—	—	369·1	373·3	388·8	388·2	393·9	391·7	386·7	390·5
Munkanélküli:											
18 Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	14.279	16.703	19.108	18.142	17.486	18.476	18.767	19.191	19.134	15.534
19 Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.030	9.861	10.271	10.181	9.876	10.164	10.299	10.915	10.834	10.140
20 Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	945	1.093	1.270	1.211	1.150	1.061	1.022	1.214	1.205	1.115
21 Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	15.224	17.796	20.378	19.353	18.636	19.537	19.789	20.405	20.339	16.649
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22 Munkahely	szám	18.106	17.380	14.104	14.881	18.566	16.836	16.638	15.378	15.174	18.645
23 Munkakereső	"	48.359	47.425	49.832	50.442	50.850	47.423	46.445	45.415	45.454	47.659
24 100 munkahelyre esett munkakereső	"	269	283	353	339	274	281	279	295	299	255
25 Munkaközvetítés	"	14.356	13.649	11.665	12.180	14.402	13.414	13.310	12.505	11.993	15.082
26 100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·4	87·7	82·7	81·8	77·6	79·7	80·0	81·3	79·1	80·8
Felajánlott órabérek:											
27 Bádogos	Pengő	0·58	0·63	0·57	0·60	0·55	0·60	0·60	0·62	0·66	0·64
28 Asztalos	"	0·51	0·55	0·51	0·53	0·53	0·53	0·56	0·56	0·54	0·54
29 Szabó	"	0·55	0·61	0·58	0·61	0·54	0·61	0·62	0·58	0·60	0·65
30 Kőműves	"	0·63	0·71	0·66	0·65	0·68	0·65	0·65	—	0·70	0·68
31 Napszámos	"	0·35	0·42	0·38	0·36	0·38	0·36	0·34	0·36	0·38	0·39
32 Gyári munkásnő	"	0·23	0·24	0·21	0·22	0·19	0·25	0·24	0·25	0·24	0·24
33 Napszámosnő	"	0·28	0·35	0·32	0·34	0·33	0·39	0·30	0·34	0·31	0·31
Termelés.											
34 Kőszén	1.000 q	764·2	868·4	905·3	817·1	901·5	821·3	849·7	781·6	836·1	819·0
35 Barnaszén ⁴⁾	"	6.712·6	6.921·5	8.508·4	6.789·3	6.331·7	5.658·8	5.630·7	5.300·7	5.581·8	6.240·3
36 Vasérc és vassalak ⁴⁾	"	241·3	248·0	230·0	240·2	279·5	219·3	227·2	252·1	259·0	232·2
37 Finomításra való nyers vas	"	298·3	279·1	269·3	281·4	362·9	232·5	271·6	300·4	277·6	292·3
38 Szesz	1.000 hl.	38·7	27·8	51·6	39·0	31·9	24·2	20·2	6·4	3·8	12·1
39 Cukor ⁴⁾	1.000 q	92·5	93·1	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0
Budapest Szfv. Elektromos művei:											
40 Villamosáram ⁵⁾	1.000 kw. óra	28.851	30.004	32.046	29.157	30.176	27.539	27.306	25.282	26.486	27.956
41 Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	13.485	13.975	13.412	12.516	12.858	13.593	13.387	12.918	13.459	14.189
42 Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.765	5.942	8.934	8.430	6.942	6.293	5.452	4.899	3.992	3.344
43 Egyéb célokra elosztott áram ³⁾	"	3.918	4.211	4.520	4.140	4.180	3.800	3.694	3.629	3.818	3.400
44 Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	268.026	268.272	268.422	268.506	266.637	266.717	266.616	267.456

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32). — ¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. Az 1939 január havi népmozgalmi adatokban a visszacsatolt felvidéki rész adatai is bennfoglaltatnak. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. 1938. november és december havában a visszacsatolt felvidéki bányák termelése barnaszénből 118·3 ezer q, vasércből 723·7 ezer q volt. — ⁵⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt.

Tableau économique.*)

				1939						Unités	Désignation		
szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin				
Mouvement de la population.													
6.171	7.089	7.658	6.114	7.207	9.159	5.120	6.439	9.591	5.476	nombre	Mariages	1	
8·3	9·2	10·3	8·0	8·4	11·8	6·0	7·8	11·1	6·6		"	Mariages pour 1000 habitants	2
15.272	14.455	13.360	13.777	16.750	15.359	17.814	16.419	16.490	15.243		"	Nés vivants	3
20·6	18·8	18·0	17·9	19·5	19·7	20·7	19·8	19·2	18·4		"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
9.475	9.759	8.946	10.231	15.285	13.012	13.312	12.445	10.973	10.382		"	Décès	5
12·8	12·7	12·1	13·3	17·8	16·7	15·5	15·0	12·8	12·5		"	Décès pour 1000 habitants	6
1.986	1.942	1.444	1.603	2.056	2.034	2.330	2.459	1.872	1.917		"	Décédés au-dessous d'un an	7
13·0	13·4	10·8	11·6	12·3	13·2	13·1	15·0	11·4	12·6		"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
748	797	726	847	1.375	1.346	1.546	1.464	1.344	1.101		"	Décès par tuberculose	9
1·01	1·04	0·98	1·10	1·60	1·73	1·80	1·76	1·56	1·33		"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
5.797	4.696	4.414	3.546	1.465	2.347	4.502	3.974	5.517	4.861		"	Accroissement naturel	11
7·8	6·1	5·9	4·6	1·7	3·0	5·2	4·8	6·4	5·9		"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
188	118	137	143	173	210	184	191	190	.		"	Émigrés	13
11	10	8	20	15	7	13	13	30	.		"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.													
1.196·6	1.218·4	1.225·5	1.151·4	1.166·6	1.189·8	1.183·5	1.232·6	1.273·5	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15	
793·7	810·5	814·5	761·1	771·6	788·6	778·8	830·7	860·1	.	"	Dont:		
402·9	407·9	411·0	390·3	395·0	401·2	404·7	401·9	413·4	.	"	Sexe masc.	16	
										"	Sexe fémin.	17	
Chômeurs:													
12.889	12.664	12.953	16.103	20.965	20.929	20.122	19.899	18.664	16.924	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18	
8.175	7.677	8.043	9.758	11.830	11.656	11.505	11.158	10.178	9.304		"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
946	891	990	1.041	1.087	1.090	1.146	884	807	842		"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20
13.835	13.555	13.943	17.144	22.052	22.019	21.268	20.783	19.471	17.766		"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:													
24.571	21.799	15.969	14.010	13.069	13.533	16.970	18.652	19.447	.	nombre	Offres d'emploi	22	
47.413	45.328	43.631	49.216	54.262	57.418	58.107	53.795	50.046	.		"	Demandes d'emploi	23
192	207	273	352	414	424	342	288	257	.		"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
18.085	16.411	12.667	12.078	11.031	11.182	13.714	14.579	14.810	.		"	Placements	25
73·6	75·3	79·3	86·2	84·4	82·6	80·8	78·2	76·7	.		"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts													
0·65	0·66	0·67	0·65	0·62	0·65	0·55	0·62	0·62	0·65	pengős	Ferblantiers	27	
0·57	0·55	0·55	0·57	0·56	0·48	0·51	0·53	0·56	0·57		"	Menuisiers	28
0·63	0·68	0·65	0·68	0·58	0·62	0·62	0·66	0·64	0·62		"	Tailleurs	29
0·70	0·77	0·78	0·78	0·78	.	.	0·78	0·78	0·78		"	Maçons	30
0·45	0·46	0·41	0·41	0·39	0·42	0·46	0·40	0·42	0·48		"	Journaliers	31
0·24	0·24	0·25	0·25	0·26	0·26	0·29	0·27	0·29	0·30		"	Ouvrières de fabrique	32
0·38	0·34	0·34	0·30	0·34	0·31	0·30	0·35	0·35	0·33		"	Journalières	33
Production.													
876·4	942·4	934·5	935·6	887·4	800·0	901·1	832·7	907·8	884·1	1.000 q	Houille	34	
7.280·5	8.495·8	8.715·1	8.525·2	9.253·6	7.896·4	8.090·6	6.701·4	6.565·3	6.208·0		"	Lignite ⁴⁾	35
295·6	241·3	279·3	220·0	493·7	494·1	618·5	485·1	596·2	484·8	"	Minerai de fer et scorie de fer ⁴⁾	36	
326·2	172·1	285·7	276·9	284·1	332·7	401·4	355·5	408·4	337·4	"	Fonte à affiner	37	
0·5	18·6	53·2	72·3	72·6	57·9	50·7	42·1	46·1	25·2	1.000 hl	Alcool	38	
1·2	562·0	543·6	109·2	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	1.000 q	Sucre ⁴⁾	39	
Usines Electr. de la V. de Budapest:													
29.810	33.055	35.019	36.215	35.563	31.160	33.415	28.809	30.543	29.540	1.000 kWh	Energie électrique ⁵⁾	40	
14.935	15.610	15.509	15.316	15.099	14.892	13.716	15.350	14.157	16.538		"	Energie él. d. comme force motrice ²⁾	41
3.938	5.180	5.966	7.932	8.528	8.688	7.644	6.913	5.657	4.964		"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ²⁾	42
4.016	4.454	5.024	5.257	5.191	4.612	4.970	4.089	4.474	3.414		"	Energie él. distribuée à d'autres fins ²⁾	43
268.544	269.536	271.711	273.597	273.972	274.174	274.567	274.689	273.914	273.002	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44	

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926-1932). — ¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. Les chiffres du mouvement de la population comprennent, pour janvier 1939, ceux de la zone septentrionale rétrocedée. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest. — ⁴⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. En nov. et déc. 1938, on a produit sur ce territoire 118·3 mille q de lignite et 723·7 mille q de minerai de fer. — ⁵⁾ Y compr. le courant acheté.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août		
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·9	40·3	27·6	32·1	36·1	35·6	34·5	34·4	34·8	32·0
E b b ó l :												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	779·0	905·6	840·6	918·2	672·2	637·7	923·5	1.078·0	984·1	717·9
47		1.000 P	4.212	5.056	2.833	3.740	3.563	3.775	5.504	6.217	5.718	4.265
48	Szén	1.000 q	436·4	482·7	481·1	462·9	526·8	478·7	460·1	449·6	456·6	441·5
49		1.000 P	1.234	1.380	1.384	1.329	1.511	1.355	1.292	1.265	1.277	1.225
50	Papiros és papirosárak	q	52.079	57.585	29.029	46.095	44.473	53.056	51.005	55.261	60.213	59.547
51		1.000 P	1.826	2.353	1.169	1.656	1.787	1.843	1.752	2.009	2.178	2.055
52	Nyers pamut	q	22.267	22.009	31.173	18.749	25.339	17.030	13.077	20.036	17.462	13.907
53		1.000 P	1.895	2.257	2.607	1.531	2.086	1.428	1.135	1.710	1.470	1.127
54	Gépek és készülékek	q	5.300	6.126	4.575	4.127	6.037	4.418	6.922	5.756	3.625	7.357
55		1.000 P	1.434	1.642	1.331	1.412	1.878	1.506	2.090	1.692	1.405	2.107
56	Nyers bőr	q	13.174	13.198	11.226	12.361	11.066	15.630	13.303	12.198	13.638	12.556
57		1.000 P	1.688	2.462	1.690	1.884	1.693	2.107	1.666	1.555	1.592	1.465
58	Nyers dohány	q	1.297	1.059	436	717	2.184	2.392	1.997	5.211	707	—
59		1.000 P	523	399	194	326	970	945	1.053	1.710	304	—
60	Selyem és selyemfonál	q	2.012	3.236	1.439	2.151	2.121	1.702	1.468	1.372	2.242	2.164
61		1.000 P	721	1.060	524	747	772	667	529	548	857	782
62	Ásványolaj	1.000 q	174·6	233·4	157·6	127·0	209·5	189·2	240·6	135·1	215·3	222·5
63		1.000 P	1.345	1.698	1.204	984	1.842	1.524	1.794	1.000	1.592	1.570
64	Pamutzövet	q	474	586	270	412	561	450	379	349	498	461
65		1.000 P	299	373	178	288	456	309	307	272	247	244
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	49·0	43·4	43·2	47·0	41·6	39·9	36·5	38·2	46·8
E b b ó l :												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	8.960	7.878	5.046	6.069	7.220	6.547	5.817	5.421	3.230
68		1.000 P	1.560	3.138	3.243	2.007	2.487	2.872	2.690	2.398	2.449	1.549
69	Baromfi	q	20.948	21.769	26.311	20.638	13.247	8.200	7.748	8.209	7.632	9.210
70		1.000 P	2.200	2.139	2.851	2.193	1.360	862	927	981	867	1.033
71	Búza	1.000 q	363·4	299·0	109·4	209·0	177·6	156·2	108·7	40·7	19·8	571·7
72		1.000 P	5.692	5.191	2.021	3.541	2.983	3.130	2.231	851	415	8.250
73	Liszt	1.000 q	29·3	48·6	13·8	30·7	20·8	30·1	10·3	59·8	2·7	2·9
74		1.000 P	692	1.189	309	688	488	759	233	1.312	55	52
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	2.549	2.447	2.510	1.810	1.724	1.826	1.395	1.715	2.099
76		1.000 P	2.121	2.371	2.343	1.950	1.693	1.554	1.781	1.519	1.850	2.045
77	Sertés	drb.	19.075	13.774	13.344	18.076	13.364	13.623	21.419	21.252	30.896	26.270
78		1.000 P	2.874	2.028	1.958	2.534	1.925	1.901	3.072	3.101	4.510	3.963
79	Prémbőr, kikészített	q	332	395	147	260	354	440	354	404	520	460
80		1.000 P	592	856	312	454	571	832	744	539	734	838
81	Tojás	q	11.736	9.551	1.699	26.599	24.627	24.591	26.348	17.494	6.684	1.990
82		1.000 P	882	767	188	2.174	1.594	1.530	2.063	1.418	566	155
83	Toll	q	2.132	2.650	2.742	2.801	2.973	1.938	1.525	1.104	1.913	1.941
84		1.000 P	1.097	1.539	1.818	1.444	1.459	922	548	464	839	857
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·6	32·6	0·4	0·1	0·1	0·1	0·0	6·0	33·4	147·3
86		1.000 P	816	805	15	9	5	4	1	384	1.871	3.830
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 8·6	+ 8·7	+ 15·8	+ 11·1	+ 10·9	+ 6·0	+ 5·4	+ 2·1	+ 3·4	+ 14·8
Vasúti forgalom:^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.642	1.668	1.486	1.357	1.446	1.400	1.510	1.390	1.468	1.827
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	218·8	220·1	189·6	170·5	189·2	181·6	199·5	183·4	188·1	250·1
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	108.445	93.855	88.124	102.836	95.921	101.751	98.187	104.855	129.665
91	Szállított utas ³⁾	1.000	6.702·3	6.274·1	5.994·2	5.731·5	6.024·4	6.397·3	6.822·9	6.896·0	6.351·4	6.842·5
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	204·8	191·0	155·8	149·0	156·6	213·2	227·6	213·8	222·3	239·5

¹⁾ 50 q-n alul. — ²⁾ 500 pengőn alul. — ³⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ⁴⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁵⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt.

				1 9 3 9						Unités	Désignation	
szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
31·5	33·7	40·9	45·0	39·4	39·3	43·3	38·5	40·7	42·0	1,000.000 p	Importations totales	45
Dont :												
714·4	372·1	828·1	661·1	587·7	972·6	668·4	679·4	509·7	506·0	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
3.459	2.285	5.131	4.031	2.986	3.856	2.921	2.970	2.978	3.310	1.000 p	Charbon	47
406·9	145·9	338·1	587·1	660·8	954·8	844·6	679·1	555·6	651·5	1.000 q	Papier et articles en papier	48
1.102	436	978	1.654	1.872	2.782	2.516	1.987	1.661	1.829	1.000 p	Coton brut	49
33.169	40.927	74.070	78.107	33.208	65.761	46.751	54.609	70.763	58.674	q	Machines et appareils	50
1.239	1.431	2.317	2.473	1.007	2.069	1.708	1.934	2.200	1.907	1.000 p	Peaux brutes	51
16.793	28.744	34.325	30.565	30.938	20.391	22.934	23.757	33.328	22.342	q	Tabacs bruts	52
1.470	2.420	3.003	2.757	2.767	1.618	1.920	1.938	2.738	1.944	1.000 p	Soie et fils de soie	53
4.443	4.331	3.936	8.079	3.568	4.478	4.203	5.720	4.433	4.641	q	Huile minérale	54
1.646	1.617	1.351	2.772	1.424	1.751	1.609	2.153	1.654	1.801	1.000 p	Tissus de coton	55
16.404	14.028	11.086	14.596	13.297	12.737	14.249	18.460	17.672	20.597	q	Exportations totales	56
1.862	1.719	1.410	1.614	1.477	1.441	1.623	1.968	1.997	2.430	1.000 p	Dont :	57
137	942	271	573	532	377	242	14	760	4.642	q	Bêtes à cornes	58
13	488	159	78	247	195	29	4	243	2.148	1.000 p	Volaille	59
2.217	2.367	2.718	2.249	2.458	2.392	3.122	2.542	2.862	2.929	q	Froment	60
733	796	948	771	755	785	1.050	1.046	996	1.332	1.000 p	Farine	61
185·8	138·9	112·5	161·7	92·6	216·7	227·8	129·4	215·5	1·0·0	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
1.344	1.057	946	1.284	699	1.699	1.663	1.056	1.769	1.548	1.000 p	Porcs	63
443	499	748	623	308	487	660	643	531	546	q	Pelleteries apprêtées	64
279	303	379	326	184	304	439	409	372	378	1.000 p	Oeufs	65
56·6	44·1	40·1	44·5	50·1	49·6	42·8	49·0	46·8	43·5	1,000.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	66
2.154	2.047	1.659	1.773	3.251	2.723	2.710	3.151	6.635	11.567	tête	Trafic des chemins de fer:*)	67
1.023	1.045	844	910	1.723	1.514	1.564	1.572	2.748	4.917	1.000 p	Marchandises transportées ²⁾ , ³⁾	68
14.640	28.786	44.450	62.142	21.888	17.159	12.284	8.062	5.553	6.375	q	Tonnes kilom. ²⁾ , ³⁾	69
1.574	3.036	4.720	5.990	2.497	1.952	1.370	859	656	767	1.000 p	Wagons chargés ²⁾	70
1.542·1	863·3	424·7	141·1	372·4	770·1	461·8	644·9	643·7	437·3	1.000 q	Voyageurs transportés ²⁾	71
24.274	13.081	5.841	1.745	5.087	12.405	6.531	6.729	6.245	4.416	1.000 p	Voyageurs kilomètres ²⁾ , ³⁾	72
5·4	31·7	78·5	66·8	18·2	22·6	40·4	82·2	63·6	46·7	1.000 q		73
83	716	1.980	1.665	439	574	1.042	2.066	1.562	1.114	1.000 p		74
2.295	3.236	2.264	3.439	1.367	1.268	931	1.614	1.019	1.799	q		75
2.226	3.092	2.387	3.048	1.852	1.746	3.566	2.088	1.260	1.788	1.000 p		76
9.978	13.304	15.923	31.452	45.099	27.096	28.305	39.759	41.695	31.461	tête		77
1.459	2.126	2.617	5.315	7.659	4.547	4.760	6.708	7.042	5.309	1.000 p		78
434	451	253	212	132	146	273	366	330	393	q		79
808	744	465	531	252	382	709	913	572	672	1.000 p		80
3.043	951	3.055	3.745	1.430	18.425	24.091	27.662	14.186	5.208	q		81
258	71	324	240	116	1.840	1.744	2.740	1.437	548	1.000 p		82
1.207	2.031	1.918	3.489	4.072	2.906	3.753	2.471	3.489	3.624	q		83
601	1.050	1.139	2.022	2.013	1.153	1.431	1.245	1.712	1.595	1.000 p		84
90·6	26·6	1·2	0·8	0·6	0·7	0·2	0·1	0·4	29·1	1.000 q		85
2.836	695	61	82	73	104	20	11	18	1.286	1.000 p		86
+ 25·1	+ 10·4	- 0·8	- 0·5	+ 10·7	+ 10·3	- 0·5	+ 10·5	+ 6·1	+ 1·5	1,000.000 p		87
2.098	2.277	1.974	1.594	1.606	1.524	1.599	1.591	1.747	1.731	1.000 t.		88
288·6	284·6	264·3	222·9	224·0	210·4	217·5	235·4	261·9	230·1	1,000.000 km		89
145.256	158.940	135.305	111.996	109.237	101.543	112.346	113.447	124.519	127.811	nombre		90
7.191·6	7.462·7	7.200·5	7.255·4	6.799·6	6.738·9	6.856·0	8.016·5	8.132·3	8.213·5	1.000		91
251·7	209·0	208·8	210·4	183·6	182·0	185·1	276·4	280·4	254·9	1,000.000 km		92

*) Au-dessous de 50 q. — **) Au-dessous de 500 pengős. — 1) Les moyennes annuelles sont provisoires. — 2) Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — 3) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93 Levélküldemény ²⁾⁵⁾	1.000 db	39.197	42.779	38.637	36.884	44.905	41.657	39.099	36.111	38.350	39.124	
94 Csomagküldemény ⁵⁾	"	817·9	889·4	758·9	736·9	847·5	843·3	768·9	773·0	784·4	816·9	
95 Postautalvány ⁵⁾	1.000 db	870·1	907·9	850·0	819·9	846·9	934·5	864·4	830·8	915·1	909·8	
96 Postautalvány ⁵⁾	1.000 P	59.534	64.055	58.903	57.243	58.105	63.019	56.308	60.228	63.049	66.688	
97 Távirat ⁵⁾	1.000 db	235·0	262·5	211·6	199·1	226·5	223·9	251·7	262·9	268·3	301·3	
98 Budapesti helyi beszélgetések ⁵⁾	1.000	10.706	11.168	11.396	11.079	10.369	11.622	11.080	11.519	10.910	10.091	
99 Helyközi beszélgetés ⁵⁾	"	401·3	461·2	391·2	365·8	389·3	404·7	412·5	454·7	513·8	448·0	
100 Távbeszélő főállomás	szám	—	—	112.545	113.329	114.020	114.514	114.987	115.976	116.374	116.804	
101 Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	389.056	392.251	394.711	395.692	396.220	395.175	393.490	393.540	
102 Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	136.708	137.719	138.741	139.141	139.135	138.880	138.136	137.685	
Gépjárművek:												
103 Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	14.980	15.237	15.845	16.502	16.967	17.106	17.327	17.532	
104 Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	30.072	30.410	31.602	33.031	34.048	34.846	35.711	36.282	
E b b ő l:												
105 Személykocsi	"	—	—	13.037	13.217	13.842	14.499	14.953	15.374	15.824	16.140	
106 Bérautó	"	—	—	3.168	3.195	3.211	3.204	3.251	3.218	3.246	3.250	
107 Autobusz	"	—	—	587	595	607	636	669	670	682	685	
108 Teherkocsi	"	—	—	3.351	3.374	3.439	3.505	3.568	3.587	3.633	3.685	
109 Egyéb gépkocsi	"	—	—	752	755	773	793	799	809	827	831	
110 Mótorkerékpár	"	—	—	9.177	9.274	9.730	10.394	10.808	11.188	11.499	11.691	
Benzinkutak forgalma:												
111 Kimért benzín	1.000 lit.	87·6	74·6	46·0	44·4	52·0	59·7	74·8	92·7	107·7	122·7	
112 Kimért benzinszeskeverék	"	2.525·7	2.796·8	1.971·1	2.052·7	2.384·1	2.651·7	2.847·4	3.231·2	3.476·5	3.498·8	
Áralakulás.⁶⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
113 Főátlag	1929 = 100	86·3	86·8	86·6	86·1	86·2	88·9	89·3	87·7	85·8	86·1	
114 Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	69·0	73·4	70·0	69·7	70·4	77·6	77·8	74·3	71·8	73·3	
115 Állati eredetű termékek	"	68·5	65·6	68·0	67·6	67·3	66·4	64·0	59·8	62·2	65·4	
116 Növényi eredetű termékek	"	69·2	76·9	70·9	70·6	71·8	82·7	84·2	80·9	76·2	76·9	
117 Mezőgazdasági ipar termékei	"	106·2	103·0	107·4	104·8	104·8	105·1	110·6	109·6	101·8	100·0	
118 Gyarmatárak	"	118·6	122·1	121·9	121·9	121·9	121·9	121·9	121·9	122·2	122·2	
119 Ipari anyagok és termékek	"	95·2	93·3	94·6	94·5	94·1	93·8	93·1	93·0	92·9	92·7	
120 Nyersanyagok	"	99·3	99·7	101·9	101·7	100·7	99·7	98·3	99·2	99·2	98·9	
121 Gyártmányok	"	94·4	92·5	93·4	93·4	93·2	93·0	92·4	92·1	92·1	91·8	
122 Tüzelő anyagok	"	103·4	103·8	103·9	103·9	103·9	103·9	104·0	103·6	103·5	103·4	
123 Agráröllő ⁸⁾	"	26·9	20·6	25·1	25·4	24·5	16·6	15·8	19·3	22·0	20·2	
Megélhetési index:												
124 Összesen lakbérrel	1913 = 100	102·5	103·1	104·7	103·7	103·8	104·5	104·5	102·7	101·6	101·7	
125 Összesen lakbér nélkül	"	107·6	108·4	110·5	109·2	109·3	110·2	110·2	107·9	106·4	106·6	
126 Élelmezés	"	93·9	95·4	98·2	96·3	96·4	97·8	97·8	94·8	92·7	92·9	
127 Ruházat	"	136·6	135·0	136·2	136·2	136·0	136·0	136·0	134·1	134·1	134·1	
128 Fűtés, világítás	"	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	
129 Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	
Nagykereskedelmi árak:												
130 Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20·42	21·24	21·03	20·95	21·00	22·28	23·98	23·28	20·23	20·25	
131 Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	18·94	16·58	18·95	18·85	18·70	18·80	18·45	16·55	15·65	14·78	
132 0-ás liszt	P/kg	0·39	0·38	0·39	0·38	0·38	0·38	0·40	0·41	0·38	0·37	
133 2-es „	"	0·38	0·37	0·38	0·37	0·37	0·37	0·39	0·40	0·37	0·36	
134 6-os „	"	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·33	0·35	0·31	0·30	
135 Tengeri, dunántúli származású	P/q	11·89	15·43	12·45	12·70	12·90	14·70	15·60	17·00	18·58	19·25	
136 Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·85	1·66	2·00	2·01	1·95	1·85	1·64	1·49	1·38	1·52	
137 Borjú	P/kg élő súly	1·07	0·97	1·14	1·11	0·99	0·95	0·86	0·79	0·82	1·07	
138 Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·11	1·06	1·11	1·11	1·12	1·10	0·99	0·86	0·99	1·06	
139 Sertézsír	P/kg	1·69	1·60	1·62	1·62	1·62	1·62	1·62	1·60	1·55	1·55	
140 Tojás, friss teatojás	P/kg	1·41	1·39	1·70	1·13	1·01	1·23	1·13	1·20	1·27	1·37	
141 Borjúbőr	P/kg	2·54	1·75	2·00	2·00	2·00	1·80	1·70	1·60	1·60	1·60	

¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a vissza-csatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — ⁵⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex.

				1 9 3 9						Unités	Désignation	
szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin			
Trafic postal :⁴⁾												
43.945	44.664	50.241	59.729	46.979	43.088	55.267	50.757	51.363	45.560	1.000 unités	Correspondances ^{2) 5)}	93
950.5	1.001.6	1.020.4	1.368.9	915.0	894.3	1.003.5	987.3	1.023.5	989.5	"	Colis ⁵⁾	94
889.9	1.023.8	929.9	1.098.5	1.008.9	1.003.4	1.149.2	1.117.4	1.161.8	1.172.3	1.000 unités	} Mandats-poste ⁵⁾	95
65.675	72.593	67.822	79.024	61.877	67.701	70.590	71.268	75.535	74.679	1.000 p		
320.1	293.9	287.7	301.7	276.9	246.0	309.5	292.7	331.0	321.4	1.000	Télégrammes ⁵⁾	97
10.878	11.924	11.626	11.527	12.183	11.621	10.663	11.720	12.060	11.968	1.000	Conversations locales à Budapest ⁵⁾	98
580.7	574.3	497.9	501.3	476.1	452.7	510.6	548.2	648.7	608.3	"	Conversations interurbaines ⁵⁾	99
117.748	118.552	121.617	123.584	124.145	124.491	125.276	126.354	127.386	127.985	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
395.159	402.244	411.468	419.215	452.651	461.959	465.510	467.997	468.184	470.334	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
138.011	140.192	142.854	145.316	147.605	148.981	149.067	149.471	149.427	149.303	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Effectif des véhicules à moteur :												
17.367	17.065	16.973	16.598	16.354	16.401	16.881	17.521	18.355	19.098	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	103
36.428	35.854	35.602	35.045	34.325	34.358	35.357	36.578	38.694	40.713	"	Véhicules à moteur en Hongrie	104
Dont :												
16.285	16.078	15.979	15.746	15.480	15.504	16.112	16.887	18.276	19.631	"	Automob. de ville et de tourisme	105
3.262	3.205	3.180	3.150	3.115	3.090	3.098	3.114	3.170	3.228	"	Autom. de louage	106
677	661	666	668	659	662	663	689	701	728	"	Autobus	107
3.759	3.795	3.888	3.803	3.652	3.635	3.729	3.767	3.867	3.996	"	Camions automobiles	108
834	837	852	841	833	836	853	869	879	893	"	Autres automob.	109
11.611	11.278	11.037	10.837	10.586	10.631	10.902	11.252	11.801	12.237	"	Motocyclettes	110
Distributeurs d'essence :												
102.9	65.9	65.1	61.7	55.8	56.3	59.6	73.0	85.2	.	1.000 l.	Essence débitée	111
3.451.2	2.897.8	2.646.9	2.462.2	2.168.0	2.235.7	2.577.0	2.780.7	3.706.1	.	"	Mélange d'essence et d'alcool débité	112
Mouvement des prix.⁶⁾												
Indice des prix de gros :												
87.4	87.0	85.2	85.0	85.1	85.2	86.0	86.2	85.5	84.9	1929 = 100	Moyennes générales	113
76.4	75.3	71.8	72.1	72.8	73.3	75.6	76.0	74.5	73.3	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	114
67.1	68.1	66.1	64.9	64.6	65.4	64.1	63.9	64.5	63.8	"	Produits d'origine animale	115
80.6	78.6	74.4	75.4	76.5	76.9	80.8	81.5	79.1	77.7	"	Produits végétaux	116
100.4	100.1	96.7	95.3	95.4	95.0	95.0	94.8	93.3	92.4	"	Produits de l'industrie agricole	117
122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	"	Denrées coloniales	118
92.9	92.9	92.9	92.6	92.2	92.1	92.0	92.0	92.1	92.2	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	119
99.2	99.6	99.4	99.1	98.8	99.2	99.0	99.3	99.4	99.7	"	Matières premières	120
92.1	92.1	92.1	91.8	91.3	91.0	90.9	90.9	91.0	91.1	"	Objets fabriqués	121
103.8	103.9	103.9	103.9	103.6	103.5	103.5	102.7	102.1	102.0	"	Combustibles	122
17.0	18.2	22.0	21.5	20.3	19.5	16.8	16.4	18.1	19.5	"	Ciseaux agricoles ⁵⁾	123
Indice du coût de la vie :												
103.0	102.6	102.4	102.1	101.4	100.9	100.7	101.1	101.1	101.6	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	124
108.2	107.8	107.4	107.1	106.1	105.5	105.2	105.8	105.7	106.4	"	Au total, non compris le loyer	125
95.3	94.6	94.2	93.7	92.2	91.3	90.9	91.8	91.6	92.7	"	Alimentation	126
134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	"	Vêtement	127
138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	138.1	137.7	"	Chauffage et éclairage	128
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Logement	129
Prix de gros :												
20.50	20.68	20.38	20.40	20.50	20.50	20.90	20.75	20.50	19.85	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	130
14.95	14.95	14.30	14.10	14.05	13.85	14.78	14.60	13.50	13.20	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	131
0.37	0.38	0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.37	0.36	1 kg, en pengós	Farine No 0	132
0.36	0.37	0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.36	0.35	"	" No 2	133
0.31	0.30	0.30	0.29	0.30	0.30	0.29	0.29	0.28	0.27	"	" No 6	134
19.13	16.95	13.10	12.80	13.95	14.43	16.40	17.05	16.75	16.68	1 q, en pengós	Mais, de Transdanubie	135
1.63	1.56	1.49	1.42	1.53	1.50	1.58	1.57	1.56	1.61	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	136
0.94	1.00	1.00	0.93	0.89	0.92	0.79	0.82	0.95	0.87	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	137
1.11	1.13	1.08	1.05	1.02	0.99	1.00	1.01	1.04	1.04	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	138
1.74	1.55	1.55	1.55	1.54	1.50	1.50	1.49	1.49	1.44	1 kg, en pengós	Saindoux	139
1.54	1.57	1.79	1.75	1.53	1.25	1.15	1.15	1.17	1.22	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	140
1.65	1.67	1.67	1.67	1.70	1.70	1.70	1.75	1.75	1.70	"	Cuir de veau	141

¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁵⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁶⁾ Nouvel indice pondéré de prix de gros.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag Moyennes	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août		
142 Marhabőr	P/kg	1.53	1.14	1.20	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.15
143 Nyers gyapjú	"	2.10	1.91	1.94	1.94	1.94	1.94	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90
144 Nyers pamut, amerikai	"	1.86	1.50	1.50	1.60	1.54	1.54	1.40	1.53	1.51	1.46	1.46
145 Barnaszén, hazai	P/q	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22
146 Kőszén, porosz	"	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80
147 Vörösréz	P/kg	1.60	1.23	1.20	1.20	1.15	1.20	1.10	1.17	1.25	1.23	1.23
148 Ólom	"	0.72	0.48	0.50	0.50	0.57	0.54	0.40	0.38	0.42	0.42	0.42
149 Ón	"	6.53	5.15	5.50	5.50	5.00	4.80	4.50	4.80	4.90	4.90	4.90
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
150 Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	436.9	444.5	547.0	585.4	583.6	581.1	581.8	606.3	606.3
151 Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	385.7	384.6	456.8	471.4	470.3	438.8	391.1	398.8	398.8
É r c k é s z l e t :												
152 Arany	1,000.000 P	—	—	84.1	84.1	84.1	84.1	84.1	84.1	84.1	84.1	84.1
153 Deviza és valuta	"	—	—	58.2	61.1	65.9	70.7	72.7	71.9	73.6	75.6	75.6
154 Összesen	"	—	—	153.0	156.1	159.7	163.3	165.0	155.9	157.7	159.7	159.7
155 Fedezeti arány	%	27.4	25.9	28.4	29.7	24.1	24.0	24.1	27.1	27.2	26.5	26.5
156 Leszámitási kamatláb	"	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
157 Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4.0-6.50	4.25-6.50	4-6.5	4-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5	4.25-6.5
158 Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
159 Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
160 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	136.5	139.9	133.2	131.2	128.1	125.2	129.7	130.9	130.9
161 A PK. budapesti pénzügyintézetinél ¹⁾	"	—	—	665.7	666.3	606.1	597.0	588.6	619.0	619.5	618.9	618.9
162 Összesen ²⁾	"	—	—	802.2	806.2	739.3	728.2	716.7	744.2	749.2	749.8	749.8
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
163 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	49.4	58.1	56.0	49.5	60.9	56.5	51.6	61.4	61.4
164 A PK. budapesti pénzügyintézetinél ¹⁾	"	—	—	635.4	635.8	631.7	625.9	632.7	644.4	661.0	675.9	675.9
165 Összesen ²⁾	"	—	—	684.8	693.9	687.7	675.4	693.6	700.9	712.6	737.3	737.3
B e t é t e k e g y ű t t :												
166 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	185.8	198.0	189.2	180.7	189.1	181.7	181.2	192.3	192.3
167 A PK. budapesti pénzügyintézetinél ¹⁾	"	—	—	1.301.2	1.302.1	1.237.8	1.222.8	1.221.2	1.263.4	1.280.5	1.294.8	1.294.8
168 Összesen ²⁾	"	—	—	1.487.0	1.500.0	1.427.0	1.403.5	1.410.3	1.445.2	1.461.7	1.487.1	1.487.1
169 A 30 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	—	—	119.4	119.4	117.9	114.9	113.1	115.5	116.4	119.2	119.2
Tőzsde:												
170 Részvényindex ⁴⁾	1926 = 100	162.4	111.1	140.1	130.6	100.9	97.7	113.2	113.3	106.8	105.6	105.6
171 Eladott részvény	szám	356.512	195.908	125.908	191.647	275.674	335.974	217.973	177.159	171.761	85.335	85.335
172 Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	25.4	12.3	9.4	12.4	17.4	18.7	12.3	11.2	12.9	6.3	6.3
Hitelbiztonság:												
173 Csőd ⁵⁾	szám	3	3	5	5	9	4	1	2	3	4	4
174 Magán- és kényszeregyesség ⁶⁾	"	61	76	94	62	59	64	83	97	83	60	60
175 Össz. új fizetéseképtelenségek Magyarorsz.	"	64	79	99	67	68	68	84	99	86	64	64
Ebből:												
176 Új fizetéseképtelenség Budapesten	"	20	25	31	25	21	25	31	19	19	30	30
177 Magán- és kényszeregyesség aktíva Magyarországon	1.000 P	1.274	1.833	2.162	2.092	1.067	1.405	2.050	1.888	900	2.628	2.628
178 Magán- és kényszeregyesség passzívum Magyarországon	"	2.024	2.888	3.815	2.929	1.718	2.202	3.314	3.149	1.514	4.153	4.153
179 Magán- és kényszeregyesség aktíva Budapesten	"	574	963	1.352	1.687	505	1.040	1.090	548	270	2.046	2.046
180 Magán- és kényszeregyesség passzívum Budapesten	"	929	1.568	2.387	2.261	859	1.596	1.783	933	528	3.399	3.399
181 Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.838	3.342	2.913	2.226	2.765	3.009	3.209	3.433	3.397	3.507	3.507
182 Óvatolt váltók Magyarországon	1.000 P	1.426	1.448	1.448	933	1.114	1.820	1.459	1.240	1.437	1.433	1.433
183 Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.355	1.432	1.346	1.017	1.230	1.357	1.391	1.472	1.379	1.535	1.535
184 Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	774	748	763	489	600	1.126	817	636	673	748	748
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :												
185 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	255	280	246	277	257	271	275	266	258	258
186 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.157	5.123	5.540	4.981	5.456	5.070	5.451	5.607	5.343	5.069	5.069
187 Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	249	261	237	228	270	247	264	244	253	260	260
188 Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.052	5.262	5.106	4.764	5.316	4.923	5.270	5.034	4.971	5.066	5.066
189 Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.385	1.402	1.409	1.420	1.427	1.458	1.471	1.469	1.469
190 Zalogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	27.884	28.101	28.242	28.389	28.570	29.142	29.514	29.518	29.518
191 Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.455	8.219	9.595	6.752	8.113	6.593	8.124	7.993	10.052	8.993	8.993

1) 1938 június hótól váltópénzkészlet nélkül. — 2) 1938 június hótól havi átlag. — 3) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzügyintézet Központ kötelekébe tartozó budapesti pénzügyintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi. — 4) Csak 18 részvény alapján számítva. — 5) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. 6) A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt.

				1 9 3 9						Unités	Désignation	
szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	júnus Juin			
1·20	1·20	1·20	1·15	1·20	1·20	1·20	1·28	1·25	1·25	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	142
1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	"	Laine brute	143
1·43	1·50	1·52	1·49	1·47	1·50	1·46	1·49	1·60	1·65	"	Coton brut, américain	144
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	145
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	"	Houille, prussienne	146
1·31	1·35	1·30	1·30	1·25	1·25	1·25	1·25	1·25	1·25	1 kg, en pengós	Cuivre	147
0·50	0·50	0·50	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	"	Plomb	148
5·00	5·60	5·60	5·60	5·60	5·60	5·60	5·60	5·60	5·60	"	Étain	149
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
853·4	793·5	806·5	863·4	831·1	816·3	888·5	895·6	868·0	884·9	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	150
567·3	479·2	462·2	511·4	470·7	466·8	505·6	512·3	458·6	438·4	"	Effets escomptés et avances	151
Encaisse métallique :												
84·1	84·1	94·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1,000.000 p	Or	152
135·0	114·8	100·5	96·5	94·0	88·0	87·4	102·2	94·9	93·6	"	Devises et monnaies	153
219·1	198·8	194·5	220·6	218·1	212·1	211·4	226·3	219·0	217·6	"	Total	154
25·0	25·1	25·0	25·0	26·5	26·4	25·1	25·1	25·4	25·3	%	Proportion de la couverture	155
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	"	Taux d'escompte	156
4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	157
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	158
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	159
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
106·7	107·3	113·9	121·8	124·8	131·4	132·0	131·9	134·9	·	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
506·3	522·9	545·3	563·7	567·0	576·0	554·8	558·8	571·5	·	"	Etablissement. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	161
613·0	630·2	659·2	685·5	691·8	707·4	686·8	690·7	706·4	·	"	Total ³⁾	162
Dépôts en compte courant :												
64·3	70·9	80·7	83·6	76·9	78·1	83·8	78·8	82·1	·	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
663·3	685·7	681·9	664·1	647·0	633·6	621·1	630·9	639·6	·	"	Etablissement. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	164
727·6	756·6	762·6	747·7	723·9	711·7	704·9	709·7	721·7	·	"	Total ³⁾	165
Ensemble des dépôts :												
171·1	178·2	194·7	205·4	201·7	209·5	215·9	210·7	217·0	·	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	166
169·5	1208·6	1227·2	1227·8	1214·0	1209·5	1175·8	1189·7	1211·2	·	"	Etablissement. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	167
340·6	1386·8	1421·9	1433·2	1415·7	1419·0	1391·7	1400·4	1428·2	·	"	Total ³⁾	168
105·3	109·6	113·1	117·9	117·1	117·5	116·0	115·7	117·2	·	"	Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	169
Bourse :												
116·7	123·0	102·7	82·8	91·0	94·7	84·3	88·3	84·5	76·7	1926 = 100	Indice des actions ⁴⁾	170
40.250	207.281	196.227	225.717	198.782	113.350	88.495	62.112	57.617	87.198	nombre	Actions vendues	171
8·6	12·1	13·2	12·6	9·2	6·0	5·9	4·6	3·5	4·3	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	172
Sécurité du crédit :												
—	3	2	1	4	1	4	3	4	2	nombre	Faillites ⁵⁾	173
57	87	83	82	111	69	88	74	54	54	"	Concordats privés et judiciaires ⁵⁾	174
57	90	85	83	115	70	92	77	58	56	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	175
Dont :												
15	32	28	26	32	22	31	18	17	12	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	176
934	2.444	2.646	1.786	1.798	1.788	2.911	1.612	2.393	2.367	1.000 p	Concord. privés et judiciaires { actifs	177
1.549	3.525	3.785	3.007	2.984	2.829	3.743	2.827	2.563	3.485	"	en Hongrie { passifs	178
354	1.030	776	861	614	1.116	693	663	2.322	1.412	"	Concord. privés et judiciaires { actifs	179
601	1.525	1.463	1.482	1.075	1.709	1.201	1.268	2.445	1.830	"	à Budapest { passifs	180
3.932	4.460	3.691	3.560	3.204	2.665	3.553	3.290	2.890	2.772	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie	181
1.469	1.959	1.615	1.446	1.614	1.235	1.780	1.721	1.457	1.018	1.000 p		182
1.654	1.742	1.505	1.557	1.470	1.270	1.581	1.424	1.307	1.118	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	183
687	1.012	718	702	875	689	1.014	946	803	518	1.000 p		184
Mouv. des monts-de-piété :												
244	236	232	222	247	215	227	245	236	·	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	185
4.971	4.778	4.712	4.501	4.847	4.266	4.639	4.713	4.743	·	1.000 p		186
301	303	262	263	252	232	245	234	244	·	1.000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	187
6.251	5.839	5.269	5.334	5.435	4.771	4.888	4.416	4.738	·	1.000 p		188
1.412	1.346	1.317	1.275	1.271	1.254	1.236	1.246	1.238	·	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	189
8.238	27.176	26.619	25.786	25.199	24.694	24.445	24.712	24.747	·	1.000 p		190
9.476	8.905	8.957	5.069	9.817	6.905	7.259	6.029	6.790	·	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	191

¹⁾ Depuis juin 1938, sans le stock de monnaies divisionn. — ²⁾ Depuis juin 1938, moyenne mensuelle. — ³⁾ A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières. — ⁴⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment. — ⁵⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ⁶⁾ Y compr. le territoire septentr. rétrocedé.

Időszak	Fizetés-	Magán- és kényszeregyességek		
	képtelenségek száma	aktívája millió	passzívája	pengőben
V á l t o z á s s z á z a l é k b a n				
1930. I—VI.	—	—	—	—
1931. I—VI.	— 9·4	— 12·1	—	— 15·2
1932. I—VI.	— 21·4	+ 1·7	—	— 5·2
1933. I—VI.	— 71·5	— 53·6	—	— 60·1
1934. I—VI.	+ 11·1	— 51·8	—	— 54·5
1935. I—VI.	+ 25·4	— 30·2	—	— 4·4
1936. I—VI.	— 4·1	— 22·4	—	— 16·7
1937. I—VI.	— 0·0	+ 50·0	+	+ 36·7
1938. I—VI.	+ 21·9	+ 37·2	+	+ 39·0
1939. I—VI.	— 3·5	+ 20·6	+	+ 7·6

Az óvatolt váltók száma és azok összege úgy az előző havihoz, mint a múlt évihez képest jelentős százalékos arányú hanyatlást szenvedett. Június hóban összesen 2.772 váltó került óvatolásra, 118-cal kevesebb, mint májusban és 661-gyel kevesebb, mint tavaly (—4·1%, —19·3%). Az óvatolt váltók összege alig valamivel haladta túl az egymillió pengőt. Az előző hónaphoz képest 30·1%-os, a ta-

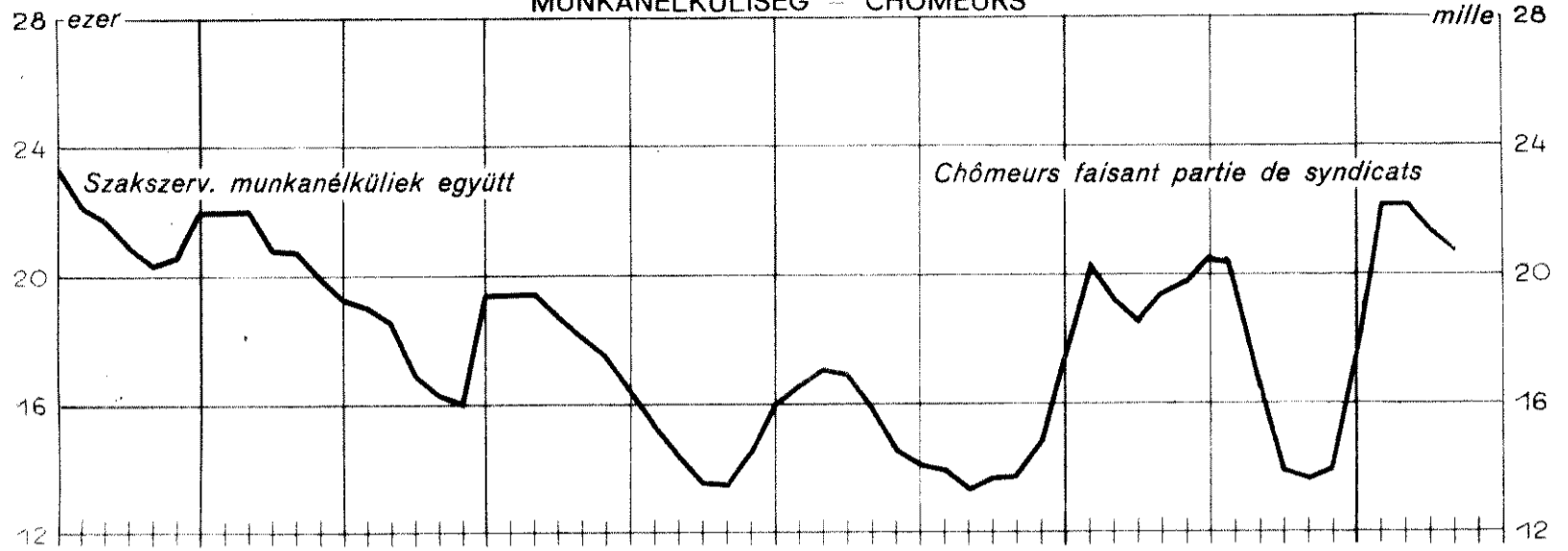
valyához képest pedig 17·9%-os csökkenés mutatkozik. Az év első felében összesen 18.374 váltó került óvatolásra, 819-cel több, mint a múlt év azonos időszakában (+4·6%). A váltóóvások összege 8·8 millió pengő fölé emelkedett s a múlt évit 10·1%-kal múlta felül.

A váltóóvásokra vonatkozó adatsorok január—júniusi eredményeit 1930-ig visszatekintően, a százalékos változásokkal együtt a csatolt táblázat tünteti fel:

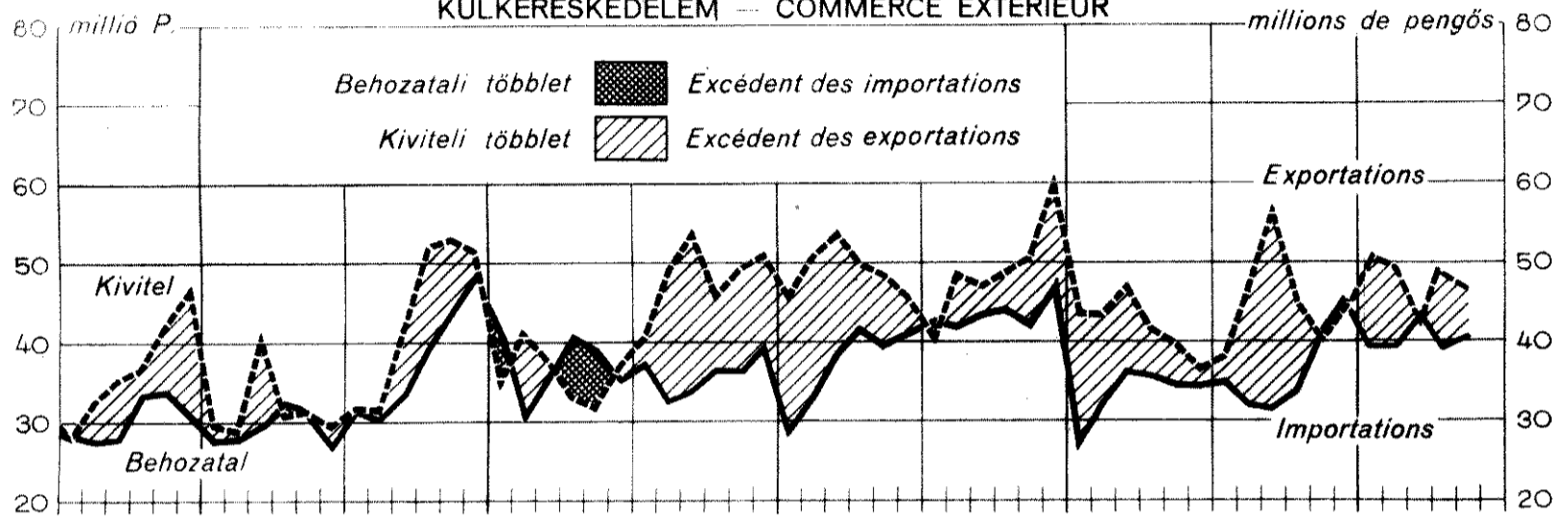
Időszak	Váltóóvások száma	Változás %-ban	Váltóóvások összege 1.000 P	Változás %-ban
1930. I—VI.	80.489	—	50.536	—
1931. I—VI.	73.315	— 8·9	52.774	+ 4·4
1932. I—VI.	60.540	— 17·4	41.798	— 20·8
1933. I—VI.	30.182	— 50·1	20.280	— 51·5
1934. I—VI.	20.870	— 30·9	12.159	— 40·0
1935. I—VI.	20.286	— 2·8	10.669	— 12·3
1936. I—VI.	16.721	— 17·6	8.898	— 16·6
1937. I—VI.	16.509	— 1·3	8.219	— 7·6
1938. I—VI.	17.555	+ 6·3	8.014	— 2·5
1939. I—VI.	18.374	+ 4·6	8.825	+ 10·1

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

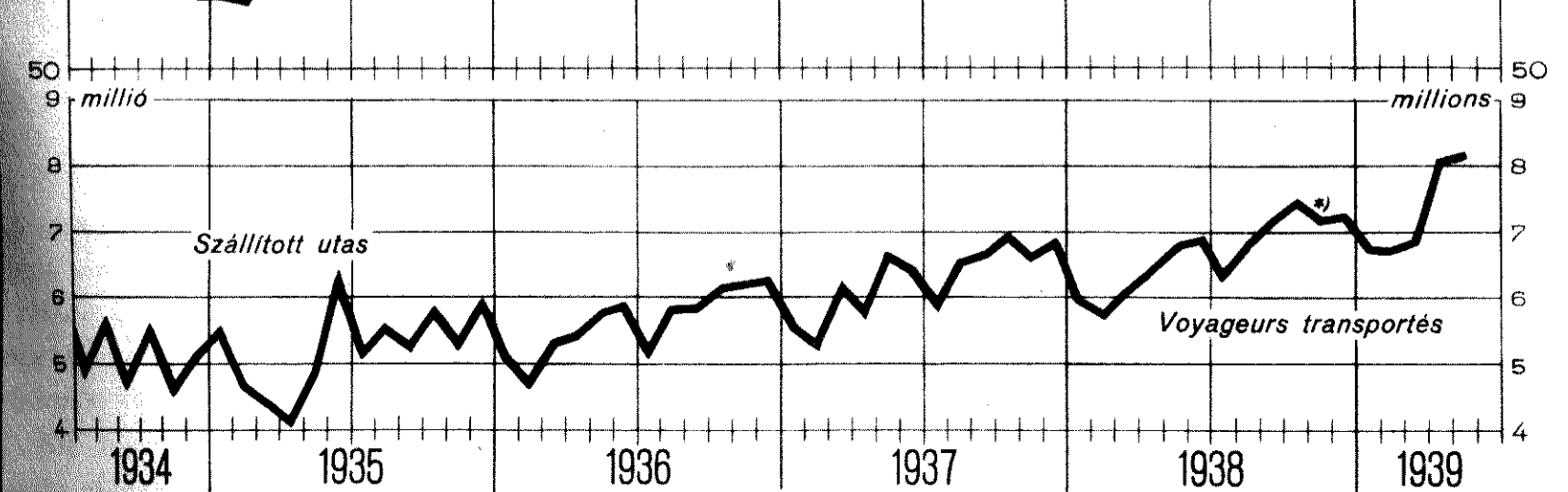
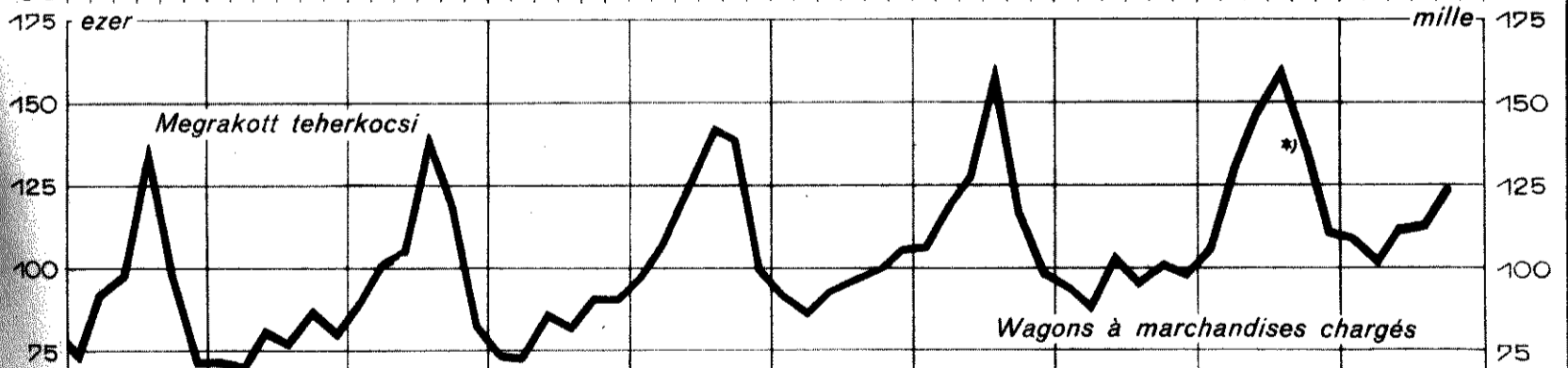
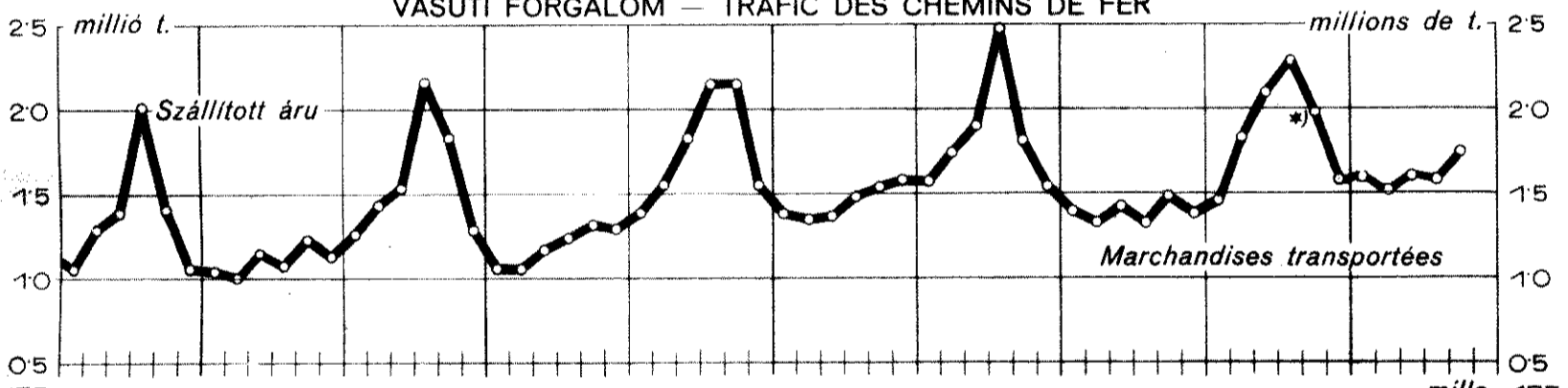
MUNKANÉLKÜLISÉG — CHOMEURS

KÜLKERESKEDELEM — COMMERCE EXTÉRIEUR

VASÚTI FORGALOM — TRAFIC DES CHEMINS DE FER

*.) A visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — Y compris le trafic de la zone nord réincorporée.